

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00003

MOTKE GANEV

Sholem Asch

*Permanent preservation of this book was made possible by
The Sholem Asch Literary Estate*

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מאַטקע גנב

פּוֹן

שלום אש

ארויסגעגעבען פון „פאַרווערטס“

175 איסט בראדוויי, ניו יארק

1916

Copyright 1916
by
S H O L E M A S H
(All rights reserved)

אינהאלטס-פערצייכנים

ערשמער טהייל.

3	וויא אזוי דער מאטע האט חתונה געהאט מיט דער מאמען	1.
10	וויא אזוי מאטקע נגב אין אויף דער וועלט געקומען	2.
19	מאטקע וויל נים דיא שמאטקע זויגען	3.
28	מאטקע קריענט צייהנער	4.
35	מאטקע געזיט אין הדר	5.
42	מאטקע האט א חבר	6.
48	מאטקע לערנט א מלאכה	7.
56	דיא ערשטע שטראף	8.
64	מאטקע זוכט זיך אליין אויס א פרנסה	9.
72	דער קעניג פון דיא הינד	10.
77	דיא „בלונדע פעריל“	11.
78	א אידישער לאמבארד	12.
83	א נגב! א נגב!	13.
89	ארעסטאנטען	14.
97	מאטקע געהיט זיך אז פאר דער מאמען	15.
104	דער ערשמער פרייהלינג	16.
109	מאטקע געהיט נקמה	17.
114		

צווייטער טהייל.

120	„דאס ניהנום“	1.
131	מאטקע ראטעוועט זיך פון „ניהנום“	2.
139	קאמאדינשטיקעס	3.
146	מאטקע ווערט א קונצענמאכער	4.
153	מאטקע ווערט א וועלט בעריהמטער שפאטישער „משאמפואן“	5.
162	בוי דיא ליכט פון דיא שמערן	6.
170	דער „קעניגליכער“ האטען	7.
179	דער קאמפף פאר דיא דראטעוונעהערין	8.
183	א פאס אין דא?	9.
191	מאטקע ערקלעהרט קריען דער וועלט	10.
200	דער משפט איבער מאטקע'ן	11.
209	מאטקע פערלאזט דיא קאמאדינשטיקעס	12.
216	וויא אזוי פון „מאטקען“ ווערט „קאנאריק“	13.

דריטער טהייל.

223	דיא אלטע שטאדט	1.
233	דער „דירעקטאר“	2.
242	קיינעמס פרנסה קומט נישט אז נרינג	3.
249	אין דיא נעבעלדיגע אבענדען	4.
259	וויא מען בעדיענט מאטקע'ן	5.
267	מאטקע וויל זיך אנוואריכען	6.
271	מאטקע וויל א חתן ווערען	7.
278	מאטקע שרייבט א בריוועל צו דער מאמען	8.
284	דער פאלקאוויק קאמיסאר כוואסטאוו	9.
291	מאטקע בענקט	10.
299	דער מענשעןמארק	11.
305	מאטקע ווערט א סטאטיק	12.
312	מאטקע ווערט א חתן	13.
319	מאטקע אין זיך מתורה פאר זיין כלה	14.
326	אויס מחותנים-שאפט מיט מאטקען	15.
331	מאטקע האט א גוטען שוטיג-מלאך...	16.
341	חנה'לע, פאר וואס? ..	17.

זיי אזוי דער טאטע האט התונה געהאט מיט דער מאמען.

דער פאטער זיינער, „דער בלינדער ליב“, האָט התונה געהאַט מיט זיין מוטער, „די רויטע זלאטקע“, אויף אזא אופן :

דער בלינדער ליב איז געווען א יונג, מיט וועלכע כען דאָס שטעדטעל האָט געקלונגען. ער האָט געארבייט ביי זעליג דעם שוסטער, (ביי דעם, וואָס האָט יעדעס יאָהר אַ קינד). אן אר-בייטער איז דאָס געווען איינער אין דער וועלט, גאָלדענע הענד, גע-קענט אויפנייהען אַ פּאָר קאַמאַשען טאָפעל-גענייהט, דאָס הייסט איין זויל האָט זיך געלייגט אויף דער צווייטער ווי אַ טרעפּ. איין טרעפּ האָט ער בענייהט געל און די צווייטע שוואַרץ, (דאָס איז געווען זיין מאָדע, וועלכע ער האָט ערפונדען), און אַז דער יונג איז אין די ערשטע טעג פסח אויף דער גאַס ארויסגעקומען מיט אַזאַ פּאָר קאַ-מאַשען, איז מען געקומען אויף וואונדער קוקען. אלע יונגען האָט די נכפה גענומען און אלע האָבען דוקא געוואָלט האָבען אַזאַ פּאָר קאַ-מאַשען — „טאָפעל-גענייהט, איין טרעפּ געל און איין טרעפּ שוואַרץ“.

נאָר קיינער האָט עס נישט געקענט נאָכמאכען. דער יונג האָט פאַר קיינעם נישט געוואָלט אויפנייהען אַזעלכע קאַמאַשען, כאָטש בעגולד איהם, „דאָס האָב איך פאַר מיר אליין געמאַכט, און קיינער טאָר ניט האָבען אַזעלכע שיד, ווי איך האָב“. נור וואָס קומט ארויס, — אַז ער איז אַ „טויבען-כאַפּער“ און וויל נישט ארבייטען. אין מיטען דער בעסטער ארבייט, פאַר פסח אָדער פאַר סוכות למשל, דאָס שטיקעל ארבייט ברענט אונטער די הענד, איז גענוג אַז ליב זאָל דערהערען אַ פייפען פון הינטען פענסטער, האָט ער שוין דעם קאָפּ אין פענסטעריל און דער אויג דערזעהט, אַז דער גוי'אישער בעקער לאָזט ארויס זיינע טויבען, וואַרפט ער שוין די ארבייט און לאָזט זיך אויפ'ן דאַך ארויף צו זיין טויבען-שלאַק, און אַט שטעהט שוין ליב אויף די דע-

כער פון שטערטעל מיט א גרויסען שטעקען אין האַנד און טרייבט די
טויבען אונטער הימעל, וואָס ציהט זיך רוהיג איבער'ן שטערטעל
אַריבער. און טאָמער זאָגט איהם עפעס דער בעל־הבית, וואָרפט ער
דעם קאַמאַש וואָס איז אין דער אַרבייט אין פנים אַרײַן, וואָרפט
אַראָב פון זיך דעם שערץ, און ער איז שוין נישט דאָ. ער איז
נאָך אײַן מאָל נישט אויסגעווען א זמן, אַמאָל שוין אַ מײסטער צו
שלאָגען אויף. האָבען חברה שוסטערס זיך געמאַכט א יד אחת, ליב'ן
ניט צו צולאָזען צום פּאָך. איז נישט אויסגעגאַנגען קיין וואָך —
און ליב האָט שוין געאַרבייט ביים „געלען זעליג“. „וואָס זאָל מען
טהאָן? — האָט דער געלער זעליג גע'טענה'ט פאַר דער חברה, —
אַז דער יונג איז דאָך דער בעסטער בעל־מלאכה אין שטאָדט, און
טאָמער דאַרף מען אן אײדעל שטיקעל אַרבייט, וועט עס קײנער דיר
נישט אזוי אויפנייהען ווי ליב. אַז ער וויל, גיט ער דיר אַ גוס אָב
אַ קאַמאַשעל, נור נאָך וואַרשאַ איהם אוועקצושיקען, אין שוין
פענסטער אַרויסצושטעלען, — נא, זעה, דאָס קאַמאַשעל טאַנצט
אַליין“ — האָט זיך דער געלער זעליג בעלעקט פאַר נחת, ווען ער
האָט גערעדט וועגען ליב'ס מלאכה, וואַרים ער איז געווען אַ מבין
דערויף.

דענסטמאָל טאַקע איז ליב אַ חתן געוואָרען פאַר דער רױטער
זלאַטקע, געגאַנגען שפּאַציערען איז ער שוין לאַנג מיט איהר, אין
די שבתים האָט מען זיי שטענדיג געטראָפּען אין די סעדער, אויף די
וועגען, הינטער דער שטאָדט שפעט אין דער נאַכט. די רױטע זלאַט
קע האָט ניט געקענט קריגען קיין שמעלע צוליעב ליב'ן,
וואַרים האָט זיך ליב'ן פּערגלױסט, איז ער זיך אין מיטען העלען טאַג
געקומען צו זיין כלה און זי אַרויסגערופּען פון דער קיך און אַוועק־
געגאַנגען מיט איהר אויף אַ גאַנצען טאַג אין די סעדער אַרײַן. אין
דער היים איז די מילך געלאָפּען, דאָס געפעס איז נישט געווען גע־
וואַשען, קיין מיטאג ניט צוגעשטעלט, די בעל־הבית'טע איז שיער
ניט אוועקגעפאַלען פאַר קרענקונג, „וואָס אַ מויד' קען“ — און אַז
די רױטע זלאַטקע איז אַהיים געקומען האָט זי שוין געפונען איהר
קאַסטען אַרויסגעשטעלט אין הויז אַרײַן: „געה זיך דיר אן אנדערע
שמעלע“. און נאָך האָט מען געזאָגט אין שטערטעל, אַז די רױטע
זלאַטקע גנב'עט אַרויס פון דער קיך די בעסטע ביסענס און טראָגט

ווי אוועק דעם יונג. און טאקע האט מען אונטער זלאטקע'ס קישען געפינען איינגעוויקעלט אין פאפיער פרישע הינדעלעך, א שטיק פיש אָדער די בעסטע קיכעלעך. נור קיינער האָט דאָך אין דער שטאָרט נישט געגלויבט, אז ליב וועט חתונה האָבען מיט זלאטקען. נישט איין בעל־הבית'טע האָט איהר נביאות געזאָגט, אז דער יונג וועט זי אוועקשיקען מיט „א פעקעל“, און אלע בעל־יביתים האָבען געזעהן, ווי ליב מאכט אונגליקליך א יתומה (ווארים די רויטע זלאטקע איז געווען א יתומה פון טאטע־מאמע), אָבער קיינער קען נאָר נישט העל־פען: ווער וועט זיך געהן דאָס לעבען איינשטעלען און זאָגען עפעס דעם יונג? טראַכט זיך ליב: דערפאר וואָס די שטאָרט האַלט מיך אזוי, אז איך וועל זי אונגליקליך מאַכען, וועל איך זיי ווייזען, וואָס ליב קען. אין אַ שבת־צונאַכט איז ער אריין צום רב אין געזאָגט:

„רבי! איך וויל אייך געבען אַ תקיעת־כף, אז איך וועל חתונה האָבען מיט זלאטען, אזוי גיך ווי איך וועל נאָר פריי ווערען פון מיר־ליטער.“ זאָגט דער רב: — „וואָס טויג מיר דיין תקיעת־כף? ווייסטו וואָס דאָס הייסט, אז אַ איד גיט אַ תקיעת־כף? און טאָמער, חלילה, האַלסטו דו דאָס נישט?“

האָט זיך ליב געשוואוירען ביי זיין פאָטער'ס קבר און ביי זיין קראַנקער מאַמע. האָט מען איהם געגלויבט. האָט דער רב געשיקט נאָך בעריש דעם קצב, דער יתומה'ס אַ פעטער, און מען האָט שבת־צונאַכט תנאים געשריבען, טאקע ביי'ם פעטער בעריש אין הויז און דער רב אליין איז געקומען צו די תנאים.

אויפ'ן צווייטען שבת, אז ליב איז ארויס מיט זיין כלה איבער דער גאָס שפּאַציערען (ער האָט דענסטמאָל אויפגענייהט צוויי פּאָר קאמאשען מיט דריי טרעפען יעדע: איינע געל, איינע רויט און אייִנע נע שוואַרץ, פאר זיך מיט זיין כלה), האָט שוין קיינער קיין וואָרט נישט גערעדט, אדרבה, דאָס שטעדטעל האָט זיי צוגעשיקט פריינד־ליכע גריסען, מען האָט ליב'ן „גוט שבת“ געבאָטען ווי אן אָרענט־ליכען בעל־הבית, און איינער האָט געזאָגט צום אנדערען: „זעהט איהר, וואָס ער איז, ער, אָבער אן עהרליכער יונג איז ער דאָך, ער האָט חתונה מיט דער יתומה.“

נור עס איז נישט אויסגעגאנגען קיין פיער וואָכען, און ליב האָט געבראָכען די שבועה, וואָס ער האָט געגעבען דעם רב „ביי דער קראַנט־

קער מאמען און ביי'ם טאמען'ס קבר": ער האָט אָנגעהויבען אריינ-
 שטעלען אַ פיסעל צו באַשע די שניידערקע. געזאגט האָט מען דער-
 נאָך אַז דער יונג איז ניט שולדיג געווען: דאָס האָט איהם די טויבע
 יעכע, דער שניידערקע'ס מוטער, אזוי אריינגעצויגען צו דער מויד, ווארים
 עס האָט זי גערענקט, וואָס איהר טאָכטער, וועלכע איז נישט
 קיין דיענסט, נאָר אַ שניידערקע, זיצט אין געהאקטע וואונדען, און
 אַ ליאָדע יתומה קריגט אזא חתן (ווארים ליב האָט נאָך די תנאים
 אוועקגעוואָרפען די טויען און זיך גענומען פעסט צו דער ארבייט).
 דער יונג איז ביי דער שניידערקע אָבגעזעסען גאנצע פרייטאג-צור-
 נאַכטס און גאנצע שבתים. ביי דער שניידערקע האָט מען געלעזען
 ביכלעך און ראָמאַנען, און די יונגען מיט די מוידען זיינען זיך דאָרט
 צוזאמענגעקומען שבת און האָבען ליעדער געזונגען, אמאָל געטאַנצט,
 — האָט עס איהם אַהין געצויגען. (ארויסצוגעהן שפאצירען האָט
 ער זיך נאָך געשעהמט, — האָבען זיי זיך בעהאלטען אין דער היים).
 די רויטע זלאַטקע איז גאנצע שבתים אָבגעזעסען אין דער קיך ביי
 דער בעל-הבית'טע אן אָנגעטהאָנענע און געווארט אויף ליב'ן, זי האָט
 זיך נעבעך כּהנם די אויגען אויסגעוויינט, עס האָט איהר גאָר נישט
 געהאַלפען. אין שטאָרט האָט מען שוין גערעדט דערפון און די בעל-
 הבית'טע האָט גע'טענה'ט אַז זי האָט איהר באלד אזוי פאָראַויס גע-
 זאָגט, אַז זי זאָל זיך נישט אריינלאָזען מיט דעם יונג אין קיינע גע-
 שעפטען, ווארים איהר סוף וועט אזוי זיין. און די רויטע זלאַטקע
 זאָגט גאָר נישט און שווייגט.

דעם ערשטען טאָג שבועות איז עס געווען, האָט זי דעם יונג אָב-
 געווארט אין פינסטערען קאָרידאָר הינטער באַשע דער שניידערינס
 טהיר, און ווען דער יונג איז אריין אין הויז האָט זי דערזעהן דורך
 אַ ליכטיגען שפאלט די קאַמאַשען מיט די דריי טרעפּ גענייהט —
 „איינע געל, איינע רויט און איינע שוואַרץ“, וואָס ער האָט זיך געמאַכט
 צו די תנאים, האָט עס איהר געגעבען אזא שטאָך אין האַרצען, אַז
 זי האָט דעם יונג בעגאַסען דאָס גאנצע פרצוף מיט דער פלאַש ווייט-
 ריאָל, וואָס זי האָט געהאַלטען הינטער דעם שערץ. דער יונג, אַ
 פער'שרפה'טער, האָט געגעבען אַ פאַל אויף דר'ערד, זי איז אָבער ניט
 אנטלאָפען, זי איז אליין ארויס אין הויף און געמאַכט אַ געוואלד און
 צונויפנערופען מענשען צו הילף.

אז מענשען זיינען געקומען, האָבען זיי געפונען דעם יונג ליגען מיט א פערברענטען פנים, בלינד, מיט א פערברענטען אנזוג אין די דריי טרעפעידיגע קאמאשען, הינטער דער טהיר פון דער שניידערקע, און די רויטע זלאטקע האָט געקניעט נעבען איהם און זיך געוויסען די האָאר פון'ם קאָפּ, זיך געשלאַגען מיט די פויסטען אין דער ברוסט אריין און געשריען: „מענשען, העלפט איהם, זעהט, וואָס איך האָב איהם געטהאָן, זעהט!“

עס איז געקומען דער דאָקטאָר, מען האָט ליב'ן צוגענומען אין האָספיטאל. די רויטע מויד האָט איהם נאָכגעטראַגען דעם הוט מיט דעם קראַגען און זיך געריסען די האָאר פון'ם קאָפּ און האָט געשריען איבער דעם גאנצען וועג: „זעהט וואָס איך האָב געטהאָן, זעהט!“

מען האָט זי גענומען אויף אַ פאָר טעג אין דער פאָליציי אריין, לאנג האָט מען זי נישט געהאַלטען. אז מ'האָט זי ארויסגעלאָזט, איז זי באלד געלאָפען צום האָספיטאל, וואו ליב ליגט — מען האָט זי אָבער נישט צוגעלאָזט, האָט זי זיך ארומגערעדעהט ארום דעם האָס-פיטאל ווי אַ פערשטויענער הונד. דערנאָך האָט זי זיך אוועקגע-שטעלט דיענען אויף אַ שטעלע און האָט פאר דעם יונג הינדעלעך גע-קאָכט און יעדען פארנאכט צו איהם אין האָספיטאל געטראַגען. דער וועכטער האָט עס ביי איהר צוגענומען און זי האָט מען אלץ נישט צוגעלאָזט צו דעם יונג: ער וויל זי נישט זעהן. — האָט מען איהר געזאָגט. אָבער זי האָט נישט אויפגעהערט צו טראַגען אין האָספיטאל די יאכעלעך, די געבראָטענע הינדעלעך.

און אמאָל האָט זי דעם וועכטער אַ גילדען געגעבען אז ער זאָל זי אריינלאָזען. זי איז אריין אין האָספיטאל. אז זי האָט איהם דערזעהן איז איהר נישט גיט געוואָרען. דער יונג איז געווען מיט אַ פנים נישט פון קיין מענשען, נור עפעס אַ מין ווילדע בעשעפעניש מיט פערקלעפטע אויגען איז געלעגען אויפ'ן בעט. זי האָט זיך גע-געבען אַ וואָרף פאר'ן בעט און ארומגענומען די פיס פון'ם יונג און איינגעגראָבען אין זיי איהר פנים און געקושט זיי און געוויינט.

צוערשט האָט דער יונג גאָר נישט גערעדט, נישט געריהרט זיך. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען צו שטאַמלען צו איהר, אז זי זאָל צו-גייען נעהענטער. זי איז צוגעקומען נעהענטער צום בעט און זיך אוועקגעלעגט פאר איהם ווי אַ הונד. דער יונג, וויפיעל כּד ער האָט

געהאט האָט געקלאַפט מיט זיין פּוּיסט איבער איהר קאָפּ. זי האָט אַרונטערגעשטעקט אונטער זיין פּוּיסט איהר קאָפּ, איהר פּנים, כדי עס זאָל איהם זיין לייכטער צו שלאָגען און נאָך יעדען קלאַפּ וואָס זי האָט געקראָגען האָבען איהרע אויגען געגאָסען מיט טרעהרען און איהר פנים האָט געלויכטען פון שמחה.

באלד איז דער וועכטער אריין און דערזעהן די סצענע, האָט ער זי אַרויסגעיאָגט, נור די רויטע זלאַטקע האָט נישט קיין איין טאָג פאַרפּעהלט צו לויפּען אין האָספּיטאַל אריין און טראָגען די יאכע־לעך. ווען זי האָט נור צייט געהאַט איז זי שוין געשטאַנען הינטער די פענסטער, דעם וועכטער אַויסגעפּרעגט, דעם דאָקטאָר נאָכגעלאָפּ־פען און די הענד געקושט. נאָך די קלעפּ איז זי שוין דרייַסטער אריין צו איהם, — און יעדעס מאָל האָט זיך וויעדער אָבגעשפּיעלט די זעל־בע סצענע וואָס פּריהער.

אין אַ פּאַר וואָכען אַרום האָט מען ליב'ן פון דעם האָספּיטאַל אַויסגעשריבען. דאָס פנים איז נאָך געווען פּערקלעפט מיט פּלאַס־טערס און די אויגען פאַרבונדען. די רויטע זלאַטקע האָט אָבער איהר גאַנצען אַויסשטייער פאַרקויפּט: דעם קאַסטען וועש וואָס זי האָט זיך געהאַט אָנגענייהט און דאָס בעטגעוואַנד, וואָס די מוטער האָט איהר איבערגעלאָזט, אַליין האָט זי נאָך אַ פּאַר גילדען געהאַט אָבגע־שפּאַרט פון דער שטעלע, אויף וועלכער זי איז געווען דורך דער צייט, וואָס דער יונג איז געלעגען אין האָספּיטאַל, און זי האָט זיך מיט דעם יונג אַריינגעצויגען אין שכנות צו אַ שניידער; דאָרט האָט זי גע־קאַכט פאַר איהם יאכעלעך און געבראַכט איהם צושלעפען פון די בעל־הבית'טעם, וואו זי האָט אַמאָל געדיענט, אַיינגעמאַכטס. פאַר־נאַכט האָט מען געזעהן אין שטעדטעל ווי זלאַטע פיהרט אַרויס דעם בלינדען יונג פאַר דער טהיר, בעט איהם אַויס מיט בעטגעוואַנד אַז עס זאָל איהם זיין ווייך צו זיצען, און דערנאָך, ווען דער יונג האָט שוין געקענט געהן, האָט איהם זלאַטקע געפיהרט ביי דער האַנד אַ בער'ן שטעדטעל.

טהייל מאָל, ווען עס האָט זיך דערהערט אַ פייפען אין גאַס און דער גוי'אישקער בעקער האָט זיינע טויבען אַרויסגעלאָזט פון דעם טויבען־שלאַק — די טויבען האָבען זיך געדרעהט אין אַ ראָד איבער'ן מאַרק — און דער יונג האָט געהערט דעם רויש פון די טויבען־פּלינגלען

איבער זיך, האָט ער דעם קאָפּ אין דער הויף געריסען. דענסטמאָל האָט ער בלינדערהייד עפעס געטאַפּט, געזוכט מיט די הענד, זלאַטקע האָט געוואוסט וואָס ער וויל — און זי האָט אַרונטערגעשטעקט דאָס פנים אונטער דעם יונג'ס פויסט און דער יונג פלעגט זי שלאָגען מיט די פויסטען וואוהין ער טרעפט...

אין אַ פאָר חדשים ארום האָט מען פון דעם יונג'ס פנים אַראָב־גענומען דעם פלאסטער, דאָס פנים איז איהם געווען אָבגע'שרפה'ט, מיט אַ רויהער רויט־פלייש בעוואקסען איבער'ן גאנצען פרצוף. איין אויג איז איהם אויסגעברענט, דאָס צווייטע האָט מען געראטעוועט, ער האָט קוים אויף דעם געזעהען, און פון דענסטמאָל אָן רופט מען איהם: „דער בלינדער ליב“. דערנאָך האָט ער געשטעלט אַ שטילע חופּה מיט זלאַטקען. קיינער איז אויף דער חתונה ניט געווען, דער אלטער דין האָט קדושין געגעבען, און דער פעטער בעריש האָט אַ ריפּ פלייש געבראכט פון יאַטקע און אַ פעטען מיטאג אָבגעקאָכט. דערנאָך האָבען זיי זיך געדונגען אַ שטיבעל פאַר אַ יאָהר, דער פעטער בעריש האָט אַ פאָר זאכען געשענקט אין בעל־הבתישקיים אריין. צו דער ארבייט איז שוין ליב ניט געגאנגען — ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט פארגעסען די מלאכה — האָט ער זיך אין גאָס אַרומגעדרעהט פוסט און פאַס. זלאַטקע האָט זיך געשטעלט דינענען ווי פריהער און דעם יונג אַהיים געבראכט עסען. און ער האָט נאָך פערטרונקען דאָס ביסעל וואָס זלאַטקע האָט אָנגעקליעבען איבער'ן זמן. דערנאָך, אַז זלאַטקע איז געקומען אין די הויכע חדשים אריין און האָט שוין ניט געקענט ארבייטען, האָט דער יונג אָנגעהויבען אין גאָס צו פערדיען נען; ער איז געוואָרען אַ טרעגער.

פון דער טאַטע־מאַמע איז אַרויסגעקומען מאַטקע גנב.

.2

ווי אזוי מאַטקע ננב איז אויף דער זעלט געקומען.

די בשורה פון זיין קומען איז אָנגעזאָגט געוואָרען און איז אויפֿ־גענומען געוואָרען מיט נישט קיין איבעריגער שמחה. דאָס איז פֿאָר געקומען אזוי:

דער בלינדער ליב (ווי ער האָט שוין דענסמאָל געהייסען) האָט געוואהנט מיט זלאַטקען (צו וועלכער עס האָט זיך שוין מעהר גע־פּאַסט דער נאָמען געלע ווי רויטע) אין דעם „קעלער“. אין קעלער האָבען געוואהנט אזעלכע מענשען, וואָס האָבען ניט געצאָהלט קיין דירדהגעלר, נור אַ חזקה געהאט אין איהם. געווען איז דאָס אַ קעלער אונטער אַן איינגעפּאַלענער חורבה, וואָס אמאָל אין אלטע צייטען איז אין איהם געווען אַ בעקעריי. איין האַלבען קעלער פּערנעהמט פּייגעלע די אויבסט־הענדלערין מיט איהרע קויבערס, זעק און פּוילע דאָגאָ־זשעס. זי האָט די אמת'ע חזקה אין קעלער — זי האָט דאָ געוואהנט נאָך ווען דער קעלער איז געווען אַ בעקעריי. די צווייטע העלפט פּערנעהמט דער הויכער שפּאַלער, וועלכען די חדר־אינגלאַך רופּען „גאָן־גאָן“, ווייל ער האָט אַ „גאָנער“ אין האַלז, און וואָס אלע זומער פּאַר'ן אָנבײַסען ציהט ער אויף זיינע ווייסע פּעדים אויפ'ן שפּאַל־ראָד אין געסעל און פּערנעהמט אַ האַלבע גאס מיט זייער לענג — און חדר־אינגלאַך וואונדערען זיך, ווי אזוי קען זיך דער „גאָן־גאָן“ מיט אלע זיינע שפּאַלעס, וואָס פּערנעהמען דאָך אַ האַלבע גאס, איינגע־פינען אין קעלער? ! דער דריטער שכן אין קעלער איז געווען מאיר דער ווייבערשער לעהרער, וועלכער איז אליין געווען אַ שטיק „חזקה“, ווייל ער איז געווען פּייגעלע דער אויבסט־הענדלערינס אַן איידים. ער האָט פּערנומען דעם ווינקעל קעלער ביי די פּענסטער. רופּען רופּט מען איהם דער ווייבער לעהרער, אָבער אין אמת'ן איז ער שוין ניט קיין ווייבער־לעהרער, אַ חוץ נאָך וואָס אַ פֿאָר קליינע מיידלעך קומען

אריין צו איהם נאכ'ן אָנבײסען און ער לערענט זיי לײענען פון צאינה וראינה מיט א גרויסען טײטעל ביים פענסטער. אָבער דערפאר איז ער א ברײעפּען־שרײבער און צו איהם קומען די ווייבער אַ ברײעפּע לאָ־זען שרײבען אָדער איבערלעזען. דענסטמאָל טהוט זיך מאיר אָן די גרויסע ברילען אויף דער נאָז, בױגט צו דעם ברײעפּע צו די פענסטער־לאך און לײענט פּאָר דער אידענע דעם ברײעפּע, און די אידענע וואונד־דערט זיך, ווי אזוי מאיר דער לעהרער קען אלעס פון אַ שטיקעל פּאָ־פּיער ארויסלעזען.

דער פּערטער שכן, דער וויכטיגסטער פון קעלע־, איז געווען דער בלינדער ליב. ער האָט טאקע קיין חזקה נישט געהאט, נאָר ווער וועט'ס זיך שטעלען מיט'ן בלינדען ליב ? האָט ער זיך אַמאָל אויפ'ן ווינטער אריינגעכאפט מיט זלאַטקען און בעלײגט אַ גאַנצע וואַנד מיט געלעגערס: דער בלינדער ליב האָט שוין דענסטמאָל געהאט אַ גרויס געזינדעל. זלאַטקע האָט געקינדעלט, יעדעס יאָהר אײנס: ווארים דאָס קינדלען איז געווען איהר הויפּט־פּרנסה. זלאַטקע איז געווען גערעכענט אין שטאָרט אלס אַ גוטע אַם, וואָס פון איהר מילך ווערען די קינדער פעט. האָט זי איהר קינד געקאָרמעט נאָכ'ן אידישען מיט אַ פלעשעל און אליין געגאַנגען פאר אַן אַם. און אזוי ווי דער בלינד־דער ליב האָט בעדארפט יעדעס יאָהר פּרנסה, האָט זלאַטקע יעדעס יאָהר אָדער יעדעס צווייטע יאָהר געהאט אַ קינד, און דאָס איבעריגע האָט שוין דער בלינדער ליב אליין צופּערדיענט אין גאָס.

איז עס אַמאָל געווען אין אַ פּאַרנאכט, ווען דער בלינדער ליב איז אהיים געקומען פון גאָס, צו אָסיען, ראש־השנה־צײט, ווען די נעכט רוקען זיך פריהער אָן. דעם קעלער האָט אָנגעפילט אַ פּאַרע, וועלכע האָט אַפיר געבלאָזען פון אונטער דעם דעכעל, וואָס איז אַי־בער'ן קוימען. אַ טעם און אַ ריח פון אָנגערײשעכטס האָט געוואלדען געמאַכט אין דער שטוב; עס האָט זיך געדאַכט, ווער ווייסט וואָס זלאַטקע רײשט דאָרט אָן אין קיך. דערווײל איז עס נאָר געווען פּשוט'ע ציבעלעס, וואָס האָבען אזוי געשריען אויף דער בלעך און פּערכאַפט מיט זייערע געוואלדען און ריח די שטוב. דעם בלינדען ליב איז דאָס וואָסער געקומען אין מויל אריין, האָט ער זיך צוגעאײלט פלינס און איז ארויס און האָט צוזאַמענגערופּען זײנע בנים פון דער גאַס. עס זײנען זיך צוזאַמענגעלאָפּען פון אלע עקען גאָס קינדערלאך פון

פערשיעדענער גרויס, טהייל זיינען נאָך געקראַכען אויף אלע פיער. זיי זיינען ארויס ווי מייזלעך פון די ווינקלען. דער בלינדער ליב האָט זיי אלעמען ארומגעקליבען ארום זיך און מיט זיין פאטשען מיט די הענד זלאַטקען צוגעיאָגט. האָט זיך זלאַטקע צובייזערט:

— וואָס יאָנסטו פון מיר דעם דוך (רוה) ארויס, אזוי קוים וואָס איך שטעה אויף די פיס.

איז דעם בלינדען ליב נישט געפעלען די ווערטער „קוים וואָס איך שטעה אויף די פיס“. ער ווייסט, אז זלאַטקע זאָגט עס נישט יעדע אכט טעג און איז נישט געוואוינט זיך צו קווענקלען. האָט ער געגעבען אַ קוק אויף די קויבער מיט די ציבעלעס, וואָס זלאַטקע טראָגט ארום אין די שטובען, האָט ער געזעהן, אז זיי שטעהען ניט אָנגעד-
ריהרט, האָט עס איהם געגעבען אַ פיק אין האַרץ. פּרעגט ער:

— זלאַטקע, ביזט היינט אין גאָס נישט ארויס ?

— עס זאָל דיר אזוי נודיען, ווי עס האָט מיך גענודיעט אַ גאנץ צען טאָג; מיט דער גאָל געשפיענען.

— וואָס איז די מעשה, זלאַטקע ? — האָט ער געזאָגט, נעהמענר דיג איין קינד אויף דער האנד בשעת אן אנדערס האָט זיך ארומגע-
האַלטען ארום זיין שטייוועל.

— וואָס איז די מעשה ? גיב נאָר אַ קוק, ליב'עלע ממזר, — זאָגט זי פון דער קיך ארויס און ווארפט אויף איהם אַ גנב'ישען בליק, — ער ווייסט נישט, וואָס די מעשה איז. פּרעג דעם זעלנער, וועט ער דיר זאָגען, אז דו ווייסט נישט.

— וואָס, זלאַטקע, אַ נייער ממזר ? — מאכט ליב האַלב טרויער-
ריג און האַלב פּערוואונדערט-איבערראשט.

— אַ בראָך נאָך דינע יאָהר, אז דער אייגענער טאַטע רופט אָן זיינע קינדער ממזרים — שפייט זלאַטקע אויס. — טפוי זאָלסט דו מיר ווערען.

ווערט דער בלינדער מילדער און זאָגט מיט אַ טויטען שמייכעל, וואָס קומט פון זיין אויסגערונען אויג:

— זלאַטקע, וועט צוקומען נאָך אַ פּופיק ? אָך, זלאַטקע, ביזט דו דאָך גאָר אַ מענש.

— עס קאָסט דען דיך אַ סך געזונד, וואָס ליינסטו צו דערצו ? דער באַבע'ס ירושה ?

— יא דער באַבע'ס ירושה, נישט דער באַבע'ס ירושה, אבי גיב עסען, זלאַטקע.

זלאַטקע האָט דערוויל צוגעטראָגען א גרויסען פּאַלומעשיק מיט אָנגערייטע קארטאָפּעל. זי האָט עס אוועקגעשטעלט אויף א קאסד טען, און די קינדערלאך האָבען דערינען אָנגעהויבען ארומצוזוכען מיט די הענד. דער בלינדער ליב האָט געצויגען מיט אַ לעפעל און מיט דער צווייטער האַנד האָט ער אוועקגעלעגט אן איבערגעדעהטען קויר בער פאר זלאַטקע'ן. זלאַטקע איז אויך צוגעקומען, זיך אוועקגעזעצט, גענומען אַ קארטאָפּעל אין האַנד, נישט גענעסען, נור געהאלטען אין איין האַנד, מיט דער צווייטער האָט זי זיך דעם קאָפּ אונטערגעלעהנט און געקרעכצט.

— וואָס קרעכצסטו, זלאַטקע? — מאַכט צו איהר דער בלינדער ליב, קייענדיג אַ הייסע קארטאָפּעל, וועלכע ער ווארפט פאַר הייסקייט פון דער צונג אויף די צייהן און צוריק — עס וועט צוקומען נאָך אַ פופיק, וועט זיין נאָך פרנסה.
— נאָך פרנסה, — קרעכצט זלאַטקע און ווארפט אַ בייזען בליק אויף איהר מאַן.

דער בלינדער ליב קען זיין זלאַטקען און ער ווייסט, אַז יעצט איז נישט קיין צייט געגען איהר זיך צו שטעלען. פרנסה וועט סיי ווי סיי זיין, טראכט ער זיך. עסט ער ווייטער געשמאק זיינע קארטאָפּעל און ווארפט זיי פון דער צונג אויף די צייהנער און צוריק. אין א פּאַר וואָכען ארום האָט יענטעל די מעקלערוי, — די איר דענע מיט'ן ברייטען קלייד, — וואָס מען זאָגט אויף איהר, אַז זי טראָגט א פּאַר פּוד סחורות אונטער'ן קלייד דורכ'ן גרענעץ, — אָנז געטראָפען זלאַטקען אין גאַס, ווי זי האָט געדונגען ביי אַ פּויערשער פּוהר קארטאָפּעלעס. זלאַטקען האָט מ'ן שוין אָהן עין הרע, גענוג אָנגעזעהן, און אַז יענטעל האָט אויף איהר געוואָרפען אַ שפּארען בליק, האָט זי איבערגעלעקט מיט דער צונג די דאַרע ליפעלעך, ווי אַ קאַץ, און געזאָגט:

— שוין ווידער, זלאַטקע, זאָל זיין מיט מזל.

— אַז גאָט וויל, — שמייכעלט זלאַטקע פּערשעהמט.

— שוין ווייט? — ווארפט יענטעל אַ בליק אויף זלאַטקע'ס

בויד, ווי אַ מבין'טע.

- דאכט זיך אין זיבעטען.
- יא, עם וועט אזוי זיין — שאַקעלט יענטעל מיט'ן קאָפּ, קו-
קענדיג אויף זלאַטקען. — איז זי דאָך אין איין צייט מיט דעם זשאַכ-
לינער'ס שנור.
- וועגען וואָס מיינט זי דאָס? — פרעגט זלאַטקע נייגעריג,
כאָטש זי שטויסט זיך שוין אָן, און עם ווערט איהר עפעס אביסעל
פריקרע.
- איך מיין דאָס געגען דעם, אז ביי דעם זשאַכלינער וועט איהר
נוט זיין, און זיי וועלען איהר צאָהלען אַ שעהנעם גראַשען און האַלטען
זי ווי אַ בכבוד'ע.
- וואָס, דאָס ווייבעל קען נישט אליין שטילען דאָס קינד?
אַ שוואַכע?
- יאָ אַ שוואַכע, נישט אַ שוואַכע. זי ווייסט דען נישט? אַ
נגיד'עססע, מעג זי זיך ערלויבען. וואָס פעהלט איהר? הלואי וואָלט
מיר און איהר נישט אזוי געפעהלט, ווי עם פעהלט נישט דעם זשאַכ-
לינער'ס שנור.
- וואָס מיינט זי דאָס צו צאָהלען?
- מילא, מיר וועלען שוין אדורכקומען. יענע בעמען מיד שוין
צייט אַ חודש, איך זאָל האָבען אויפ'ן זין אַ גוטע אַם, וואָס דארף
מען אַ בעסערע ווי זלאַטקע? וועגען צאָהלען וועט קיין רייד נישט
זיין.
- איך ווייס? — זאָגט זלאַטקע מיט עניות פערשעהמט, וואָס
יענע האָט זי געמאכט פאר אַ גוטע אַם. — מילא, זי קען זיך נאָכ-
פרעגען אויף מיין מילך. איך האָב אויסגעזויגען משה פינשעווער'ס
אן אייניקעל און ביי די זילבערבערגס צוויי קינדערלעך, און ביי דער
נגיד'עססע. זיי קענען דאָך פרעגען אויף מיין מילך.
- דאָס ווייסען מיר דאָך טאקע. דורך דעם, זלאַטקע, געהערט
שוין מעהר מיט קיינעם ניט ריידען דערפון. אָבגעמאכט. איך געה
באלד אַהין צו די זשאַכלינערס און נעהם אייך מיט. טהוט אייך נאָר
אָן אַ ריינע שערץ, עם וועט באלד זיין האַנד-געלד.
- יא אַ ריינע שערץ, נישט קיין ריינע שערץ, איך בין די זעל-
בע זלאַטקע.
- ניין, זלאַטקע, איך מיין עם אויף אן ערנסט, ווארים די

זשאכלינערס ווילען ניט פאר דער שנור קיין קריסטליכע אָם : דער זוהן איז דאָך פרום, וויל ער דוקא פאר דעם קינד אַ אידישע אָם. פון קריסטליכע.אמען, זאָגען זיי, ווערען די קינדערשע קעפלעך פערשטאַפּט און זיי ווילען דערנאָך נישט לערנען. מען האָט מיר געהייסען שוין פאר וואָצען ארומזוכען אַ אידישע אָם. זי קען דאָך כאַפען אַ שעה נעם גראַשען.

נאָך יענעם טאָג האָט זלאַטקע גענומען האַנדלגעלד אויף דער מילך, מיט וועלכער די נאַטור האָט זי בעשאַנקען פאר איהר קינד. און יענעם אבענד האָט דער בלינדער ליב געגעסען פלייש אויף ווע-טשערע און געקלאַפּט דעם ווייב איבער דער פלייצע און געזאָגט : — נו, זלאַטקע, האָב איך נישט רעכט ? נאָך אַ פּופיק, מערהר פּרנסה.

זלאַטקע איז עפּעס ביז געווען אַ גאַנצען אבענד, זי האָט אליין נישט געוואוסט פאר וואָס. האָט זי איהם אָבגעענטפערט : — אַז אַ ביין זאָל דיר אין האַלז בלייבען שמעקען, טאַטע איינ-ציגער, און זאָלסט נישט אזוי פיעל ריידען.

דערווייל איז זיך מאַטקע געזעסען גאַנץ רוהיג אין דער מור טער'ס בויך, איז מיטגעגאַנגען מיט דער מאַמען אויף אלע כערק, גע-קראַכען אויף אלע פוהרען, געשלעפּט מיט דער מאַמען די זעק און די קערב און וועניג זיך אויסגעמאַכט, וואָס די מאַמע האָט זיין מילך פערקויפּט, ווארים עסען האָט ער דערווייל געהאַט : די מאַמע האָט שוין פאר זיינעטוועגען אזעלכע זאפּטען אויסגעאַרבייט און דורך דעם נאָפעל איהם אין זיינע גליעדער אריינגענאָסען. און וואָס אַאַרט עס איהם, וואָס אין דרויסען טהוט זיך ? דערווייל איז ער נאָך נישט דאָרט ...

אַז עס איז געקומען די צייט, אַז מאַטקע זאָל אויף דער וועלט קומען, האָט זיך שוין די אלטע זשאכלינערין (ביי וועלכע זלאַטקע האָט איהר קינד'ס מילך פערקויפּט פאר דער שנור) געמיהט, און די חברה ווייכער, וואָס גיבען זיך אָפּ מיט קינפעטאַרינס האַכען אונטער זלאַטקע'ס בעט אַ ריין לאַקען אונטערגעלעגט. די באַבע האָט זיך געפונען צו דער ריכטיגער מינוט ; אין אויווען האָט זיך ווארים וואַ-סער געקאָכט, און אלעס האָט זיך געפאַרעט ארום מאַטקע גנב.

זלאטקע האָט ניט געמאכט קיין לאנגע שהיות, — זי איז געווען געוואהנט צו די זאכען, — און איידער דער בלינדער ליב איז צוריק-געקומען פון דעם בית המדרש-שמש מיט די קוויטלאך אויסצוקלעפען אויף די ווענט געגען שטן. האָט שוין א מורא'דיגער שרייער דעם גאנצען קעלער אויפגערודרט; דאָס האָט מאַטקע גנב צו וויסען גענעבען: ער איז דאָ!

די ערשטע אכט טעג ביז צום אידישען, איז איהם וואויל געווען אויף דער וועלט. ער איז געלעגען אין א קישען איינגעוויקעלט, עס האָבען זיך נאָר ארויסגעוויזען זיינע צוויי שווארצע פינקעלדיגע אוי-געלאך, וועלכע זיינען ארומגעלאָפּען איבער דעם גאנצען קליינעם שווארצען פנים'ל, ווי צוויי מייזלאך. יעדען אויגענבליק האָט איהם זלאַטקע צו דער ברוסט צוגענומען. אויף דעם האָט יכטונג געגעבען די אלטע זשאַבלינערין, אז מאַטקע גנב זאָל א סך זויגען, כדי זלאַטקע זאָל פיעל מילך האָבען פאר איהר שנור'ס קינד, האָט זי זלאַט-קען געבראכט אין דעם קינפעט פון אלעם בעסטען: דאָ אַ יאַיכעל, דאָ אַביסעל איינגעמאכט, דאָ מילך, דאָ אפילו אַ פלעשעלע וויין. עס איז געווען אי אַ מצוה — אן אַרימע קינפעטאַרין, אי אַ נוצען — די מילך פון איהר אייניקעל'ס אַם זאָל פעט זיין. מאַטקע האָט זיך ניט געלאָזט בעטען, יעדעס מאָל מיט'ן פּיסק'ל דער מאַמעס ברוסט געזוכט און געשוויצט אין קישען, ווי אין אַ באָד, אז אַנגסטען האָבען איהם געשלאָגען פון קליינעם שווארצען שטערען, אויף וועל-כען עס האָט זיך שוין געקרייזעלט אַ נאַסע לאָק ווי ביי דעם בלינד-דען ליב.

פיער שיר המעלות'ן אויף די פיער ווענד אויסגעקלעפט האָבען איהם געהיט פאר'ן שטן. יעדען פארנאכט זיינען חדר-אינגלעך אריינגעקומען צום נייעם גאסט צו בעגריסען און קריאת שמע לייענען פאַר זיינעם וועגען.

פרייטאג צו נאַכטס איז זיך אויף די חברה טרעגער צוזאַמענגעקומען אין קעלער אריין — דעם קליינעם זכר שלום עליכם אָבצורגעבען. די אלטע זשאַבלינערין, וועלכע האָט אָבגעקויפט די מצוה פון סנדק פאַר איהר זוהן, האָט אַ שלום-זכר אָנגעגרייט, מיט אַרבעסען, מיט ביער, און חברה טרעגער האָבען אין וואַרימען קעלער געשוויצט, ביער געטרונקען, אַרבעס געקויט — און דעם בלינדען ליב מזל טוב

אָפּגעגעבען. דער בלינדער ליב האָט תמיד ליעב צו זיין אַ בעל ברית. עפעס ווערט ער דאמאָלסט, ווען דאָס ווייב געבוירט איהם אַ זוהן, אַ גאנצער מורינו. אלע קומען אריין צו איהם: דער דיין און דער מוהל, און שעהנע אידען דרעהען זיך אין זיין קעלער, אין מען רופט איהם „רב ליב“, „דער בעל-ברית“. „בעל-ברית דאָ, בעל ברית אַהער“ — און מען עסט גענוענס, און מען טרינקט ביער, און עס קאָסט קיין געלד נישט.

דער בלינדער ליב האָט דאָס מאָל אויף דורך מאָטקע גנב גרויס כבוד געהאט. מען האָט מאָטקען אין אַ נייעם, איבערגעצויגענעם קיך-שען געבראכט צו דער חברה טרעגערס.

סנדק איז געווען דער יונגער מאן, דעם זשאכלינער'ס זוהן, טאָ-קע דער, וואָס זיין קינד וועט זלאָטקע זויגען. ער האָט דאס מאָטקע'ן צוגעטראגען און איבערגעגעבען דעם פאָטער. דער בלינדער ליב איז געווען איינגעוויקעלט אין אַ לאנגען ברייטען טלית. ער האָט גענומען מאָטקע'ן און אָפּגעגעבען דעם דיין, וואָס איז געזעסען אויף דעם שטוהל. דער בלינדער ליב האָט זיך אומגעקוקט און געזעהען זיך צווישען דעם דיין און דעם זיידענעם יונגען מאנטשיק — און גע-היילט כבוד.

באלד האָט מאָטקע געגעבען אַ קוויטש, אז דאָס גאנצע שוהל'— כעל האָט געציטערט: ער האָט דערפיהלט די ערשטע עולה, וואָס מען טהוט איהם, און נישט פערשטאנען, פאר וואָס.

זלאָטקע איז געשטאנען אין הויז פון שוהל'כעל, אַ בלאַסע נאָך, און האָט געוויינט, — אין איהר ווייסע הויב און ווייסען קאפטען, וואָס די זשאכלינערין האָט איהר געשענקט און די יום־טוב־דיגע מינעס ארום איהר, און דער גאנצער כבוד האָט זיך גאָר נישט געפאָסט צו דעם אָפּגעברענטען, פעהארטעוועטען געזיכט איהרען, וואָס איז טונקעל געווען און הארט ווי אַ זויל, וואָס איז גוט אויסגעקלאַפט גע-וואָרען אויפ'ן שטיין ...

זי איז געשטאנען אַ צוטראָגענע, אַ פערזאָרגטע, עפעס איז איהר נישט אָנגעשטאנען דער גאנצער כבוד, וואָס מען מאכט דאָ ארום איהר. ווער איז זי, מ'שטיינט געזאָגט? זלאָטקע די קוישען־טרע-גערין. און ווי קומט זי צו זיין אַ מאַמע פון אַ געאידישט קינד? און דער דיין זאָגט איהר: „מזל־טוב יולדת“, און דער אלטער זשאכ-

לינער אליין, און דער יונגערמאן, דעם זשאבלינער'ס זוהן, אלע געהען ארום איהר, הייסען איהר זיצען, מען ניט איהר דאָס קינד אין האַנד אריין, מען ווינשט איהר מזל-טוב! און וואָס איז זי דאָס, מ'שטיינס געזאָגט, אין נאנצען?

און דער בלינדער ליב זיצט אויבען אָן, לעבען דיין, מען דער לאנגט לעקעך און בראנפען, אלע טרינקען צו איהם לחיים און רופען איהם "בעל ברית", און ער טראכט זיך: א וואוילע זאך א ברית צו מאכען. מען גיט לעקעך און בראנפען, און נאָך געלד דערצו, און מען ווערט א מענש, מען האָט כבוד. א שאַד, וואָס מען קען ניט יעדען טאָג א ברית מאַכען.

3

מאַטקע זײל נים די שמאַטקע זײגען.

אין א פאָר וואָכען ארום, אין א שעהנעם נאַכמיטאג, אין א זונען־טאָג איז מאַטקע געלעגען אין אן אלטען קויש, אין וועלכע פייגעלע די אויבסט־הענדלערין האָט דורכ'ן ווינטער פערפוילטע עפעל געהאלטען. דער מאמע'ס אן אלטע טוך אויסגענוצעוועט פון ווינד און רעגען, וואָס די מאמע האָט עס אין אלע וועטערס געטראָגען, האָט מאַטקע'ס יונג לייבעל ארומגעהילט. דאָס מײלכעל זיינס איז גע־ווען פערשטאַפט מיט א שטיקעל נאַסע לייווענד אין וועלכען עס איז געווען איינגעבונדען א שטיקעלע צוקער, און מאַטקע האָט דערפון אַהן אויפהער גענאָגט, געצויגען. די ענערגישע אָדערען ביי דעם קינדערשען מײלכעל האָבען זיך צונויפגעצויגען ארום דעם שטיקעל לייווענד און געזויגען דערפון דאָס „חיות“. זיינע שווארצע אויגע־לעך זיינען האלב געווען פערשלאָסען, און ווי א חלום האָט זיך דער שלאָף געוועבט איבער זיין ברוינעם יונגען געזיכטעל. די אוי־בערשטע העלפט פון דעם פנים: די אויגען מיט דעם קורצען שטע־רען און מיט די נאַסע שווארצע הערלעך, וואָס האָבען זיך געקלעפט איבערן שטערען, האָבען דערמאָנט אָן טאַטען — דעם בלינדען ליב; די אונטערשטע העלפט מיט דעם ענערגישען מויל, מיט דער קורצער נאָמבע און דעם ווייכען שמײכעלע, איז געווען עהנליך צו דער מאַ־מעס — דער געלער זלאַטקע. דאָס געזיכטעל איז אזוי רוהיג געווען, אַז עס האָט זיך געדאַכט: דאָס קינד שלאָפט; דאָך געשלאָפען איז מאַטקע נישט, ווארים ער איז פון צייט צו צייט ארויס מיט א קוויטש, מיט א געוויין, און געשריען אזוי לאנג, ביז דאָס קליינע שוועסטערל, וואָס איז טהיילמאָל געזעסען לעבען איהם און טהיילמאָל זיך גע־שפיעלט מיט די קינדער אין געסעל, איז צוגעקומען צום וויעגעל און סאַטקען צוריק אריינגעשטעקט דאָס שטיקעל לייווענד אין טויל אריין.

אמאל פלעגט דער אלטער רב מאיר זיך אויפהויבען פון זיין אָרט ביי די פענסטערלאך, צוקומען צום קויש און אריינשטעקען איהם דאָס הענטעל אין מיילכעל אריין, און מאַטקע האָט זיך וויעדער גענומען נאָגען, זויגען פון די הענטעלעך אָדער פון שטיקעל לייזענדיג, אַקוראט ווי מען וואָלט איהם אַ קוואל פון מילך צום מויל צוגעלעגט.

איך ווייס נישט, אויב מאַטקע האָט ווען עס איז שפעטער, אין זיין בעוועגטען און רעש'דיגען לעבען, צייט געהאט צו קלעהרען ווער גען זיך און וועגען זיין גורל. נאָר מיר דאכט זיך, אַז יעצט, ווען מאַטקע איז אזוי געלעגען אין דעם אלטען קויש, בעלויכטען מיט די שטראהלען פון דער זון, וועלכע זיינען צוערשט דורכגעגאנגען דעם רינשטאָק פון הויז, נאָכדעם דאָס קעלער־פענסטערעל מיט דער אלטער שמאַטע וואָס שטעקט אין דער צובראָכענער שויב ביז זיי האָבען דער־גרייכט צו מאַטקע'ס קויש און געווארעמט זיינע הענטלעך מיט'ן פניסל, — ווען מאַטקע איז געלעגען און הנאה געהאט פון דער ווארימקייט פון דער זון און אַ פילאָזאָפישע האלב־פערשלאָפענע רוהיגקייט האָט געשוועבט איבער איהם, האָט ער געוויס געקלעהרט וועגען אַ וויכ־טיגען ענין. געקלעהרט האָט ער, פאר וואָס אמאל אַז ער האָט אזוי געמאכט מיט'ן מיילכעל, איז אַ פליסיגקייט אריינגעקומען און האָט איהם געזעטיגט, און עס איז איהם גוט געווען אין אלע גליעדערלעך און ווארעם געווען, און יעצט ציהט ער און ציהט, און קיין פליסיגקייט קומט נישט ארויס, און די געדערימלעך בלייבען לעדיג, אין בייכעל ווערט קאלט, און מען פיהלט זיך עפעס אזוי פערלאָזט, יתום'דיג, אמאל ווען מען האָט דאָס מיילכעל צוגעדריקט צו דער מאַמע'ס ברוסט, איז אזוי ווארעם געווען, אַז מען האָט זיך געפיהלט אזוי נאָהענט, אזוי היימיש, ווארויזשע איז די ווארימקייט אהינגעקומען, וועלכע האָט איהם אזוי נאָהענט צוגענומען צו זיך און אזוי פעסט געהאלטען? וואָס איז געשעהן, וואָס צייט אַ פאָר טעג איז יענע ווארעמקייט נישט מעהר דאָ? — אזוי האָט געמוזט מאַטקע קלעהרען, נאָגענדיג זיינע ווענטלעך. באלד אָבער האָט ער זיין פילאָזאָפישע רוהיגקייט פערלוירען, און מאַטקע איז ארויס מיט אזא געוואַלד, מיט אזא געשריי, אַז דער גאנצער קעלער האָט זיך אויפגעשטעלט קאפויר, און די גאנצע געגענד איז אויפגעוורדערט געוואָרען פון די געשרייען. מאַטקע האָט דער־ביהלט, אַז עפעס איז געשעהן, מאַטקע האָט געשרייען, צו־

ערשט האָט דער קעלער געשוויגען, דאָס געסעל האָט זיך
 רוהיג פּערהאַלטען צו מאַטקע'ס געשרייען, וואַרים מ'איז דאָרט געד
 וואוינט געווען, אַז קינדער זאָלען וויינען און שרייען, און דאָס האָט
 אויף קיינעם קיין איינדרוק נישט געמאַכט. אָבער מאַטקע איז געד
 ווען אן אויסנאַהם. מאַטקע האָט געוואלט לאָזען הערען דער וועלט,
 אַז עס איהם געשעהן אן אומרעכט. מאַטקע'ס געוואלדען האָבען קיין
 ענדע נישט גענומען. דער אלטער רב מאיר, וואָס איז געזעסען ביי
 די פענסטערלעך אָנגעטהאָן אין א גרויסע פּאַאר ברילען און האָט
 פאַר אַ אידענע אַ בריעה געשריעבען קיין אמעריקא, איז געווען דער
 ערשטער, וואָס האָט זיך אָבגערוּפּען אויף זיינע געוואלדען. ער האָט
 פריהער געמיינט, אַז דאָס זיינען די געוועהנליכע געשרייען, וואָס מען
 הערט אָפּט אין קעלער און אין דעם געסעל — די געשרייען פון די
 הונגעריגע קינדער, — איז ער צוגעגאַנגען און האָט מאַטקען געגעבען,
 ווי תמיד, זיין אייגען הענטעל אין מויל אריין. מאַטקע האָט זיך אָבער
 נישט געלאָזט דאָס מאַל אָבנאַרען: ער האָט שוין דערפיהלט, אַז
 פון הענטעל קומט גאָר נישט ארויס. רב מאיר האָט איהם געשטעקט
 די שמאַטקע אין מויל אריין, מאַטקע האָט געגעבען אַ פּאַר ציה און
 דערפיהלט, אַז די שמאַטקע גיט גאָר נישט, האָט ער זי ארויסגעלאָזט
 און וויעדער געשריען. מיט ערשטוינונג האָט דער אלטער רב מאיר
 געקוקט אויף איהם און פּערוואונדערט זיך אויף מאַטקע'ס געשרייען.
 צום ערשטען מאַל האָט דער קעלער געהערט אזעלכע געוואלדען. ביז
 איצט, אַז זלאַטקע פּלעגט אוועק אלס אַם און איבערלאָזען אַ קליין
 קינד אין דער היים, און מ'האַט דעם קליינעם קינד געשטעקט די שמאַט
 קע אין מויל אריין, האָט דאָס קינד פריהער געשריען, געשריען, ביז
 עס איז מיער געוואָרען און גענומען ציהען די שמאַטקע. דער סוף
 איז געווען: אָדער עס איז געשטאַרבען, אָדער עס האָט זיך אדורכ
 געצויגען די שלעכטע צייט, ווען עס איז נאָך נישטאָ קיין צייהנער
 אין מויל און מען קען נישט עסען וואָס אלע מענשען עסען, און דאָס
 קינד איז געבליבען ביים לעבען. דער אָבער וויל גאָר נישט שוויי
 גען! בחנם האָט זיך דער אלטער מאיר געפרופּט ווייטער אוועקזעצען
 צום בריעה, מיינענדיג אז מאַטקע וועט זיך באלד איינשטילען. מאַט
 קע האָט נישט געשוויגען. מאַטקע האָט נישט געלאָזט קיין בריעה
 שרייבען, ניט די מיידלעך לערנען פון צאינה וראינה. דער אלטער

מאיר איז ארויס אין געסעל אויפזוכען הינדעלען, מאַטקעס עלטערע שוועסטערעל, וועמען די מאמע האָט אנפערטרויט מאַטקע'ס ערציהונג. הינדעלע איז אין גאנצען אלט געווען אַכט-ניין יאָהר. זינט זי איז פיער יאָהר אַלט געוואָרען ניאַנטשעט זי די קינדער. ווען די מאמע געהט אוועק אין די הייזער אלס אן אַם, לאָזט זי דאָס קליינע קינד אויף הינדעלע'ס הענד, אַז זי זאָל עס אויפציהען מיט'ן פלעשעל און מיט דער שמאַטקע. פיער קינדער האָט הינדעלע שוין אזוי ער צויגען: צוויי פון זיי זיינען געשטאַרבען, און צוויי האָבען זיך אדורכגעקאַרמעט מיט די שמאַטקעס און דעם שטיקעל צוקער. הינדעלע איז אָבער נאָך אליין געווען אַ קינד, און אַ חוץ דעם וואָס זי האָט לייעב געהאַט צו שפיעלען זיך אין געסעל מיט אנדערע קינדער, האָט זי נאָך געמוזט זעהן אליין זיך צו דערנעהרען. ווארים דער בלינדער ליב האָט געהאַלטען די קינדער ווי פויגעלעך, און האָט זיי געשיקט, ווי די פויגעלעך, אין געסעל אריין אויפפיקען די אלטע קריי-שעלעך און רעשטלעך ברויט, חלה, פלייש, וואָס זיינען איבעריג אין אַ בעל-הבית'ישע שטוב און מ'גיט עס אוועק פאר אַ שליחות געהען, פאר געפעס וואַשען אָדער אזוי עפעס פאַלגען. הינדעלע האָט זיך דאָס מאָל געפונען ביי בלימעלע די שניידערקע, וואו זי האָט דאָס געפעס געוואַשען פאר אַ שטיקעל ברויט מיט אַ טעפעל באַרשטש. לאנג האָט זי דער אלטער מאיר געזוכט אין געסעל ביז ער האָט זי געפונען. ווען הינדעלע האָט דערהערט, אז דאָס קינד וויינט אזוי, אַז דער אל-טער מאיר איז אַזש ארויסגעגאנגען זי זוכען, האָט זי איבערנעלאָזט בלימעלע'ס געפעס און איז אהיים געלאָפּען. זי האָט זיך נישט ווייני ציגער געוואונדערט ווי דער אלטער מאיר און געפרופט דאָס קינד בערוהיגען מיט די אלטע בעקאנטע מיטלען, וועלכע זי האָט אָנגעווענ-דעט דורך דער לאנגער צייט פון איהר אלטער פראקטיק ביי קינדער ערציהען: דאָס הענטעל אין מויל אריין, דאָס שטיקעל שמאַטקע מיט צוקער, און צום סוף דאָס ראדיקאלסטע מיטעל — דאָס פלעשעלע וואסער מיט מילך, צונויפגעגאַסען פון דעם, וואָס איז איבערגעבליבען אין די טעפלעך אין קיך. אז דאָס פלעשעלע האָט אָבער אויך נישט געהאַלפּען, און מאַטקע האָט נאָרנישט געפרופט געהמען אין מויל אריין, נאָר אראָפּגעוואָרפען פון זיך מיט ביידע פיסלעך דער מאמע'ס טוף און געשריען, אז דער באַלען האָט זיך געשפּאַלטען, איז הינדע-

לע נעבליבען א דערשראָקענע. דאָס ערשטע מאָהל אין איהר פראַס
טיק טרעפט זיך אזא זאך, אז א קינד פון קעלער, דער געלער זלאַט-
קע'ס א קינד, זאָל נישט וועלען נעהמען דאָס פלעשעלע. זי האָט
נישט געוואוסט אליין וואָס צו טהאָן. דאָס קינד האָט געהאלטען
אין איין שרייען. זי האָט עס גענומען אויף די הענד, זי האָט עס
געוויעגט, זי האָט געזונגען וויעגליעדעלעך, — דאָס קינד האָלט אין
איין שרייען. האָט זי אויך אָנגעהויבען צו שרייען און צו וויינען אין
איינעם מיט'ן קינד. עס זעהט אויס, אז זי האָט זיך אויף א מינוט
פערגעסען און געמיינט, אז זי איז נאָך אויך א קינד און האָט אויך
דאָס רעכט צו וויינען, אָבער דער אלטער רב מאיר האָט זי באלד
ארויסגענומען פון איהרע קינדערשע חלומות; ער האָט איהר דער-
מאָהנט, ווער זי איז אזעלכע.

— וואָס שטעהסטו ווי א גולם און שרייסט? הינדעלע, וואָס
טהוט זיך מיט דיר? ביזט דאָך עפעס א דערוואקסען מיידעל. די
מאמע וועט דאָך דיר הרג'ענען... וואָס האָסטו דיר גאָר אוועקגע-
שטעלט שרייען?

— איך ווייס ניט וואָס איך זאָל טהאָן. דאָס קינד וויל נישט
דאָס פלעשעלע, — האָט הינדעלע געהאלטען אין איין כליפען.
— געה נאָך דער מאמען: דאָס קינד איז קראַנק, — זאָגט דער
אלטער רב מאיר.

הינדעלע האָט זיך פערוואונדערט, פארוואָס דאָס איז איהר נישט
באלד איינגעפאלען צו געהן נאָך דער מאמען. דאָך אין הארצען האָט
זי עפעס מורא געהאט צו רופען די מאמע צום קינד: זי האָט שוין
געוואוסט, אז די מאמע איז פערקויפט פאר א צווייטע קינד. נאָך
דאָך האָט זי געפאָלגט דעם אלטען רב מאיר, געכאפט א טיכעל און
געלאָפען צו דער זשאַכלינערין נאָך דער מאמען.

אזוי באלד האָט מען זי צו דער מאמען נישט צוגעלאָזט. אז
זלאַטקע איז אין א רייך הויז אן אַם, בעהאנדעלט מען זי גוט, און
ביי די זשאַכלינערס האָט מען זי פשוט געהאלטען ווי א קעניגין. גער
שלאָפען איז זי מיט דעם קינד אין דעם גרעסטען צימער פון הויז,
מ'האָט געזעהן, אז זי זאָל שטענדיג געהן ריין אָנגעטהאָן, אין א וויי-
סען קאפּטענדעל און א געוואשענע שערץ. און די אלטע זשאַכלינע-
רין האָט איהר צוגעטראָגען יעדע מינוט עפעס אנדערש. האָט מען

געקאכט אין שטוב א פריש יאיכעל, האָט מען נישט פּערגעסען אָן דער אָם: „זי זייגט דאָס קינד“. און אייגענטליך וואָלט זלאַטקען גאנץ גוט געווען זייענדיג אן אָם: דורך דער צייט, וואָס זי האָט געזויגען דאָס פּרעמדע קינד, האָט זי זיך אביסעל אָבגערוהט פון טראָג גען, פון לויפען איבער די מערק מיט די קוישען, פון כאַפען פון די פּויערשע וועגען. און געגעסען האָט זי גוט, און געשלאָפען איז זי וויפּיעל זי האָט געוואָלט. נור עס האָט איהר געוועהטאָגט איהר קינד, וואָס זי האָט איבערגעלאָזט אין דער היים. און יעדעס מאָל, ווען זי האָט גענומען דאָס פּרעמדע קינד צו זויגען, האָט זי געקרקעצט... און נישט איינמאָל האָט זי געקלעהרט מיט איהר פּראָסטען שכל, אז עס וואָלט טאקע געווען א גוטע זאך, ווען מען בעהאנדעלט זי אויז פּיין און מען לאָזט איהר דערביי איהר אייגען קינד זויגען... טהייליך מאָל, ווען די מילך האָט איהר געשטאַכען אין די בריסטען (דאָס פּרעמדע דע קינד האָט נישט געקענט אלעס אויסזויגען, וואָס זלאַטקע'ס קוואַל לען האָבען געפלאָסען), און זי האָט געמוזט מיט דער האַנד אליין זיך אָבזויגען און די מילך אויסגיסען — האָט זי דענסטמאָל געקלעהרט וועגען איהר מאָטקען אין דער היים און פיינט געהאט דאָס פּרעמדע קינד, און געוואָלט איהם שלעכטס טהאָן...

לאנג איז הינדעלע געשטאנען אין קיך און געווארט אויף דער מאמען. מען האָט זי נישט צוגעלאָזט — די מאמע האָט פונקט געזויגען דאָס קינד, דער זשאַבלינער'ס אייניקעל — אַ מיידעלע אין מאָטקע'ס יאָהרען. אז די מאמע איז פון ווארימען שלאָפּצימער ארויס געקומען, האָבען די פולע בריסטען איהרע פון אָפענעם קאפּטענדעל ארויסגעהאנגען און די מילך האָט נאָך געטריפט פון די פעטע וואָר צעלעך. אַ מינוט האָט הינדעלע דער מאמען נישט דערקענט, קינד מאָל האָט זי נאָך איהר נישט געזעהן אזא אויסגעשלאָפענע און אויסגערוהטע. די באַקען זיינען איהר רויט געווען און פול, אויפ'ן קאָפּ האָט זי געטראָגען אַ ווייסע הויב, אָנגעטהאָן איז זי געווען אין אַ ריין ווייס קאפּטענדעל מיט אַ ריינע ווייסע שערץ. הינדעלע האָט פאר דער מאמען מורא געקראָגען און דרך־אָרץ געהאט, און געשעהמט זיך צו זאָגען, נאָך וואָס זי איז געקומען.

— וואָס איז געשעהן? — פּרעגט זלאַטקע אַ דערשראָקענע. אַ מינוט האָט הינדעלע געשוויגען, באלד איז זי ארויס מיט אַ

געוויין, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט פּערענטפּערען מיט'ן געוויין, אז זי איז ניט שולדיג:

— דאָס קינד וויינט, עס וויל ניט נעהמען דאָס פּלעשעלע, עס איז קראַנק, מאַמע.

אָז זלאַטקע האָט דערהערט, אז איהר קינד איז קראַנק, האָט זי פּערגעסען, אז זי איז א פּערקויפטע, געכאַפט דאָס טוֹך איבערן קאַפּ און מיט די אָפענע אַרויסהענגענדע בריסטען איבער דעם מאַרק גע-
לאָפען.

אין א פּאַר מינוט ארום האָט שוין מאַטקע זיין צוהיצט מיעד פנים'ל צווישען דער מאַמע'ס וואַרימע בריסט אַיינגעגראָבען, און מיט זיין ענערגיש מייכלעל האָט ער געצויגען פון זיי, אָהן דעם אָטהעם צו כאַפען, ווי ער וואָלט געוואָלט אין זיך אַריינזויגען די קוואַלען פון לעבען. איבער דעם קערפּעריל איז איהם געקומען יענע וואַרימקייט, וואָס ער האָט געפיהלט אין די ערשטע טעג פון זיין קומען אויף דער וועלט...

אַבער לאַנג איז מאַטקע'ן דאָס גליק נישט בעשערט געווען. אין קעלער האָט זיך באַלד געוויזען די אַלטע זשאַבלינגערין, אין איהר רייך-בעפּוצטער הויב מיט בענדער, מיט דער גאַלדענער קייט אויף'ן פּע-טען האַלז, וועלכע האָט זיך אַראָפּגעלאָזט און פּערדעקט אַ האַלבע ברוסט, און געזאָגט מיט אַ פּרום מינעלע, פּערגלאַצענדיג די קליינע, קורצזיכטיגע אויגען, מיט אַ פּעטען שמייכלעל אויף די שמאַלצעדיגע ליפּען:

— וואָס איז דעם קינד? ער איז נישט געזונד?

און זי איז נעהענטער צוגעגאנגען און געטאַפט מאַטקע'ס ביי-כעלע מיט איהרע פּעטע קורצע פינגער:

— וואָס איז איהם? ער איז קראַנק? — האָט זי איבערגע-
חזר'ט די פּראַגע מיט איהר פּעטען געלעכטערעל.

זלאַטקע איז פּערשעהמט געוואָרען פאַר דער אַלטער נגידת'מע, זי האָט מיט געוואַלד אַרויסגענומען איהר ברוסט פון מאַטקע'ס נאָ-גענדיגען מויל און געענטפּערט מיט אַ פּערשעהמטער מינע, ווי זי וואָלט זיך פּערענטפּערען וועלען:

— עס איז אַ קינד, עס קען זיך נישט צוגעוועהנען צום פּלעשעל.

און אויסגיסענדיג איהר ביטער הארץ אויף הינדעלע'ן. האָט זי
אויף איהר אָנגעהויבען צו שרייען :

— וואָס ביזטו געלאָפּען נאָך מיר? פאר וואָס שטילסטו נישט
מיין דאָס קינד? וואו לויפסטו ארום? — און האָט זיך גענומען
הינדעלען שלאָגען.

די אלטע זשאכלינערין האָט זי אָבגעהאלטען. זי האָט ארויס-
גענומען קליין געלד און צוטהיילט צווישען זלאטקע'ס קינדערלעך.
וואָס זיינען זיך צוזאמענגעלאָפּען פון אלע עקען גאס, ווען זיי האָבען
דערהערט, אז די מאמע איז געקומען. הינדעלען האָט זי מעהר גע-
געבען פון אלע קינדער, — נאנצע פינף קאָפּעקעס, און געזאָגט צו
איהר :

— קום אמאָל מיט'ן קינד אהין צו דער מאמען. ס'שארט נישט,
קום אין קיך אריין. די דיענסט וועט דיר עפעס געבען. פאר וואָס
קומסט דו נישט?

דערנאָך האָט זי געשמייכלט מאָטקע'ן אין פנימ'ל אריין, קיז-
לענדיג איהם מיט איהרע פעטע פינגער אויף זיין בייכעל :

— דו שרייער, דו... דו... אויסגעוואקסען, אָהן עין הרע, א
יונג. צוויי מאָל אזוי גרויס ווי אונזערע. (דערביי האָט זי איהם
געפאטשט אין געזעכעל אריין). קיין עין הרע זאָל איהם נישט שא-
דען, — האָט זי געזאָגט צו זלאטקען מיט א שמייכלעלע און האָט זי
מיטגענומען מיט זיך.

הינדעלע איז אליין איבערגעבליבען מיט מאָטקען. דאָס קינד
האָט וויעדער אָנגעהויבען צו שרייען. זי האָט וויעדער נישט גע-
וואוסט וואָס צו טהאָן : דאָס פלעשעל האָט ער ניט געוואָלט נעהמען,
נישט דאָס שמאטקע און נישט דאָס הענטעל. אזוי האָט ער אָבגע-
שריען ביז דער טאטע זיינער, דער בלינדער ליב איז געקומען. דער
בלינדער ליב האָט נישט געמאכט מיט איהם קיין לאנגע שהיות. ער
האָט זיך גאנץ גוט אָנגעשריען אויף איהם, און אז מאָטקע האָט זיך
נישט געוואָלט אייגשטילען, האָט ער איהם פערדרעהט אויף דער
צווייטער זייט און מיט דער האַנד איהם אָנגעפאטשט אויף'ן געזעסעל.
א לאנגע וויילע האָט מאָטקע נאָך געוויינט ביז זיינע טרעהרען און
געשרייען זיינען פערשטילט געוואָרען אין שלאָף. ווען ער איז גע-

שלאפען, האָבען זיי איהם אריינגערוקט אין מויל אריין די שמאטקע מיט'ן שטיקעל צוקער, און פון דענסטמאָל אָן האט זיך מאָטקע אויס-געלערענט א שמאטקע צו זויגען.

טהיילמאָל האָט איהם הינדעלע געבראכט צו דער מאמען. די מאמע האָט זיך מיט איהם געפרעהט, און אז קיינער איז אין שטוב נישט געווען, האָט זי ארויסגע'גנב'עט איהר ברוסט פון פרעמדען קינד'ס מויל און מאָטקען געגעבען. ער האָט אמאָל שוין דער מאמע'ס ברוסט זויגען ניט געוואָלט: ער איז געווען צוגעוועהנט צו דער שמאטקע.

און אז זלאטקע האָט צום ערשטען מאָל דערזעהן, אז איהר קינד וויל נישט זויגען פון איהרע בריסטען, האָבען זיך איהר טרעהרען אין די אויגען געשטעלט.

און איינמאָל, עס איז שוין געווען אין א צייט ארום, מאָטקע איז שוין דענסטמאָל אלט געווען אן אכט-ניין חדשים, האָט איהם הינדע-לע צו דער מאמען געבראכט. די מאמע האָט איהם געהאלטען אויף איין האנד, אויף דער צווייטער האנד האָט זי געהאלטען דאָס פרעמד דע קינד און געזויגען. מען ווייסט נישט, ווי אזוי עס איז געווען, נאָר מאָטקע האָט זיך גענומען שלאָגען און יענעם קינד דאָס געוויכטעל צו-דראַפּעט. דאָס קינד האָט געמאכט א געוואלד. די זשאכלינערין מיט דעם גאנצען הויזגעזינד זיינען געקומען צולויפען. ווען די יונגע מאמע האָט דערזעהן דעם רויטען קראַץ, וואָס מאָטקע האָט געמאכט איהר מיידעלע אויף'ן פנים, איז זי אין הלשות אוועקגעפאלען. מען האָט מאָטקען פון דענסטמאָל אָן מעהר נישט צו דער מאמען צוגע-לאָזט, דורך דער גאנצער צייט, וואָס זי האָט געזויגען דער זשאכ-לינערין'ס אייניקעל. און געזויגען האָט זי דער זשאכלינערין'ס איי-ניקעל גאנצע צוויי יאָהר. מאָטקע איז דערווייל פון דעם אלטען אויבסט-קאָרב ארויסגעוואקסען. דורך דער צייט, וואָס יענע קינד האָט זיין מאמע'ס מילך געזויגען, האָט ער צייהנער געקראָגען און אָנגע-הויבען זיך אליין צו דערנעהרען. ער האָט אָנגעהויבען צו עסען אלעס, וואָס ער האָט געפונען אונטער דער האנד.

4.

מאטקע קריענט צייהנער.

שלעכט איז געווען מאטקע'ן, ווען ער איז געלעגען אין קויש און געמוזט ווארטען, ביז דאס שוועסטעריל אָדער דער אלטער רב מאיר וועלען געדענקען און איהם צוטראָגען דאָס פלעשעלע. ער האָט זיי געמוזט יעדעס מאָהל דערמאָהנען מיט זיין שרייען, אז ער לעבט און בעדארף זיין חיונה. דער קעלער איז שוין אָבער אזוי געוואוינט גע- ווען צו זיינע געוואלדען, אז מען האָט איהם שוין ניט געהערט. קוים אָבער האָט זיך מאַטקע ארויסגעקריגען פון קויש און געקענט אליין קריכען אויף אלע פיער, האָט ער זיך שוין בעזאָרגט אליין זיין חיונה. ער האָט אָנגעהויבען צו עסען אלעס, וואָס ער האָט געפונען אונטער זיין האנד: פון שטיקלאך איבערגעבליבענע ברויט ביז אן אלטען קא- מאַש, אַ קויש, אַ זאק, אלעס האָט ער געגעסען, וואָס האָט זיך געפיר- נען אין קעלער. אָבער זיין הויפט שפייז-קאמער זיינען געווען פיי- געלע'ס קוישען מיט די פערפוילטע ווינטער-עפעלאך.

אין אַ ווינקעל קעלער זיינען זיי געשטאנען יאָהר איין, יאָהר אויס, פייגעלע'ס קוישען מיט פאר-אַ-יאָהריגע עפעל, לעזעלקעס, פער- פוילטע באַרנעלעך, פערגליווערטע פלוימען. די קוישען האָבען זיך צוגעוואקסען איינס צום צווייטען דורך די לאַנגע ווינטער-נעכט, און די אויבסטען, וואָס האָבען געפוילט אין זיי, האָבען אריבערגעוירט פון איין קאָרב אין צווייטען אריין. מען האָט נישט געקענט מעהר וויסען, וואָס פאר אַ פירות דאָס זיינען געווען: אלע פערדעקט מיט איין שימעל — און דאָס האט געגעבען פון זיך אַ געשמאקען ריח, וואָס האָט זיך פערשפרייט איבער דעם קעלער. און געווארימט אין ווינטער... אַט דאָס פייגעלע'ס ווינקעלע איז געווען מאַטקע'ס שפיי- זער. עס האָט זיך געדאכט, אז פייגעלע האָט געזאמעלט די טונען מיט די פערפוילטע „לעזעלקעס“, ווינטער-עפעלאך און פערפוילטע

בארנעלעך, כדי מאַטקע זאָל פון זיי זיין חיונה קענען ציהען. ער האָט זיך פון די פירות גענעהרט אין די לאנגע ווינטער־נעכט, ווען דער ווינד האָט געקלאפט אויף די פערפרוירענע פענסטער־לאך.

צום ערשטען מאָל ווען מאַטקע האָט ענטדעקט די קוועלען פון זיין חיונה און האָט זיך מיט זיי גוט אָנגעגעסען, איז ער אזוי קראַנק געוואָרען, אז אלע האָבען געמיינט, אז ער וועט שטארבען. מען האָט געבראכט צו איהם די מאַמען. זלאַטקע האָט איהם די ברוסט אין מויל געשטעקט, מאַטקע האָט ניט געוואָלט זויגען, האָט ניט געוואָלט דאס פלעשעל נעהמען אין מויל אריין. זלאַטקע איז געזעסען איבער איהם און האָט געוויינט. עס איז געווען נאָכט, אלע אין קעלער זענען געשלאָפען. דעם בלינדען ליב'ס שנאָרכען האָט געפויפט פון ווינקע־לע ארויס. איז זלאַטקע אליין געזעסען ביי איהר קינד און געוויינט. מאַטקע איז געלעגען א צוהיצטער אין זיין קויש, מיט פערמאכטע אויגען, און האָט שווער אבגעאטהעמט. איינמאָל, הערענדיג ווי די מאַמע וויינט, האָט ער די פערגלייזטע הייטלאַך אויפגעפענט און אָנגעקוקט די מאַמען מיט זיינע שווארצע אויגען. עס האָט זיך גע־דאכט, אז מאַטקע פערשטעהט די מאַמע און ער קוקט זיך אין איהר גוט איין, ער וויל זי דערקענען און געדענקען שפעטער, ווען ער וועט גרויס ווערען, אז זי האָט אמאָל געוויינט אויף איהם ...

נאָר צומאָרגענס איז מאַטקע'ן בעסער געוואָרען, און מאַטקע האָט ווידער אָנגעהויבען צו עסען פייגעלע'ס קוישען. נאָר נישט שוין האָט איהם מעהר געשאדט. ער האָט שוין געקענט אלעס אויפעסען, אפילו דעם טאטענ'ס אלטע שטיוועל, און עס וואָלט איהם שוין מעהר נישט אָנגעגאנגען. זיין כאָגען איז געוואָרען ווי פון אייזען און זיינע געדעררים ווי פון שטאָהל.

דאָס איז אלעס געווען ווען דער ווינטער האָט געהערשט אין דרויסען, און מאַטקע איז געווען אָנגעוויזען אויפ'ן בלוזען קעלער. אָבער באלד איז פריהלינג געוואָרען. די זון האָט אָנגעהויבען אריינ־קומען אין קעלער אריין, געשטעלט זיך אויף די טרעפלאַך און אריינ־געקוקט מיט איהר שיין אין שטיבעל אריין. אין קעלער האָט מען זיך אָנגעהויבען צו ריכטען אויף פסח. זלאַטקע, וועלכע האָט שוין דענסמאָל געטראָגען א צווייטען קינד, האָט אָנגעהויבען ארויסשטעלען פון קעלער בעל־הבית'ישקייט אויפ'ן גאָס אריין, אָבשייע־ען און אָב־

רייניגען אויף פסח. צוזאמען מיט די אלטע שטוב-זאכען פון קעלער
האָט אויך מאַטקע געוואנט אויף אלע פיער זיך ארויסריטשען פון
קעלער ארויס. ער איז אויף די טרעפלאך ארויף און ארויסגעקוקט
אין גאס אריין, און דערזעהן האָט ער, אז די וועלט איז גרעסער פון
קעלער.

א פאָר מינוט איז ער נאָך געשטאנען אויף די טרעפלאך. די
זון האָט איהם געווארימט, און איהם איז גוט געווען. ער האָט גע-
קוקט מיט אונצוטרויען אין געסעל אריין און מורא געהאט ארויסצו-
קריכען. צווישען דעם קעלער און געסעל איז געווען אַ ברייטער
רינשטאָק, וואָס מען האָט איהם געדארפט איבערשפרינגען, איבער-
געהענדיג אויפ'ן ברוק פון געסעל. מאַטקע האָט אייניגע מאָל גע-
פרופט אריבערצוקריכען דעם רינשטאָק און האָט ניט געקענט. ער
האָט געקוקט מיט זיינע אויגען און געווארט, אז אימיצער זאָל קומען
און העלפען איהם איבערשפרינגען די שוועל פון קעלער. און עס
איז טאקע געווען זיין שוועסטעריל, זיין ערציהערין הינדעלע, וועל-
כע האָט איהם צום ערשטען מאָל געהאָלפען אריבערגעהן דעם רינ-
שטאָק, וואָס ליעגט פאר דער שוועל פון זיין לעבען. . . . זי האָט איהם
ביים הענטעל אָנגענומען און געבראכט איהם אין געסעל אריין.

אין געסעל האָבען זיך געשפיעלט קליינע סינדער. ווייבער האָ-
בען געוואשען, גערייניגט די טונען מיט די בענק און דאָס ווייסע
געהילץ אויף פסח. אין פיעל שטובען האָט מען געווייסט אויף יום-
טוב און דאָס בעל-בתישקיים מיט די קינדערלאך זיינען געווען אויף'ן
גאס. ער איז געקראָכען צווישען די אָנגעשטעלטע זאכען, צווישען
די קינדער, אָפּטמאָל האָט מען איהם אָנגעטרעטען, אַ שראַנק איז
שיער ניט ארויפגעפאלען אויף איהם. ער איז אומעטום געווען, ער
האָט זיך געפלאָנטערט צווישען די פיס און אומעטום דאָס נעזעל
אריינגעשטעקט.

באלד דערזעהט ער אויף אַ שוועל פאר אַ הויז זיצט אַ קליין
מיידעלע און האלט אַ טעלעריל אין האנד און עסט געשמאק די קליס-
קעלעך מיט מילך פון טעלעריל ארויס. מאַטקע'ן האָט עס אָנגעשמעקט,
ער האָט זיך אויף אלע פיער צוגערקט צו דער שוועל, אויף וועלכער
דאָס מיידעלע איז געזעסען. אַ מינוט האָט ער נאָך נאָכגעקלעהרט
און געקוקט מיט קנאה אויף דער מיידעלע, וואָס עסט די קליסקעלעך.

באלד אָבער רוקט ער זיך אליין צו צום טעלעריל און שטעקט אריין דאָס נעזעל און הויבט אָן מיטצולעקען אויס דעם טעלעריל. ווי אַ בינטעל. דאָס מיידעל קוקט איהם צוערשט אָן פּערוואונדערט, פּער-שטעהט ניט, וואָס ער טהוט. באלד פּאַלט זי ארויס אין אַ גרויס געד-וויין. די מוטער קומט ארויס פון שטיבעל און דערזעהט, ווי מאַטקע לעקט זיך רוהיג פון איהר קינד'ס טעלעריל ארויס, און איהר קינד זיצט מיט'ן לעפעל אין האַנד און וויינט. פּאַלט זי ארויס מיט אַ געד-שריי:

— ווער איז דאָס? וועמענס איז דאָס? אוועק פון דאַנען!
מאַטקע לאָזט זיך נישט אָבשרעקען פון געשרייען און לאָזט נישט פריהער אָב דאָס טעלעריל, ביז די אידענע רייסט עס נישט ארויס מיט געוואלד.

— אַ ביזע נאַכט אויף מיינע שונאים'ס קעפּ. וועמענס איז דאָס?

— עס איז דאָך זלאַטקע'ס, דער אינגסטער — זאָגט אן אנדער אידענע, וועלכע איז אויף די געוואלדען פון שטיבעל ארויסגעקומען.
— יא, זעהט, דער בלינדער ליב האָט שוין וויעדער א נייעם ממזר אין דער גאַס ארויסגעשיקט. מען וועט שוין נישט קענען קיין קינד אויף דער שוועל ארויסלאָזען.

— אוועק פון דאַנען — שאַרט איהם די אידענע אָב.
מאַטקע האָט זיך אוועקגערוקט פון דער שוועל. די זון האָט געד-שיינט אין געסעל, עס איז ווארים געווען און גוט געווען, האָט ער געפרופט ווייטער זיך ריטשען אויף אלע פיער.

אויף א צווייטער שוועל האָט ער אָנגעטראָפּען קליינע קינדער פון זיין גרויס זיצען צווישען ארויסגעשטעלטע זאַכען, בעטגעוואונד און האלטען בייגעל מיט פוטער אין דער האַנד. איינס פון זיי, נאָר אַ יונגס, לאָזט דעם בייגעל פון דער האַנד ארויס און וויינט. קיינער פערנעהמט נישט דעם קינד'ס וויינען. אַ מינוט איז מאַטקע וויער דער געשטאַנען און אָנגעקוקט מיט פּערוואונדערונג די קינדער, דער נאָך האָט ער גאַנץ רוהיג דעם בייגעל אויפגעהויבען פון דער ערד און האָט אָנגעהויבען עסען.

אַז דאָס וויינענדיגע קינד האָט דערזעהן, אַז מאַטקע עסט זיין

בייגעל, איז עס ארויס מיט אזא ליארם, מיט אזא געשריי, אז מען מאַט געמיינט עס ברענט.

אויף דער שוועל האָט זיך באלד געוויזען דעם קינד'ס מאַמע. מאַטקע האָט אָבער דאָס מאַל אָנגערטראָפּען אויף שפּרינצעלע די ניי-טערקע. דאָס איז א אידענע מיט א געשליפען מייכלעל, און אז איהר געשעהט אן עולה, דערהערט מען עס שוין אין געסעל. מען היט זיך פאר איהר, ווי פאר פייער. ווארים עס איז גענוג, אז מען זאָל איהר געבען נאָר די מעגליכקייט אויסצורעדען א וואָרט, איז עס ווי א פלאם פייער, וואָס נאָפּט זיך אָן און ברענט אלעס אונטער. א אידענע ווי שפּרינצעלע, אז זי האָט דערזעהן זלאַטקע'ס נייעם ממזר, וואָס „איז ארויס מענשען צו בעפאלען אין מיטען גאָס“, האָט זי געמאכט אזא גערודער אין געסעל, אז מען איז זיך צוזאמענגעלאָפּען.

— זעהט, זעהט, געוואלד, דער יונג עסט מיך אויף! זלאַטקע האָט ארויסגעשיקט ממזרים אין גאָס אריין, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

און זי האָט אָנגענומען מאַטקע'ן ביים הענטעל און צוריקגע-בראכט אין קעלער, און אָנגעהויבען צו שרייען, ווארפענדיג מאַטקע'ן אין קעלער אריין:

— האלט אייך איהם דאָרט! ארויסגעשיקט אַ ממזר אין גאָס אריין, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

זלאַטקע האָט פונקט געהאלטען אין וואשען א העמד פאר דעם בלינדען ליב אויף פסת. דערהערט, אז מען שרייט אין קעלער אריין, איז זי ארויסגעקומען מיט די ארויפגעשארטע ארבעל און מיט דעם הייבעל אויף'ן קאָפּ; דערזעהן מאַטקע'ן אין שפּרינצעלע'ס הענד, און פון שפּרינצעלע'ס שפיציגע אויגעלאך און בלאָען מייכלעל שיט זיך פעך און שוועבעל, האָט זי קודם כל געוואָלט ארויסנעהמען מאַטקע'ן פון איהרע הענד. מאַטקע האָט אויסגעזעהן אין שפּרינצעלע'ס הענד ווי אַ נגזל, ער האָט געציטערט פאר שרעק און ניט פערשטאנען, פאר וואָס מען שרייט דאָס אויף איהם און דערזעהן די מאַמען — האָט ער זיך צוואויינט. זלאַטקע'ן האָט עס געגעבען אזא שטאָך אין האַרצען. עפעס א רחמנות געפיהל האָט זי מיט אמאָל געגעבען אַ נעהם ארום צו איהר קינד און דאָס האַרץ איז איהר צושניטען געוואָרען. איז זי צו

ארויסגענומען מאַטקע'ן פון שפּרינצעלע'ס הענד און האָט אזוי גע-
זאָגט:

— וואָס צושרייט זי זיך אזוי אויפ'ן קינד? נאָ, זעה, דאָס
קינד ציטערט דאָך אין גאַנצען. וואָס האָט ער געטהאָן אזעלכעס? מיין
קינד, מיין קרוין — האָט זי מיט אַ מאָל אַרומגענומען מאַטקע'ן און
צום ערשטען מאָל אין לעבען אפשר הערצליך געקושט איהם.

— נאָ, זעהט, ווי זי קישט איהם נאָך פאר דער חכמה וואָס ער
האָט געטהאָן. אודאי, די מאמע לערנט איהם אליין. א שעהנער גנב
וועט דאָס ארויסוואַקסען — האָט שפּרינצעלע נביאות געזאָגט אויף
איהם.

— אז די צונג זאָל איהר ווערען אַבגעביסען, אז ניט דערלעבען
זאָל זי דאָס — האָט זלאַטקע זיך אָנגענומען פאר איהר קינד — א רב
וועט דאָס זיין — האָט זי געקושט מאַטקע'ן אויפ'ן קעפּל.

מאָטקע האָט איינגעקארטשעט זיין קעפּעלע אין די מאַמע'ס
ארעמס און פון דאָרט ארויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שוואַרצע פינקעלע-
דע אויגעלאַך. ער האָט זיך צוגעטערט צום געשפרעך, וואָס מען
פיהרט איבער איהם, און עס איז איהם גאָר נישט אָנגעגאנגען. ס'איז
איהם גוט געווען אין דער טאַמע'ס ארעמס, און ער האָט מיט צור
פריעדענהייט גענאָסען.

— אז דו זאָלסט מיר וואַקסען געזונטערהייד — האָט איהם
זלאַטקע געקושט אין קעפּעל און איהם אוועקגעזעצט אין א ווינקעל
געבען זיך — נאָ, זיך ביי דער מאַמען. ווי זי האָט דאָס נביאות גע-
זאָגט אויף איהם. אז ניט דערלעבען זאָל זי דאָס!

גאָר קוים איז דורכגעגאנגען אַ פּאַר מינוט און די מאַמע איז
געווען פּערנומען, איז שוין מאַטקע ווידער געווען אויף אלע פיער אין
געסעל. ער האָט דערשמעקט וואו זיין חיונה איז. פון דענסמאָל אָן זוכט
מאָטקע זיין פּרנסה אין געסעל. אלעס איז אָפּען געשטאַנען פאר איהם,
און וואָס ער האָט געפונען דאָס האָט ער גענומען. זיך אריינגעגליטשט
אין אָפּענע טהירען, געפונען עסען אויפ'ן טיש, — אויפגעגעסען. דער
זעהן א קינד אין געסעל מיט א בייגעל — אוועקגעכאַפט און אויפגע-
געסען. איז געשטאַנען א אידענע מיט א קויש עפעל אין נאַס — צור
גערוקט זיך צום קויש און ארויסגעגעסען. ניט איין חרפה איז זלאַטקע

אויסגעשטאנען צוליעב איהם. ניט איין אידענע האָט איהם געבראכט צוריקצושלעפען ביי די אויערען אין קעלער אריין און נביאות געזאָגט אויף איהם. אין געסעל איז מאָטקע געוואָרען אַ שרעק, אז מען האָט איהם דערזעהען זיך ארויסלאָזען אויף אלע פיער פון קעלער, האָבען די מאָמעס די קינדער בעהאַלטען אין די הייזער אריין, טהיר און סויער האָט מען פערשלאָסען פאר איהם — און, אז מען האָט איהם דער זעהן פון דערווייטענס האָט איין שכן'טע דער צווייטער אָנגעזאגט און צו וויסען געגעבען, ווי עס וואָלט א געוויטער אָנגעקומען: „מאָטקע געהט!“

6

מאַנטע געהט אין חדר.

עם איז געווען אַ קאלטער גרויער ווינטער-מאָרנען אין קעלער. דער פראָסט, וואָס האָט פּערקאָוועט די פּענסטערלעך פון קעלער איז בער'ן גאַנצען ווינטער, האָט זיך אַריבערגעצויגען פון טהיר און שויב אויף די ווענד ארויף און אָנגעהויבען צו בעפּוצען די ווענד פון קעלער מיט זיינע קאלטע שנעע-בלומען. אלעס אין קעלער האָט געפרוירען. די קערב מיט די אויבסטען זיינען צוזאַמענגעוואַקסען און געוואָרען איין שטיק איין. אין אַ ווינקעל שטוב, ביי די פּענסטערלעך, האָט זיך דער אַלטער ר' מאיר איינגעקאָרטשעט און האָט פון דאָרט ארויס-געמורמעלט זיין תהילים. די אַלטע פייגעלע, ארומגעהאַנגען מיט איהרע פיעלע יאַקען און קאַפּטענס, איז געזעסען ווי אַ איינגעמויטרטע צווי-שען די טונען מיט אויבסט און האָט זיך רוהיג געשילט קאַרטאַפּליעס פון דעם שויס אין טאָפּ אריין. דער בלינדער ליב, נאָר וואָס אַן אויפגעשטאַנענער, מיט אַ פולען צושויבערטען קאָפּ פּעדערען, האָט אַ ניכטערער געזוכט אין די ווינקעלעך פון שטוב אַלטע טונען, רייפּען, קערב, וועלכע מען קען צוברעכען אויף געהילץ איינצוהייצען אין אוי-ווענדעל. ער האָט געשאַלטען, געשריען, ווי תמיד, ווען ער הייבט זיך אויף און איז נאָך אויפ'ן ניכטערען מאָגען. און זלאַטקע, אַ פּערטונ-קענע צווישען די קינדערלאַך, איז געלעגען אויפ'ן געלענער, אָנגעדעקט מיט אַלטע שמאַטעס, פּלאַכטעס, אַלטע קאַפּאַטעס און טיכער, וואָס האָ-בען זיך נור געפונען אין קעלער. אין דעם איינעם ווינקעל, ביי זלאַט-קען אין געלעגער, איז ווארעם געווען, זי האָט געהאַט נעבען זיך די קינדערלאַך, און זיי האָבען זי געווארעמט מיט די יונגע לייבלעך, און זי האָט זיי ארונטערגענומען אונטער זיך, ווי אַ הוהן געהמט ארום די קליינע היהנדעלעך. פון צווישען די קינדערלעך, דורך דער מאַמעס אַן אַרעם, האָט מאַטקע ננב ארויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שווארצע אַר-

געלעך און מיט'ן אָנגעברענטען רונדיגען פּנימ'ל, וועלכעס איז בער-
שמוצט געווען פון די נעכטיגע קארטאָפּליעס, וואָס ער האָט געגעסען.
עס איז איהם גוט געווען און ווארעם ביי דער מאמען אין בעט.

אין אזא מאָרגען איז בעשטימט געוואָרען זיין גורל. וואָרים
באַלד האָט איהם דער בלינדער ליב בעמערקט ארויסשיינענדיג פון
אונטער דער מאמעס אָרעמס, און דער בלינדער ליב האָט זיך דערמאָנט,
אז עס איז צייט צו זאָרגען וועגען א תכלית פאר דעם יונג. האָט ער
זיך אזוי אָנגערופען :

— גיב נאָר אַ קוק, דער ממזר ליעגט דאָך אויף ביי דער מאמען.
ארויס פון בעט, געה זוך מיר האָלץ, דעם אויווען איינצוהייצען.
דער קליינער מאַטקע האָט זיך איינגעקארטשעט אונטער דער
מאמען און געוואָלט זיך בעהאַלטען. די מוטער האָט אויף איהם
רחמנות געהאַט.

— וואָס ווילסטו פון איהם, ער איז דאָך נאָך אַ קינד. עס איז
קאַלט אין שטוב, לאָז איהם נאָך ליעגען.

— יא, קוק מיר אָן דאָס קינד! אַ יונג פון פינף יאָהר. א טע-
לער קארטאָפּליעס קען דאָס אריינרייבען, ווי אַ סאָלדאַט, און אז מען
דארף אַ שטיקעל האָלץ אין שטוב, איז קיינער ניטאָ. ארויס, ארויס
פון בעט, איך נעהם באַלד דעם פּאַסעק צו דיר.

— עס וואָלט שוין צייט געווען, דעם יונג פון שטוב ארויס-
צו'פּטר'ן: מען קען דאָך נאָר ניט לאָזען שטעהן אין שטוב. נעכטען
האָב איך מיר איבערגעלאָזט אויפ'ן כיכעל א טעפּעל באַרשטש אין אַ
האַלב ברייטעל אויף'ן אָבענד. איך קום אהיים: וואו באַרשטש, וואו
ברויט? מאַטקעלע האָט עס שוין דערשמעקט. מען קען דאָך קיין
ביסען אין שטוב ניט איבערלאָזען, — האָט זיך די אַלטע פייגעלע
אָנגערופען פון איהר ווינקעלע ארויס, מאַכענדיג מיט איהרע איינ-
געבאַלענע יאַסלעס אָהן צייהן ווי עס מאַכט אַ פויגעל.

— ער קען מיך אויפגעסען מיט די קאָפּיטעס. אויף זעם וועל
איך אויך נאָך ארבייטען? אזא ממזר האָט שוין אליין פאר זיך בער-
דארפט פּערדיענען. ארויס, ארויס פון בעט די מינוט.

— גיב נור אַ קוק, ווי זיי האָבען זיך אַלע אויף איהם אָנגעזעצט,
ווי גרויס ער איז זיי אין די אויגען. דעם קינד איז קאַלט, אַ בייזער
פּראָסט אין שטוב. איך וועל איהם ניט ארויסלאָזען ליעג, מאַטקע.

ליעג ביי דער מאמען, — האָט איהם זלאַטקע נעהענטער צוגערוקט צו זיך, און דער יונג האָט בעהאלטען דאָס קעפעל אונטער דער מאמע'ס אַרעמס, אז מען זאָל איהם אין שטוב ניט אנועהן.

— מען וואָלט איהם בעדארפט אין א חדר שיקען, אין תלמוד תורה פיהרען, אז דאָס זאָל זיך אויסלערנען כאַטש מודה אני זאָגען, א ברכה מאכען. עס וואקסט דאָך אויף ווי א נוי, — האָט זיך דער אלטער רב מאיר פון זיין ווינקעל ארויסגערופען.

— אז דו וואָלסט געווען א טאטע, וואָלסט דו זיך וועגען דעם געזאָרנט, — האָט זיך זלאַטקע פון בעט ארויסגערופען צום בלינדען ליב.

— טאָ זאָל ער שוין פון בעט ארויסקריכען, איך וועל איהם אין תלמוד תורה פיהרען.

— אדרבה, לאַמיר זעהן, זיי א טאטע צו מיינע אַרימע קינדער, ס'איז שוין צייט, — האָט זלאַטקע ארויסגערעדט אין טרעהרען — נו, געה, מאַטקעלע, נו, געה פון בעט ארויס, דער טאטע וועט דיך אין חדר פיהרען, — האָט איהם די מאמע איבער'ן קעפעל געגלעט.

אזוי לייכט איז איהר דאָס ניט אָנגעקומען. מאַטקע האָט זיך גאָר ניט וויסענדיג געמאכט ניט פונ'ם טאטענ'ס געוואלדען און ניט פון דער מאמע'ס גוטע רייד. ער איז ווייטער געלעגען איינגענאָרעט אין דער מאמען אריין און האָט זיך ניט געלאָזט איינריידען. ס'האָט גאָרניט געהאַלפּען, ביז די מאמע איז אליין ניט ארויס פון בעט און דער טאטע האָט איהם פון געלעגער מיט'ן פאסעק ארויסגעשמיסען.

באלד האָט די מאמע אויסגעזוכט דעם בלינדען ליב'ס אן אלטע וועסט און האָט מאַטקע'ן דערמיט אויסגעציערט. זי האָט איהם אָנ-געטהאָן איהרע שבת'דיגע קאַמאַשען, וואָס זי האָט זיך געהאט גע-קויפט פאר יום טוב. זי האָט געוואלט אריינגעבען מאַטקע'ן חשק אין חדר צו געהן. פייגעלע האָט איהם געגעבען די שעהנסטע צוויי עפעלעך פון איהר קאָרב ארויס. הינדעלע, די שוועסטערלי, איז געלאָך פען אין געוועלבעל אריין און געבראכט פאר מאַטקע'ן צוויי גריסגע-לעך מיט מאָהן און קאָפּער בעשיט. דער אלטער רב מאיר האָט איהם דאָס נייע סדור'ל מיט די גרויסע אותיות געשענקט, וואָס ער האָט נור געקויפט מיט די מיידעלעך צו לערנען.

עם האָט גאָר נישט געהאָלפֿען. מאָטקע האָט צוגענומען די צוויי עפעלעך, ער האָט צוגענומען די גריסגעלעך, ער האָט צוגענומען דאָס סדור'ל און אין חדר אריין געהן האָט ער נישט געוואָלט. פעסט האָט ער זיך אָנגעהאלטען ביי דער מאמע'ס שירץ. דער טאָטע האָט גע- שלאָגען מיט'ן פאָסעק, די טרעהרען זיינען מאָטקען פון די פייכטע אויגעלעך איבער'ן פנים גערונען, און די עפעלעך האָט ער געהאלטען אין איין עסען, און נישט געריהרט זיך פון אָרט.

נור דעם בלינדען ליב'ס געדולד האָט געפלאַצט. ער האָט איהם געכאפט אויפ'ן פלייצע און איז ארויס מיט איהם אין גאָס. מאָטקע האָט נעמאכט אַזעלכע געוואָלדען, אַז דאָס געסעל איז זיך צוזאמען גע- לאָפען. ער האָט געקאָפּיעט מיט ביידע פיס, דער מאמעס קאמאשען פערלוירען פון די פיס אַראָב, דאָס היטעל פערלוירען, זיי גריסגעלעך מיט'ן סדור'ל פערלוירען. די מאמע האָט עס אויפגעהויבען און נאָכ- געטראגען נאָך מאָטקען, און געבעטען זיך ביי איהם :

— מאָטקע, זיי אַ גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, — און געווישט

איהם די טרעהרען פון בעקעל מיט דער פאָטשיילע.

און מאָטקע האָט געהאלטען אין איין שרייען, און אַ נליטש זיך פון טאָטענ'ס אַרימק, און ער ליגט שוין אויפ'ן ברוק אין געסעל און שרייט, און דער טאָטע האָלט דעם פאָסעק און שלאָגט איבער'ן קאָפּ : — אין חדר אריין, געה אין חדר אריין.

און די מאמע פערשטעלט איהם מיט איהר ליב, און נעהמט אויף

זיך די שלעג פון בלינדען ליב'ס פאָסעק און בעט זיך ביי מאָטקען :

— מאָטקע, זיי אַ גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, מאָטקע.

און עס לויפען דורך אידען, פעהאוועט אין מסחר. הערען אַ גע- וואַלר, שמעלען זיך אָב אויף אַ מינוט, פּרעגען זיך נאָך, וואָכ איז, און דעהערט אַזאַ מעשה, אַז אַ אינגעל וויל נישט געהן אין חדר אריין, ביזערען זיי זיך אָן :

— אין חדר אריין געה, דו יונגאָטש איינער, אין חדר אריין.

און לויפען ווייטער צו זייערע מסחרים.

נור געלויבט צו גאָט, קוים דערשלעפט מאָטקען אַ לעבעדיגען אין תלמוד תורה אריין. דער בלינדער ליב האָט זיך גוט דערוואַרעמט ביי איהם. דער שווייס רינט פונ'ם פנים, און מאָטקע, אַ צויוושטעטער, פּיט די גריסגעלעך און עפעל אין די הענד, שמעהט און קוקט אָן דעם

רבי'ן, ווי ער האלט א קאנטשיק אין האנד און דרעהט זיך ארויף און אראָב איבער דער שטוב, וואו די קינדערלעך זיצען אויסגעזעצט אויף דער נייערדיגער באַנק אַרום די ווענד:

— רבי לעבען, רבי קרוין לערענט מיין אינגעל אויס דאוונען, — בעט זיך זלאַטקע ביי דעם רבי'ן. דער רבי האָט אויסגעצויגען זיין לאַנגען האַלז פון די קרומע פלייצעס אַרויס ווי אַ שלאַנג, און אַ בויג אריבער זיך געגעבען מיט דעם גאנצען קערפער איבער מאַטקע'ן און מיט די פינקעלדיגע גרינע אויגען, וואָס זיינען געזעסען אין בלייכען בלוט-אַרימען געזיכט, אָנגעזוקט מאַטקע'ן:

— איז אָט דאָס בחור'ל, וואָס וויל ניט אין חדר אריין געהן? קום נור אַהער, דו יונגעלע, — געהמט ער אָן מיט די צוויי דאַרע פינגער מאַטקעלע'ס בעקעלע אין ניט איהם אַ קניפעל, אז טרעהרען שמע-לען זיך איהם אין די אויגען — דו ווייסט, וואָס מען טהוט מיט אַ אינגעלע, וואָס וויל ניט געהן אין חדר — אָט אזוי טהוט מען מיט אזא אינגעלע, ווייזט ער מיט'ן קאנטשיק אין דער האַנד.

מאַטקע האָט זיך אין ערשטען אויגענבליק דערשראָקען פאַר'ן רבי'ן און האָט שטיל געשוויגען.

— איך בין אַן אַרימע אידענע, איך קען איך ניט פיעל צאָהלען. צוויי גולדען אַ חודש, אַז גאָט וועט מיר העלפען. איך ווע'ן אַבשפּאַר רען דעם ביסען פון מויל, נאָר לערנט איהם אויס דאוונען, אַז ער זאָל קענען פון סדור ליינען. אַז גאָט זאָל מיר ביישטעהן. איך האָב מורא, דאָס קינד זאָל מיר ניט אויכוואַקסען, איך וויל ניט אויסרעדען די רייד, אַ שלעכט קינד: וויל נישט אין חדר געהן, — זאָגט די אידענע מיט טרעהרען.

— לאָזט איהם נאָר איבער ביז מיר, לאָזט נאָר איבער, ביי מיר וועט ער שוין געהן, — זאָגט דער רבי און געהמט אָן מאַטקע'ן און גיט איהם אַ זעץ אוועק אויפ'ן בענקעל נעבען זיך און אַ מיש אויף אַ סדור, אין וועלכען די אותיות זיינען געווען פערפלעקט און אויסגעווייקט פון קינדערשע טרעהרען.

— נא, קוק אַריין, אינגעלע, וואָס איז דאָס? — זאָג, אינגעלע: „אַן אַלף“, זאָג: „אַן אַלף“.

נאָר מאַטקע האָט ניט אַריינגעקוקט אין סדור, ער האָט געקוקט

אויף דער מאמען. דערזעהן, אז די מאמע געהט ארויס פון טהיר, איז
ער שוין געווען מיט א פיסעל אונטער'ן באַנק.

— אי, ביזט דאָך מיר גאָר אַ שייגעץ, אינגעל, — זאָגט דער רבי
און גיט וויעדער אַ נעהם אָן מאַטקע'ן ביים בעקעל מיט די דינע ביי-
נערדיגע צוויי פינגער, און דעם רבינ'ס גרינע אויגען פון בלייכען אָהר-
בלוטיגען פנים גיעבען אַ בליטץ, ווי ביי אַ קאָץ, און איידער מאַטקע
האָט נאָך צייט אַרומצוקוקען זיך, ליגעט ער שוין איבער'ן בענקעל מיט'ן
הינטען ארויף און די לאַקשען פון קאַנטשיק טאַנצען אַרום איבער
מאַטקע'ס נאַקעטען געזעסעל, ווי פייערדיגע צינגלעך איבער אַ ווייך
אויסגעקנעטען ברויטעל. און דער רבי זינגט צו מיט'ן ניגון אין טאַקט:
— אָט אזוי, קינדערלעך, טהוט מען צו אַ אינגעל, וואָס וויל גיט
געהן אין חדר אריין.

די פינף — זעקס-יעהדיגע קינדערלעך זיינען געזעסען אויף די
ברעטלעך אַרום די ווענד און דערשראָקענע, מיט אונרוהיגע אויגעלעך,
האָבען זיי זיך צוגעקוקט צום רבינ'ס מקיים פסק זיין. טהייל האָבען
זיך געשראָקען און אָנגעהויבען וויינען, נור אויף מהערסטענס פון זיי
האָט דאָס שוין גיט געמאַכט קיין איינדרוק: זיי זיינען געווען צוגע-
וועהנט דערצו. האָבען זיי זיך ווייטער רוהיג געגעסען די ביינגעל מיט
די גריסנעס, אָדער זיי האָבען זיך געשפּיעלט מיט די מיידעלעך אין
שטיינדעלעך, נאָכזאָגענדיג אויס געוואָנהייט דעם רבי'ן פון סדור
אָרויס: „אן אלף“, „א בית“.

מאַטקע האָט דאָס מאַל גיט געוויינט. אזוי ווי דער רבי האָט
איהם אָבגעלאָזט און אוועקגעזעצט צווישען די קינדער, איז ער געבלי-
בען זיצען שטיל און געשוויגען. אַ קינד האָט געפרופּט עפעס רעדען
צו איהם, האָט ער איהם געגעבען אַ שטופּ אַב מיט'ן עלענבויגען און
ווייטער געקוקט מיט זיינע גלענצענדע צוויי אויגעלעך צו דער טהיר.
און אזוי ווי דער רבי האָט זיך נור אוועקגעזעצט צום טיש מיט אַן אַנד-
דער קינד ביים סדור, איז שוין מאַטקע געווען ביי דער טהיר, אַ פּראַל
אויף, און מיט אַראַבגעלאָזענע הויזלעך און אַ רויט-פלאַמענדען אָבגע-
שמיסען געזעסעל איז ער געלאָפען איבער'ן מאַרק פון חדר אהיים.

אַז זלאַטקע האָט איהם דערזעהן אין קעלער, ווי ער איז אהיים
געלאָפען פון חדר, האָט זי געמיינט, אַז די ערד עפענט זיך אויף אונ-
טער איהרע פיס. זי האָט געוואָלט צו צום יונג, איהם ממית'ן. נור

אז זי האָט דערזעהן זיינע צוויי אויגען, ווי ער קוקט תמ'עוואַטע, מיט אַ בקשה, איז איהר האַרץ צושניטען געוואָרען. האָט זי געשוויגען, נור די טרערען האָבען איהר געשטיקט, האָט זי איהם אַרומגענומען, געשלאָגען איהם און געקושט איהם, און געזאָגט מיט אַ שווער האַרץ: — מיין קינד, מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר ווערען? וואָס, טאַטע אין הימעל?

און אין אָבענד, אז דער בלינדער ליב האָט דעם פאַסעק פון די הויזען אַראַבגענומען דעם יונג צו שלאָגען, האָט זי איהם שוין פער־שטעלט מיט איהר לייב, כאַר איהם צוגענומען די קלעפּ און געבעטען זיך:

— ליב, ער איז דאָך נאָך אַ קינד, עס איז קאַלט אין דרויסען, לאָז איהם נאָך ביז זומער אין שטוב.

.6

מאטקע האט א חבר.

ער איז אויסגעוואקסען דורך דעם יאָהר און אליין שוין זיין שטיי קעל ברויט אויף זיך פערדיענט. אָנגעהויבען האָט ער פֿין דעם, וואָס ער האָט געהאַלפֿען דער מאַמען די קאַרב אין די שטובען אַרומטראָגען. מיטגעגאַנגען מיט דער מאַמען אין מאַרק אַרײַן, געקראָכען אויף די פּויערשע פּוהרען, געהאַלפֿען דער מאַמען זיך דינגען מיט די פּויערים און טהײלמאַל האָט זיך געמאַכט, אַז די מאַמע האָט אַרױסגעצעהלט אײער פּון אַ פּויערשען קױבער, האָט ער געהאַלפֿען מיטצעהלען, איז איהם געבליבען אַ פּאַר אין די טאַש — האָט ער דערנאָך זײ דער מאַמען געגעבען. האָט די מאַמע צוגענומען צופּריעדען, און געשוויגען, איז מאַטקע ווײטער געגאַנגען. איז אַרױף אויף אַ פּוהר און געזעהן קלײנע הײנעלעך, האָט ער די מאַמען צוגערופֿען. די גױע האָט גע־שריען, אַז ער זאָל די הײנעלעך נײט רײהרען, און מאַטקע לײגט שױן די הײנעלעך אין די מאַמעס שױס אַרײַן. און די מאַמע שטעקט די גױע געלד אין האַנד און דינגט זיך מיט איהר.

אַמאָל איז ער מיט דער מאַמען אַרײַנגעקומען אין קיך צו די זשאַכלינערין. זלאַטקע, צײט זי האָט די זשאַכלינערס אײניקעל גע־זױגען, איז דאָרט אַ גאַנצע הײמישע געוואָרען און פלעגט אין הױז אַרײַנטראָגען פּוטער און אײער. אין די קיך בײ די זשאַכלינערין האָט מען זי גאַנץ גוט אױפֿגענומען און די דיענסטען האָבען זיך זעהר דער־פרעהט מיט מאַטקע'ן.

— דאָס איז דער שרײער, — האָט די אַלטע זשאַכלינערין געזאָגט, אַנקוקענדיג מאַטקע'ן, וועלכער האָט זיך אַ פּערשעהמטער בעהאַלטען אונטער די מאַמעס פּאַרטוך.

— געלױבט צו גאָט אױפֿגעצױגען זיך. זאָגט זלאַטקע פּערשעהמט פאַר איהר בחור.

— אין חדר אריין געהט ער? — פרענט די זשאכלינערין, ווייזענדיג אויף מאַטקע'ן.

זלאַטקע פערשעהמט זיך וויעדער.

— ער איז נאָך אַ קינד, האַלט זיך נאָך ביי די מאַמעס שערץ.

— אי, ס'איז נישט גוט.. אַ אינגעל מוז געהן אין חדר אריין. מוז תורה לערנען, זאָגט די אַלטע זשאַכלינערין, און שאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף מאַטקע'ן, ווי ער וואַלט שוין געווען אַ פּערפאַלענער.

באַלד קומט אַריינצולויבען אין קיך חנה'לע, די מיידעלע אין מאַטקע'ס יאָהרען, וועלכע זלאַטקע האָט אויסגעווינען, אַ פּרישע, מיט רויטע רונדיגע בעקעלאך ווי וואַרימע זעמעלאך, מיט אַן אויסגעצוואַגען קעפעלע, אין אַ ריין קליידעל און פּארטיכעל.

זלאַטקע האָט געהאַט אַ מאַדנע געפּיהל צו קינדער, וועלכע זי האָט געקאָרמעט. עפעס איז עס יאָ איהרע און עפעס נישט איהרע. זי האָט די קינדער, וועלכע זי האָט געקאָרמעט מיט איהר מילך, ליעב געהאַט און פּיינד געהאַט. זי האָט נישט געקענט זיין גלייכגילטיג צו זיי. זי האָט זיך הערצליך דערפרעהט מיט חנה'לען, אַרויפגענומען דאָס קינד אויף איהרע הענד, און געקושט עס.

— מיין חנה'לע, מיין קליין חנה'לע, וואָס מאַכסטו, האָסט שוין פּערגעסען דיין אָם? איך האָב דאָך דיך געקאָרמעט, מיין חנה'לע.

מאַטקע האָט געזעהן ווי די מאַמע טראָגט אויף רי הענד דאָס פּרעמדע קינד, און עפעס אַ מאַדנע געפּיהל האָט איהם אויך אַרומגענורמען. ער האָט פּיינד געהאַט די פּרעמדע מיידעלע, וואָס די מאַמע האַלזט ווי אַן אייגענע, און גלייכצייטיג ליעב געהאַט. ער האָט זיך פּערשעהמט צו קוקען דערויף. דערווייל האָט איהם די אַלטע זשאַכלינערין געגעבען אַ שטיק ברויט מיט שמאַלץ אין דער האַנד אַריין.

ער האָט אָנגעהויבען צו עסען פון ברויט און פּערגעסען דערפון. אָבער באַלד האָט ער אויפּגעהערט צו עסען און געקוקט אַמאָל אויף דער מאַמע און אַמאָל אויף דער מיידעלע.

די אַלטע זשאַכלינערין האָט אַרויסגענומען חנה'לען פון זלאַטקע'ס הענד, האָט אָבגעווישט מיט די שערץ זלאַטקע'ס קושען פון קינד'ס בעקעל, און מיטגענומען זלאַטקע'ן מיט'ן קאָרב אייער און פוטער מיט זיך אין צווייטען שטוב אריין. אַ מינוט זיינען ביידע קינדער גע-

שטאַנען און אָנגעקוקט זיך איינס דאָס צווייטע. מאָטקע איז געווען פּערשעהמט, געהאַלטען דאָס שמאַלצען ברויט אין האַנד און ניט גע-וואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט. די מיידעלע איז געווען דרייַסטער, האָט איהם געקוקט אין די אויגען אריין און געוויזען דאָס נייע שער-צעל וואָס זי טראָגט. דערנאָך האָט זי איהם געוויזען די אוירינגלאַך וואָס מען האָט איהר אויף די אויערען אָנגעטאהן. דערנאָך האָט זי איהם געוויזען די קרעלען. מאָטקע האָט דאָס אַלעס אָנגעקוקט און געשוויגען. באַלד האָט איהם די מיידעלע ביי דער האַנד אָנגענומען און געפיהרט איהם מיט זיך אין איהר קינדער-צימער. מאָטקע האָט זיך ארומגעקוקט פּערוואונדערט. אַלעס איז אזוי ווייס געווען און ריין, און אזוי פּיעל קינדערשע זאַכען זיינען געווען אָנגעשטעלט. אַ גרויס פּערד איז געשטאַנען, און אַ ריכטיגער וואָגען, און צוויי פּויגלען, און אַ צובראַכענער זעלנער מיט אַ צימבעל אין דער האַנד. די מיידעלע האָט איהם געוויזען די שפּיעל-וואַרג און געפּרעגט, אויב ער האָט אויך אַזעלכע זאַכען. מאָטקע האָט געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין. און האָט נישט אַרויסגערעדט קיין איין וואָרט.

צוערשט האָט ער זיך פּערשפּיעלט מיט די שפּיעל-זאַכען, און האָט אָנגעהויבען צו לאַכען — געשטופּט דאָס פּערד ביים עק, אז עס זאָל גערן ווי ער האָט געזעהן אויפ'ן מאַרק ווי די פּויערים טהוען מיט זייערע קעלבער, ווען זיי ווילען ניט געהן. די מיידעלע האָט הויך גע-לאַכט.

— זעהסט, אזוי דרעהט מען אַ פּערד ביים עק, אז מען וויל עס זאָל געהן — האָט מאָטקע געוויזען דער מיידעלע.

די מיידעלע האָט הויך אויפגעלאַכט. זי האָט געוויזען די קאַץ וואָס זי האָט און געפּרעגט:

— און אַ קאַץ דרעהט מען אויך ביים עק, אז מען וויל זי זאָל געהן ?

מאָטקע האָט זי געגעבען אַ קוק אָן פון אויבען אַראָפּ מיט אַ שפּאַ-טישען בליק און געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניין:

— מיט אַ קאַץ שפּיעלט מען זיך נישט. אַ קאַץ דרעהט מען נישט ביים עק — האָט ער געזאָגט אזוי בעשטימט, אז די מיידעלע האָט זיך פּערשעהמט.

באלד האָט ער איבערגעלאָזט די שפּיעל-וואַרג און געקוקט אויף דער מיידעלע — איהרע בעקעלעך זיינען רויט געווען און אויסגעקנאָטען פול ווי בולקעלעך. מאַטקע האָט אַריבערגעפּיהרט מיט זיין וואַרים שמוציג הענטעל איבער דער מיידעלע'ס בעקעלעך. די מיידעלע איז געשטאַנען און האָט זיך געלאָזט. דערנאָך איז איהם עפעס איינגע-פאַלען. האָט ער צוגעלייגט זיין פנים'ל און אָנגעהויבען מיט זיין פעט צינגעל צו בעלעקען דער מיידעלע'ס בעקעלעך, העלעלע. ווי אַ הינטעל. די מיידעלע האָט זיך געלאָזט און געלאַכט הויך:

— אוי, ס'אַראַ נאַר ער איז!

מיט קיין אינגלעך זיינס גלייכען האָט זיך מאַטקע נישט געקענט חבר'ן. ווי נאַר ער האָט זיך געטראָפען מיט די יונגען, ביי די ערשטע בענגענעניש, האָט ער זיך געשלאָגען מיט זיי. דער סוף איז געווען, אז די יונגען פון דער גאַס האָבען איהם אויסגעמיעדען און געלאָזט אַליין. נור פון דעם מאַרק, וואו ער איז מיט דער מאַמען איבער די פּויערשע וועגען געגאַנגען, האָט ער אַן אַנדער חבר געפונען — דאָס איז געווען דעם קאַטאַרינאַ-זוש'ס הונד.

אויפ'ן מאַרק האָט זיך אַרומגעדּרעהט אויף יעדען יאָרד נאָטע קאַטאַרינאַ-זוש מיט די קאַטאַרינקע. אויפגעשטעלט די קאַטאַרינקע אין מיטען מאַרק, האָט ער צוזאַמענגערופען מיט'ן שפּיעלען די פּויערים, און דער בלויער פּויגעל אין שטייג האָט פאַר פינף קאָפּיקעס אַרויס-געצויגען מיט'ן פּיסק אויס אַ שיף-לאָד אַ „לאָז“, אויף וואָס עס איז געשטאַנען אויפגעשריבען אַלצדינג וואָס עס וועט זיך מיט דעם מענשען טרעפען אין זיין גאַנצען לעבען. טהיילמאָל האָט נאָטע מיטגעבראַכט מיט זיך די מיידעלע, וואָס געהט אָנגעטהאָן אין אַ פאַר קאַרטען-הויזען און דרעהט זיך אין אַ ראָד. מאַטקע'ן זיינען די שטיק אויף געפעהלען, אז יעדעס מאָל, ווען ער האָט דערזעהן נאָטע'ס קאַטערינקע מיט דעם בלויען פּויגעל און דער מיידעלע מיט די רייפען, האָט ער איבער-געלאָזט די מאַמע מיט די קווישען און נאָכגעלאָפען די קאַטערינקע. נור אַס מעהרסטען האָט איהם פּעראינטערעסירט דער הונד בורעק, וואָס נאָטע האָט נאָכגעפּיהרט נאָך דער קאַטערינקע. דאָס איז געווען אַ ווייס-געשוירענער פּודעל מיט געקרייזעלטע האָאר ווי ביי אַ שעפּס. נאָטע האָט איהם אָכגעשאַרען ווי אַ לייב, אַ גאַלען הינטען, ביים קנאָט פון עק

א טראָלט האָר. אויפ'ן יאריר איז דער הונד ניט געווען קיין הונד, נור אזא מין בעשעפעניש אין א קליידעל אָנגעטהאָן, מיט א היטעלע אויפ'ן קאָפּ, און ער האָט נאָכ'ן שפיעלען אין דעם פּיסק דאָס צעטעל אַרומ געטראָגען צו די אַרומשטעהענדע פויערים און צוזאַמענגענומען קליין געלד. ווען דער הונד האָט געוויזען די שטיק, האָט איהם מאַטקע ניט ליעב געהאַט. ער האָט אויף דעם הונד רחמנות געקראָגען, און פּינד געהאַט נאָטע קאַטאַרינאַרוש, וואָס ער האָט פון דעם הונד געמאַכט אויס הונד.

ליעב האָט מאַטקע דעם הונד געהאַט, ווען דער הונד איז אין דער היים, אין הויף, אין זיין בודקע געלעגען, צוגעבונדען מיט א קייט ווי יעדער הונד, און ערמילט די פּפליכטען צו זיין בעל־הבית ווי יעדער הונד, געבילט אויף א דורכגייענדען, געריסען זיך פון קייט און געשריען אויף מענשען.

ער האָט זיך בעקענט מיט דעם הונד טאַקע אויפ'ן מאַרק, וואו ער איז אַמאָל אַן אויסגעדראַרטער מיט א שמוציג קליידעל און מיט'ן טעצעל אין פּיסק אַרומגענאַנגען אויף די הינטערשטע צוויי פּיס און געשנאָרעט ביי די פויערים קליין־געלד. מאַטקע האָט איהם דערזעהן אין אַזא ניט הינטישע פּאָזע און האָט אויף איהם גרויס רחמנות גע־קראָגען. ער איז איהם נאָכגעגאַנגען ביז ער איז אַהיים געקומען און דער־זעהן ווי נאָטע בינט איהם אָן ביי דער קייט אין דער בודקע. ער האָט געוואָלט צוגעהן צו איהם — האָט דער הונד אויף איהם געבולען. דאָס איז איהם געפעלען און ער האָט זיך אָנגעהויבען מיט איהם חבר'ן, געבראַכט איהם פון אַלצדינג, וואָס ער האָט אַליין געקראָגען: זעמעל, ברויט. און האָט ער אַמאָל אַ האַלב פונט פוטער אַראָבגע'גנב'עט פון אַ פאַכטער'ס אַ קאַרב און האָט עס נישט דער מאַמען אָבגעגעבען, האָט ער זיך אָן זיין הונד דערמאָנט און געבראַכט עס זיין „בורעק'ן". מיט דער צייט איז „בורעק" מיט איהם גוט־פריינד געוואָרען, צוגעלאָזט איהם צו זיך. מאַטקע פלעגט איהם אָפט בעזוכען אין זיין בודקע, אַוועקזעצן זיך געבען איהם, נעהמען איהם אויף די הענד און ריידען מיט איהם. דאָס איז געווען דאָס איינציגע לעבעדיגע נפּש, מיט וועל־כען מאַטקע האָט גערעדט אַלצדינג. פאַר דעם הונד האָט ער אויפ־געעפענט זיין יונג האַרץ און אַלעס פּערטרויט. און איינמאָל, ווען דער פּאַטער האָט זיין מוטער געשלאָגען און מאַטקע האָט דאָס צו־

געזעהן, און עס איז איהם געוואָרען אזוי, וואָס ער האָט אליין ניט געוואויסט וואָס, איז ער געלאָפּען צום הונד, אריינגעקראַכען צו איהם אין בודקע אַרײַן, אַוועקגעלייגט זיך נעבען איהם, און צוגענומען דעם הונד'ס וואַרימען פּיסק צו זיינעם און אַריינגערעדט איהם אין אויער אַרײַן :

— ווייסט, דער טאַטע מיינער האָט געשלאָגען דער מאַמען. גוט געשלאָגען. זי האָט געוויינט. איך וועל גרויס ווערען, וועל איך איהם צוריק שלאָגען; אַ בלויע אונטערגעשלאָגענע אויג וועל איך איהם מאַכען.

דער הונד האָט אויסגעהערט, פּערטראַכט זיך, פּערגלייסט די אויגען, ערגעץ וואו נעקוקט, ערנסט געוואָרען און עפעס אין זיך אַרײַנגעמורמעלט.

— און דיך האָבען זיי פאַר אַ מיידעל געמאַכט, אָנגעטהאָן דיר אַ קליידעל מיט אַ קאַפּעלוש אויפ'ן קאַפּ. לאָז דיך נישט — האָט איהם מאַטקע אין אויער אַריינגעשריען.

דער הונד האָט נאָך מעהר די אויגען פּערגלייסט, געשנופּט מיט דער נאָז, ערענסט געוואָרען און פּערטראַכט זיך.

— פאַר אַ מיידעל האָבען זיי דיך געמאַכט, מיט אַ קאַפּעלוש אויפ'ן קאַפּ. און איך וועל נישט געהן אין חדר אַרײַן, איך וועל נישט געהן, זאָל ער מיך שלאָגען, האָט מאַטקע נאָך שטאַרקער אַריינגעשריען דעם הונד אין אויער אַרײַן.

דער הונד האָט די פּאָדערשטע צוויי לאַפּעס אויסגעצויגען, דעם פּיסק אויסגעשטרעקט, די אויגען אין גאַנצען צוגעמאַכט, און הויך אויפ'ן געשטעלט די אויערען, און אָנגעהויבען ווי מיט אַ הײזערײַגע מענשען־שטימע צו בילען, אזוי ווי ער וואָלט ווערטער געוואָלט ריידען. מאַטקע האָט איהם פּערשטאַנען.

7

מאטקע לערענט א מלאכה.

אין א צייט ארום האָט זיך דער בלינדער ליב ווייטער דערמאָהנט אָן זיין זוהן, אז מען דאַרף פון איהם מאַכען אַ לייט. געשעהען איז עס נישט פון זיך, נאָר דערמאָהנט האָט איהם אָן זיינע פפליכטען, אלס פאָטער, דער עלטסטער מייסטער פון דער חברה שוסטער, בעריש חוואַט, וואָס אַמאָל האָט נאָך ביי איהם דער בלינדער ליב אַליין גע- לערנט זיין מלאכה. בעריש חוואַט האָט אָנגערטראָפּען ליב'ן טאָקע אין דער חברה שוסטער, אַמאָל, שבת צו נאַכטס, צו מעריב. כאָטש דער בלינדער ליב האָט די מלאכה שוסטעריי אַוועקגעוואָרפּען, דאָך אין חברה שוסטער איז ער נאָך געקומען דאַוונען און גערעכענט זיך פאַר אַ זייעריגען. האָט איהם דאָרטען דער אַלטער מייסטער בעריש חוואַט מוסר געזאָגט אזוי:

— וואָס וועט פון דיין יונג דער סוף זיין? דו לאָזט איהם אַרומ- לויפּען פּוסט און פּאַסט, ער וועט דאָך אויסוואַקסען אַ גנב.
— וואָס טהוט מען מיט איהם, רב בעריש? אז דער יונג וויל ניט אין חדר געהן.

— גיעב איהם צו אַ בעל-מלאכה, ווי דער טאַטע דיינער האָט דיך אָבגעגעבען. איך געדריינק, ווען דער טאַטע דיינער, זעליג, דער פּורר- מאַן, האָט דיך געבראַכט צו מיר אַ זונטאָג אין דער פּרייה. אוי, ביסט דו געווען אַ חברה-מאַן, האָסט דו ניט געוואָלט די דראַטווע דרעהען.
— האָט איהר מיט'ן רימען אַרונטערגעלאָזט, אז איך האָב נאָך צו געדענקען ביז'ן היינטיגען טאַג. — לאַכט דער בלינדער ליב מיט דעם לעבעדיגען אויג און מיט דעם טויטען אויג.

— ברענג איהם צו מיר. אזוי ווי איך האָב פּונ'ם טאַטען געמאַכט אַ לייט, אזוי וועל איך פון דעם זוהן, מיט נאָט'ס הילף.
— אויף ווי לאַנג? — פרעגט ליב.

— אזוי לאנג ווי דו ביזט געווען. ווי אלט איז ער יעצט, דער יונג, זיעבען יאָהר? ער וועט זיין ביי מיר ביז ער וועט אלט ווערען עלף, צוועלף יאָהר, ביז ער וועט זיך גוט די מלאכה אויסלערנען. איך וועל איהם געבען צו עסען, א נאכט־לעגער, א קאפאטע מאַכען אויף יום־טוב. דערנאָך אז ער וועט זיך אויסלערנען די מלאכה, וועל איך איהם צאָהלען דאָס ערשטען יאָהר פינף רובעל, דערנאָך וועט ער קריגען גאַנצע צעהן. דו ווייסט דאָך, אז מיר האַלטען א פרעמד קינד גוט, קענסט דאָך מיין אַלטע: אייגענע האָט זי נישט, אָבער צו פרעמדע קינדער איז זי ווי אַ מוטער.

— יא, איך געדענק דאָבשע די מייסטערין. איך געדענק איהרע קנייפּען גוט. שטיקער פלייש האָט זי פון די הענר ארויסגענומען, אונטער די טהיר ארויסגעשטעלט אין דער קעלט און וואסערדיגען באַרשט צו זופען געגעבען. איי, רב בעריש, האָט איהר אַ אידענע.

— נו, גט'ן וועל איך מיך מיט איהר נישט צוליעב אַ לערן־אינגעל — האָט דער אַלטער רב בעריש געלאַכט — געקנייפט האָט זי דיך, אמת, אָבער קיין מענש ביזט דו נאָך אלץ נישט געוואָרען. נו, קום צו שרה'ל חנה'לען אין שענקעל אַרײַן, וועלען מיר דאָרט דאָס איבעריגע אָברעדען. ביי שרה'לען, וואו מען האָט געקענט קריגען אַ געהיים גלעזעל בראַנפען מיט הוימישע קיבלעך און הערינג צו פערבייסען, האָט דער בלינדער ליב פערקויפט זיין זוהן אויף גאַנצע זעקס יאָהר צו „דאָבשע די מייסטערין“ אין די הענר אַרײַן. ער האָט גענומען אַ רובעל האַנד־געלד אויפ'ן ערשטען זמן, ווען דער יונג וועט אין זעקס יאָהר אַרום אָנהויבען געלד קריגען. ביים גלעזעל האָט דער אַלטער בעריש גע'טענה'ט.

— נאָר ער זאָל מיר נישט אַנטלויפען און לערען דעם מייסטער און די מייסטערין. אַ גאַנץ געהן, וואו מען דאַרף. זאָג איהם אָן, דו הערסט?

— האָט נישט קיין מורא, רב בעריש, ער וועט שוין ניט אַנטלויפ־פען. איך וועל איהם שוין ביי די אויערען צוריק בריינגען.

צו מאַרגענס אין דער פריה איז געווען אַ שענהער רייפער זומער־טאָג, די טעג פאַר ראש השנה, ווען די עפּעל און די באַרען זיינען רייף אויף די בוימער און בעטען זיך נאָר, מען זאָל זיי אָכפליקען און אויפ־עסען. אין אַזאַ טאָג האָט ליב גענומען מאַטקע'ן און געפיהרט איהם

ביי דער האַנד צו בעריש דעם שוסטער „אויף די לעהר“. דער קליינער מאַרק איז פול געווען מיט צייטיגע אויבסט, וואָס די פויערים און די פרוכט-הענדלער האָבען געבראַכט אין שטעדטעל. די לופט איז פער-כאַפט געווען פון עפּעל-ריה, גרינס און פרישע פיש. אין אזא טאָג האָט איהם ליב אַריינגעבראַכט אין דעם ענגען, פעררויכערטען שטיבעל, אין וועלכען בעריש שוסטער האָט געוואָהנט. די פענסטער זיינען געווען פּערהאַקט, וואָרים דאָכשע די מייסטערין האָט געליטען אויף אן אויער און האָט מורא געהאַט פאַר אַ „צוג“, און נישט געלאָזט עפע-נען אַ פענסטערעל איבערן גאַנצען זומער. אין שטוב האָט זיך שטאַרק געשפּירט דער ריח פון פּערפּוילטע לעדער, וואָס האָט ערגעץ וואו אין די ווינקעלעך פון דעם שטיבעל געשימעלט זייט יאָהרען, צייט בעריש איז אַ שוסטער. די מייסטערין איז נישט געווען. בעריש, אַרומגע-רינגעלט מיט אַ דריי-פיער געזעלען און לערן-יונגלעך, איז געזעסען איינגעהויקערט אַרום דעם קליינעם טישעל און געקלאַפּט אַ זוויל אויפ'ן שטיין.

— דאָ איז ער, דער בחור מיינער, זאָגט ליב.

דער אַלטער רב בעריש האָט אויפגעהויבען זיינע געדיכטע הויכע ברעמען, אַרויפגערוקט די ברילען (אין וועלכע די גלעזלעך זיינען געווען צושפּאַלטען), האָט געוואָרפען אויפ'ן יונג אן אויג און האָט גערופּען אין אַ ווינקעל אַריין :

— דאָכשע, דאָכשע, קום נור אַרויף. אַ נייער לערן-יונגעל.

באַלד איז פון הינטער אַ בעט פון אַ שוואַרצען קעלער אַרויסגע-קומען עפּעס אַ הויכעס, אַ דאַרעס, איבערגעהאַנגען מיט שמאַטעס, טיי-כער, פאַטשיילעס, ווי אין די גרעסטע פרעסט. איבערן פנים האָט דאָס געהאַט פּערבונדען אַ פאַטשיילע מיט צוויי שפיצען פונ'ם קניפּ אויפ'ן קאַפּ. אזוי, אַז דאָס בעשעפעניש האָט אויסגעזעהן ווי אַ מכשפה דאָס טיכעל איבער די אויערען איז שוין געווען טונקעל-גראַה און פון דעם זעלבען קאָליר, ווי דאָס פנים. דאָס איז געווען דאָכשע די מיי-סטערין. זי האָט אַ מינוט געשווינגען, אַרויסגעקוקט מיט צוויי גרויהע אויסגעלאָשענע אויגען ווי ביי אַ טויט פּערה, אַרויסגעשטעקט אַ שפיץ צינגעל אויף די פּערדאַרטע, פּערצויגענע ליפען, וועלכע זיינען בעדעקט געווען מיט שטויב, ווי די אַלע זאַכען, וואָס זיינען געשטאַנען אָנגע-שטעלט אין שטוב. עס האָט געדויערט אַ לאַנגע וויילע, ביז עס האָט

זיך דערהערט א שטים, און געדאכט האָט זיך, אז עס קומט נישט פון דער אידענע, נאָר פון ערגעץ אַ תּוּלַע פּאַס אַרויס :
 — וועמענס איז דאָס ? — האָט זי פּערקויעט מיט אַ הוּסְטַעַל.
 — עס איז ליב'ס, — האָט דער מייסטער געוואָרפּען מיט דער האַנד אויפ'ן בלינדען ליב.

זי האָט זיך אומגעדרעהט צו ליב'ן און איהם אָנגעקוקט אַ ווילע.
 דערנאָך האָט זי געזאָגט :

— זיין אַ לייט, ווי דער טאַטע זיינער. האָט געגעבען אַ מאַך מיט'ן קאָפּ, ווי אַ ציעג, און אַ שאַקעל-צו מיט'ן האַנד, און איז גענאנגען אין איהר ווינקעל אַריין.

— איך לאָז אייך איהם דאָ איבער, רב בעריש, איהר זאָלט זיין צו איהם ווי אַ טאַטע. איהר מעגט טהאָן מיט איהם, וואָס איהר ווילט : שלאָגען איהם, אז ער וועט נישט פּאַלגען. איהר גיט איהם עפען, מעגט איהר איהם שלאָגען. — הערסט ? — האָט ער געזאָגט צום יונג — זאָלסט האָרען דעם מייסטער און די מייסטערין, אז נישט וועל איך דיך טויטען, דו הערסט ?

מאָטקע האָט געשווייגען, און דער טאַטע איז אוועקגעגאנגען.
 בעריש האָט איהם געהייסען זיך זעצען, און געגעבען איהם אַ שנור מיט אַ שטיק וואַקס, ער זאָל דרעהען אַ דראַטווע. מאָטקע האָט עס גענומען אין האַנד, נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט, האָט ער זיך געשפּיעלט מיט'ן פּאַדעם און מיט גרויסע אויגען אַרומגעקוקט זיך אין שטיבעל : דערזעהן די צוויי הויכע בעטען, וואָס שליינגען איין דאָס נאנצע שטיבעל, אָנגעלעגט מיט בעטגעוואַנד ביז אין האַלבען באל-קען, געקוקט אויף די פּערשטויבטע בילדלעך, וואָס הענגען פאר די בעטען, אויף די פּאַליצעס וואָס זיינען אָנגעלעגט מיט כאַלעוועס, אַלטע שטיוועל, שטיפלעטען און שטיקער לעדער. ער האָט זיך אַרומ-געקוקט טשיקאווע, אין דער נייער היים, וואָס אַהער האָט מען איהם אַריינגעגעבען אויף גאַנצע זעקס יאָהר, געקוקט אויף זיינע חברים, די צוויי אינגלעך מיט דעם געזעלען, אַן אַלטען גוי, וועלכע האַקען פּאַ-דעשוועס. ביי די ביינקלעך ווייקט זיך לעדער אין וואַסער, און דאָס גיט פון זיך אַ ריח. ער האָט געקוקט אויף די פּענסטערלעך, ווי זיי זיינען פּערקאוועט אין שפינוועבס און בעלייגט מיט מאַסען, מיט פּאַר-מעס און שנירען, און פון דרויסען קריכט די זון און גנב'עט זיך אין

פענסטערעל, און וויל אין שטיבעל אריין און דאָס שפינוועבס לאָזט נישט.

באַלד האָט ער דערפיהלט אַ שטופּ אין אַ זייט. ער קוקט זיך אום : נעבען איהם איז אויסגעוואקסען די מייסטערין, ווי אַ שוואַרץ געשטאַלט און פון איהרע פיס איז אַרויסגעקראַכען אַ שוואַרצער קאָטער מיט גלאַנץ צענדיגע אויגען און בעלעקט זיך מיט'ן רויטען צינגעל.

— נא, ברענג וואַסער, — האָט זי איהם געשטופּט די קאָן אין דער האַנד אַריין.

מאָטקע האָט זיך דערפרעהט. אַלעס איז איהם דאָ געפעלען און ניי געווען. ער האָט געכאַפט די קאָן, געגאַנגען צום פּלומפּעל, געבראַכט אַ קאָן מיט וואַסער. די מייסטערין האָט איהם געוויזען דאָס טונדעל, ער האָט אָנגעגאַסען, ווידער געלאָפּען, און עס האָט ניט געדויערט קיין צוויי מינוט. איז ער שוין צוריק געווען.

ווידער האָט ער זיך אוועקגעזעצט, געדרעהט די דראַטווע, וואָס ער האָט נישט געקענט האַלטען אין דער האַנד צוליעב דעם שטיקעל וואַסס. האָט ער זיך ווידער אומגעקוקט אין שטיבעל. יעצט האָט איהם פּעראַינטערעסירט דער שוואַרצער קאָטער, וואָס איז אָנגעבונדען מיט אַ לאַנג שטריקעל ביים בעט, און דרעהט זיך צווישען די פיס פון דער מייסטערין, וואו זי געהט, געהט ער מיט, און עס דאַכט זיך מאָט קע'ן, אַז די מייסטערין מיט דעם קאָטער זיינען צונגיפגעוואקסען און עס קען שוין נישט איינס אָהן צווייטען זיין.

באַלד דערפיהלט ער ווידער אַ שטופּ אין אַ זייט :

— נא, צוהאַק מיר האַלץ — האָט זי איהם גענעבען דאָס האַקד מעסער אין דער האַנד.

מיט גרויס חשק האָט זיך מאָטקע גענומען דאָס האַלץ צוהאַקען. ער איז שוין געוואָהנט געווען פון דער היים, עס איז איהם אייגענטליך דאָ געפעלען. עס איז אַלעס ניי געווען. נאָר ער האָט געקוקט אויפ'ן קאָטער און האָט גרויס חשק געהאַט דעם קאָטער דעם עק אַבצוהאַקען. ער האָט זיך ווידער אוועקגעזעצט אויפ'ן קליינעם בענקעל און ווידער געצויגען דעם שנור דורך דער וואַסס. ער האָט זיך ווידער אומגעקוקט אין שטיבעל. די מייסטערין האָט געמאַכט פייער, אוועק געזעצט זיך אין שוואַרצען ווינקעל ביים קיכעל און איינגעשלאָפּען. דער קאָטער איז אַרויפגעקראַכען אויף איהר שויס און איז אויף איינגע-

שלאַפּען. אין דער שטוב הערט זיך דאָס רעגעלמעסיגע קלאַפּען פון העמערעל אויף דער זויף; דער מייסטער זיצט איבער א שטיוועל, אלע זיצען איינגעבויגען און פערטהאָן אין דער אַרבייט. דער זייגער קלאַפּט טיק, טאָק. אין באַלד איז מאַטקע'ן דאָס גאַנצע שטיבעל מיט דעם מייסטער, מיט דער מייסטערין און מיט דעם קאָטער אזוי פּער'מיאוס'ט און לאַנגווייליג געוואָרען, אז ער האָט געוואָלט אַרויסלויפּען. ער האָט געבענקט נאָך דער גאַס, געקוקט אויפ'ן פענסטערעל און דערזעהן, ווי די זון קריכט פון דרויסען אויפ'ן צווייטען זייט פענסטערעל און וויל זיך אַריינקריגען אין שטיבעל אַרין און קען נישט. איז איהם עפעס אומעדיג געוואָרען. ער האָט זיך געוואָלט אויפהויבען און אַרויסלויפּען דורך דער טהיר, נאָך ער האָט עפעס אַן אינגערליכע אימה געהאַט; האָט ער זיך איינגעהאַלטען. ער האָט שוין אָבער ניט געקענט איינזיצען, געוואָרפּען זיך אויפ'ן בענקעל, נישט געוואָלט מעהר דרעהען די דראַטווע אין וואַקס. ער איז איהם מיאוס געוואָרען, ער איז ביז געווען אויפ'ן קאָטער און געטראַכט ביי זיך: יעצט איז די ריכטיגע צייט, ווען ער שלאַפּט אזוי, דעם עק איהם אָבצוהאַקען מיט'ן האַק-מעסער.

ער האָט זיך אומגעקוקט און געזוכט דאָס האַק-מעסער. ער האָט עס דערזעהן אין ווינקעל, וואו ער האָט געהאַקט דאָלץ. ער האָט זיך אויפגעהויבען און גענומען דאָס האַק-מעסער. דער מייסטער האָט אויפגעהויבען דעם קאַפּ פון דער אַרבייט און געפרעגט איהם:

— וואָס געהסטו טהאַן?

מאָטקע האָט געהאַלטען דאָס האַק-מעסער אין דער האַנד און גע-

שוויגען.

פון דעם מייסטער'ס רייד האָט זיך די מייסטערין אויפגעכאַפּט אינאיינעם מיט'ן קאָטער און אַרומגעקוקט זיך פּערוואונדערט אין שטוב אינאיינעם מיט'ן קאָטער, און בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל. פּלוצלונג האָט זי זיך אָן עפעס דערמאָנט, צוגעגאַנגען צו אַ קאַמאַד, אַרויסגענומען קליין-געלד און געגעבען מאַטקע'ן, ער זאָל בריינגען פון געוועלכעל אַ ברויט מיט צוויי הערינג.

מאָטקע האָט גענומען דאָס געלד אין האַנד אַרין און איז אַרויס אין גאַס. ער האָט געוואוסט, אז צוריקקומען וועט ער שוין נישט. עס האָט איהם נאָך באַנג געטהאָן, וואָס ער האָט דעם קאָטער דעם עק

נישט אָבגעהאַקט מיט'ן האַק־מעסער. נור ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט עס טהאָן אַמאָל.

ער איז אַרויס אויף דער גאַס. די זון האָט איהם אַרומגעכאַפט און זיך דערפרעהט מיט איהם, וואָס זי דערזעהט איהם ווידער אויף איהר ליכטיגען שיין. דאָס געלד האָט אירם געבריהט אין דער האַנד. ער האָט זיך ערשט פאַר גדולה לויפּען געלאָזט. ער איז אָנגעקומען אין מאַרק'ל און דערפיהלט דעם ריה פון די עפעל און די פרישע באַרען, און עס איז איהם גוט געווען. ער איז אַדורכגעגאַנגען די בעקעריי, האָט איהם אָנגעשמעקט די פריש־געבאַקענע ברויטלעך און זעמעל, איז ער אַריינגעגאַנגען און אָנגעקויפט זיך פולע קעשענעס מיט זעמעל און אָנגעהריבען באַלד צו עסען. פון דערווייטענס וואָרט ער דערזעהן ווי פייגעלע זיצט איינגעמויערט אַרום איהרע קוישען, טונען און זעק מיט אויבסטען אין מיטען מאַרק. אז ער צו צו איהר און אַרויסגעכאַפט פון דער מולטער עמליכע באַרען.

אַז פייגעלע האָט איהם דערזעהן, האָט זי זיך די הענד געבראַכען און אַ געוואַלד געמאַכט :

— וואָס טהוּסטו דאָ אין מאַרק אין מיטען העלען טאָג? ביזט אַנטלאָפּען פון מייסטער? דער טאַטע דיינער וועט דאָך דיך ממית'ן. מאַטקע האָט זיך דערמאַנט, וואָס ער האָט געטהאן. די העלפט געקויפט זעמעל האָט ער שוין געהאַט אויפגעגעסען. צוריקגעהן צום מייסטער קען ער שוין נישט. עס דאָרט איהם קיין איין מינוט ניט באַנג געטהאָן, פאַר וואָס ער האָט אזוי געטהאן. נאָר ער האָט דער־פיהלט די מורא פאַר'ן שלאָגען. ער האָט דערשפירט ווי אַ יונגער הונד, אַז מען וועט איהם באַלד זוכען, און מען וועט זיך באַלד יאָגען נאָך איהם.

ער האָט דערפיהלט אַז ער דאַרף זיך בעהאַלטען. ער האָט זיך אָבגעטראַגען בון מאַרק, אַריין אין אַ שמאַל געסעל. דערנאָך האָט ער זיך אָן עפעס דערמאַנט, איז אַריבער אַ פלייט און איז אַריין אין הויף צו נאָטע קאַטאַרינאַרוש און צוגעקראַכען אויף אַלע פיער אין דער בודקע פון דעם הונד בורעק. דאָרט האָט ער זיך אַוועקגעלעגט און איינגעקאַרטשעט.

דער הונד האָט איהם דערפיהלט, בעשמעקט, בעלעקט די הענד און דאָס פנים. מאַטקע האָט אַרויסגענומען די איבערגעבליבענע זע-

מעל, וואָס ער האָט אין די קעשענעם געהאט, און געטהיילט זיך מיט'ן הונד. דער הונד האָט געקויפט א האלבע זעמעל, ער די אנדערע העלפט. ער האָט געוואוסט איצט, אז מען זוכט איהם ארום. דער טאטע, דער מייסטער, די מייסטערין דרעהען זיך ארום אין מארק מיט שמעקענס, מיט רימענס און זוכען איהם. עס האָט איהם נישט באנג געטהאָן, ער האָט נישט מורא געהאט פאר די קלעפּ. נאָר דאָס הארץ האָט אין איהם געשלאָגען, און די אויגען האָבען ביי איהם גע- גלאנצט. ער האָט זיך בעהאלטען אונטער דעם בויך פון הונד און ארויסגעקוקט מיט די גנב'ישע אויגען פון דער בודקע אין הויף אריין — אָבער זיי קומען נישט נאָך איהם.

אזוי איז ער אָבערלעגען א גאנצען טאָג, ביז עס איז שפעט גע- וואָרען. ביינאכט איז איהם געוואָרען קאַלט. ער האָט זיך צוגע- קאָרטשעט צום הונד, דער הונד האָט דערפיהלט, וואָס ער וויל, האָט ער איהם פארדעקט און געווארעמט מיט זיין בויך און בעלעקט איהם מיט דער צונג.

שפעט ביינאכט האָט זלאטקע דערהערט — עפעס וואָס קראצט הינטער דער טהיר פון קעלער. זי איז נישט געשלאָפען און געווארט אויף דעם א גאַנצע נאַכט. אז זי האָט געהערט די בעוועגונג הינטער דער טהיר, האָט איהר הארץ אויפגעציטערט. זי איז פאמעלעך ארויס- געקראָכען פון איהר בעט און זיך איינגעהאַרכט, אויב דער בלינדער ליב שלאָפט. ער האָט געשנאַרכט הויף, איז זי צוגעקראָכען צום קווי מען, אראָפגענומען פון דארט א טעפעל, פאמעליך אויפגעעפענט די טהיר און עס ארויסגעשטעלט. דערנאָך האָט זי אין אַ ווינקעלע גע- זוכט און גענומען דאָס אלטע טוך, וואָס זי האָט אָנגעגרייבט, און עס ארויסגעטראָגען אין פאָרהויז אריין. צווישען די קערב און די טור נען איז געלעגען מאָטקע אן איינגעקארטשעטער און געציטערט פאַר קעלט. זי האָט איהם צוגעוואָרפען דאָס טוך, צוגעשטעלט דאָס טע- פעל און געשעפטשעט אין דער שטיל:

— מאָרגען באניגען אנטלויף, ווארים אז דער טאטע וועט דיך דאָ פאקען, וועט ער דיך ממית'ן. — און זי אין דער שטיל צוריק אריין אין קעלער און ארויפגעקראָכען אויפ'ן געלענער, אז דער בלינדער ליב זאָל נישט דערהערען.

8.

די ערשטע שטרעף.

צו מאַרנענס באנינען, ווען מאַטקע האָט געהאלטען אינמיטען בעסטען שלאָף, האָט ער דערפיהלט, ווי פייערדיגע ריטער שפּרינגען ארום איבער זיין פנים, איבער זיינע אויגען, אויערען און הענד. ער האָט זיך אויפגעכאַפט און דערזעהן (ווי ווייט ער האָט געקענט), אז דער פּאַטער שטעהט איבער איהם ווי א גולן מיט א באַטעק אין דער האַנד און שלאָגט איהם. דער יונג האָט נישט געוויינט, נישט גע- שריען, ער האָט נור געפרופט צו פערשטעקען דעם קאַפּ אונטער'ן טוף. דאָס איז איהם אָבער נישט געלונגען: די הענד זיינע זיינען געווען צוגעבונדען מיט אַ שטריק הינטער-ארום. דער פּאַטער האָט איהם אין שלאָף פּערבונדען.

ער האָט דעם פּאַטער גלייך געקוקט אין די אויגען אריין, און יעדער ברען פון באַטעק מיט דעם בלייענעם קויל האָט איהם די אוי- גען פּערבלענדט, — דאָך איז ער געלעגען און געפרופט ווי ווייט ער האָט געקענט צו בעהאלטען דאָס געזיכט. די מוטער איז געשטאנען דערביי, געריסען דעם פּאַטער ביים פּאַלע, זי האָט זיך שוין אליין אוועקגעשטעלט און פּערדעקט איהם מיט איהר קערפּער, האָט זי גע- קראגען די קלעפּ: דער פּאַטער האָט זי אוועקגעשמיסען כיט'ן באַ- טעק, די מוטער האָט אויסגעשריען פאר וועהמאָג, האָט זיך מאַטקע גע- פרופט נאָך אַמאָהל אויפכאַפען און ווארפען זיך אויפ'ן טאַטען, ער האָט אָבער נישט געקענט: די הענד און די פיס זיינען איהם געווען צוגעבונדען. האָט ער זיך שוין אוועקגעלעגט ווי א גע'שחט'ען קאַלב און געלאָזט זיך שלאָגען, וויפיעל דער פּאַטער האָט נאָר יח געהאַט. אז דער יונג האָט שוין געבלוטעט פון פנים און זיך נישט מעהר דיהרען געקענט, האָט איהם דער פּאַטער ארויסגעצויגען ביי די אוי-

ערען אין גאס ארויס און נאך געשלאָגען שלעפענדיג איהם איבער
דער גאס:

— צום מייסטער געה, צום מייסטער.

דאָס מאָל איז זלאַטקע נישט נאָכגעגאנגען מיט אַ זעמעל און אַ
גריסקע, ווי זי האָט דאָס געטהאָן ווען מען האָט מאַטקע'ן אין חדר
געשלעפט. זי האָט זיך געשעהמט וואָס זי האָט אזא זעהן ערצויגען,
איז זי געבליבען אין דער היים און געוויינט אויף איהר ביז מול.

מענשען אין גאס האָבען געזעהן, ווי דער בלינדער ליב שלעפט
דעם יונג ביי דער שטריק איבער דער גאס. האָבען זיי זיך אָבגע-
שטעלט אויף אַ מינוט, וויפיעל זיי האָבען צייט געהאט, צוגעשאל-
טען און ליב'ן מוטה צוגעגעבען:

— דאָס איז גוט... ביזטו אַ טאַטע, זיי אַ טאַטע, לערן אַ קינד.

— ליב, וועסט צרות האָבען פון'ם יונג. ליב, האלט איהם שמאָל:

עס וואַקסט אויף אַ חיה, וואָס די וועלט האָט נאָך נישט געזעהן אזעל-
כעס, — זאָגט נביאות אויף איהם אהרון-מאיר דער וואַסער-טרעגער,
וואָס איז פארבייגעגאנגען מיט די הילצערנע עמער איבער'ן געסעל.

— האָב נישט קיין מורא, איך וועל שוין פון איהם דעם גנב
ארויסהאקען, ער וועט שוין ביי מיר אַ לייט ווערען, — האָט דער
בלינדער ליב אָבגעענטפערט. שלאָגענדיג מאַטקע'ן:

— געה, ממזר, געה.

מאַטקע האָט זיך געלאזט קאָפּיען, שלאָגען. דאס בלוט איז

איהם גערונען איבער'ן פנים, און די שטריק האָבען איהם איבער די
הענד פון הינטען געשניטען.

דער מייסטער בעריש חוואט מיט דער מייסטערין דאבשע און
דער עלטערער געזעל העניך פיקניק מיט די דריי לערן-אינגלאך האָבען
שוין מאַטקע'ן אָבגעווארט מקבל פנים צו זיין, ווען דער פאָטער האָט
איהם אין די געווערקשטעל אריינגעשליידערט און געגעבען איהם אַ
בענץ אנידער אויף דר'ערד, ווי אַ זעקעל קארטאָפעל.

— רב בעריש, טהוט מיט דעם יונג וואָס איהר ווילט. איהר

ניט איהם עסען, האָט איהר רעכט איהם צו שלאָגען. איהר זיינט צו
איהם אַ טאַטע אזוי ווי איך. אייער געלד צוגענומען, אייער ברויט
אויפגעעסען, שלאָגט איהם.

— איך וועל איהם שוין שלאָגען. איך וועל איהם שוין לערנען פון אַ מייסטער צו אנטלויפען, נעלד צורצורנעהמען, — זאָגט דער אל-טער בעריש, וועלכער איז רויט געוואָרען ווי אַ בוריק פון כעס, דער זעהענדיג דעם יונג. ער האָט פערביסען די אויבערשטע געשפּאַלטענע ליפּ און איז ארויפגעקראַכען אויף אַ בענקעל זוכען עפעס אויף אן אלטער פערשטויבטער פּאַליצע.

— וואו האָסטו איהם געפּאַקט? — פרעגט דער אלטער בעריש, אראַבנעהמענדיג פון דער פּאַליצע אַ חזיר-רימען, וואָס ער האָט בע-נוצט צו שלאָגען זיינע לערן-אינגלאַך. — דאבשע, גיב מיר נאָר אבי-סעל עסיג דעם רימען צו בעשמירען: ער ברעכט זיך שוין, — זאָגט דער אלטער גלייכגילטיג, ברעכענדיג דעם רימען.

— ער איז דאָך נאָך אהיים געקומען שלאָפען אין קעלער אריין, און מיין ווייב האָט איהם נאָך ארויסגעשטעלט אין הויז אריין אַ טע-פעל קאַרטאָפליעס מיט ברויט: זיי האָבען געמיינט, אז איך שלאָף. איך האָב אלעס געהערט, האָב איך נאָר געווארט, אז דער יונג וועט איינשלאָפען. האָב איך איהם געבונדען אין שלאָף, און אז ער איז שוין געווען געבונדען, האָב איך איהם ערשט דאָן מקיים פסק געווען. מיין אלטע האָט נישט געלאָזט, האָב איך איהר אויף ארונטערגעלאָזט. — אלץ איז די מוטער שולדיג: זי האָט דאָך איהם קאַליע געמאכט, זי נעהמט זיך דאָך אָן פאר איהם, לאָזט איהם נאָך אין קע-לער אריין, גיט איהם נאָך צו עסען, — זאָל עס נישט אויפּוואקסען אַ גנב? — זאָגט דאָבשע פון דעם צוגעבונדענעם פנים ארויס, ווי פון אַ הויל פאס, און גיסט זיך אָן אויף דער האַנד עסיג און שמירט אַדורך דעם חזיר-רימען מיט'ן עסיג.

דערווייל איז מאַטקע געלעגען א געבונדענער אין מיטען שטוב און אויסגעהערט דאָס געשפרעך, וואָס מען פיהרט איבער איהם. די לערן-אינגלעך מיט בלייכע צושראַקענע פנים'ער און גלאַנצענדיגע צו-פריעדענע אויגעלעך איבער דעם שפיעל, וואָס דאָ וועט פּאַרקוכען, האָר בען געקוקט אויף איהם מיט רחמנות און טשיקאווע. דער קאָטער איז צוגעקראַכען צו איהם, בעקוקט איהם ווי דאָבשע די מייסטערין, בע-לעקט איהם מיט'ן רויטען צינגעל און איז אוועקגעגאַנגען. מאַטקע האָט איהם נאָר גיט געקענט טהאָן, ער איז געווען געבונדען. באַלד האָט ער דערפיהלט, ווי א מעסער שניידט און שפּאַלט זיין הויט. דאָס

איז געווען דער חזיר-רימען, וועלכער האָט זיך איינגעשניטען מיט דער גאַנצער קראפט אין זיין לייב אריין. דאָס מאָל האָט מאָטקע נישט גע- שוויגען. דערזעהן דעם אלטען פרעמדען איד, וואָס שטעהט מיט דעם רויטען פנים און שלאָגט איהם מיט'ן רימען, דערזעהן די מייסטערין, וועלכע בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל און נעבען איהר דעם שווארצען קאָטער, וועלכער בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל, און די צישראָקענע לערן- אינגלעך, וועלכע קוקען אויף איהם מיט גלאַנצענדיגע אויגעלעך, האָט זיך אין מאָטקע'ן ערוועקט צוריק די קראפט. ער האָט זיך געגעבען א וואָרף און האָט זיך געגעבען אַ לאָז אריין אין א באַנטש טעלער פון נעכטיגען נישט-געוואַשענעם געפעס, וואָס איז געשטאַנען אין א ווינ- קעל שטוב, — א קלימפער, די טעלער צובראָכען. דאבשע האָט זיך אויפגעכאַפט מיט א געוואַלד, אין דעם מייסטער האָט זיך נאָך מעהר צוברענט דער כעס. ער האָט געגעבען א וואונק צו דעם געזעלען, צו די לערן-אינגלעך, מען האָט מאָטקע'ן געגעבען א כאַפּ. די לערן-אינג- לעך האָבען זיך ארויפגעזעצט אויף די פיס. דער געזעל וואָט גע- האַלטען די הענד. דאָבשע האָט צוגעדריקט דעם קאָפּ צו דער פּאָד- לאַגע און דער אלטער האָט די הויזען אַראָבגעריסען און דער חזיר-רימען איז ארומגעשפרונגען, ווי א פייערדיגע שפּיז איבער דעם נאַקעטען לייב. צוערשט האָט זיך בעוויזען א בלויער פאַס, דערנאָך האָט עס גע- נעבען אַ שפּריץ מיט בלוט...

פּלוצים האָט זיך די טהיר געגעבען א פראל אויף און זלאטע איז אריין מיט א געוואַלד.

— גזלנים, וואָס ווילט איהר פון איהם? — און זי האָט זיך אין גאַנצען, אזוי גרויס ווי זי איז געווען, געגעבען א ציה אויס אויפ'ן יונג, פערשטעלענדיג איהם מיט זיך.

— נאט, אז די מאמע אליין לערנט איהם אזוי צו זיין, — שרייט אויס דער אלטער בעריש — גיט מיר צוריק מיין רובעל מיט דעם וואָס דער יונג האָט אויפגעפרעסען, און נעהמט איהם אייף צוריק. איך וויל איהם ניט האָבען!

— מיין מאן האָט קיין כח ניט צו אזא יונג, ער שטעלט אונז בלרות. מיין מאַנ'ס שווער-פּערהאַרעוועטען גראַשען אויפגעפרעסען. און דאָס קומט זיך נאָך אַננעהמען פאר איהם... נעהמט אייך'ן צור-

ריק, איך בעדארף ניט פרעמדע שמוץ, — שרייט דאָכשע פון דעם צור
נעבונדענעם טוף ארויס.

— זלאַטקע טרעט אָב, זלאַטקע, וואָרום איך מאַך דיר א טויט, —
טופעט מיט די פיס דער בלינדער ליב.

זלאַטקע האָט זיך דערשראָקען און איז אָבגעטרעמען פון יונג.
— זעהסטו, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט? פרעמדע מענשען נעה-
מען זיך פאר דיר אָן, ווילען אויס דיין ממזר א לייט מאכען, און דו
קומסט נאָך שרייען אויף זיי. צו דאַנקען האָסטו דאָך זיי בעדארפט.
נא, נעהם דיר צוריק אהיים יעצט דיין ממזר.

— דאָס הארץ ווערט דאָך מיר צוריסען, אז איך זעה ווי זיי קא-
טעווען דעם יונג. זיי וועלען דאָך איהם א טויט מאכען, — זאָגט
זלאַטקע, אין טרערען צוריקטרעטענדיג.

— רב בעריש, קוקט ניט אויף איהר, טהוט מיט איהם וואָס איהר
ווילט: קאָטעוועט איהם, מאַכט איהם א טויט. איהר ניט איהם צו
עסען, איהר לערנט איהם אַ מלאכה, מעגט איהר.

— ניין, ליב, נעהם איהם צוריק, איך וויל ניט האָבען מעהר מיט
איהם צו טהאָן. גיב מיר צוריק דעם רובעל, וואָס איך האָב דיר גע-
געבען האַנדגעלד, און די פאָאר גראַשען וואָס דער יונג האָט שערטאַכ-
לעוועט.

— זעהסט, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, זלאַטקע, איך וועל דיר
טויטען מיט'ן יונג צוזאמען. בעט רב בעריש'ן, אז ער זאָל איהם צו-
נעהמען יעצט. בעט פאר דיין ממזר, בעט.

— איך בין איהר מוחל, זאָל זי זיך האַלטען איהר
סחורה, אז זי שטעלט זיך איין פאר איהם, — האָט דער אַלטער בע-
ריש געזאָגט, אוועקלעגענדיג דעם רימען.

— מיר וועלען קריגען אוועלכע סחורות, — בעלעקט זיך דאָכשע.
— נעהערט?

— זעהסט! — האָט דער בלינדער ליב אָנגעקוקט זלאַטקע'ן.

זלאַטקע האָט טאַקע איינגעזעהען איהר נאַרישקייט. זי האָט זיך
פארשעהמט פאר זיך, זי האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. איז זי
צום סוף צוגעפאלען מיט ביידע הענד אויף מאַטקע'ס קאַפ אין אַנ-
געהויבען איהם צו שלאָגען:

— וואָס דו טהוסט מיר אָן, דו שלעכט קינד. אויסגערוגען האָסטו בעדארפט ווערען איידער ביזט געבוירען געוואָרען.

— אזוי רעדט איהר, ווי א מוטער, — זאָגט דער אַלטער רב בע-
 ריש, אָבווישענדיג די פייכטע ליפען, וואָס דער שוים איז איהם געקו-
 מען אויף די וואַנצען פון כעס.

נאָר זלאַטקע האָט שוין מעהר נישט געהערט, זי האָט געכאַפט
 דאָס טוך און איז אַנטלאָפּען, וואו די אויגען האָבען זי געטראָגען.

נאָך דער סצענע האָט בעריש איהם שוין נישט געשלאַגען. דער
 געזעל מיט די דריי לעהרראינגלעך האָבען אָנגענומען מאַטקע'ן און
 אַראַבעטראָגען איהם אין קעלער אריין, אנידערגעלעגט איהם אויף דער
 פייכטער ערד און פערמאַכט דעם קעלער מיט'ן ברעט.

אַ לאַנגע צייט איז מאַטקע געלעגען אויף דער פייכטער ערד און
 האָט נישט געוואוסט, צו ער שלאַפּט, צו ער איז וואָך. ער האָט גע-
 פיהלט א ווייטאָג אין אלע גליעדער און ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אז
 די הענד מיט די פיס זיינען איהם דורכגעבראַכען און ער וועט שוין נאָר
 נישט קענען טהאָן. פון דעם שלאַגען און רייסען זיך האָבען זיך איהם
 אויפגעלעזט די שטריק, מיט וועלכע עס זיינען געווען געבונדען די
 הענד מיט די פיס. נאָך אַ לאַנגע וויילע האָט ער געפרופּט מיט'ן גאַנ-
 צען קערפּער אַראַבצורוקען די שטריק פון זיינע הענד. דאָס איז איהם
 געלונגען. ער איז וויערער אַ לאַנגע וויילע געלעגען מיט פרייע הענד
 און נאָך נישט געפרופּט ריהרען מיט זיי. מיט אַמאָל האָט זיך בע-
 וויזען דער שוואַרצער קאָטער צו איהם אין קעלער. דער קאָטער איז
 צוערשט ארומגעגאַנגען אין די ווינקעלעך, פון וואַנען עס האָט זיך גע-
 הערט אַ קראַצען פון מייז. אז דער קאָטער האָט זיך בעוויזען, איז שטיל
 געוואָרען אין קעלער. דערנאָך איז דער קאָטער צוגעגאַנגען צו איהם,
 בעשמעקט איהם, ארויסגעשטעקט דאָס רויטע צינגעל און בעלעקט
 איהם. מאַטקע האָט איהם אָכגעקאָפּיעט מיט די פיס. — האָט זיך
 דער קאָטער פּערוואונדערט און איז אַוועק. דערנאָך האָט מאַטקע בע-
 מערקט דאָס קליינע פענסטערעל, וואָס איז ביי'ם געוועלכ פון קעלער.
 עס איז איהם עפעס איינגעפאלען, נאָר ער האָט נאָך נישט געפיהלט
 קיין כח דאָס אויסצופיהרען. ביסלעכווייז האָט זיך דער כח און די
 ענערגיע געזאַמעלט ביי איהם. ער האָט זיך דאן שטיל אויפגעהויבען,
 צוגעקראַכען אויף אלע פיער, צוגערוקט צום פענסטערעל דעם זאַק מיט

קארטאָפּלעס, ארויפגעקראַכען אויף די קארטאָפּלעס און געפרופּט ארויסשטעקען דעם קאָפּ. עס איז געגאנגען. ווייטער האָט ער נישט גערקענט: עס האָט געשטערט דאָס דראָטענע שטאַכעטעל. מאָטקע האָט זיך אָנגעלעהנט דערויף מיט ביידע הענד און אונטערגערוקט דעם קערפּער און האָט זיך איינגעקוועטשט אין דעם לעכעל פון פענסטער. ער האָט ניט געפיהלט קיין ווייטאָג, קיין דריקעניש, נאָר וואָס כח ער האָט געהאַט, האָט ער אריינגעשטעקט דאָס קערפּערעל און געקראַכען דורך'ן לאָך. ער האָט זיך ארויסגעגליטשט און איז געבליבען ליגען מיט'ן קאָפּ אין רינשטאַקעל.

אז ער איז ארויסגעקומען אויף דער פרייער לופט, האָט ער זיך אומגעקוקט, אויב קיינער זעהט נישט, אויסגעזוכט אַ שאַרפען דרייַ קאָנטיגען שטיין, אַרונטערגעקראַכען אויף אלע פיער אונטער בעריש חוואַט'ס פענסטערעל און מיט וואָס כח ער האָט געהאַט געגעבען איהם אַ לאָז אריין אין די שויבען.

עס האָט געגעבען אַ קלימפער פון גלאָז, פון אינעוועניג האָט זיך געהערט אַ געשריי, נור מאָטקע איז שוין ניט געווען. ער איז שוין אַרונטער אונטער אַ פלייט. פון דאָרטען האָט ער זיך אַדורכגעלאָזט דורך אַ פינסטערען קאָררידאָר אין אַ הויף ריין. דערזעהן אין הויף אַ קופּע מיט ברעטער, האָט ער זיך געגעבען אַ לאָז אַרונטער אונטער דַ ברעטער און איז געלעגען.

ער האָט געהערט, ווי מען לויפט אין הויף. ער האָט דערקענט דער מייסטער'ס שטימע, דעם געזעלענס, די לערן-אינגלעכ'ס. ער איז געלעגען אין לאָך אונטער די ברעטער. אַמאָל זיינען זיי שוין גאַנץ גאָהענט געווען נעבען איהם, זיי האָבען איהם אָבער נישט געזעהן. אזוי איז ער אָבגעלעגען ביז פאַרנאַכט.

אז עס איז נאַכט געוואָרען, איז איהם קאַלט געוואָרען און ער איז געווען הונגעריג. ער האָט געקלעהרט וואוהין צו געהן. דערמאָנט זיך אָן זיין פריינד בורעק דעם הונד, איז ער ארויס פאַרזיכטיג פון אונטער די ברעטער, אוועק דורך הינטער-גאַסען, אויסמיידענדיג מענש'ן. ער איז אריין צו נאָטע קאַטאַרינאַרוש אין הויף, צוגעקראַכען אויף אלע פיער אין הונד'ס בודקע. דער הונד האָט איהם בעלעקט, דערזוארעמט. ער האָט געזוכט אין דער בודקע און געפונען דעם טעלער מיט אלע עסענווארג, וואָס שמעהט פאַר'ן הונד, האָט ער געפרופּט עסען. נישט

געקענט, אויסגעשפיגען. צום סוף איז ער אזוי מיעד און דערשלאָגען
געוואָרען, אז ער האָט זיך איינגעקארטשעט אונטער דעם הונד'ס בויך.
דער הונד האָט איהם בעהויכט און אָנגעוואַרעמט מיט דעם אָטהעם פון
זיין פּיסק און מיט די וואַרעמע האָאַר, און מאַטקע איז זיכערער איינ-
געשלאָפען ביים הונד, וויסענדיג, אז ער געפינט זיך נישט צווישען
מענשען.

9

מאטקע זוכט זיך אריין אים א פרנסה.

דער הונגער האָט מאָטקע'ן ארויסגעטריבען פונ'ם בודקע, וואו ער האָט זיך געהאַט בעהאַלטען איבער נאַכט פאר די מענשען. פאָר זיכטיג האָט ער זיך אומגעקוקט אין שמאָלען געסעל, איבער'ן פלויט, צי דער פאָטער אָדער דער מייסטער יאָגען איהם ניט נאָך. זיין געסעל איז געווען שטיל, פארטאָג. די זון האָט ערשט פריש געשיינט איבער דעם ברוק און זיך יום-טוב'דיג אָבגעשפיעגעלט אין די געוואַשענע שויבען. נאָך ניט אלע איינוואָהנער פון געסעל זיינען וואָך געווען. טייל לאָרענס זיינען געשטאַנען פעהראַקט. שלמה'לע קצב טראָגט א פרישע ריפ פלייש איבער דעם אַקסעל. איבער'ן בריקעל קומט צו פאָהרען חיים'ל מילכיגער מיט די טונען מילך פון דאָרף. פון בעקער געוועלבעל שמעקט ארויס פרישע געבעקס: ברויט מיט מאָהן און מיט קימעל בעשיט. מאָטקע איז געשטאַנען און האָט געציטערט פאר קעלט: ער איז איבער נאַכט ביים הונד געפרוירען געוואָרען. דאָס האַרץ האָט איהם גענאָגט פון הונגער. דער פרישער ריח פון ברויט האָט איהם אָנגעשמעקט. דער ריח פון פוטער, מילך און די ריפ פלייש אויף שלמה'לעס אַקסעל האָט איהם גערייצט. ער האָט געוואָלט אריין צום בעקער גנב'ענען א ברויטעל. דער בעקער איז אָבער געשטאַנען אין דער טהיר פון זיין געוועלבעל. ער האָט זיך דערמאָנט אָן די נעכט טיגע קלעפ, אָבגעטרייסעלט זיך און גענאַנגען אין מאַרק אריין. עס איז געווען פרייטאג אין דער פריה, אַ מאַרק־טאָג פאר אָסיען, ווען אלעס אויפ'ן פעלד, אין גאָרטען און אין שטאַל איז ריף און אויס־געוואַקסען. די פויערים האָבען געבראַכט פון די דערפער דאָס בעס־טע און דאָס פערטיגסטע צום פערקויפֿען: פעטע הינדלעך מיט געבונד־דענע פיס זיינען געשפרונגען איבער די פויערשע פוהרען. דער מאַרק איז געווען פערכאַפט פון געוואַלרען פון די פערשיעדענאַרטיגע עופות.

וואָס מען האָט זיי אין שטאָרט געבראכט צום עסען. פּעדערען זיינען אַרומגעפּלויגען. אין מיטען מאַרק איז זעליג'ל דער האָרפּס-איד מיט באַשקען זיין מויד ביי אַ באַליע לעבעדיגע פּיש געזעסען. גרינוואַרג און רייפּע פּרוכטען: בלויע פּלוימען און רויטע מאַלינעס זיינען געווען פּערשפּרייט אַרום באַשע'ן. איהרע רויטע באַקען, וואָס זיינען קאַלט געווען פּון דעם פּרישען מאַרגען, וואָס האָט זי אַרומגענומען, האָבען אויך אויסגעזעהן ווי רייפּע פּרוכט, וואָס מען האָט פּון דאָרט געבראכט צווישען אַנדערע עסענוואַרג... וואָס אַמאָל זיינען נייע וועגען אין מאַרק אָנגעקומען מיט פּרישע אויבסט, קאַטשקעס, הינער, גענז, פּויר-ערים מיט קעלבלעך, פּויערים מיט זעקלעך קאַרטאָפּעל, פּאכטערס מיט פּוטער און אייער, קעז און מילך. און דער גאַנצער מאַרק איז פּערכאַפט געוואָרען פּון דעם ריח, וואָס די פּרוכטען האָבען אַרויסגעגעבען. עס האָבען זיך באַלד געוווּזען הינד אין מאַרק, וואָס האָבען געשמעקט צו יעדען וואָגען: דער ריח פּון עסענוואַרג האָט ביי זיי דעם אַפּעטיט דער וועקט. און מיט די הונגעריגע הינד האָט זיך אויך מאַטקע מיטגע-שלעפּט. ער איז ווי זיי נאָך דעם ריח פּון דעם עסענוואַרג אין מאַרק אָנ-געקומען און אָנגעהויבען זיך פּלאַנטערען צווישען די פּוהרען. ער האָט נאָר מורא געהאַט פּאַר'ן טאַטען מיט בעריש דעם מייסטער, האָט ער זיך יעדעס מאָל מיט שרעק אומגעקוקט. ער איז אָנגעקומען צו די שטע-לען פּון אויבסט און אויפגעקליבען פּון צווישען די שטיינער די פּערפּויל-טע עפּעל און ווערעמדיגע פּלוימען, וואָס האָבען זיך אַרומגעוואַלגערט, ער האָט עס אָבער ניט געקענט עסען. עס איז איהם אינוועניג אין די קישקעס קאַלט געווען, און ער האָט געציטערט. עס האָט איהם אָנגע-שמעקט פּרישע פּוטער, וואָס א גויה האָט אַרויסגעלעגט פּון איהר קאָרבן. ער איז שוין געווען נאָהענט, האָט געוואַלט די האַנד אויסשטרעקען — איז ער אָבער געווען אָנגעשראַקען פּון די נעכטיגע קלעפּ. האָט ער זיך אַוועקגעדרעהט. ער איז אונרוהיג געווען. באַלד האָט זיך אין מאַרק געלאָזט הערען דער ריח פּון געפּילטע קישקעס, געפּרענעלט הזיר-פּלייט, וואָס איז אָנגעקומען פּון דעם קיילער'ס געוועלכ אין מיטען מאַרק. דער קיילער האָט נעכטען געהאַט א חזיר געקוילעט אויף היינטיגען מאַרק, און דאָס האָט מען יעצט די קישקעס געפּילט, — די ערשטע האָבען עס דערשמעקט די הינד אין מאַרק און אָנגעהויבען זיך צוזאַמענצוקלייבן פּאַר'ן קיילער'ס שוועל. בעלעקט זיך מיט די צונגען און געקוקט מיט די

זשעדנע אויגען אין דער קראם פון טריפה פלייש. אויף דער שוועל פון זיין קראם איז געשטאנען שאַלץ, דער דיקער דייטש-מיט א פער בלוטיגטען שירץ, און די הינד האָבען מיט רעספעקט געקוקט אויף איהם. דער ווארעמער ריח פון די גערויכערטע קישקעס האָט אויף מאַטקע'ן גערופען אינאיינעם מיט די הינד צו דער טהיר פונ'ם קייר לער'ס געוועלב. די זונן האָט דאָרט געשיינט, און די שטיינער פון די טרעפלעך זיינען ווארעם געווען, — האָט ער זיך אויף די טרעפלעך פונ'ם געוועלב אוועקגעזעצט, געווארעמט זיך אין דער זון און אין זיך איינגעאַטעמט דעם ריח פון דעם געבראָטענעם חזיר-פלייש. דאָס וואָס סער איז איהם געקומען אין מויל אריין, און עס איז איהם גוט געווען, און די הינד האָבען געקוקט אויף איהם מיט קנאה, וואָס ער געפינט זיך אזוי נאָהענט צום פלייש...

דער מאַרק האָט זיך אָנגעהויבען אָנצופילען מיט פעטע אידישע ווייבער, און עס איז געוואָרען א גרויס גערודער פון מענשען-מיוילער, אויכגעמישט מיט די געשרייען און קולות פון די עופות. איין אידענע האָט פון דער צווייטער די גענו, די קאַטשקעס, די היהנער אויס די הענד געריסען, די פּאַכטערס האָבען זיך געקריגט מיט זיי, און די פּעדע-רען פון די עופות זיינען איבער זייערע קעפּ געפּלויגען. צווישען דעם הוהאָ און געשריי זיינען זיך רוהיג געשטאנען פאר די טהירען פון זייערע געוועלבֿלעך פון איין זייט דער דייטשער קיילער שאַלץ, פון דער צווייטער זייט מאַרק דער דייטשער בעקער קעניג. די הינד פון גאָס מיט מאַטקען אן דער שפיצע האָבען זיך צונויפגעקליבען אַרום זייערע געוועלבֿלעך. דער קיילער און דער בעקער האָבען אָבער ניט בעמערקט ניט די הונגעריגע הינד און ניט דעם הונגעריגען מאַטקע'ן. זיי האָבען זיך רוהיג צוגעקוקט צוום גערודער פון מאַרק, ווי די אידישע ווייבער רייסען זיך איבער די היהנער און געשמייכלט אין זיך, אי-בערגעוואונקען איינער צום צווייטען, טראַכטענדיג זיך : דער „ראָ-בין“ וועט דאָס סיי-וויססי אַלעס טרפה מאַכען, און די אַלע קאַטשקעס, גענו, היהנער וועלען צו זיי אַרױנפאַלען אין די הענד, געשאַכטענע שוין, אָבנעפליקטע, ריינע, פאַר אַ גאַרנישט.

דערווייל האָט מאַטקע דערזעהן די מוטער פונדערווייטענס צווי-שען די פויערשע פוהרען. ער האָט געוואָלט צולויפען, דאָס היימישע עפיהל האָט איהם געצויגען. אָבער צייט די נעכטיגע קלעפּ האָט די

מאמע אין זיינע אויגען שרעק ערוועקט. ער האָט מורא געקריגען, פלינק זיך אויפגעכאָפט און אַנטלאָפּען. די הינד נאָך איהם. ער האָט זיך אָבגעטראָגען פון מאַרק און איז אריין אין בית־המדרש־געטעל, וואו דער אָקסען־מאַרק איז. דאָרט זיינען פויערים געשטאַנען מיט אָקסען, קיה, קעלבער, און אידען זיינען אַרומגעגאַנגען צווישען די בהמות, געטאַפט דאָס פעטס אויף די לעבעדיגע אָקסען און קיה, געמאָלקען פון די אייטערס און פּערזוכט די מילך און געדונגען זיך מיט די פויערים, געפאַטשט זיך אין די הענדר, געשריען, געלד געוואָרפּען. מאַטקע האָט זיך געפלאָנטערט צווישען די פיס, געווען דאָ ביי אַ קוה, דאָרט ביי אַ קאַלב. אויך געפרובט די הענד אונטער אַן אייטער אַרונטערצושטעקען, אויסצומעלקען מילך און אויסצוטרינקען — האָט איהם דער פויער מיט אַ שטריק פון די קוה אָבגעיאָגט. עס איז איהם געשעהן דאָ צווישען די קיה און די קעלבער, צווישען די פויערים און די אידען, ווי דאָרט צווישען די גענו און די ווייבער.

אין איד, דער לאַמער גדליה קצב, האָט קעלבלריך צוזאַמענגעקליב־בען פון מאַרק אַראָפּ, האָט זיך דער אַלטער איד מיט זיי קיין עצה ניט געקענט געבען. די קעלבלאך זיינען זיך צולאָפּען און יעדעס מאָל האָט ער אַן אַנדערס געיאָגט, וואָס איז אריין צווישען די פוהרען. מאַטקע האָט עס בעמערקט — האָט ער גענומען, ווי אַ גרויסער, אַ רוט פון דער ערד, און געהאַלפּען דעם לאַמען גדליה די קעלבער צונויפ־יאָגען.

— אַט אזוי, העלף זיי מיר טרייבען אין שעכט־הויז אַריין, וועסטו קריגען אויך אַ זעמעל. טהו עפעס, יונג, העלף! דרעה זיך נישט אַרום לעדיג, — שרייט צו איהם דער לאַמער גדליה, וואָס עס האָט געקאַפּעט פון זיינע ביידע רויטע אויגען און ער איז טויב געווען אויף ביידע אויערען. ער האָט געמיינט אַז אַלע זיינען טויב, דאָריבער האָט ער צו אַלעמען געשריען.

מאָטקע'ן איז דאָס געפעהלען. ער האָט צונויפגעיאָגט די קעלבער, געדרעהט דעם עק פון קאַלב, ווען עס האָט זיך אָבגעשטעלט, מיטגע־האַלפּען גדליה'ן די קעלבער צו פיהרען אין שעכט־הויז אַריין. ס'האָט בען זיך צו איהם צוגעטשעפעט אַ פּאַאר גאַסען־הינד, מיט וועלכע ער האָט זיך בעקענט פאַר'ן קיילער'ס געוועלכ. ער האָט זיי בעפוילען און

די מינד האָבען איהם געהאַלפּען די קעלבער אונטעריאָגען.
 אין שעכט־הויז האָט זיך פאַר איהם אויפגעעפּענט א נייע וועלט.
 ער האָט דערזעהן אַזעלכעס וואָס איז איהם איבערגעבליבען אַ לעהרע
 אויפ'ן גאַנצען לעבען. ביי צום שעכט־הויז, אַז ער האָט געזעהן שלמה
 אָדער גדליה קצב טראָגען אַ ריפּ פּלייש אויפ'ן אַקסעל, איז איהם נאָר
 ניט איינגעפאַלען, אַז דאָס פּלייש איז אַן אַקס, אַ קוה, אַ קאַלכ אָדער
 אַ שעפּס, וואָס ער זעהט זומער אַרנאַכט אין געסעל אַהיים געהן פון
 פעלד. ער האָט גאָרנישט געקלעהרט וועגען דעם און געמיינט, אַז
 אַ לעבעדיג קאַלכ איז עפעס אַנדערש. ער האָט געזעהן ווי גדליה
 טרייבט צונויף די קעלבער אין הויף פון שעכט־הויז, געהמט אַ קאַלכ,
 בינדט איהם צונויף אַלע פיער פיס. דאָס קאַלכ ליגעט שוין אויף
 ד'ערד און שרייט, און שטעקט ארויס אַ מאָז אויגען און גלאַצט.
 דערנאָך קומט צו אַ אידעל מיט אַ פערבלוטיגער קאַפּאַטע און האַלט
 אַ גרויס, גרויס מעסער אין דער האַנד, וואָס די שאַרף פלאַקערט אין
 דער זון. דאָס אידעל מיט'ן בערדעל געהמט דאָס מעסער אין מויל
 אריין, האַלט עס צווישען די צייהן, און גלאַט אָב מיט אַ בריטווע דעם
 קאַלכ'ס האַלז, אַז ער זאָל גלאַט זיין. אַז דער האַלז איז שוין זעהר
 גלאַט, געהמט ער דאָס מעסער און גיט אַ שנייד אריין. בלוט שפּריצט.
 דאָס קאַלכ זעצט די אויגען ארויס, כאַרעלמט — און עס איז שוין טויט
 און קיינער טהוט זיי גאָרנישט, נישט דעם אידעל, נישט גדליה קצב
 דערפאַר, מען שלאַגט זיי ניט, מען שרייט ניט אויף זיי. דערנאָך געהמט
 מען זיך צו אַן אַנדער קאַלכ און מען טהוט מיט דעם אויף אויף. אַז ער
 האָט זיך אומגעקוקט אין שעכט־הויז, האָט ער געזעהן, ווי עס שטעהן
 מענשען מיט פערבלוטיגע קאַפּאַטעס און האַלטען גרויסע מעסערס
 אין די הענד און קוילען, שעכטען לעבעדיגע זאַכען. דאָרט ליגעט
 אויף דער ערד אַ גרויסער אַקס, געפּענטעוועט די פיס. אַ שטאַרקער
 יונג האַלט דעם קאַפּ פון אַקס. ער זעהט די גרויסע אויגען אַרויס־
 שטאַרען, און אַן אַנדער אידעל שטעהט נאָך מיט אַ גרעסערען מעסער
 און שניידט איבער די האַלז. אין אַ עק פון שעכט־הויז האָבען שקצים
 צוגעבונדען אַ חזיר ביי אַ הויכען קלאַץ און שטעהן ארום און קלאַפּען
 איהם איבער דעם קאַפּ מיט דרענגער, און דער חזיר קוויטשעט און
 שרייט. אין אַן אַנדער ווינקעל זעהט ער אַ אידעל האַלט אַ מעסער אין
 מויל, צווישען די קניע אַ יונג היטרעל. דאָס אינדעל פערנלייסט די

אויגען, דאָס אידעל רייסט ארויס די פּעדערען פון ווייכען העלזעל, עס זעהט זיך א בלאָהע, ווייכע הייטעל מיט אָדערען אדורכגעצויגען... אַ שנייד אַרײַן, אַ שפּרײַך מיט בלוט, — און דאָס אידעל וואַרפט אוועק דאָס געשאַכטענע הינדעל, און דאָס הינדעל וואַרפט זיך אויף דר'ערד ווי אין קדחת, דאָס בלוט רינט דערפון, ביז עס פּערגלאַצט די אויגען און בלייבט לײַענען אָהן אַטהעם. אַט ציהט שוין גדליה דאָס געשאַכט טענע קאַלב אויף אַ שטאַנג אַרויף און שניידט אַדורך מיט אַ מעסער דעם בויך, ציהט אַרויס די געדערעם מיט'ן לונגראון־לעבער, אַ פאַרע געהט אַרויס דערפון, ער ציהט די פּעל אַראָב, בלוט גיסט זיך איבער די הענד, איבער'ן מעסער, אויף די קאַפּאַטע אַרויף — און דאָס קאַלב האַלט נאָך די אויגען אָפּען און גלאַצט... וואו ער האָט זיך נאָר געדוקט, האָט ער געזעהן בלוט, געשאַכטענע קעלבער, געקוילעטע חזרים. אָקסען האָבען געמריטשעט און געשריען פאַר'ן שעכטען מיט ווילדע געשרייען. קעלבער און שעפּסען האָבען זיך געבעטען מיט שוואַכע אונבעהאַלפּענע שטימען: מע, מע, ווי קליינע קינדער, און חזרים האָבען הויך געוואַלדען געמאַכט, און היהנער און הענער האָבען שרעקענדיגע קינדערשע געשרייען פון זיך אַרויסגעגעבען. און מענשען זיינען געשטאַנען מיט מעסערס אין די הענד, בעגאַסען מיט בלוט, און אַלעס לעבעדיגעס געשאַכטען, געשונדען די הויט, די פּעדערען פון די העלזער אויסגעפליקט, און עס האָט זיך מאַטקע'ן גינדאַכט, אַז נישט פּלויז בהמות, נאָר מען וועט באַלד אַ מענשען אַוועקלייגע און מען וועט איהם שעכטען. אַלעס מעג מען דאָ, אין דעם שעכט הויז: שלאַגען, שניידען און שעכטען, און מען טהוט נאָר נישט דערנאָר. און ער האָט נאַרנישט געוואוסט דערפון, אַז מען מעג שעכטען...

ער איז גערייצט געוואָרען פון בלוט, און געבעטען זיך ביי גדליה קצב, ער זאָל איהם געבען דאָס מעסער, ער וויל אויך שינדען דאָס קאַלב. גדליה קצב האָט איהם אָנגעקוקט מיט די רויטע אויגען אויף דעם פון בלוט בעשפּריצטען געזיכט און געזאַגט צו איהם:

— דו קענסט נאָך נישט. דו וועסט דאָס לעדער אַדורכלעכערען.

נאָ, קוק דיך צו, לערען דיך צוערשט אויס, דערנאָך וועסטו שינדען.

און מאַטקע האָט זיך גיט צוגעקוקט און געוואַלט זיך אויסלערנען.

באַלד האָט ער דעזעהן, ווי אַ יונג רייסט ארויס פון אַן אויפגעשניטע-

נעם אָקס אַ לונג און לעבער. ער בלאָזט דורך אַ רעהר, און די לונג ווערט אָנגעבלאָזען. און דאָס אידעל, וואָס האָט פריהער דעם אָקס געשאַכטען, קוקט צו, טאַפּט די לונג און קוקט זי נוט דורך, צו זי איז גאַנץ, צי דער אָקס איז כשר, צו טרפה...

מאָטקע האָט געהאַלפּען די לונג־און לעבער שלעפען, און די הענד האָט ער שוין געהאַט אויף בעפלעקט מיט בלוט. האָט ער געקראָגען אַ פּלעם אין פנים אריין פון הינטען ארום:

— נא, ווער איז דער נייער קצב? — האָט איהם דער הויכער יונג, נתן נבב, מכבד געווען.

— עס איז דעם בלינדען ליב'ס, לאָז איהם געהן. דער יונג איז אַ יאַט. פּערלאָז זיך אויף מיר, ער וועט זיין אַ לייט. — טאָ געה און ברענג אַ האַלב פּלעשעל אָקעוויט פון חנה שרה'ן, און אַ ברויט מיט אַ הערינג, — גיט איהם נתן געלד. נור די מינוט צוריק, דו הערסט? אז ניט וועל איך דיר אַ זייט איבערהאַקען.

מאָטקע האָט ניט פּראָטעסטירט געגען דעם פּלעם, וואָס ער האָט געקראָגען. עס איז איהם גאָרניט איינגעפאלען צוצונעהמען דאָס געלד, ווי ער האָט מיט דעם מייסטער'ס געטהאָן. עס איז איהם דאָ געפּעלען אין שעכט־הויז. אין ער האָט געוואָלט זיינע נייע בעלי־בתיב צופרייע־דען שטעלען. מיט איין שפרונג איז ער געווען ביי חנה־שרה'ן אין געהיימען שענקעל. געבראַכט האָט ער דאָס האַלבע פּלעשעל אָקעוויט, וואָס ער האָט געקויפט און נאָך אַ האַלבעס, וואָס ער האָט אין די טאַש אַראָבגעלאָזט, וועלענדיג זיך אויספיינען פאַר נתנ'ען, וועמען דאָס איז זעהר געפּעלען. דאָס ברויטעל, וואָס ער האָט געבראַכט, איז געווען פּערבלוט־יגט פון זיינע הענד. נתן קצב האָט צוגענומען די צוויי פּלעשעלעך און איהם געגעבען אַ וואַליע מיט דער האַנד איבער'ן קאַפּ:

— אזוי, ביזטו דאָך גאָר אַ יאַט. וועט דאָך טאַקע פון דיר ווערען אַ לייט.

מאָטקע האָט צופריעדען געשמייכלט איבער דעם לויב. וואָס ער האָט געקריגען פון נתן קצב, און געשטאַנען גרייט אויסצופיהען יעדען אַנדערען בעפעהל; אפילו מען וואָלט איהם געהייסען אַ מענשען הרגענען, וואָלט ער עס געטהאָן. און אז נתן האָט איהם געגעבען פון

פלעשעל צו טרינקען, מיט א שטיק פערבלוטטיגטע ברויט — איז מאַטקע
געווען דאָס גליקליכסטע קינד אין דער וועלט.

ער האָט אויפגעהויבען פון ד'רערד א שטיק לאַפּען פון אַן אַלטער
מילץ און צוגעוואָרפען צו די גאַסען-הינד, וואָס זיינען איהם נאָכגע-
לאַפּען. די הינד האָבען געקוקט אויף איהם מיט רעספעקט און צופריע-
דען געווען, וואָס אויך זייער מאַטקע איז געוואָרען אזא ליוב.

10.

דער קעניג פון די הינד.

און צייט מאַטקע האָט זיך אריינגעקראָגען אין שעכט־הויז, איז ער געוואָרען דער מלך פון די הינד. וואו ער איז געגאַנגען, איז איהם אַ מחנה הינד נאָכגעגאַנגען ווי אַ וואַך און געהיט איהם, אַז מען זאָל איהם קיין שלעכטס ניט טהאָן. קיין חברים אינגלעך האָט ער נישט געהאַט, נאָר הינד זיינען געווען זיינע חברים, און „בורעק“, זיין ער ציהער איז איהם דער נאָהענטסטער געווען. צוליבע די הינד האָט מען פאַר מאַטקע'ן דרך ארץ געקראָגען און מורא געהאַט. די יונגען און גאס האָבען געציטערט פאַר איהם. מאַטקע האָט נאָר בעדאַרפט אַ וואונק געבען און אויף וועמען זיינע הינד אָנרייצען, אַז מען זאָל אַנט־לויפען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט.

טהיילמאָל האָט זיך מאַטקע'ן פּערגלויבט, האָט ער גענומען אַ הונד און איהם אוועקגעלעגט פאַר אַ שוועל פון אַ איריש קרעמעל און דער הונד איז אַזוי לאַנג געלעגען ביז מאַטקע האָט איהם נישט געהייסען זיך אויפהויבען. אירען האָבען צוליבע דעם הינד מורא געהאַט אריינצוגעהן און ארויסצוגעהן פון דעם געוועלבעל. קיין קונד האָט שוין אין דעם געוועלבעל נישט אַריינגעשמעקט, און מאַטקע איז געשטאַנען ווי אַ קעניג אין מיטען מאַרק און געזעהן ווי דער הונד פיהרט אויס זיין בעפעהל: — ער ליעגט פאַר דער טהיר פון דער אי־דענעס קרעמעל און קוקט מיט בייזע אויגען און לאָזט אַרויך אַ ברום אויף יעדען, וואָס וואַגט אריינצוגעהן אָדער ארויסצוגעהן פון געוועל־בעל — ער איז בערייט אָנצופאַלען אויף איהם. מען איז געקומען צו לויפען צו מאַטקע'ן און זיך געבעטען ביי איהם:

— מאַטקע, נעהם צו דעם הונד, טהייערער מאַטקע, פאַרוואָס טהוסט דו מיר דאָס?

אמאל האָט ער רחמנות געהאַט אויף דער אידענע, האָט ער געדעבן אַ וואונק צום הונד און אַראָבגענומען די „בעלאַגערונג“ פונ'ם געוועלבעל. טהיילמאַל, אז ער האָט געטראַגען אויף וועמען אַ שלעכט האַרץ, האָט ער אזוי דעם הונד אָבגעהאַלטען אַ גאַנצען טאָג פאַר דער טהיר און קיינעם נישט אַרײַנגעלאָזט און נישט אַרויסגעלאָזט פונ'ם געוועלבעל.

די הינד האָבען איהם געעבען מאַכט און מען האָט זיך אָנגעהויבן בען צו'הנפ'נען צו איהם. איין סוחר האָט איהם געלד געוואָלט בעצאָהן לען, אז ער זאָל בעלאַגערען מיט זיינע הינד די טהירען פון זיין קאַנקורענטס קראָם. נאָר מאַטקע האָט בענוצט זיין מאַכט איבער די הינד ניט פאַר געלד, נאָר פאַר אייגענער אַמביציע. און עס האָט זיך אַמאל געטראַפען אז מאַטקע האָט בעלאַגערט אַ גאַנץ שטיבעל חסידים מיט זיינע הינד און זיי נישט געלאָזט אַהיים געהן שבת פונ'ם דאוונען, — דערפאַר וואָס עוזר חסיד האָט געשריען אויף איהם, אז ער וועט דער צעהלען, אז ער רייסט באַרען פונ'ם גוי'אישען סאָד אום שבת. מאַטקע האָט ערשט דעמאָלט אַהיים געלאָזט די חסידים פונ'ם דאוונען, ווען דאָס האָט זיך איהם אַליין פּערגלוסט.

די מאַכט איבער די הינד האָט ער געקראָגען נישט בלויז דערפאַר, וואָס ער האָט זיי פון שעכט'הויז אַרויסגעוואָרפען די אַלכע לאַפען, שטיקער הויט, מילך, קאַליע געוואָרענע פלייש. ניין, זי ליבע און צוגעבונדענקייט צווישען איהם און די הינד האָט גערוהט אויף אַ פיעל טיעפערען אינסטיקט, ווי אויסערליכער נוטצען. די הינד האָבען דערפיהלט אין איהם, אז דאָ האָבען זיי געפונען די בעשעפעניש, וואָס די נאַטור האָט בעשאַנקען מיט די רייכטהימער פון רעדען, געהן אויף צוויי פיס, מיט שכל און מיט מענשליכע אינסטינקטען, און די בעשעפעניש וועט דאָס אַלעס אוועקשיינקען זיי, צו פיהרען זיי און צו הערשען איבער זיי. ביז מאַטקע'ן, האָט זיך ניט געפונען קיין מענש, וואָס זאָל וועלען זיין דער קעניג און דער פיהרער פון די הינד. און מאַטקע איז געוואָרען זייער קעניג. די הינד האָבען איהם אַנערקענט פאַר זייער פיהרער און געפאָלגט זיינע בעפעהלען. ער האָט זיי געשלאָגען, געשטעלט אויף צוויי פיס, געהייסען זיי קריכען איבער פלויטען, אויף דעכער, שפרינגען איבער הייזער. זיי האָבען איהם געפאָלגט. א הונד

האָט נאָר בעדארפט אַ שמעק טהאָן איהם און דערפיהלען אָן זיין ריה אז ער איז דער קעניג איבער די הינד.

קוים האָט ער נאָר געקראָגען די מאַכט איבער די הינד, האָט ער זיך בענוצט מיט איהר זיך אָבצורעכענען מיט זיינע פיינד. די פיינד זיינע זיינען געווען דאָבשע די מייסטערין, דער פאָטער זיינער און דער דיין רבי ליבוש.

צו בעריש מייסטער, וואָס ער האָט איהם אַזוי געשלאָגען, האָט ער קיין גרויסען האַס ניט געטראָגען. ער פערשטעהט עס פאַר וואָס — אַ מייסטער מעג, אַ מאַנספערשויך! נאָר אויף איהר, אויף די אידענע מיט די פערשטאַפטע אויערען האָט ער געטראָגען אַ שרעק־ליכען כעס. ווי ער האָט זי געטראָפען אין געסעל האָט ער אָנגעשיקט די הינד. די הינד זיינען איהר בעפאלען, דאָס קלייד אַראָבגעריסען, די אידענע האָט געשריגען און מאַטקע איז געשטאַנען און געלאַכט הויך. ער האָט דער אידענע אויף דער ליכטיגער שיין נישט אַרויסגעלאָזען. די הינד האָבען פון איהר שוין אַוועקגעכאַפט דאָס פונט פלייש, וואָס זי האָט געטראָגען, פוטער, אַ קאָרב אַרויסגעריסען און אייער צובראָכען. דעם שוואַרצען קאָטער האָבען די הינד שוין דעם גאַנצען עק אָבגעריסען און איהם צובלוטיגט ווי אַ הורג — און מאַטקע קען זיך נאָך נישט בערוהיגען. ער האַלט גאָך די אידענע איינגעשלאָסען אין שטוב.

פאַר זיין פאָטער פיהלט ער זיך נאָך צו שוואַך מיט זיינע הינד. און ער וואַרט ביז ער וועט אליין זיך קענען אָברעכענען מיט איהם מיט זיינע אייגענע כחות. דערפאַר מיידעט ער איהם נאָך אויס. נאָר דער פאָטער מיידעט מאַטקען אויף אויס זינט מאַטקע געהט אַרום מיט די הינד; ער טשעפעט איהם נישט מעהר און לאָזט איהם לוי־פען. ווען ער דערזעהט איהם אין געסעל מיט דער סטאדע הינד נאָך איהם, קוקט ער איהם נאָך מיט איין אויג און ער קלעהרט זיך, אַז פון דעם יונג וועט עפעס אויסוואַקסען אַזעלכעס, פאַר וואָס מען וועט זיך דארפען היטען...

אויף ר' ליבוש דין טראָגט מאַטקע גלאַט אַ האַס אָהן אַ פאַרוואָס. ר' ליבוש איז געווען אַ האַרטער קליינער איד, וואָס האָט קיין קינדער נישט געהאַט, מיט אַ פערשטיינערט שטרענג פנים. אַ פרייטאג נאָכ־מיטאג פלעגט ער זיך אַוועקזעצען אין בית המדרש מיט זיין מע־סערעל אין דער האַנד שאלות פּסק'נען און ווען אַ אידענע האָט אריינג־

געבראכט א הוהן, א גאנז אָדער אַ קאטשקע — איז אלעס געווען ביי איהם טרוף. אויף דער צווייטער זייט טיש אין בית המדרש איז גע- זעסען רבי יצחק דין. ר' יצחק איז דוקא געווען אַ הויכער איד מיט אַ שמייכל אין דער באַרד, און אויב דער דין רבי ליבש האָט קיין קינדער נישט געהאט, האָט רבי יצחק דין דוקא געהאט אַ סך קינדער, און ביי רבי יצחק'ן זיינע אלע גענוז, קאטשקעס און היהנער גע- ווען כשר. אָבער די ווייבער זיינען נישט געגאנגען צו רבי יצחק'ן, נאָר דוקא זיך געשטופט צו רבי ליבש'ן און ארומגעטראָגען דערנאָך די טריפה געמאכט עופות צו די שטאָדטישע גוים צו פערקויפּען.

אַט דעם רבי ליבש האָט מאַטקע נאָך פיינד געהאט ווען ער איז נאָך געווען אַ קינד. די מאמע איז ארומגעלאָפּען איבער'ן מאַרק אַ גאַנצע וואָך און אַבגעשפּאַרט אויף אַן עוף אויף שבת. מאַכט זיך אַ שאלה. אז מען האָט מאַטקען געשיקט מיט דער שאלה, איז ער געגאנגען צו רבי יצחק'ן. האָט די מאמע דוקא געשיקט צו רבי ליבש'ן. און קוים איז די שאלה אריינגעפאלען צו רבי ליבש'ן. האָט שוין מאַטקע געוואוסט אַז די מאמע וועט וויינען און דאָס שוועס- טערעל וועט טראָגען די גאנז צו דעם פעמען דייטש צו פערקויפּען און שבת וועלען אלע עסען טרוקענע חלה. פאר דעם טריף-מאַכען האָט מאַטקע דעם דין פיינד געהאט פון קליינערהייט אָן, און יעצט זעהט ער, אז ער מאכט אלעס טרוף אין דער יאַטקע. אז רבי ליבש קומט אין שעכט-הויז אריין ווערען אלע קצבים טרויעריג און ציטערען פאַר שרעק. מען טראָגט איהם אונטער אַ לונג-און לעבער, נתן בלאָזט זי אָן און דער אַלטער דין קוקט זיך גוט איין, זוכט, זוכט, באלד טרוף! איז ווי אַ בראָך וואָלט אויסגעבראַכען, און נתן זאָגט אין דער שטיל:

— איך האָב באלד געוואוסט, אַז דער אַלטער וועט טרוף מאַכען.
— עס איז דען אַ וואונדער, ער האָט קיין קינדער נישט, ווי אַ שטיין, — זאָגט מיט אַ קרעכץ דער רויטער ברוד מיט די רויטע אוי- גען און טרעהרען רינען איהם אויף די באַקען.

און פערקעהרט, אז רבי יצחק קומט אין שעכט-הויז, זיינען אלע פרעהליך, און מאַטקע ווייסט, אז דערנאָך וועט ער שוין געהן צו חנה-שרה'ן אין געוועלבעל אריין נאָך אַקעוויט.

דערפאַר האָט מאַטקע פיינד דעם דין רבי ליבש און וואָלט איהם אַמאָל געוואָלט מיט זיינע הינד מכבד זיין, איהם אַמאָל איינ-

שליסען אין בית המדרש אויף א גאנצען טאָג, אז ער זאָל נישט קע-
נען ארויסגעהן. נאָר מאַטקע האָט מורא דעם אלטען דין צו טשע-
פען. נתן גנב האָט אויף מורא פאַר דעם אלטען דין. אונטער די
אויגען, שילט ער איהם, און אז דער אלטער דין קומט, ציטערט ער
פאַר איהם, און אויף דער אלטער ברוף, און אלע קצבים פיהרען זיך
אזוי, האַלט זיך מאַטקע אויף אזוי. נאָר עס וועט אויף איהם אויף
א צייט קומען.

אזוי האָט מאַטקע בעהערשט די שטאָרט מיט זיינע הינד און
די הינד האָבען איהם געפאָלגט אלעס, וואָס ער האָט זיי בעפוילען.
זיי זיינען איהם געווען אונטערטהעניג ווי אַ קעניג.

ביינאַכט, ווען דאָס שטערטעל איז שוין געשלאָפען, איז זיך מאַט-
קע צוזאמענגעקומען מיט זיינע הינד אויף די יאָטקע־קלעצער אין
מאַרק. די לבנה האָט געשיינט. מאַטקע איז געזעסען ווי אַ קעניג
אויף דעם העכסטען יאָטקע־קלאָט, געבען איהם איז געלעגען זיין
פריינד, דער עלטסטער פון די הינד, „בורעק“, מיט דעם געשאַרענעם
הינטען און בעוואקסענעם קאַפּ און עק ווי ביי אַ ליב, — נאָטע קא-
טארינארזש'ס הונד, וואָס האָט געהאלפען מאַטקע'ן, ווען ער איז נאָך
שוואַך און קליין געווען און זיך נישט געקענט געבען קיין עצה געגען
די מענשען. ער איז געבליבען מאַטקע'ס נאָהענסטער פריינד, און
מאַטקע האָט איהם געמאַכט פאר אַן עלטסטען פון די הינד: איהם
האָט מאַטקע צום ערשטען אָבגעגעבען די גרעסטע שטיקער ביינער
און איהם האָט מאַטקע בעפרייט פון זיין קייט און מיטגענומען אר-
מעטום וואוהין ער איז געגאנגען. אויפ'ן יאָטקע קלאָץ ליגט ער נע-
בען מאַטקע'ן און מאַטקע שפיעלט זיך מיט איהם און ארום די יאָט-
קע־קלעצער שפרינגען ארום די אונטערטהאַנען — די הינד: זיי
שטעלען זיך אויף צוויי פיס — מאַכען נאָך ווי מענשען, פאַר מאַט-
קע'ן, שפרינגען פאַר איהם און בילען מיט ווילדע געשרייען, ווי זיי
וואַלטען זאָגען:

— בעפעהל, בעפעהל אונזער קליינער הערשער, אלעס, אלעס ווע-
לען מיר טהאָן פון דינעטוועגען.

.11

די „בליתדע פערילי“

פאר איין מענשען האָט מאַסקע דרך ארץ געהאט און גענומען אַ מוסר פון איהם. דאָס איז געווען נתן גנב, דער העקער. זיין פרנסה איז געווען, אבשינדען די בהמות אין שעכט־הויז, און דערנאָך דאָס פלייש אויסהענגען אין יאטקע פאר די ווייבער. אָבער זיין הויפט־פרנסה איז געווען גנבה. נתן גנב האָט געלעבט מיט זיין אלטער מוֹ־טער אין הילצערנעם הייזעל אין עק שטאָדט, ביי דער שוכטער־גאַס. פאר דעם „הילצערנעם הייזעל“ האָט דאָס שטעדטעל געצימערט. איז עפעס אַ גנבה געשעהן אין שטעדטעל: אַ פאָר זילבערנע לייכטער פון אַ טיש אראָפּגענומען אַ פרייטאג ביינאַכט, ביי לייזער מאיר'ן דעם וואָלל־סוחר דעם שפייכלער אויפגעהאקט און די פעל ארויסגע'גנב'עט, — איז מען צוערשט געקומען צום „הילצערנעם הייזעל“. אינעווייניג איז מען נישט אריינגעגאנגען: עס האָט געקענט שמעקען מיט אַ מעסער־שטאָך; נור מען האָט זיך ארויף און אראָפּ גערדעהט פאר דעם הייזעל מיט געבראָכענע הענד און געקרעכצט, געפרואווט אריינ־וואַרפען אן אויג, אין אַ פּערהאנגען פענסטערעל אריין. איז שוין נתן אַרויסגעקומען פאר דער טהיר און געפרעגט תם'עוואַטע:

— וואָס איז געשעהן?

— נתן, געדענק אין נאָט, האָב רחמנות אויף מיין ווייב און קינד דער, גיב ארויס די פעל.

— פעל? ביי וועמען האָט מען דאָס גע'גנב'עט פעל וויעדער? וואָס טהוט זיך דאָ אין דער שטאָדט! מען וועט דאָך שוין נישט קענען לעבען באלד. יעדע נאכט אן אנדער גנבה, — צוקאכט זיך נתן.

— נתן, זאָג, וויפיעל ווילסטו, אַז דו זאָלסט ארויסגעבען די פעל?

— איך וויל? די גנבים ווילען, זיי זיינען געקומען צו מיר, האָבען מיר געזאָגט. איך מיינ — פאַר צוויי הונדערט רובעל.
 מען דינגט זיך, או דער סוף איז, אז נתן ווייזט אָן, וואו די פעל זיינען איינגעגראָבען אין לאַנקע ביים וואַסער.
 די גערעכטיגקייט פון דער שטאָרט האָט געהיט דער סטאַרשי סטראַזשניק יאַנאַוויטש, אָדער, ווי די אידען האָבען איהם אַ נאָמען געגעבען, „די בלינדע פערעל“, — דערפאר, ווייל אז ער וויל קען ער ווערען בלינד, ווי די אָרימע אידענע פערעל, וועלכע זיצט פאר דער שוהל און בעט נדבות: ער זעהט נישט, אז א איד האַלט אָפען דאָס געוועלבעל זונטאג נאָך צוועלף אַזייגער און לייזט געלד; ער זעהט נישט, ווי עס פערשווינדט פון אַ פויער'ס אַ פוהר אַ קעלבעל, ווי מען שפאנט פון אַ וואַגען אין מיטען העלען טאָג די פערד אויס, אָדער ווי נתן'ס חברה האַקען אויף אַ שפייכלער ביינאַכט און געהמען די קאַלביס-לעדער אַראָפּ. ער איז די „בלינדע פערעל“, ער זעהט נישט און הערט נישט. ריידען רעדט דער סטאַרשי סטראַזשניק אידיש און זאָגט אָן די אידען אַ פריהער, ווען דער קאָמיסאר וועט קומען נאָכ קוקען אין די געוועלבער דעם פאַטענט. די „בלינדע פערעל“ האָט מען בעראַרפּט אין שטערטעל, ווי מען בעדאַרף, להבדיל, אַ רב אָדער אַ מקוה. ער האָט געמאַכט שלום צווישען אידען. אז איין איד האָט גע'מסר'ט דעם צווייטען, אז ער האַנדעלט מיט פאַלשע בראַנפען, איז ער געקומען און האָט דערצעהלט. האָט יענער גע'מסר'ט דעם צווייטען, אז ער האַנדעלט מיט גנבות — האָט ער פון ביידע גענוג מען כאַבאַר און שאַ, שטיף. אין זיינע צייטען איז קיין איד נישט אריינגעפאַלען אין גויאישע הענד, נישט אין געריכט און נישט אין די וואַך. און אז עס האָט זיך געמאַכט, אז בעריל מסור האָט גע'מסר'ט צום נאַטשאַלניק און אָנגעוויזען אויף די „בלינדע פערעל“, אז ער געהמט כאַבאַר פון די אידען, האָט זיך „די בלינדע פערעל“ געד קאַכט אין איינעם מיט אידען ביים רב און גע'טענה'ט אויף אידיש: — אַזאַ מעשה, אַ איד זאָל איבערענטפערען אידען אין גוי'אישע הענד! וואָס, עס איז נישטאָ קיין רב, ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר? האָסט עפעס, געה צום רב.
 צווישען נתן נבב און די „בלינדע פערעל“ איז אָנגענאַגען אַ שטילע מלחמה. אזוי ווי נתן נבב, אזוי האָט אויך די „בלינדע פער-

רעל" געהאט זיין חברה ננכים, וואָס האָבען גע'ננב'עט, איהם אָבנע-
שטעקט, און ער האָט פאר זיי פּערהאַנדעלט דערנאָך מיט די בעלי
בתים. האָט איין באַנדע געמאכט דער צווייטער קאָנקורענץ. צווי-
שען די אָנפיהרער פון די באַנדעס האָט אויבען-אויף געהערשט שלום :
זיי האָבען גערעדט צווישען זיך, געטרונקען אין איינעם "פּאַלשען
בראַנפּען" ביי חנה-שרה'ן אין געוועלכעל, אָבער זיי האָבען מורא
געהאַט צו בלייבען איינער מיט'ן צווייטען אליין, אז איינער זאָל דעם
אַנדערען אַ מעסער נישט אַריינשטעקען, און נור אָנגעקוקט זיך מיט
די אויגען, און מיט דעם בליק אלעס געזאָגט. עס איז געווען אָבנע-
מאכט צווישען זיי, אז איינער זאָל זיך אין צווייטען'ס עסקים ניט
מישען. דורך דעם, אז עס איז געשעהן אַ גנבה אין דער שטאָדט און
מען איז געקומען צו לויפּען צו די "בלינדע פּערעל" האָט ער זיך בע-
האַלטען, ער איז נישט געווען אין דער היים...

דערפאַר האָט איין אָנפיהרער דעם צווייטען'ס באַנדע גע'רודף'ט.
אז נתן גנב האָט אָנגעטראפּען אין אַ ווינקעל אַ שגץ פון די "בלינדע
פּעריל'ס" באַנדע, האָט ער איהם שוין פאַרלאָזט מיט אן אינטערגע-
האַקטע זייט. און צייט מאַטקע האָט זיך גע'חבר'ט מיט נתן גנב,
האָט די "בלינדע פּערעל" געוואָרפּען אויף איהם אן אויג און נישט
געלאָזט איהם אין מאַרק זיין אין אַ יאָהר-מאַרק. וואו ער האָט איהם
געטראפּען, האָט איהם די "בלינדע פּערעל" געשלאָגען, געיאָגט און
געוואָרט נאָר, אז ער זאָל אין זיינע הענד אַריינפאַלען. מאַטקע האָט
זיך נישט געקלאָגט פאַר נתן גנב : ערשמענס האָט ער געוואוסט, אז
עס דאַרף אזוי זיין, און צווייטענס, איז נאָך מאַטקע גנב געווען אַ צו
קליינער יאָט, אז דער רבי זאָל זיך פאַר איהם אָננעהמען און געהן זיך
שלאָגען צוליבע איהם מיט די "בלינדע פּעריל".

אַט פאַר דעם נתן גנב — וואָס האָט געקענט אזוי ווייט ברענ-
גען, אז די "בלינדע פּעריל" זאָל פאַר איהם ציטערען און אויסמיידען
פון וועג, ווען ער טרעפט איהם אָן — האָט מאַטקע גנב דרך-אַרץ
געהאַט, פּערגעטערט איהם און איז גרייט געווען פאַר איהם אין פייער
און וואַסער צו געהן. נתן גנב האָט דערפיהלט, אז דער יונג איז אַ
גוטער "יאָט" און מען וועט איהם קענען אַמאָל אויסנוצען צי אַן עסק,
האָט ער איהם צוגעלאָזט צו זיך, אַהיים גענומען מיט זיך און אפילו
געלאָזט שלאָפּען אין הויז ביי זיך.

נתן גנב האָט געלעבט מיט דער מוטער אין הילצערנעם הייזעל. איין גוטע מדה האָט דער יונג געהאט, וואָס די שטאָרט האָט איהם דערפאר געריהמט: ער האָט בכבוד געהאלטען זיין מוטער. דאָס ווייב האָט ער אויס דעם הויז געשיקט ווייל זי האָט ניט געקענט הויזען מיט דער שוויגער און געקריגט זיך מיט איהר. דער יונג האָט איהר בכבוד'ע קליידער געמאַכט, אַ שעהנע „שטאָרט“ אין דער ווייבער־שוהל איהר געדונגען און אַהיים געבראַכט דער מאַמען דאָס בעסטע פלייש און די שעהנסטע פיש אויף שבת. שבת נאָכמיטאָג האָט נתן גנב זיין מאַמע אויסגעפּוצט אין אַ נייער הויב מיט אַ נייעם קאָפּטענדעל, אין געסעל אַרויסגעפיהרט צום שפּאַציער. אַז די ווייבער האָבען געזעהען ווי נתן האַלט בכבוד זיין מאַמע, האָבען זיי דעם יונג אַלעס מוחל געווען און געזאָגט, אַז ער פּערדיענט זיך סיי ווי סיי די צווייטע וועלט. מען האָט דערצעהלט, אַז די אַלטע פּעשע, נתן קצב'ס מוטער, וואָס איז אַליין אַמאָל געווען אַ קצב'טע און איז נאָך היינט אויך בכה אויס־צוטריןקען אַ האַלב קווערטעל בראַנפען, פּאַטשט נאָך היינט אויס דעם יונג, אַז עס געפּעלט איהר עפּעס ניט אין איהם, און נתן גנב, פאַר וועלכען די „בלינדע פּעריל“ ציטערט, לאָזט זיך אויספאַטשען פון דער מאַמע און זאָגט איהר קיין וואָרט ניט.

אַט די אַלטע פּעשע, די שטאַרקע אַכטציג־יעהריגע אידענע מיט די רויטע געפרוירענע באַקען, האָט אריינגענומען מאַטקע'ן אין אַ ווינ־קעל פון דער קיך, און פאַר מאַטקע'ן טהיילמאָל אַ העמד אויסגע־וואשען און אַ לעפעל וואַרעם געקעכטס געגעבען. די אַלטע פּעשע איז געוואָרען מאַטקע'ס בעשיצערין און האָט אויפ'ן זוהן אָנגעשריען, ווען יענער האָט מאַטקע'ן געשלאַגען. נתן גנב האָט געזעהען, ווי די מאַמע האָט גערן מאַטקע'ן, האָט ער איהם אויך גערן געקריגען און אָנגע־הויבען איהם צו בעהאַנדלען ווי אַן אינגערען ברודער.

איינמאָל אַן אויף־דער־נאַכט, ווען זיי זיינען ביידע אַהיים גע־קומען פון שעכט־הויז, די אַלטע פּעשע האָט אויפגעשטעלט אויפ'ן טיש די הייסע קאַרטאָפּעל־זוּפּ מיט דעם פאַרעדיגען פלייש, רופט זיך אָן די אַלטע אידענע צו נתן'ען:

— נתן, עס געהט צו ראש השנה און יום כפור. דער יונג קען

אודאי קיין קריאת שמע ניט לייענען.

— קענסט קריאת שמע לייענען? — פרעגט נתן גנב, וואָס איז געווען אַרײַנגעטראָגן אין דער הייסער שיסעל.

מאָסקע לאַכט, האַלטענדיג אויף זײַנע צײַהן אַ זודיגע קאַר-טאָפּעל:

— נײַן!

— און וואָס איז אויף דיר דאָס געלעכטער אַזוי? עס געהען אַזעל-כע גרויסע ימים טובים אין לאַנד אַרײַן און דו קענסט נײַט קײַן סדור אין דער האַנד האַלטען — זאָגט די אַלטע.

נתן איז מכבד מיט דער ברייטער האַנד מאָסקע'ן איבער'ן פנים.

מאָסקע לאַכט.

— וואָס שלאָנסטו איהם? צו שלאָגען ביזטו אַ בריה, וואָלסט בעסער גענומען אַ סדור און דעם יונג אויסגעלערענט עברי זאָגען — זאָגט די מוטער — דו קענסט דאָך. זאָל ער אויך קענען.

מאָסקע לאַכט.

נאָכ'ן עסעו האָט נתן אַראָבגענומען פון שענקעל, וואו עס שטעהען די צוויי שבת-לייכטערלעך, דער מאַמע'ס מחזור, אויפגעכישט די גרויסע אותיות און אָנגעהויבען צו לערנען מאָסקע'ן:

— נאָ זעה, דאָס איז אַ היי, און דאָס איז אַ בית. זאָג נאָך: אַ היי, אַ בית.

מאָסקע לאַכט.

— וואָס איז אויף דיר דאָס בײַזע געלעכטער? גיב נור אַ קוס, ווי ער האָט זיך צולאָכט! — און נתן האָט געכאַפּט מאָסקע'ן אויפ'ן קניע און האָט איהם אָנגעהויבען מכבד צו זײַן.

— נאָ, גיב נאָר אַ קוס, ווי ער האָט זיך צוראָיעט! נתן גנב, לאָז אָב, לאָז אָב. וועסט דאָך דעם יונג ממית'ן! — שלעפּט אַרויס די אַלטע מאָסקע'ן פון נתן'ס הענד.

נתן לערנט וויעדער און גיט מאָסקע'ן וויעדער קלעם.

— מײַן רבי, קוס אָן דעם רבי'ן, אז די הענד זאָלען דיר ווערען אָבגעדאַרט. שלאָגען קענסטו איהם, אָבער לערנען? — שרייט די אַל-טע אויף נתן'ען.

און מאָסקע לאַכט אונטער נתן'ס קלעם.

מאָסקע האָט דערפיהלט, אז די אַלטע פּעשע האָט איהם נײַטס

געטהאָן, האָט ער געוואָלט איהר אָבערזאָהלען. ער האָט אָבער ניט גע-
וואוסט מיט וואָס. ער פלעגט אַמאָל פון נאָס אַהיים ברענגען אַ הוהן
אונטער דער פּאָלע אָדער זיך אַריינלאָזען אין שענקעל אַרײן און
אַרויסקריגען אַ פלעשעל, האָט עס אַהיים געבראַכט און פאַר דער אײ-
דענע ביים קוימען אַוועקגעלענט. פלעגט די אידענע איהם אויס דער
שטוב טרייבען.

— טראָג דיך אָב, די קליינער גנב, טראָג דיך אָב מיט דייע

גנבות.

און מאַטקע האָט געזעהען, ווי דאָס פלעשעל בראַנפען ווערט פער-
שוואונדען אונטער דעם קישען אין דער אידענע'ס געלעגער, האָט ער
געלאַכט און איז אײס דער שטוב געלאָפּען.

אז די „בלונדע פּעריל“ האָט דערזעהען, אז מאַטקע איז בײַ נתן'ען
אַ בן-בית געוואָרען און נתן גנב טראָגט זיך אַרום מיט איהם, האָט
ער אַלץ געקלעײט ווי דעם יונג אין דער האַנד צו כאַפּען. ער האָט
זיך געוואָלט דורך מאַטקע'ן מיט נתן'ען אָברעכענען און אַלץ אָבגע-
ווארט אַ געלעגענהייט, ווען דער יונג וועט איהם אין די הענד פאַלען.
ער האָט ניט בעדאַרפט לאַנג וואַרטען : די געלעגענהייט האָט זיך באַלד
געמאַכט.

.12

א אידישער לאמבארד.

אין שטערטעל האָבען געוואוינט א סך שוסטער, וואָס האָבען אויסגעארבייט שטיוועל פאַר די פויערשע יאָהרמערק. א גאַנצען זומער איז מען אָבגעזעסען איבער דער טאַנדעמ־אַרבייט און געגרייט סחורה פאַר הערבסט, ווען די יאָהרמערק וועלען זיך עפענען און מען וועט פאָהרען מיט דרענגלעך און געשטעלען אויף די ירידים אַרום. אָבער וועניג שוסטער האָבען זיך געקענט דערווארטען אויף דעם גליק, אַז זיי זאָלען אַרויספיהרען זייערע סחורות אויף די מערק. די מעהר־סטע פון זיי האָבען ניט געקענט דורכשלעפען דעם זומער און אויס־האַלטען די שטיוועל, און צו די ימים־טובים צו האָבען שוין די שטי־וועל אַריינגעוואַנדעלט צו אפרים'שי גייגער אין קאַמער אַרײַן, וואו מ'האַט זיי פערזעצט פאַר אַ פאַר רובעל אויף צו לעבען, אויף סחורה צו קויפען אָדער אויף יום טוב מאַכען.

אפרים'שי גייגער איז געווען דער פראָצענטניק פון די שוסטער. נעהמען פלעגט ער פון אַ קערבעל אַ ציווי גילדען פראָצענט און אַ משכון די שטיוועל. אַז עס פלעגט קומען הערבסט, פלעגען זיך די שוסטער בעטען: „ר' אפרים'שי, גיט אַרויס די שטיוועל אויפ'ן מאַרק“. אָבער אפרים'שי ווייסט, אַז אַ שוסטער איז אַ שכור, און די שטיוועל קענען נאָך אויפ'ן וועג צום מאַרק אַריינפאלען אין שענקעל, און אַזוי ווי דאָס רוב שטיוועל זיינען שוין ניט ווערטה געווען דאָס געלד מיט דעם פראָצענט, וואָס איז דורך די פאַר וואָכען אויף זיי אָנגעוואַקסען, פלעגען זיי בלייבען ביי אפרים'ען אין קאַמער פוילען, און האָבען שוין ניט געזעהן די ליכטיגע שײן מעהר. אפרים'שי האָט זיי ניט פערקויפט, קיין געלד האָט ער ניט בעדאַרפט. אָבגעלעבט מיט זיין ווייב, טויבע די מרשעת, אַ יאָהר צוואַנציג־דרייסיג אין קריגעריי, און גענעסען דעם גאַנצען טאָג אַ נעכטיגען ברויטעל מיט אַ ציבעלע.

איז זיין איינציג פערנניגען געווען, אז די קאמער איז וואָס אַמאָל מעהר פול געוואָרען מיט שטיוועל, נאָך סוכות-צייט, ווען די רעגענס גיסען, איז אַ נאָנץ שטערטעל אַרומגעגאַנגען באַרפּוס, די בלאַטע האָט אַרייַנגערוגען דורך די אָפּענע לעכער, און ביי אַפּריס'שי אין קעלער האָבען געפּוילט די שטיוועל, וואָס די שוסטער האָבען אויסגעאַרכייט פאַר דער בעפעלקערונג אויף דער צייט, ווען דער רעגען וועט קומען.

געווען איז אַפּריס אַ אידעל אַ קאַרנער, וואָס האָט ניט פּערנר גען דעם ווייב דעם ביסען ברויט וואָס זי עסט. יעדען פּריהמאַרגען איז דאָס געסעל אויפגעוואַרט געוואָרען פון די קריענערייעו צווישען אַפּריס'שין מיט זיין ווייב. און יעדען פּריהמאַרגען האָט ער געשלעפּט דאָס ווייב צום גט: „שזין די מינוט זאָלסטו מיר געהן צום רב, די מינוט“.

ס'האָט זיך שוין איינגמאַל געטראַפּען, אז דער רב איז מיעד גער-וואָרען שלום מאַכען צווישען זיי, און האָט בעשטימט זיי אַבצו'נט'ן. פּרענט אַפּריס'שי:

— וויפּיעל וועט דאָס קאָסטען?

— דו דאַרפסט דאָך איהר געבען אַ כתובה, און דעם סופּר, און שכר-טרחא, און אַ ציוויל-גט.

— אָבער וויפּיעל, אַרום און אַרום?

— אַרום און אַרום, מיט אַ ציוויל-גט, און פאַר'ן סופּר, און פאַר מיר, אַ פינף און צוואַנציג רובעל.

— פינף און צוואַנציג רובעל! — שרייט אויס אַפּריס'שי — טויבע, קום אַהיים! די מינוט אַהיים! — שלעפּט ער די ווייב ביים אַרבעל.

צוליב די פינף און צוואַנציג רובעל, וואָס ס'האָט איהם בער-דאַרפט דער גט אַבקאָסטען, האָט ער אָנגעלעבט מיט אַ ווייב אַ מרשעת, וואָס זיי האָבען זיך ביידע פּיינד געהאַט, אַ גאַנצעם לעבען, און געריסען זיך דעם ביסען פון די מיילער, און געזעטיגט איינס דאָס צווייטע מיט קללות.

אפּשר האָט איהם טאַקע טויבע די מרשעת דערצו געבראַכט, אז ער זאָל אזוי שלעכט זיין, וואָרום די אידענע איז מיט אַן אמת געווען אַ מרשעת. געווען איז זי אַן עקרה, און דאָס נישט-קינדער-האַבען האָט מען איהר אָנגעזעהען אויפ'ן טנים... אַ טנים האָט זי

געהאט פון א מאנספארשוין, נאָר אָהן אַ באָרד און אָהן וואָנצעס, מיט בעוואַקסענע וואָרצעלעך, און פיינד האָט דאָס געהאט מענשען. גע-
זעהן אַ קינד אין גאָס — אַ שטויס געגעבען, און אַלעס לעבעדיגס
אוועקגעיאָגט פון זיך: „סטופּיי“, „סטופּיי!“ — האָט זי געהאט אויף
אַלצדינג איין וואָרט.

זומער פאַרנאַכט איז זי געזעסען אויף די טרעפּלעך פאַר איהר
טהיר און געשעפט לופט. זי האָט שווער געאַטעמט צוליעב אַסמאָ.
די קינדער פון די בעלימלאכות האָבען געבראַכט צו שלעפּען אויף די
אַקסלען די פאַרטיגע שטיוועל און קאַמאַשען צו אפּריס'שן. די אידענע
האָט עפּעס געברומט אונטער דער נאָז, גענומען די שטיוועל און אריינגע-
געוואָרפען אפּריס'שן אין קאַמער אַריין און געמורמעלט צו די קינד-
ער: „סטופּיי!“ „סטופּיי!“

דאָס איינציגע פּערגעניגען פון אפּריס נייגער איז געווען די קאָד-
מער מיט זיינע שטיוועל, ער פלעגט זיך אָפּטמאַל איינשליסען אין
איהר אויף אַ גאַנצען טאָג און איבערוואַרפען די שטיוועל, וואָס האָבען
געפּוילט דאָרט פון יאָהרען לאַנג. דאָס פּערפּוילטע לעדער האָט אַרויס-
געגעבען אַ געשטאַנק, און אפּריס האָט גוט אַריינגעהויכט דעם ריח פון
דעם לעדער און הנאה געהאַט. אַרויסקומען פלעגט ער פון דער קאָד-
מער מיט אַ צופּריעדענער מינע, דער שמייעל האָט איהם אַראָבגע-
לאַכט פון די אויגען און אַריינגעפאַלען אין זיין קאָלטענעוואַטע דאָרד,
וואָס די האָר איהרע זיינען צוזאַמענגעקלעפט געווען פון לעדער-שטויב.
פלעגט ער מיט אַמאָל דערזעהן דאָס ווייב, ווי זי זיצט מיט דעם אָהן-
קינדיגען-שנים און גלאַנצט מיט איהרע קליינע אויגעלעך, פלעגט איהם
מיט אַמאָל דאָס גאַנצע פּערגעניגען פון די פּוילענדע שטיוועל פּער-
געהן — פלעגט ער געבען אַ מרוקע, אַרויסגעלאָזען אַ קללה אויף איהר
און געכאַפט די קאַפּאַטע און אוועק אין חברה מנחה דאוונען.

אַט אויף דער קאַמער מיט די פּוילענדע שטיוועל האָט נתן גנב
זיין אויג געוואָרפען. האָט ער אַריינגעשיקט צו אפּריס'שן מאָטקע'ן
מיט אַן אויסרייד. מאָטקע האָט געדאַרפט אויסשפירען, צי די קאַמער
האָט אַ פּענסטער'ל, און וואוהין דאָס פּענסטער'ל געהט אַרויס.

אַנגעטראַפען האָט מאָטקע טויבע'ן, ווי זי זיצט אויף די טרעפּלעך
און כאַפט פּרישע לופט זומער פאַרנאַכט. זי האָט איהם בענגעגענט
מיט איהר געוועהנליכען ווערטעל: „סטופּיי!“ „סטופּיי!“ מאָטקע

האָט אָבער נישט געהערט און איז ווייטער גענאָנגען. פּרעגט טויבע:
 „וועמען זוכסטו?“ איידער די אידענע האָט נאָך אָבער צייט דאָס וואָרט
 אויסצוריידען, איז שוין מאַטקע אין שטיבעל, קוקט זיך אַרום, דערזעהט
 דעם שפּאַלט פון דער קאַמער, אַ זונען־שטראַהל פאַלט אַריין דורך די
 קוים צוגעמאַכטע טהיר, עפענט ער שוין די טהיר און דערזעהט אפּריס
 גייגער טויכט זיך צווישען אַ וועלט מיט שטיוועל. מאַטקע איז דער־
 שראַקען געוואָרען, אַז ער האָט דערזעהן דעם אידענ'ס באַרד מיט
 די אויגען אַרויסשטאַרען פון צווישען די שטיוועל.

— ווער איז דאָס? — האָט אפּריס'שי געמאַכט אַ געשריי, אויפֿ־
 גערעגט, וואָס אַ פּרעמד אויג האָט געזעהען, ווי ער טהוט זיין דיענסט
 אין זיין קדשי־קדשים.

— דער מייסטער האָט מיך געשיקט.

— ווער מייסטער, וואָס פאַר אַ מייסטער? טויבע, רע־טויבע,
 וואו ביזטו? — איז אפּריס'שי אַרויס אַ פּערשטויכטער פון צווישען
 די שטיוועל.

נאָר מאַטקע איז שוין נישט געווען.

פון דעם טאָג אָן איז דאָס פּענסטער'ל פון דעם קאַמער פּער־
 קלאַפט מיט נאָך אַ לאַדען און אַ פּרענט, און די טהיר פון אפּריס'שים
 קדשי־קדשים איז געוואָרען בעלעגט מיט נאָך צוויי שלעסער, אַז קיין
 פּרעמדענ'ס אויג זאָל ניט אַריינדרינגען, און מאַטקע האָט געקראָגען
 קלעפּ פון נתן גנב — וואָס ער האָט די מעשה אַזוי נישט געשיקט
 געמאַכט.

מאַטקע אָבער האָט אויסגעשפּירט, אַז די קאַמער האָט אַ פּענ־
 סטער'ל און דאָס פּענסטער'ל געהט אַרויס אויף מאַנדריק'ס דאָך.

עס האָט זיך געמאַכט באַלד אַן אַנדער געלעגענהייט. אַריינצו־
 דרינגען אין אפּריס'שים קדשי־קדשים. אפּריס גייגער, אַזוי קאַרג ווי
 ער איז געווען, האָט ער דאָך געוואָלט האַבען אַז עס זאָל איבערבלייבֿ
 בען אַן אַנדענקעניש נאָך איהם. פינף יאָהר האָט ער זיך געדונגען
 מיט אַ סופּר, אַז ער זאָל שרייבען פאַר איהם אַ ספּר־תּורה אין דער
 חברה, וואו ער דאווענט. האָט טויבע געוויינט, אַז זי וויל, אַז דאָס
 ספּר־תּורה זאָל זיין געשריבען אויך אויף איהר נאָמען, האָט אפּריס'שי
 נישט געוואָלט. האָט די אידענע צושטייער געגעבען פון איהר געלד,
 וואָס זי האָט בגנבה אָנגעזאַמעלט אין אַ זאַק, גאַנצע פּופּצעהן רובעל,

איז ער בעשטאנען, אז דאָס מענטעלע מיט די עץ החיים'ס זאָלען זיין אויף איהר נאָמען.

דאָס קדשי־קדשים איז נאָך נישט געבליעבען איין מינוט אַליין צייט אפרים'שי האָט חתונה געהאַט. צי איז אפרים אין דער היים, צי איז ער אין דער חברה ביי'ם מנחה דאוונען, זיצט אַלץ טויבע, זיין ווייב, ווי אַ געטרייער הונד אויף דער שוועל פון דער טהיר און טרייבט אַוועק אַלע, וואָס ווילען זיך דערנעהענטערען צום קדשי־קדשים, מיט איהר סגולה־וואָרט „סטופיי“. צום חנוך אָבער פון ספר־תורה'לע האָט בען ביידע, אי אפרים, אי זיין ווייב, פערלאָזט דאָס קדשי־קדשים אויף קיינעם נישט און זיינען געגאַנגען מיט דעם עולם אידען אין דער חברה אַרײַן. אין דער חברה האָבען זיך אידען געפרעהט מיט'ן נייעם ספר־תורה'לע, און אפרים מיט זיין ווייב האָבען פערנעסען אָן די שטיוועל און געטאַנצט מיט זייער „קינד“, מיט'ן ספר־תורה'לע, שפעט אין אבענד אַרײַן.

דענסטמאָל האָט זיך נתן גנב אַרויפגעלאָזען אויף מאַנדריק'ס דאָך און מיט אַ שטיק אייזען אונטערגעשפאַרט דעם פרענט פון דעם לאָדען. דער פרענט האָט נאָכגעגעבען. זיינען איבערגעבליבען די שטאַט־כעטלעך, האָט זיי נתן גנב אויך באַלד פארנאנדערגעשפרייט. ער האָט געגעבען אַ וואונק צו מאַטקע'ן, און מאַטקע האָט זיך ווי אַ קאַץ גע־געבען אַ קוועטש אַרײַן צווישען די שטאַכעטלעך, און באַלד האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצואוואַרפען שטיוועל דורך דעם פענסטער'ל צו נתן'ען.

אז מען האָט שוין אָנגעפאַקט אַ פאַר זעק, האָט נתן געגעבען אַ קאַמאַנדע, אז מאַטקע זאָל אינעוועניג צונויפלעגען די שטיוועל אַזוי, אז מען זאָל ניט באַלד בעמערקען. מאַטקע האָט זיך צוריק אַרויסגע־קוועטשט פון די שטאַכעטלעך, נתן האָט צוריק פערבוינען דעם פרענט אויפ'ן לאָדען, אז מען זאָל נישט אָנזעהן, און מען זאָל נאָך אַמאָל קע־נען נעהמען פון קדשי־קדשים.

אפרים איז אהיים געקומען מיט זיין ווייב פון דער חתונה, וואו זיי האָבען אויסגעגעבען זייער קינד דאָס ספר־תורה'לע. האָט ער זיך דערמאָנט אָן דער קאַמער.

געוואָלד, זי איבערגעלאָזט אַליין, צום ערשטען מאָל אַליין. האָט ער נוט בעקוקט די שלעסער אויף דער טהיר, אָבער אַלעס איז גאַנץ.

פאָרויכטיג, מיט האַרץ-קלאַפּעניש האָט ער אויפגעפּענט די טהיר פון קאַמער : נעלויבט איז נאָט, די שטיוועל זיינען דאָ. דער לאָדען איבער'ן פענסטער'ל און דער פּרענט אויך.

— נעלויבט איז נאָט — אַטהעמט אָב אפרים'שע גיינער — איך האָב זיך געשראַקען. די קאַמער אליין נעלאָזט.
— עס איז אין דעם זכות פון ספרתורה'לע — זאָנט טויבע.
— דו האָסט רעכט, טיין ווייב.

און צום ערשטען מאַל דעם אכענד האָט מאַן און ווייב גערעדט צווישען זיך אָהן קלאָות, זייענדיג פול מיט דעם נחת וואָס זיי האָבען געהאַט פון זייער „קינד“, דאָס ספרתורה'לע.

פון דענסטמאַל אָן זיינען אויף אַ שטיקעל צייט, דורך די מיה פון מאַטקע'ן מיט זיין רבי'ן נתן'ען, די שטיוועל אָנגעקומען צו די ריכטיגע בעלי-בתים, פאַר וועמען די בעלי-מלאכות האָבען זיי געמאַכט — צו די מענשען. אַ סך אידען און פויערים זיינען צו הערבסט-צייט גע-ווען צוגעגרייט צו די רעגענס מיט גוטע, געזונדע שטיוועל. און ווייל שטיוועל זיינען מיט אַמאַל ביליג געוואָרען אין שטעדטעל, האָט זיך אַן אַרימאָן אויך געקענט פּערגינען אַ פאַר שטיוועל אויף יום-טוב.

נור באַלד האָט דאָס אויפגעהערט. די שטיוועל האָבען אָנגעהויבן בען צוריק צו געהן אפרים'ען אין קאַמער אַרײַן, ווי מיר וועלען עס שפּעטער דערצעהלען. וואָרים דער היטער פון די גערעכטיגקייט, „די בלינדע פּעריל“, האַלט וואָך זיין אויג איבער די אָרדנונג פון דער שטאָדט...

.13

א ננב! א ננב!

— געוואַלד, א ננב! — האָט זיך געלאָזט הערען איבער דעם
 שמאַלען געסעל א שרעקעדיג נעשריי אין א שעהנעם פריהמאָרגען.
 לאָדענס האָבען זיך אויפגעפראַלט. פון די אָפענע לופטשיקעס
 האָבען זיך ווייסע שלאָף-מיצען און בעפערערטע בערד געלאָזט זעהן.
 מענשען האָבען געפרעגט מיט דערשראָקענע אויגען:
 — וואו ברענט?
 זיי האָבען דערזעהען אפרים'שי גייגער, אין די גאַטקעס און שלאָף-
 מיץ, שטעהט אויפ'ן גאַניקעל פון זיין הויז. ער רייסט זיך די האָר פון
 קאָפּ און האַלט אין איין שרייען:
 — געוואַלד, א ננב! מען האָט מיך בע'גול'ט! בדלות געשטעלט!
 סהיר און טויערען האָבען זיך אויפגעעפענט. אידען אין אונטער-
 וועש, ווייבער אין די העמדער, מוידען אין טיכער איבער די קעפּ, יונג-
 גען מיט שטעקענס און העק אין די הענד האָבען זיך אַרויסגעלאָזט
 פון די הייזלעך און געשריען:
 — וואו? ווען? וועמען?
 — דאָ איז ער אַנטלאָפּען! ער איז אַריבער דעם פלוים!
 — ניין, אין הויף אַריין, צום גאַמבינער אין הויף אַריין.
 — איך האָב איהם אַליין געזעהן דורך דעם הויף.
 — קומט, אידען!
 און צווישען די אלע געשריען הערט זיך אפרים'שים געוואַלד:
 — ער האָט מיך געשאַכטען!
 — ווער איז עס געווען?
 — נא, אָט דאָ איז ער! — ווייזט א יונג אויפ'ן דאָך הינטער'ן
 שימען.

אויפ'ן דאָך, וואָס איז געווען פאַר די פענסטערלעך פון אפרים'-

שים קאמער. האָט זיך מאָטקע בעוויזען. ער איז האַלב געווען בע-
האַלטען הינטער דעם קוימען. מען האָט אַרויסגעזעהען דאָס היטעל
מיט די גנב'ישע אויגען. ער איז האַלב געשטאַנען, האַלב געלעגען, גע-
האַלטען אין דער האַנד אַ פּאַר שטיוועל און געקוקט מיט ש-עקע-
דיגע אויגען, ניט וויסענדיג, ווי זיך אָן עצה צו געבען.

— אָט, אָט, דאָ, זעהט!

— מאָטקע גנב! עם איז מאָטקע!

— דעם בלינדען ליב'ס! איך האָב באַלד געוואוסט, אז עם וועט

אויס דעם בחור אויסוואַקסען אַ פּרי.

— רינגעלט אַרום דעם דאָך — שרייען איינצעלנע שטימען.

דערווייל האָבען אפרים/שים געוואַלדען ניט אויפגעהערט און
געהאַלטען אין איין צוזאַמענרופען די בעליבתיים פון שטערטעל. פון
די געסלעך, הויפען אין הינטער-געסלעך זיינען זיך צוזאַמענגעקומען
אידען, ווייבער, יונגען און מוידען, בעוואַפענט מיט דרענגער, וואַלגער-
העלצער, בעזימער און האַקמעכערס, אַלע מיט געוואַלדען און גע-
שרייען: וואו איז דער גנב, דער גנב?!

— געכאַפט! געכאַפט!

— אָט, אָט!

די גאַנצע צייט האָט זיך מאָטקע געדריעהט ווי אַ מויז אויפ'ן
דאָך. פאַר שרעק ניט אַרויסגעלאָזט די שטיוועל פון די הענט, און גע-
קוקט מיט אונרוהיגע אויגען, וואָס דאָ וועט זיין.

— קומט אַרויף אויפ'ן דאָך!

— ווער געהט מיט מיר אויפ'ן דאָך?

און דאָ און דאָרט ווייזען זיך שוין אייניגע גבורים און הויבען
אָן צו קלעטערען אויפ'ן דאָך כאַפען מאָטקע'ן.

אַבער מאָטקע, דערזעהענדיג, אז די יונגען געהען נאָך איהם, האָט
ער מיט אַמאָל געגעבען אַ שפרונג, ערגעץ וואו פערפאַלען געוואָרען
אויף אַ מינוט, דערנאָך האָט ער זיך באַלד געוויזען אויף אַן אַנדערען
דאָך.

— אָט, דאָ איז ער! דאָ!

די שטאָרט אידען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די בעזי-
מער און שטעקענס אין די הענט נאָך איהם.

אַבער מאָטקע איז שוין געפלויען ווי אַ קאַץ פון דאָך צו דאָך.

מיט אמאל זיך געגעבען א לאָז אַרײַן אין אַ לאָך, אַ שפּרונג איבער אַ הויז, ווי אַ שוואַרצע מויז, געגעבען אַ לויף אַריבער דאָס געסעל, אַרײַן צום סטאַליער אין הויף און איז פּערפּאלען געוואָרען אין אַ לאָך צוויי־שען די קלעצער, דרענגער און ברעטער, וועלכע זיינען געווען אָנגע־לעגט אין הויף.

דאָס שטעדטעל מיט די בעזימער אין די הענד, וואָס איז נאָכ־געלאָפּען מאַטקען איבער די דעכער, האָט איהם דערזעהען פּערשוואַונ־דען ווערען אין סטאַליאַר'ס הויף. באַלד האָבען די אַלע אידען, וויי־בער, יונגען און מוידען, אָנגעפּילט דעם הויף מיט די דרענגער און בעזימער אין די הענד, צווישען זיי אפּרויס'שי גיגער אין די גאַטקעס און מיט'ן שלאָף־מיץ, רייסענדיג זיך די האָר פון קאָפּ:

— געוואַלד, דער יונג האָט מיך געשאַכטען!

— ר' אפּרויס, קומט, מיר וועלען די ברעטער אָבוואַרפען און דעם יונג אַרויסנעהמען! — שרייט נחום'שי שוסטער, וועלכער האָט דאָס גאַנצע לעבען אָבגעאַרבייט שטיוועל פאַר אפּרויס'שי גיגער'ס קאַמער. ער האָט מיט די איינגעדאַרטע, איינגעפּאלענע שוואַרצע באַ־קען געבלאָזען, קוים דעם אָטהעם כאַפּענדיג.

— שטעהט, שטעהט, די „בלינדע פּעריל“ געהט! — רופּען אַנד־דערע אויס.

— אידען, מאַכט פּלאַץ, די „בלינדע פּעריל“.

די אידען האָבען זיך אָבגערוקט. די „בלינדע פּעריל“ אין „פּאַל־נע יוניפּאַרם“, בעוואַפענט מיט דעם שווערד און מיט אַ ביקס, איז אַרײַנגעקומען אין הויף אַרײַן. דער רויטער קאַדק זיינער האָט זיך אַרויסגענאָסען פון זיין גומענעם קראַנען, ווי דאָס פעטס ביי אַ חזיר, די אויגען, וועלכע זיינען נאָך געווען האַלב פּערשלאָפּען, האָבען אויסגעקוקט ווי שכור'ע, און די האָר האָבען זיך איהם אויפגעשטעלט פאַר כעס.

— אידעלעך, וואָס איז? — זאָגט די „בלינדע פּעריל“, איבער־פּיהרענדיג מיט דער גרויסער האַנד איבער די גרויסע וואַנצעס, וואָס דאָס איז געווען אַ סמן, אַז ער איז בייז.

— אוי, פּאַניע, ער האָט דאָך מיך גע'הרג'עט! ער האָט דאָך מיך געשאַכטען!

— פּאַסמאַטריס! פּאַסמאַטריס! — האָט פּלוצים די „בלינדע

פּעריל" אָננעהויבען ריידען רוסיש, וואָס דאָס איז געווען אַ סמן, אַז די "בלינדע פּעריל" איז זעהר אין כּעס.

ער איז צוגעגאַנגען צו די ברעטער, געקלאַפּט אויף אַ ברעט מיט דער שווערד און געשריען :

— עי, מאַשעניק, וויליעזאַי !

אַבער מאַטקע איז געלעגען הינטער די קלעצער און ארויסגעקוקט מיט די גלענצענדע אויגען פון אַ לאַך ארויס, געזעהען די אידען מיט די שטעקענס אין די הענד, די "בלינדע פּעריל" מיט דער שווערד, ער האָט ניט מורא געהאַט, ער האָט ניט געציטערט. געקוקט זיי אין די אויגען אַרײַן און געוואַרט וואָס דאָ וועט זײַן.

— וואָס איז געשעהן ? — פּרעגט נתן נבב, וואָס האָט זיך פּלר

צים אין הויף צווישען די אידען בעוויזען.

די אידען קוקען זיך איינס דאָס אַנדערע אָן און ענטפּערען אַב מיט אַ שמייכעל, ווי וועלענדיג זיך אַרויסמאַכען פון גאַנצען עסק.

— מיר ווייסען דען ? אַלע לויפען, זיינען מיר אויך געלאַפּען.

— וואָס ? אַ נבב ? — פּרעגט נתן.

— פּאַסמאַטרים ! — האָט די "בלינדע פּעריל" אָנגעקוקט און

געקלאַפּט שטאַרקער מיט דער שווערד אויף די ברעטער און גערופּען מיט אַן ענערגישען קול :

— העי, מאַשעניק, וויליעזאַי !

נתן האָט איהם אָבגעענטפּערט מיט אַ בליק און זיך אַוועקגע-

שטעלט מיט די אַנדערע אידען אָבוואַרטען די זאַך.

אַז מאַטקע האָט דאָס מאַל אויך ניט אָבגעענטפּערט אויף דער "בלינדער פּעריל'ס" אויפרוף, האָט זיך די "בלינדע פּעריל" געווענדעט צו די אידעלעך אויף אידיש :

— העי, אידעלעך, שאַרט אַוועק די ברעטער.

די אידען האָבען זיך געגעבען אַ נעהם צו די ברעטער, צים מעהר

סטען די שוסטער, וועלכע האָבען פּערזעצט זייערע שטיוועל ביי אפּריס'שין, געוואַרפען די דרענגער, די קלעצער, און מאַטקע איז גע-לאַפּען פון איין לאַך אין צווייטען אַרײַן.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ גרויס ווילד געשריי אין הויף :

— איך וועל ניט לאָזען ! — איך וועל ניט לאָזען !

דאָס איז וויעדער געווען די "רויטע זלאַטקע", וואָס איז זיך גע-

קומען אָננעהמען פאַר איהר קינד. אזוי גרויס ווי זי איז געווען, האָט זי זיך געגעבען אַ וואַלע אַרויף אויף די ברעטער און ניט געלאָזט זיי פונאַנדערשלעפען כדי מאַטקע'ן אַרויסצוציהען.

— דו זאָלסט אַוועקגעהן. די מינוט אַוועק! — שרייט צו איהר די „בלוינדע פּעריל“ — איך הייס דיר! — קלאַפט ער מיט'ן שווערד. אָבער די רויטע זלאַטקע איז געלעגען אויף די ברעטער, ניט גע-
דיהרט זיך פון אָרט, און געשריען ניט מיט קיין מענשליך קול:

— איך וועל ניט אַוועקגעהן, איהר וועט איהם ממית'ן.

— אידען, נעהמט זי אַוועק פון דאַנען! — שרייט די „בלוינדע פּעריל“. איך ווער אין כּעס.

די אידען האָבען געוואָלט צוגעהן צו דער רויטער זלאַטקע. זי האָט געוואַרפען מיט די פיס און מיט די הענד, אַוועקגעשטופט פון זיך די אידען, די יונגען, די פנים'ער מיט די נעגעל אַויסגעקראַצט און ניט צוגעלאָזט צום יונג.

— איך וועל אייך ניט צולאָזען. איהר וועט איהם ממית'ן.

און נתן האָט געברומט צווישען די צייהן אויף די אידען:

— איך וועל אייך די קעפּ צושפּאַלטען.

די אידען האָבען אָנגעקוקט נתן'ען, מורא געהאַט פאַר איהם און געשטאַנען, ניט וויסענדיג וועמען צו געהאָרכען: די „בלוינדע פּעריל“ אָדער נתן ננב.

אַז די „בלוינדע פּעריל“ האָט געזעהען, אַז די אידען נעהמען ניט אַוועק די רויטע זלאַטקע, האָט ער געוואַרפען אַן אויג אויף נתן ננב, איז אליין צו צו דער רויטער זלאַטקע און זי אָנגעהויבען שלאָגען מיט דער שייד פון דער שווערד, צוטופּענדיג: אַוועק, דו ממזרת, גנבים וועסטו ערציהען!

דאָס האָט נתן ניט געקענט דערטראַגען: ער איז צו צו דער

„בלוינדער פּעריל“, אָנגעכאַפט איהם פאַר דעם לאַץ, געוויזען איהם

אַ פּויסט אין פנים אַרײן:

— אַ אידענע וועסטו שלאָגען? איך וועל דיר דעם קאַפּ צר-

שפּאַלטען!

די „בלוינדע פּעריל“ האָט זיך דערשראָקען, געכאַפט דעם רעוואַל-

ווער אין האַנד און געשריען אויף נתן'ען: דו נעהסט אַוועק פון דאָ-

נען? איך שים דיק ווי א הונד! דו לאָזט מיך ניט דאָס געזען אויס-
פיהרען.

עס איז געווען אַביסעל צו ליכטיג, און נתן גנב האָט זיך אָבגע-
רוקט. אז די „בלינדע פּעריל“ האָט דערזעהן, אז ער איז תקיף, האָט
ער געגעבען אַ געשריי צו די אידען, וויזענדיג אויף נתן'ען:
— בינדט איהם, ער האָט מיר געשטערט דאָס געזען אויסצו-
פיהרען.

נתן איז געשטאַנען בלייב און געשמייכעלט, אין דער האַנד האָט
ער שוין גרייט געהאַלטען דעם „אייזערנעם שטאַכער“. מיט וועלכען
ער האָט זיך געשלאָגען, און קיין איד האָט ניט געוואָגט צוצוגעהן צו
איהם.

די „בלינדע פּעריל“ האָט געזעהן, אז ער איז איצט אַליין, האָט
ער זיך ווייטער גענומען מאַטקע'ן צו כאַפען; אָבגעשטופט די אי-
דענע און געשריען אויף די אידען, אז זיי זאָלען די ברעטער אַראָב-
וואַרפען.

נור קיין אידענ'ס האַנד האָט שוין ניט מיטגעהאַלפּען די ברע-
טער פּונאַנדערצוואוואַרפען. צי זיי האָבען מורא געהאַט פאַר נתן'ען,
צי איבער דעם וואָס די „בלינדע פּעריל“ האָט געשלאָגען מאַטקע'ס
מוטער, האָט זיך די סימפּאַטיע איבערגעוואויגען אויף מאַטקע'ס זייט,
סיי ווי סיי: די „בלינדע פּעריל“ האָט אַליין די ברעטער אויפּגעהוי-
בען און דערביי האָט ער זיך צוואוואַרעמט, דער שווייס האָט גערונען
פון זיין פעטען האַלז. ער איז רויט געווען און געשאַלטען די אידען
און זייערע ראַביס. די אידען זיינען געשטאַנען און צוגעזעהן, ווי די
„בלינדע פּעריל“ אַרבייט, און האָבען געשמייכעלט. אזוי האָט ער אָב-
געאַרבייט, ביז ער האָט פּאַנאַנדערגעוואַרפען אַ גאַנצען הויפּען ברע-
טער. מיט אַמאָל האָט מאַטקע געגעבען אַ שפּרונג ארויס פון אַ לאָך,
איז אַרײַן צווישען אַ געזעמעל אידען. קיינער האָט איהם ניט גע-
וואָגט צו כאַפען. אדרבא, אַ טהײל האָבען איהם נאָך פּערשטעלט מיט
די קאַפּאַטעס. די „בלינדע פּעריל“ האָט אַרויסגעכאַפט די שווערד
און אַרײַנגעלאָזט זיך צווישען די אידען נאָך מאַטקע'ן. אָבער מאַטקע
האָט שוין געמאַכט אַ „ויברח“, וויעדער אַרײַן אין אַ הויף און פון
דאָרט האָט ער זיך אַריבערגעלאָזט איבער אַ פּלויט אין פּעלד אַרײַן,
צום וואַסער צו. די „בלינדע פּעריל“ מיט אפּריס'שי נייגער זיינען גע-

ווען די איינציגע, וואָס זיינען איהם נאָכגעלאָפּען. די אידען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די שטעקענס און בעזימער אין די הענד זיינען שוין געשטאַנען, האָבען זיך צוגעקוקט, ווי די „בלינדע פעויל“ מיט דער לאַנגער שווערד אין האַנד און נאָך איהם אפרים'שי גיינער אין די גאַטקעס מיט'ן שלאָפּמיז לויפּען נאָך דעם יונג, און מאַטקע פליהט ווי א פייל פון בויגען איבער פלויטען, איבער דעכער, און די „בלינדע פעויל“ סאָפּעט מיט'ן רויטען האַלז ווי אַ שווערע גאַנז. האָבען זיי געלאַכט.

צום סוף איז די „בלינדע פעויל“ מיעד געוואָרען, יאָגענדיג זיך נאָך מאַטקע'ן. ער האָט זיך אָבגעשטעלט, צוריק אַריינגעטהאָן די שווערד אין שייח, אויסגעשפיגען און געזאָגט אויף אידיש צו די אַרומשטעהענדע אידען:

— אז איהר ווילט א נגב, האָב איך אן עסק! וואָס איז עס מיין עסק?

און דערזעהענדיג אפרים'שין אין די גאַטקעס מיט'ן שלאָפּמיז, ווי ער שטעהט און רייסט די האָר פון קאָפּ: „געוואַלד, ער האָט דאָך מיך געשאַכטען!“ האָט די „בלינדע פעויל“ אויסגעלאַזט דעם גאַנצען כעס אויף אפרים'שין. ער האָט איהם נאָכגעקרימט און געזאָגט: „געוואַלד, ער האָט מיך געשאַכטען!“ אלעס ביזטו שולדיג. ווער הייסט דיר האַלטען די שטיוועל אין קאַמער? גיב זיי צוריק די שוסטער וועט מען ניט גנב'ענען.

נור באַלד איז געוואָרען אַ געלאַף אין עק געסעל, וואו מאַטקע איז אַנטלאָפּען. יונגען זיינען געקומען פאַראוים צו לויפּען און אָנגעדזאָגט מיט גדולה די בשורה: „געכאַפט! געכאַפט!“ באַלד האָט זיך געוווּנען דער גוי'שער קיילער מיט זיין שייגעץ. זיי האָבען געפיהרט מאַטקע'ן ביי ביידע הענד. זיי האָבען איהם געכאַפט אין זייער הויף, וואוהין מאַטקע איז אַריין. מאַטקע איז געגאַנגען צווישען זיי, רוהיג, מיט אַ ברונז'ער מינע און די אויגעלעך האָבען איהם געגלאַנצט. די „בלינדע פעויל“ האָט זיך גלייך געשטעלט, אַרויסגענומען דעם רעד וואָלווער און גרייט געהאַלטען איהם. אידען האָבען זיך דערשראָמען פאַר דער „בלינדער פעויל'ס“ רעוואָלווער, האָבען זיי זיך אָבגערוקט.

די גוים האָבען איבערגעגעבען מאַטקע'ן אין די הענד פון דער „גערעכט־טיגקייט“, און די „גערעכטיגקייט“ אין דער פּערזאָן פון דער „בלינד־דער פּעריל“ האָט איבערגענומען מאַטקע'ן מיט אַן ערנסטער מינע, אַנד־געשטעלט דעם רעוואָלווער און געפיהרט מאַטקע'ן ביי דער האַנד אין וואַך אַרײַן.

.14

ארעסטאנטען.

די „וואַך“ פון שטעדטעל איז געווען אין מיטען מאַרק, אין שעה־
סטען, געזונדסטען הויז פון שטאָדט. די פענסטערלעך האָבען אַרויס־
געקוקט אין מאַרק אַרײַן און מען האָט פון די וואַך געקענט זעהען
אַלעס וואָס עס טהוט זיך אין גאַס, און פון גאַס — אַלעס וואָס טהוט
זיך אין דער וואַך.

פאַר אַ כערברעכען האָט מען אוועקגעזעצט אין וואַך... לַמשל, אַז
אַ איד האָט פערקויפט אין געהיים פון זיין געוועלבעל זונטאָג פאַר
צוועלף אַזײַגער, ווען די קירכענגלאַק האָט געקלונגען, איז געקומען
דער פּאָליציאַנט, וועמען מען האָט גערופען „די בלינדע פּעריל“ און
פּערשריבען אין ביכעל. האָט דער „סאָנר“ (סודיא) דערנאָך גע'משפּט,
אַז דער איד זאָל פינף טעג אַבזײצען אָדער בעצאַהלען פינף רובעל אַ
טאָג. האָט דער איד געוואָלט ליעבער פּערדיענען די פינף אין צוואַנזיג
ציג רובעל און איז גענאַנגען אַבזײצען די פינף טעג, און מען האָט איהם
דערנאָך צוגעוואונשען, הלואי יעדע וואַך אַ פינף־און־צוואַנציגער פּער־
דיענען.

דאָס איז נאָך אַלעכ געווען פּערצײטענס, אין אָנהויב, ווען די
„בלינדע פּעריל“ איז נאָך געווען אַ „פּריסץ“ (א גרינער), אַז ער האָט
דערזעהן אַן עולה אין שטעדטעל האָט ער עס ניט געקענט איבער־
טראָגען און באַלד פּערשריבען אין זיין ביכעלע. דערנאָך האָט זיך די
„בלינדע פּעריל“ צוגעוועהנט צום שטעדטעל, מען האָט אָהגעמאַכט
מיט איהם צעהן גילדען אַ וואַך מיט אַ פונט טהעע און דריי פונט צור
קער. דער שמש האָט עס יעדען פּרייטאָג צוזאַמענגענומען גראַשענ־
ווייז פון די בעלי בתים, און צו שטיקלעך צוקער פון די בעלי־בית'טעם
פאַר די „בלינדע פּעריל“. פון דענסטמאָל אָן, אַז אַ שעהנער געל הבית
איז אַרײַנגעפּאַלען, לַמשל, אַז דער פּאַן קאַמיסאַר איז געקומען צו

פאָהרען פון דעם גרעסערען שטערטעל און איז ארומגעגאנגען אין די הויפען נאָכקוקען צו ס'איז ריין, און יעדען שעהנעם בעל־הבית פער שריבען פינף רובעל אַ טאָג אָדער פינף טעג זיצען — האָט מען אָב־געמאַכט מיט משה־שלמה'ן דעם אונטער־שמש, אַז ער זאָל געהן אָב־זיצען פאַר די בעל־יביתים. משה־שלמה דער אונטער־שמש האָט עס גע־מאַכט ביליגער ווי פינף רובעל אַ טאָג. גענומען האָט ער צוויי גילדען אַ טאָג פון אַ בעל־הבית, און דערביי האָט משה־שלמה די צייט ניט פערטאָבלעוועט; ער האָט זיך דערווייל אָנגעגרייט די צווייזע וועלט — ער איז געזעסען און געזאָגט תהילים. די „בלינדע פּעריל“ האָט שוין געזאָגט דערפאַר, אַז משה־שלמה זאָל פרנסה האָבען, אַז ער זאָל שטענדיג דאַרפען זיצען, פאַר וועלכען משה־שלמה איז דער „בלינדער פּעריל“ זעהר דאַנקבאַר געווען. אָבגעזעסען איז דער אונטער־שמש אַ גאַנצע וואָך, און פרייטאָג האָט די „בלינדע פּעריל“ געוואוסט, אַז אַ איד דאַרף שבת זיין ביים ווייב מיט די קינדער, האָט ער משה־שלמה'ן אַרויסגעלאָזט ווען דער שמש האָט געדאַרפט ליכט צינדען. שבת צו־נאַכט, ווען אלע אידען האָבען זיך גענומען צו זייער וואַכעדיגע פרנסה, איז משה־שלמה אַליין צוריקגעגאַנגען צו זיין פרנסה — אין דער וואַך אַרײַן.

עס האָט זיך אַמאָל געמאַכט, אַז די „בלינדע פּעריל“ האָט פער־געסען אָן משה־שלמה'ן און האָט די בעל־יביתים ניט פערשריבען אין ביכעל, איז איהם דער אונטער־שמש געקומען בעטען און גע'טענה'ט צו איהם:

— וואָס, אידך בין ניט קיין איד, אידך דאַרף ניט קיין פרנסה? האָט די „בלינדע פּעריל“ איינגעזעהען, אַז משה־שלמה האָט אַ ווייב מיט קינדערלעך, האָט ער פערשריבען אין ביכעל אַ בעל־הבית אויף פינף טעג צו זיצען — ניט דערפאַר, וואָס דער בעל־הבית האָט חלילה מיט עפעס זיך פערזינדיגט, נאָר כדי משה־שלמה זאָל האָבען וואָס צו טהאָן און די וואַך זאָל ניט בלייבען לעדיג. און אַז דער בעל־הבית האָט דערנאָך געמאַכט אַ געוואַלד אין געסעל, גע'טענה'ט צו דער „בלינדער פּעריל“:

— וואָס הייסט? וואו איז דער יושר? דו נעהמסט ניט קיין צעהן גילדען אַ וואָך? פאַרוואָס פערשרייבסטו מיך?
 האָט די „בלינדע פּעריל“ אָבגענטפערט גאַנץ אירישלעך:

— עם איז דאָ אַ איר אין דער שטאָדט, ר' משה־שלמה, דאָרף ער האָבען פרנסה.

נאָך אַן אַרעסטאַנט איז געווען אַ בעשטענדיגער איינוואוינער פון דער וואָך. דאָס איז שוין געווען אַ געפעהרליכער, אַ פּאָליטישער, כאַרנאַקטי, דער פּוילישער שוסטער, אָדער ווי אירען האָבען איהם גערר פּען „פּאָלסקי וואָיסקע“.

דאָס איז געווען אַן אַרימער גוי, וועלכער איז אַ גאַנצע וואָך אָב געזעסען ביי ברוך'ן אין ווערקשטאָט, איינגעבויען איבער זיין שטיב וועל און געקלאָפּט אין דער פּאַדעשווע. אַ הויכער, אַן אויסגעמאַגערטער, מיט אַ פּאַר גרויסע פּוילישע וואָנצעס. אַ גאַנצע וואָך איז ער געווען אַ שטילער, אַ גוטער, צו אַלעמען געשמייכלט און די קינדער פון געסעל צוקערקעס געטהיילט. נור, אַז עס איז געקומען זונטאָג, האָט ער זיך אָנגע'שכור'ט און איז אַרויס אין גאַס, אָנגעטהאָן עפעס אַן אַלמ זעלנעריש היטעל פון נאַפּאָלעאָנ'ס צייטען, מיט אַן אַלמען פּערראַס־טעטען שווערד, פון די פּויר־שפּיעלער, וואָס ער האָט ערגעצווואו געהאַט פּערשטעקט, אַרויס אין גאַנצען יוניפּאַרם און אָנגעהויבען צו זינגען: „יעשטשע פּאָלסקאַ ניע סגינעלאַ“... און געשריען אין געסעל: „פּאָלסקאַ וואָיסקאַ“, דעמבאַראָווסקי... קאָסטשיושקאַ... אַז מען האָט דערהערט די שרעקליכע רעוואָלוציאָנערע ווערטער אין געסעל, איז אַ שרעק אָנגעפּאַלען אויף קליין און גרויס. „פּאַווסטאַניע“, געוואַלד, דער פּוילישער שוסטער וועט אונז אונגליקליך מאַכען! איז אָנגעקומען די „בלינדע פּעריל“ מיט'ן רעוואָלווער און די שווערד און האָט פּאָלסקי וואָיסקאַ'ן אין וואָך געפּיהרט. דאָרט האָט ער איהם גוט אָנגעשלאָגן גען „פּאָלסקי וואָיסקע“ איז אָבגעלעגען אַ נאַכט אין דער וואָך, אויס־געניכטערט זיך.

ווען משה־שלמה דער אונטער־שמש האָט געזעהען דעם שכור'ען „פּאָלסקי וואָיסקע“ זיך אַרומוואַלגערענדיג אויף דער פּאַדלאָגע פון דער וואָך, האָט ער געקרעכצט און בעדויערט גאָט'ס בעשעפּעניש. אַ מענש איז משוגע, קרעכצט ער, בחנם זאָל ער זיך נעהמען אוועק־צו צען אין וואָך. און משה־שלמה האָט איהם גענומען מוסר זאָגען:

— אַ מענש זאָל זיך אַזוי צום נאַר מאַכען! אוי, אוי, פּאַני פּאָלסקי וואָיסקע“, שאַקעלט ער אויף איהם מיט'ן קאַפּ.

„פּאָלסקי וואַיסקע“ האָט זיך גענומען צום האַרץ משה־שלמה'ס מוסר, געקראַצט זיך אין קאָפּ און אָבגעענטפערט: דו האָסט רעכט, פּאָני משה שלמה, האָסט רעכט.

„פּאָלסקי וואַיסקע“ האָט זיך בערוהיגט, אָבגעמאַכט ביי זיך ניט מעהר צו טהאָן די נאַרשקייט, און צומאָרגענס האָט איהם „די בלינדע פּעריל“ אַרויסגעלאָזט מיט אַן אונטערנגעהאַקט אויג, און „פּאָלסקי וואַיסקע“ איז צוריקגעגאַנגען צום „זשיד“ ברוך אין ווערקשטאַט און רוהיג ווייטער געקלאַפט אין די פּאַדעשווע ביו צום צווייטען זונד טאָג, ווען „פּאָלסקי וואַיסקע“ האָט זיך וויעדער אָנגע'שכור'ט און דערשראָקען דאָס געסעל מיט „יעשטשע פּאָלסקא ניע סגינעלאַ“... אָט צו די צוויי שרעקליכע אַרעסטאַנטען האָט די „בלינדע פּעריל“ אַרײַנגעבראַכט, בעוואַכט מיט שווערד און ביקס, דעם קליינעם צוועלף־יעהריגען מאַטקע גנב, אין די וואַך, אויף דער שמוציגער שטיינערנע פּאָדלאָגע, איז געלעגען „פּאָלסקי וואַיסקע“ מיט אַן אונטערנגעהאַקט אויג פון די „בלינדע פּעריל'ס“ קלעפּ און הויך געשנאָרכט. משה שלמה, דער אונטער־שמש, איז גע־זעסען ביי'ם פענסטער'ל אָנגעטהאָן אין ברילען, געהאַלטען אַ גרוי־סען סדור אין האַנד. אַז ער האָט דערזעהן דעם שרעקליכען אַרעסטאַנט, וואָס מען לאָזט אַרײַן צו איהם אין וואַך אַרײַן, האָט ער זיך איינגע־קאָרטשעט, אָבגעקערעכצט און אַרויסגעזאָגט פון תהילים, שאַקלענדיג מיט'ן קאָפּ אויף מאַטקע'ן: „אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד“...

די „בלינדע פּעריל“ האָט אַרויסגענומען דעם פּיסטאָלעט פון שײַד דעל אַרויס. דער פּיסטאָלעט וואָס איז געווען פּערראַסטעט און האָט קיינמאָל קיין קויל ניט אָנגעזעהן, האָט אזא שרעק אָנגעוואָרפען אין טורמע צווישען די אַרעסטאַנטען, אַז משה־שלמה האָט די אויגען צו־געמאַכט און געשריען „שמע ישראל“ און „פּאָלסקי וואַיסקע“ האָט זיך פון שלאָף אויפגעכאַפט און פאַר שרעק האָבען זיך איהם די האַר אויפ'ן קאָפּ קאַפויר געשטעלט. דער פּיסטאָלעט איז אָבער ניט געווען צו זיי געווענדעט. די „בלינדע פּעריל“ האָט צוגעטראָגען דאָס פּיסטאָל־לעט נאָהענט צו מאַטקע'ס פנים און געשריען:

— זאָג די מינוט, אַז נתן גנב האָט דיך געשיקט די שטיוועל גנב'ענען, אַז ער האָט זיי אָבגענומען פון דיר; זאָג די מינוט!

אָבער מאַטקע האָט זיך ניט געשראָקען פאַר'ן פּיסטאַלעט. ער האָט
נור מיט די ננב'ישע אויגעלעך געגעבען אַ ציטער און דאָן נאָנץ רוהיג
געקוקט דער „בלוינדער פּעריל“ אין פנים אַריין.

— איך וועל דיך שיסען! — שרייט די „בלוינדע פּעריל“ — זאָג,
אַ נישט וועל איך דיך שיסען!

— אוי! — שרייט אויס משה-שלמה פון ווינקעל.

די „בלוינדע פּעריל“ קוקט איהם אָן, משה-שלמה שטעקט פלינק
דעם קאָפּ אין סדור אַריין און זאָגט מיט אַ צובראָכען האַרץ:

— אוי! כי יודע ה' דרך צדיקים, דרך רשעים תאבד!

אַז די „בלוינדע פּעריל“ האָט געזעהן ווי מיט סטראַשונקעס קען
ער נאָר ניט מאַכען — האָט ער מאַטקע'ן געגעבען דעם ערשטען פּאַטש.
נור דאָ האָט זיך מאַטקע דערמאָנט, אַז ער קען שרייען. ער האָט
מיט אַמאָל געמאַכט אַזאַ געוואַלד, אַז דאָס גאַנצע געסעל איז געקור-
מען צולויפען פאַר די פענסטערלעך פון דער וואַך.

די „בלוינדע פּעריל“ איז ביז געוואָרען, געגעבען מאַטקע'ן אַ
וואָרף אויף דר'ערד און איהם אָנגעהויבען צו קאָפּיען מיט די פיס און
צו שלאָגען מיט דער שייד פון דעם שווערד, וואו ער האָט געטראָג-
פּען.

נור מאַטקע האָט ניט געשוויגען, זיינע געוואַלדען האָבען גערור-
פּען, ווי דאָס קלינגען פון פייער-גלאַקען, די איינוואוינער פון שטעדטעל
צו די פענסטערלעך פון דער וואַך, וואָס אַמאָל מעהר זיינען זיך צוואַר-
מענגעלאַפּען די איינוואוינער, און איינער האָט דעם צווייטען געשראָג-
קען:

— מען שלאָגט מאַטקע'ן אין דער וואַך, מען שלאָגט מאַטקע'ן.

די „רויטע זלאַטקע“ האָט שוין פון דערווייטענס גע-
הערט מאַטקע'ס געוואַלדען, וואָס האָבען זיך ארויסגעריסען
פון צווישען די שטאַכעטען פון קליינעם וואַך-פענסטער'ל. מיט'ן
טוף איבער'ן קאָפּ איז זי געקומען צולויפען פאַר די פענסטערלעך, גע-
בראָכען זיך די הענד, די טרערען זיינען איהר גערונען איבער די באַר-
קען און זי האָט געשריען מיט אַ ווילד קול ווי אַ תּיהומוטער, וואָס מען
האָט פון איהר דאָס קליינע גערויבט:

— געוואַלד, ער וועט מיר דאָס קינד טויטען! געוואַלד, אידען.

געוואַלד!

זי האָט געקלעמערט אויף די ווענד, צום פענסטער'ל צו, נע-
קלאַפּט מיט'ן קאָפּ אויף דער טהיר פון דער וואַך און אַלץ געשריען:

— אידען, האָט רחמנות, ער וועט מיר דאָס קינד טויטען!

די האָר האָבען זיך איהר צופאַטעלט, די אויגען פול מיט טרע-
רען, האָבען זיך ביי איהר אַרויסגעזעצט, מיט די דאַרע צוקראַצטע הענד
האָט זי די טהיר פון דער וואַך געריסען און געקלאַפּט מיט'ן קאָפּ אויף
דער טהיר:

— אידען, האָט רחמנות!

מאָטקע האָט פון אינעוועניג דערהערט דער מאַמע'ס קול און ער
האָט נאָך העכער אָנגעהויבען שרייען. די שטימען, דער מאַמע'ס מיט
דעם יונג'ס, האָבען זיך אויסגעמישט און אָנגעוואָרפּען אַ פּחד אין דעם
העלען זון-בעשיינטען טאָג. די אידען האָבען עס ניט געקענט אויס-
האַלטען. נאָר די ערשטע זיינען געווען די ווייבער און די פּויער'טעס
פאַר דעם פענסטער'ל פון דער וואַך, וואָס האָבען זיך אָנגענומען פאַר
מאָטקע'ס מוטער. די ווייבער האָבען אָנגעהויבען צו רייסען די טהיר
פון דער וואַך, דערנאָך זיינען צוגעלאָפּען די יונגען מיט דרענגער און
שטעקענס, געקלאַפּט אין דער טהיר, אונטערגעשפּאַרט זי, ביז זיי האָ-
בען די טהיר אויפגעבראַכען און אַריין אין דער וואַך.

מאָטקע איז געלעגען אויף דר'ערד א צובלוטיגטער, און די „בלינד-
דע פּעריל“, רויט פאַר בעס, איז געשטאַנען איבער זיין קרבן מיט דער
שווערד.

די „רויטע זלאַטקע“ האָט זיך גענעבען אַ וואַלע אַרויף אויף איהר
יונג און איהם פּערשטעלט מיט איהר קערפּער, און די אידען האָבען
דערווייל אַוועקגעריסען די „בלינדע פּעריל“.

— וואו איז דער יושר! דו געהמסט ניט צעהן גילדען, צעהן
בלוטיגע גילדען פון אונז אַ וואַך?!

די „בלינדע פּעריל“ האָט זיך איינגעקוקט און דערזעהען די וויי-
בער, די פּויער'טעס מיט די צושראַקענע אויגען און אויסגעשטרעקטע
הענד, די אויפגערגענטע געזיכטער פון די אידען, האָט ער זיך ווי דער-
שראַקען און אויסגעשריען:

— אַ גנב, ער איז אַ גנב!

— ווער אַ גנב? ביי אונז זיינען ניטאָ קיין גנבים.

— ביזט אליין א גנב! — שרייען די ווייבער — חוקט נאָר אַן דעם צדיק!

— אז איהר ווילט א גנב, האָב איך א דאגה. וואָס פאַר אַן עסק האָב איך? — זאָגט די „בלינדע פּעריל“ און וואַרפט אַרויס מאַטקע'ן פון דער וואַך, צוקלאַפּענדיג די טהיר נאָך איהם.

— נעהמט זיך איהם, אז איהר ווילט — האָט ער געזאָגט און אָננעקוקט שטרענג די אַרעסטאַנטען משה-שלמה'ן מיט „פּאַלסקי וואַי-סקע“, וועלכע האָבען געציטערט אין די ווינקעלעך.

די מוטער האָט איינגעהילט מאַטקע'ן מיט איהר טוך און גע-פיהרט איהם איבער דעם מאַרק אַהיים צו זיך אין קעלער. זי האָט איהם אונטערגעהאַלטען מיט די הענד און די טרערען זיינען איהר גע-רונען פון די אויגען איבער זיין קאַפּ, איבער זיין פנים, און זי האָט געשלוכצט:

— מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין?

.15

מאטקע געהט זיך אן פאר דער מאמען.

די מאמע האָט אַהיים געבראכט מאַטקע'ן און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן געלעגער. מאַטקע איז געווען צושלאגען, דאָס פנים צו-בילט און די קליידער אָבגעריסען, איינגעריכט פון שלאגען און ארומ-וואלגערען זיך אין וואַך. די מאַמע האָט איהם די קליידער אַרָאָבגע-ריסען, דאָס פנים מיט אַ נאָסער שמאטקע אָבגעווישט, דאָס בלוט אָבגעוואשען, איהם אויף איהר געלעגער צווישען די קישענכ און פּע-רענעס אַריינגעלעגט און ניט אויפגעהערט די גאַנצע צייט איבער מאַט-קע'ן צו קלאָגען:

— מאַטקע, מיין אונגליקליך קינד, ווי דו זעהסט אויס! וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין? מיין אונגליקליך, שלעכטס קינד!
מאַטקע האָט זיך געלאָזט פון דער מאמען אָבּוואשען, אויסטהאַן מיט אַ ברוגז'דיגער מינע און מיט אַ מורמעל אונטער דער נאָז, וואָס קיינער האָט ניט פּערשטאנען, וואָס דאָס בעדייט. נאָר ווען די מאַ-מע האָט איהם אַ גאַקעטען אַריינגעלעגט אין איהר געלעגער, האָט ער זיך אזוי געפיהלט, ווי קיינמאָל ניט. עפעס איז איהם אזוי געוואָרען, אַז ער האָט זיך פּערשעמט פאַר זיך און און געוואָלט זיך אויפהויבען און ארויסשפּרינגען פון בעט אויפ'ן גאַס ווי ער איז געשכאַנען און געגאַנגען... ער האָט זיך נאָר מיט אַמאָל אָנגעהויבען עפעס צו שעמען פאַר דער מאַמען, און אין האַלז האָט איהם געשטיקט. ער האָט זיך אַרונטערגערוקט אין אַ ווינקעל און פּערדעקט דעם קאַפּ מיט אַן אלט טוך, וואָס איז געלעגען איבער'ן געלעגער. אזוי איז ער געלעגען אַ וויילע און פּלוצים האָט ער דערפיהלט ווי עס רינט איהם עפעס פון די אויגען און עס רייסט זיך ארויס פּונ'ם האַלז.
די מוטער האָט דערהערט פון אונטער דעם טוך מאַטקע'ס פּער-שטיקע שטימע, האָט זי זיך דערשראָקען: וועה איז איהר, צום

ערשטען מאָל הערט זי מאָטקע'ן אזוי וויינען... ער שרייט ניט, ער מאכט ניט קיין ליארם, נאָר ער וויינט פאַר זיך. ביים הארץ האָט עס זי געשניטען. איז זי צוגעלאָפּען צום געלעגער און האָט אָנגעהויבען פון מאָטקע'ס קאָפּ דעם טוף אראָבצורייסען און צו פרעגען: — וואָס איז דיר, מאָטקעלע, מיין קינד? וועה איז מיר, ווי זיי האָבען דאָס דיך געשלאָגען!

די ווערטער האָבען איהם נאָך מעהר געקרענקט. מאָטקע האָט ניט געלאָזט דאָס טוף אראַברייסען פון זיין קאָפּ און אָנגעהויבען פלר צים מיט די פיס און מיט די הענד צו קאָפּיען און צו זלאָגען, וואו ער האָט געטראפּען: די וואַנד, דאָס בעטגעוואַנד, די מאַמע, — און מיט אַ מאָל איז ער גאָר אין נאַנצען געגעבען אַ שפרונג אַראָב פון בעט און געוואַלט אַ נאַקעטער ארויס, האָט איהם די מוטער קוים איינגעהאלטען:

— וואָס איז דיר, מאָטקע?

— גאָר ניט, גאָר ניט, גאָר ניט! — האָט מאַטקע נאָכאָנאַנד

געשריען און געכאַפּט אויף זיך פלינק די הויזען און די קאַפּאַטע.

— איך וויל ארויס, לאָז מיר ארויסגעהן.

— וואו וועסטו געהן? וואוהין? וויעדער גנב'ענען? וויעדער

שלאָגען? וויעדער זיך ארומוואַלגערען? — האָט איהם די מאַמע פערשטעלט די טהיר.

— איך וויל ארויס, לאָז מיר ארויסגעהן.

— מאָטקע, געדענק אָן גאָט, וואו וועסטו געהן? דו ביזט דאָך

אַ צוביילטער, אַ צו'הרג'עטער.

— ניט דיין עסק, איך וויל געהן, און שוין.

— פאַרוואָס, מיין קינד, לויפסטו פון מיר, פאַרוואָס? וויינט

די מאַמע.

— איך וויל שוין געהן, מאַמע, לאָז מיר געהן.

— וואַרט כאַטש, איך וועל דיר די הויזען צונעהען. קענסט דאָך

ניט אזוי ארויסגעהן. מענשען וועלען דאָך לאַכען אויס דיר, אויס דיין מאַמען.

די מוטער האָט ארויסגענומען פון אַ קאַסטען דעם בלינדען ליב'ס

אַ פאַר הויזען און אָנגעהויבען צו נעהען פאַר מאָטקע'ן. מאָטקע האָט געזעהן, ווי די מאַמע זיצט און נעהט פאַר איהם די הויזען, איז איהם

וויעדער אזוי געוואָרען ענג אין האַלז, אז ער איז וויעדער ארויס מיט אַ געוויין, נאָר דאָס מאָל שוין שטילער. ער האָט זיך אַ נאָקעטער אַוועקגעזעצט אין אַ ווינקעל קעלער און געוויינט.

די מאַמע האָט איהם שוין גאָר ניט געזאָגט, נאָר איז געזעסען איינגעבוגען איבער די הויזען.

מאָטקע האָט אזוי לאַנג געוויינט, ביז ער האָט זיך בערוהיגט. די מאַמע האָט געמיינט, אז ער איז איינגעשלאָפֿען, האָט זי גענומען אַן אלטע קאפּאַטע און האָט מאַטקע'ן צעגעדעקט.

מאָטקע איז אָבער ניט געשלאָפֿען. ער איז געלעגען אונטער דער קאפּאַטע אַ נאָקעטער און האָט געקוקט אויף דער מאַמע. ווי זי זיצט און נעהט איהם די הויזען. ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין איהר פנים. דאָס פנים איז געווען שוואַרץ, איינגעשרומפען, נאָר די נאָז בלייב, — לאַנג און גרויס — האָט ארויסגעשטארט פון אלטען פנים. און די אויגען זיינען ביי איהר געווען גרויסע און ארויסגעזעצטע, און דאָס מאָל אזוי איינגעצויגען, ווי ביי אַן אַלטער הוהן. און עפעס האָט איהם די מאַמע דערמאָנט אַן אַ הוהן, וואָס ער האָט אמאָל געזעהן אין שעכט־הויז ביים שוחט צווישען די קניע. די הוהן האָט פֿערגלאָצט די אויגעלעך, און איהם האָט זיך געדאַכט, אז די הוהן בעט זיך ביי איהם מיט איהרע פֿערגלאָצטע אויגעלעך. האָט ער געוואָלט צולויפֿען און ארויסרייסען די הוהן פונ'ם שוחט'ס קניע ארויס, נאָר נתן גנב האָט איהם געוויזען מיט דער האַנד, אז ער וועט איהם הרג'ענען, האָט ער מורא געהאַט. יעצט, דאַכט זיך איהם, איז די מאַמע אויך אזוי ווי די הוהן, און די אויגען פֿערגלאָצט זי כאַר איהם. ער האָט געוואָלט צונעהן און לעקען דער מאַמען די אויגען, די הענד און דאָס אלטע, פינסטערע פנים, נאָר ער האָט זיך געשעהמט...

פֿאַרנאַכט איז געקומען דער בלינדער ליב, דער טאַטע, פון גאָס. אין מאַרק האָט ער שוין געהערט, וואָס עס האָט זיך היינט אַ גאַנצען טאָג אָבגעטהאָן מיט מאַטקען אין דער שטאָרט. חברים וויראָכבּקעס האָבען איהם שוין אין געסעל אָבגעשיקט צו מאַטקע'ן: „געה ראַטעווע דיין מאַטקע'ן“. „די בלינדע פֿעריל שלאָגט איהם“. „האַפּ, זעה, מאַטקע פליהט איבער דעכער“. ער האָט זיי אלעמען אָבגעשיקט צו אַל־די שוואַרצע יאָהר און איז אהיים געגאַנגען אויסלאָזען זיין ביטער האַרץ צו זלאַטקע'ן. פֿאַרוואָס זי האָט געבוירען אַזאַ ממזר, וואָס די נאַנצע

שטאָדט האָט מיט איהם צו טהאָן. האָט ער געטראפּען זלאַטקע'ן זי-
צען אין אַ ווינקעל און נעהען די הויזען. איז איהם דאָס שוין ניט
געבעלען. האָט ער געפרעגט זלאַטקע'ן מיט אַ בליק פון בלינדען אויג:

— פאַר וועמען נעהסטו דאָס די הויזען?

האָט איהם זלאַטקע אָבגעענטפּערט:

— פאַר קיינעם ניט.

האָט ער זיך אָנגעהויבען אַרומקוקען אין שטוב און בעמערקט
אין אַ ווינקעלע ליעגט עפעס איבערגעדעקט מיט אַ קאַפּאַטע. האָט
ער געפרעגט, קוקענדיג אויף זלאַטקען מיט'ן בלינדען אויג:

— ווער ליעגט דאָרט זיין ווינקעלע?

האָט זלאַטקע זיך דערטראָקען, אויפגעכאַפּט זיך און אָבגעענט-
פּערט ענערגיש: „קיינער ניט“.

האָט דער בלינדער ליב געוואָלט צוגעהן זעהן, איז שוין זלאַטקע
פאַראַויס געווען פאַר איהם, פּערשטעלט מאַטקע'ן און געשריען:

— איך האָב איהם נאָר אַרונטערגענומען אביסעל אָנוואַרעמען
זיך. וואָס ווילסטו האָבען פון איהם?

איז דער בלינדער ליב ביזו געוואָרען, דאָס פנים אָנגעלאָפּען מיט
בלוט, און דאָס בלינדע אויג האָט זיך אַרויסגעזעצט, ווי עס וואָלט
געוואָלט זעהן:

— האָסט נאָך דעם ממזר אַריינגענומען צו מיר אין שטוב אַריין?

די מינוט זאָל ער אַרויס! איך וועל איהם ממית'ן!

— וועסט איהם ניט אָנריהרען. איך וועל מיר אַ טויט מאַ-
כען, — האָט איהם די מאַמע פּערשטעלט.

און זלאַטקע האָט זיך געגעבען אַ וואָרף אויף מאַטקע'ן און אָנ-
געהויבען איהם צו קושען, צו האַלזען און צוצודריקען פּעסט צו איהר
האַרץ:

— מיין אַרים, אַרים, אונגליקליך קינד....

דער בלינדער ליב איז געשטאַנען אַ צוטומעלטער און האָט ניט גע-
וואוסט, וואָס צו טהאָן.

אָבער מאַטקע האָט זיך באַלד אַרויסגעריסען פון דער מאַמע'ס
אַרעמס, ער איז וואָך געווען און אלעס געהערט. ער האָט געריסען די
הויזען פון דער מאַמעס הענד:

— לאַמיר געהן, איך וויל דאָ ניט זיין.

ער האָט זיך פלינק אָנגעטהאָן די הויזען, געוואָרפען די קאפּפּאַטע אויף זיך, געכאַפט דעם הוט און געוואָלט ארויסלויפּען. ער איז אָבער צוערשט צוגעגאנגען צום טאַטען, אויפגעהויבען די האַנד און געוויזען דעם פּאַטער :

— איכ'ל דיך שלאָגען, ווען דו וועסט די מאמע אָנדיהרען.

— וואָס ? דו בענקארט איינער! — האָט דער בלינדער ליב

געכאַפט אַ דראָנג

מאָטקע איז אָבער ניט אנטלאָפּען. ער האָט זיך אנטקעגען גע- שטעלט דעם טאַטען, געכאַפט אַ טאַפּ, וואָס איז געשטאַנען אין ווינקעל, און געזאָגט רוהיג :

— מיט דעם דיין קאַפּ שפּאַלטען, ווען דו וועסט די מאמע אָנ-

דיהרען.

דער בלינדער ליב איז בלייב געוואָרען און אָנגעקוקט די רויטע

זלאַטקע, וועלכע איז געשטאַנען אַ דערשראָקענע.

— וועה איז צו מיר, וואָס איך האָב דערלעבט ! מאָטקע, הויבסט

אויף אַ האַנד אויפ'ן טאַטען ? — האָט די רויטע זלאַטקע געוויינט.

— איך ווייס ניט דאָרט אַ טאַטע : נאָר הרג'ענען וועל איך

איהם, אַז ער וועט דיר עפעס טהאָן, — האָט מאַטקע געזאָגט, וויזענ-

דיג אַ פויסט דעם בלינדען ליב און איז מיט אַ שטאַלצע מינע ארויס פון

קעלער.

דער פּאַטער מיט דער מוטער האָבען זיך אָנגעקוקט.

16

דער ערשטער פריהליונג...

מאָסקע האָט שוין קיינעם נישט בעדארפט. דער לייעבער זומער איז געקומען אין לאַנד אַרײַן, די לאַנקעס זײַנען טרוקען געוואָרען, בע- וואַקסען מיט גראָן און עס איז געווען ווייך צו ליגען. די גערטענדלעך אונטער די שטאָרטישע הייזער זײַנען אויפגעגאַנגען מיט ציבעלעס, רע- טעכער, טאָמאַטען און מעערען און אויך די קאַרטאָפּעל האָבען שוין אָנגעהויבען צו בליהען. וועמען האָט מאָסקע בעדארפט? געוואוינט האָט ער אויפ'ן פעלד נעבען וואַסער און ביינאַכט האָט ער זיך אונ- טערגע'גנב'עט אין בידעל אַרײַן צו זעליג דעם גערטנער. דאָס איז דער איד מיט די רויטע האָר און רויטע באָרד, דער אויסגעדיענטער סאָלדאַט, וואָס איז אַהיים געקומען פון די זעלנער און האָט זיך פאַר- פלאַנצט אַ גאָרטען מיט גרינס אונטער דער שטאָרט. שעהנע בעלי- בתים האָבען פון איהם חוזק געמאַכט: „א איד זאָל זיך אָבעבען מיט אזעלכע זאַכען?“

אָבער פון זעליג דעם רויטען'ס גארטען מיט גרינס האָט מאָסקע געלעבט דעם זומער. דער רויטער זעליג האָט זיך גע'חבר'ט מיט סאָלדאַ- טען וואָס האָבען געוואוינט אין דער קאזארמע וואָס איז נישט ווייט פון איהם. אין אבענד פלעגט ביי איהם זיצען דער פעלרפעבעל פון דער איינציגער ראָטע וואָס איז געשטאנען אין שמעדתעל מיט דעם טרומ- פייטער — און זיי האָבען ביי איהם טהעע געטרונקען. און יען דער רויטער זעליג האָט פאַרבראכט מיט זיינע חברים די סאָלדאַטען, האָט זיך מאָסקע אַרײַנגע'גנב'עט אין זיין בידעל אַרײַן און זיך אוועקגע- לעגט אויף אַ פאַר שעה אין אַ ווינקעל, זיך צוגעדעקט מיט ראָגאַזשעס און זיך אויסגעשלאָפּען אַ פאַר שעה. קוים האָט עס נור דעם ער- שטען בליאַסק געגעבען, איידער עס האָט נאָך אָנגעהויבען צו גרויען, איז שוין מאָסקע אויף געווען מיטנעמענדיג מיט זיך ציבעלעס, טא-

מאטען, מעערען און קארטאפליעס און דאָס אוועקגעטראַגען צו זיך אין לאָך אריין וואָס ער האָט געהאט אונטער דעם בערגעל ביים וואַסער. דאָרט האָט ער זיך צוזאַמענגעקליבען טרוקענע צווייגען, אַלטע אָבגעפאלענע בלעטער, זיך געמאַכט אַ פייער, דער רויך האָט געשלאָגן גען ווייט אוועק איבער'ן וואַסער — די קארטאפליעס האָבען זיך געבראָטען און מאַטקע האָט זיך ביי'ם פייערעל געווארימט און געפייפּט. דאָס זיינען געווען די גליקליכסטע טעג פון מאַטקע'ס יוגענד.

אויפ'ן פעלד האָט געפאַשעט דער אַלטער מאַטשוק די שטאָדטישע קיה. דער אַלטער מאַטשוק האָט געהונקען אויף אַ פּוס און די קיה האָט ער איבערגעגעבען צו זיין הונד קודלאַק, וועלכער האָט פאַר איהם די קיה אָבגעעהיט. מיט דעם הונד איז מאַטקע געווען בעקאַנט פון די אַמאָליגע יאָהרען, ווען זיי זיינען נאָך ביידע געווען יונג, יעדן מאַטשוק איז געווען דער מושל איבער די הינד. איז מאַטקע געוואָרען דורך איהם דער בעל־הבית אויף די קיה. איז ער דורשטיג געוואָרען האָט ער אָבגעטריבען אַ קוה ווייט אוועק פון דער סטאַדע אין פעלד אריין — אַרונטערגעקראַכען אונטער איהר און אָנגעהויבען מיט'ן מויל צו זיינען פון דער קוה'ס אייטערס ווי אַ קאַלכ... אַז ער האָט זיך גוט אָנגעטרונקען מיט מילך וויפיעל ער האָט געוואָלט איז ער אַרויסגעקראַכען פון אונטער דער קוה, אָבגעווישט זיך די נאָך בעלאַפּענע ליפּען מיט מילך, געקלאַפּט דער קוה פאַר נחת אין רוקען אַרײַן, אַזוי ווי ער וואָלט איהר געווען דאַנכבאַר וואָס זי איז גוט געווען צו איהם...

און עס האָט זיך געדאַכט, אַז די קוה איז איהם גערען, ווארים אַז מאַטקע איז געלעגען אונטער איהר און געזויגען פון איהר אייטער האָט זי זיך נישט באַוואויגען. צושפרייט די פיס, איבערגעגעבען די אייטער אין מאַטקעס מויל, תּמ'עוואַטע געקוקט און מרוטשעט מיט צופריעדענהייט וואָס אַ מענשען קינד זייגט ביי איהר...

אַז דער אַלטער גוי האָט עס דערזעהן פון דערווייטענס ווי מאַטקע טרינקט אויס די מילך פון די קיה — האָט ער גענומען נאָכלויפּען מיט'ן הינקעדיגען פּוס איבער אַלע כוחות אום אוועקצוטרייבען די קוה פון איבער מאַטקעס מויל. אָבער איידער ער איז צוגעקומען, איז שוין מאַטקע נישט געווען.

נור נישט שטענדיג האָט זיך דער גוי נאָכגעיאָגט נאָך מאַטקען איבער די קיה. אָפט פלעגט איהם דער גוי אליין צולאָזען צו די קיה אויסזויגען די מילך פון די אייטערס. דאָס איז געווען דאָן, יוען דער גוי איז צוגעקומען צו דעם פייערעל וואָס מאַטקע האָט פאר זיך געמאַכט און מאַטקע האָט איהם מכבד געווען מיט קארטאָפּעל וואָס ער האָט זיך געבראָטען. פאר די קארטאָפּעלס און מעערען וועלכע ער האָט זיך מיט דעם אַלטען מאַטשוק געטהיילט, האָט איהם דער גוי געלאָזט פון די קיה זויגען....

פון דעם אַלטען מאַטשוק איז אויך מאַטקע צום ערשטען מאָל געוואָהר געוואָרען, אז די וועלט איז אַ גרויסע און אויסער זייער שטערטעל זיינען נאָך דאָ פיעל, פיעל אַנדערע שטערט און די גרעסטע שטאָרט אויף דער וועלט איז ווארשאָ, וואו אַלע מענשען וואוינען אין גרויסע געביידעס און עסען אַלע טאָג ווייס ברויט מיט פלייש. און פון איהם האָט ער אויך געהערט אז עס זיינען דאָ אַזעלכע ווייבער, וואָס קענען אַנטהאַן כּשופּ און מען קען זיך פון זיי נישט אָכטשעפען. און פון אַזעלכע ווייבער מוז מען זעהן זיך צו היטען. און נאָך פיעלע זאַכען האָט ער געהערט פון איהם, ליגענדיג אין די וואַרימע זון אַ נאַך צען טאָג ביים טייך ביי זיין פייערעל בראָטענדיג די קארטאָפּעל.

דענסטמאָל איז געשעהן מיט איהם עפעס אַזעלכעס וואָס ער האָט נישט פּערשטאַנען וואָס דאָס איז. איין מאָל, ווען ער איז געלעך גען ביים וואַסער און אריינגעקוקט אין די וועלען, האָט ער געזעהן ווי אַ יונגע פּויערטע געהט דורך אַ באַרפּוסע דאָס וואַסער, זי הויבט אויף דאָס קלייד און עס זעהט זיך אַרויס איהרע פעטע נאַקעמע ווייסע פיס וואָס שלאָגען זיך אָב אויף די וועלען פונ'ם וואַסער. אַן אַנדערש מאָל, ווען ער האָט געזעהן דורכגעהן אַ באַרפּוסע פּויערטע האָט עס איהם גאָרנישט געאַרט און עס איז איהם גאָרנישט אָנגעגאַנגען. פון שפּאַם וועגען פלעגט ער אַמאָל אַ שטיין אין וואַסער אריינזאָרפּען כדי זי זאָל בעשפּריצט ווערען — אָבער דאָס מאָל איז איהם עפעס אזוי מאַדנע געווען... דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען צו קלאַפען ווי דענסטמאָל ווען ער איז געלעגען אונטער די ברעטער און די „בלינדע פּערעל“ מיט די אידען זיינען איהם געאַנגען אַרויס־שלעפען. ער איז אַרויס פון אונטער דעם בערגעל און זיך בעהאַלטען ריים ברעג אַז די פּויערטע זאָל איהם נישט זעהן און זיך גוט איינ־

געקוקט ווי דאָס וואַסער שווענקט זיך אויף די נאָקעטע פּיס, און ווי די נאָקעטע פּיס שלאָגען אָב אויף די וועלען. ער האָט אויסגעזוכט קליינע שטיינדלעך און זיי אין וואַסער אַרײַנגעוואָרפֿען נישט פֿאַר שפּאַס וועגען, נור אז עס זאָל איהר נאָם ווערען, כדי זי זאָל דאָס קלייד העכער אויפהייבען... אין דעם ערשטען אויגענבליק האָט ער אויך געוואָלט אַרײַנשפּרינגען אין וואַסער אַרײַן, נור עס איז איהם אָבער געווען בעסער דאָ אויפ'ן ברעג צו ליגען און פֿון דאָנען צו קוקען אויף איהרע נאָקעטע פּיס און דערביי האָט איהם דאָס האַרץ אַזוי געקלאַפּט...

דערנאָך האָט ער זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן ברעג. די זאַמד אויפ'ן ברעג איז געווען וואַרים פֿון דער הייסער זונן, וואָס האָט געגליהט פֿון פּריהמאָרגען אָן. דער זאַמד האָט געוואַרעמט מאָטקע'ס קערפּער און עס איז איהם גוט געווען, ער האָט פֿון זיך אַרונטערגענומען די הויזען און דאָס העמד און אַ נאָקעטער זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן זאַמד, כדי די זאַמד זאָל איהם מעהר וואַרימען, איבער איהם האָבען זיך גע- גאַסען די שטראַהלען פֿון דער זונן און אויפגעקאָכט יעדען טראָפּען בלוט אין זיינע אָדערען. ער האָט געפּיהלט ווי די זונן נעהמט איהם אַרום ווי אַ וואַרימע דעק, און מיט אַמאָל איז איהם געווען ווי די שטראַהלען פֿון דער זונן וואָלטען זיך געלעגט נאָהענט צו איהם, אויף איהם, ווי אַ לעבעדיגער וואַרימער לייב, און ווי זיי וואַרימען איהם פֿונקט אַזוי ווי "בורעק" דער הונד וואָס ער איז געלעגען מיט איהם אין דער נאָרע, אָדער ווי אַמאָל, שוין גאַנץ, גאַנץ לאַנג, די מאַסע זיינע, ביי וועלכער ער איז געלעגען אין די קאַלטע ווינטער נעכט צוגעדעקט מיט די פּיעלע טיכער און שמאַטעס ווען ער איז נאָך געווען, אין סע- לער... נור יעצט עפעס שלאָגט איהם דאָס האַרץ אַזוי, און עס איז עפעס וואַרים געוואָרען אויף אַזאַ מאָדנעם אופן... ער האָט אַרום גענומען די זאַמד פֿון דער ערד און זיך פּעסט צוגעדריקט צו דער ערד, ווי ער וואָלט אַרומגענומען "בורעק'", דעם הונד, אָדער אימיצען אַנדערש...

די זון האָט געגליטשט איבער זיין נאָקעטע לייב, געלעט איהם און איהם האָט זיך געדאַכט אז ער האָט געפֿונען נאָר אַ נייע זאָך און אַ יעצט וועט איהם שוין שטענדיג זיין גוט, און עפעס האָט זיך

איהם געדאכט אז ער האָט וואָס פּערלױרען, און ער האָט זיך קיינמאָל, קיינמאָל נישט געפיהלט אזוי פּערלאָזען, עלענד און אַליין. ער האָט אָנגעהויבען רחמנות צו קריגען אויף זיך און האָט אָנגעהויבען צו לעקען זיינע אייגענע הענד און צו קושען זיין לייב און זיך אַליין צו גלעטען — און ער האָט געוואָלט וויינען פאַר גוטסקייט — און קיינעם נישט געהאַט נור דעם וואַרימען זאַמד אונטער זיך און די וואַרימע זונן איבער זיך און ער האָט זיי ליעב געהאַט, געקושט, געגלעט און געלעמט די ערד אונטער זיך...

17

מאטקע נעהמט נקמה.

צו דעם וואסער, נעבען וועלכען מאטקע איז געלעגען, זיינען אין די זומערדיגע נאכמיטאגס די ווייבער אראָבגעקומען זיך באַדען. מאַט קע האָט זיי אָבגעוואַרט. און אז ער האָט דערזעהן פון דערווייטענס ווייבער אויסטהאָן זיך, איז ער אין דער שטיל צוגעקראַכען. אינטער גע'גנב'עט זיך און מיט אַמאָל האָט ער זיך געוויזען. איז געוואָרען אַ געשריי צווישען די נאַקעטע ווייבער: „אַ מאַנספאַרשויך!“ טהייל זיינען אין די העמדער אריינגעשפרונגען אין וואסער, אונטערגעטונקט זיך. טהייל האָבען זיך נאַקעטע אַראָבגעלאָזט אויפ'ן גראָז און פער שטעלט זיך מיט די הענד... און געשריען, ווי מען וואָלט זיי שחט'ען געוואָלט, און מאַטקע איז געשטאַנען און האָט געלאַכט... געלאַכט... נאָר ניט אַלעמאָל איז עס איהם אזוי גלאַטיג אָבגעגאַנגען. אז עס האָט זיך געפונען ביים וואסער די קצב'טע פעשע די רויטע, מרדכי ליב דעם האַקער'ס ווייב, האָט זי זיך פאַר מאַטקע'ן ניט געשעהמט. די רויטע קצב'טע איז אַ נאַקעטע אַרויס פון וואסער, אָנגעכאַפט מאַטקע'ן פאַר אַ פוס און איהם אריינגעשלעפט אין וואסער און אָנגעטהאַנענעם. אַלע ווייבער, אזוי קליין ווי גרויס האָבען זיך אויף מאַטקע'ן געגעבען אַ וואָרף ארויף און געשטיקט איהם. מאַטקע האָט געניסט, געהעשעט, און פערכלאַפעט האַלז און אויערען מיט וואַסער — אז דער יונג איז קוים ארויס אַ לעבעדיגער פון זייערע הענד און מורא געהאַט נאָך אַמאָל זיך צוצו'גנב'ענען צו די נאַקעטע ווייבער, ווען די רויטע קצב'טע איז געווען.

איינמאָל אין אַ שעהנעם נאָכמיטאָג, אזוי אַרום צוויי אַ זייגער, ווען די זונן האַלט אין סאַמע בעסטען ברען, איז מאַטקע געלעגען אַ האַלב נאַקעטער אויף דעם ברעג און זיך צוגעקוקט ווי די רהויגע וועללען גיסען זיך אין וואסער שטיל-אין שטיל-אויס, אַ לייכטער

ווינד ציטערט אויף די געגליווערטע רוהיגקייט פון די וואסער־פאלדען און פון צייט צו צייט הערט זיך אַ נאָס ווי עס וואָלט ווער אויפגעלאָכט. מאַטקע קוקט זיך אום, און דערוועהט פון דערווייטענס, אַביסעל אָב־גערוקט פון איהם, שטעהען צוויי מיידלעך און טהוען זיך אויס צום באַדען. זיי מוזען איהם נישט בעמערקען, וואָרים זיי שעהמען זיך נאָרניט, און איינע פון זיי האָט שוין אויסגעטהאָן דאָס העמד. דער ווינד בלאָזט עס אויף אין איהרע הענד, דאָס קליינע צעפעל האָאָר צופלאַשעט זיך און דער יונגער דינער ווייסער רוקען ליכט זיך ווי אַ ליכט אין דער זונן. מאַטקע'ן קלאַפט דאָס האַרץ. ער ווערט בלייך און די הענד און פיס ציטערען. ער האָט זיך איינגעקאָרטשעט אין נאַנצען, און ווי אַ וואָרעם האָט ער זיך געגליטשט אויפ'ן בויך צווישען די גרעזער געהענטער צו די מיידלעך. ער איז געבליבען ליגען אין גראָז, איינגעהאַלטען דעם אָטהעם, אַז מען זאָל איהם ניט הערען און צוגעקוקט זיך צו די מיידלעך. די אויסגעטהאַנענע איז געווען חנה'לע, דער זשאַכלינגערינס אייניקעל. דאָס מיידעל איז אין זיינע יאָהרען, וואָס די מאַמע זיינע האָט אויסגעזויגען, און די צווייטע, וואָס איז געזעסען אויפ'ן גראָז און האָט זיך מיט די נאָקעטע הענד אויסגעטהאָן די זאָקען, איז געווען איהר חבר'טע. חנה'לע איז מיט אַ געלעכטער צוגעשפרונגען צום טייך, אַריינגעשטעקט לאַנגזאַם דעם פוס אין וואַסער אַריין און מיט אַ קוויטש אָבגעשפרונגען *

— אוי, ווי קאַלט!

— מיט אַמאָל, מיט אַמאָל שפּרינג אַריין — זאָגט די חבר'טע,

און טהוט זיך אויס פלינק — וועסט זעהן, ווי איך וועל טהאָן.

— לאָמיר זעהן. עס איז אַזוי קאַלט, — זאָגט חנה'לע און

שטרעקט וויעדער אויס דעם פוס און ריהרט קוים אָן מיט די שפיץ פינגער דאָס וואַסער, און אַ שוידער געהט דורך, ווי אַ הויף, איבער איהר הויט. די הויט ווערט גערינצעלט און דער יונגער רוקען בויגט זיך פאַר פרישקייט און מען מיינט, אַז אָט ברעכט ער זיך דורך.

מאַטקע איז געלעגען און האָט זיך צוגעקוקט צו יעדע בעוועגונג וואָס דאָס מיידעל מאַכט, און דאָס האַרץ האָט איהם געקלאַפט. עפעס האָט ער זיך געפיהלט מיט דער מיידעל משפּחה'דיג. צו דערפאַר, וואָס ער האָט זי אָפט געזעהן אין קעלער ביי זיין מוטער, צו איבער די בשותפות'דיגע טיף, וואָס זיי האָבען ביידע געזויגען, — דאָס

ברוינע ווארימע ליכט פון איהר הויט איז איהם אזוי היימיש און נאָר
הענט געווען, אז עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער קען צוגעהן און
אַרומנעהמען דאָס לייב און קושען עס און גלעטען עס, און עס וועט
איהם קיינער נאָר ניט טהאָן דערפאַר. עס איז זיינס...
דערווייל איז ער געלעגען.

— אָט וועסטו זעהן, אזוי! — ניט אַ שפרונג דאָס צווייטע מיידעל.
אַ ווייט לויכטענדעס קערפעריל האָט אויפגעפלאַקערט אין דער זונן
איין מינוט, דאָס וואסער האָט געגעבען אַ שפּריץ, און אַ יונג קול
האָט געגעבען אַ שפּראַץ אַרויס מיט אַ געלעכטער.
מאָטקע האָט דערשטיקט אַ קוויטש אין זיך.

צוויי פּאָר יונגע הענד און פיס האָבען געפאַטשט אין וואסער,
און זייערע שטימען האָבען געקלונגען מיט פרייד ווי זילבערנע גלעק-
לעך.

מאָטקע האָט זיך אין דער שטיל אויסגעטהאָן, און ווי אַ פּראָש
האָט ער געגעבען אַ שפרונג אַריין אין וואסער.
די מיידלעך האָבען געגעבען אַ שריי אויף, ווי אַ פייער וואָלט זיך
אַנגעצונדען.

אַז הנח'לע האָט דערזעהן מאָטקע'ן, האָט זי זיך ווי עפעס בער-
רוהיגט.

— מאָטקע! — האָבען ביידע מיידלעך אויסגערופען, און אָנ-
גענומען זיך ביידע ביי די הענד און אונטערגעטונקט זייערע נאקעטע
לייבער אין וואסער. עס האָבען נאָר אַרויסגעשטאַרט צוויי דערשראָקע-
נע מיידעלשע קעפלעך, און דער ווינד האָט צופלאַשעט די יונגע צעפלעך
פון זייערע האָר.

אַז די מיידלעך האָבען זיך נאָך דער ערשטער שרעק בערוהיגט,
האָבען זיי זיך אָנגעקוקט איינס דאָס צווייטע. די הערצער זייערע
האָבען נאָך געקלאַפט פאַר שרעק, נאָר די אויגען האָבען געפינקעלט
און זיי האָבען געוואָלט לאַכען. געשעהמט זיך, געשראָקען זיך, בער-
האַלטען די פּנימ'ער אין די הענד און געקייכעט אין דער שטיל.

— נעהמט מיך אָן, וועלען מיר אינאיינעם שפּרינגען, — זאָגט
מאָטקע מיט אַ געלעכטער און ווייזט זיינע ווייסע צייהן. שמעהענדיג
אַ נאקעטער נאָר ביז די קניא אין וואסער, און זיין טונקעלער שטאַר-
קער יונגלינג'קערפער איז געווען גענאָסען ווי אויס אַ שטיק בראַנן.

— מיר ווילען ניט, דו ביזט א אינגעל, — וואָט געזאָגט די חבר'טע, און חנה'לע האָט זיך פּערשטעלט דאָס פנים און האָט געלאַכט. — איז וואָס? — האָט מאָטקע געביסען זיין צונג און פּערקרימט זיך, ווי ער וואָלט זיך האַלב פּערשעהמט.

א מינוט זיינען זיי אזוי געשטאַנען: די מיידלעך בעהאַלטען אין וואַסער און מאָטקע אַ נאַקעטער פּאַר זיי. אַרום און אַרום איז שטיל געווען. די זונן צוגאַסען איבער'ן פּעלד, איבער'ן וואַסער. די פּליגען האָבען געזשומעט און בעהעפט זיך איינס מיט דאָס צווייטע אין דער לופט. פון דערווייטען האָט זיך נאָר געהערט אַ קוה מריטשען אין פּעלד, רופּענדיג איהר קאַלב צו זויגען. ע סהאַט זיך קיין מענש ניט געוויזען. די לאַנקעס, דאָס וואַסער און די גאַנצע ערד האָט זיך איבערגעגעבען אין די וואַרימקייט פון די זונן וואָס האָט זיי צוגאַסען פון היץ.

אין אַ מינוט אַרום האָט זיך מאָטקע אונטערגעטונקט אין וואַסער. און האָט אַרויסגעשוואַמען צווישען די מיידלעך.

די מיידלעך האָבען אויפגעציטערט פאַר שרעק, מורא געהאַט צו שרייען, האָבען זיך נאָך פּעסטער אַרומגענומען איינס דאָס צווייטע און געקוקט זיך ביידע אין די אויגען אַריין, מיט האַרציקלאַפּען, ווי זיי וואָלטען ביידע נייגעריג געווען, וואָס דאָ וועט זיין.

מאָטקע איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט, אָנגעקוקט מיט אַ שער מעוודיגע מינע די מיידלעך און גערוקט זיך מיט זיין נאַקעטען לייב צו חנה'לעס נאַקעטען לייב.

חנה'לע האָט אויפגעציטערט פאַר שרעק און אָבגעשפרונגען. מאָטקע איז אַ מינוט געשטאַנען, אָנגעקוקט די חבר'טע, וואָס איז שטעהן געבליבען, און פּלוצים געגעבען אַ שפרונג נאָך חנה'לען און זי געגעבען אַ נעהם אַרום.

— אוי, מאַמאָ! — האָט חנה'לע געגעבען אַ שריי אויס. מאָטקע האָט זיך דערשראָקען, זי אָבגעלאָזט, און חנה'לע האָט געגעבען אַ לויף צו צום ברעג.

— חנה'לע, שריי ניט. מען וועט קומען פון שטאָרט, מען וועט אונז שלאָגען, — האָט די חבר'טע צוגערופּען חנה'לען, מיט שרעק און האַרציקלאַפּונג.

חנה'לע האָט זיך עפעס דערמאָנט און פאַר שאַנד, אַז מענשען וועלען קומען, האָט זי זיך אַליין דערשראָקען פאַר איהר נעשריי. אַז דאָס מיידעל איז געבליבען שטעהן אויפ'ן ברעג, האָט זי זיך דערמאָהנט אַז זי איז אַ נאַקעטע און האָט זיך אַראַבגעזעצט אויפ'ן זאַמד מיט די פיס אין וואַסער און מיט די הענד פערשטעלענדיג זיך דאָס פנים.

מאָטקע האָט זיך נאָר געהאַט פאַר דעם אויסגעשריי איז דעם ערשטען אויגענבליק דערשראָקען. באַלד האָט ער געגעבען אַ שפּרונג צו צום מיידעל און זיך אַוועקגעזעצט אַ נאַקעטער נעבען איהר. חנה'לע איז געזעסען און געציטערט, איהר האַרץ האָט הויף גע- קלאַפּט. דאָס פנים האָט זי געהאַט בעהאַלטען אין די הענד און מאָט- קע האָט זיך צוגערוקט און אָנגעהויבען צו גלעטען איהר גלאַטיג נאָס לייב.

די חבר'טע, וואָס איז געווען אין וואַסער, האָט צווישען איהרע פינגער, מיט וועלכע זי האָט געהאַט דאָס פנים פערשטעלט, צוגעהוקט זיך ווי מאָטקע גלעט חנה'לען, האָט זי אַריינגעלאַכט איז איהרע הענד אַריין.

אַז חנה'לע האָט געהערט אַז די חבר'טע לאַכט, האָט זי זיך אויך ניט געקענט איינהאַלטען, און די שרעק איז אויסגעבראַכען אין אַ געלעכטער.

פּלוצלונג האָט זיך מאָטקע געגעבען אַ וואָרף אויף איהר, און ווי זי האָט זיך געריהרט, איז זי פול געווען מיט מאָטקע'ס לייב. דאָס מיידעל האָט געוואָלט שרייען, רופען, נאָר איהר מויל איז געוואָרען פערשטיקט מיט מאָטקע'ס מויל, פנים, הענד און לייב. באַלד האָט זי שוין אַליין ניט געוואָלט שרייען. זי האָט מורא געהאַט, און זיך איינגעקארטשעט אונטער מאָטקע'ן, ווי זי וואָלט געוואָלט, אַז ער זאָל איהר בעשיצער זיין...

און די חבר'טע אין וואַסער האָט געפאַטשט מיט איהרע הענד און פיס אין די וועללען און האָט געלאַכט... געלאַכט... און איהר יונגע מיידעלשע שטימע האָט אָבגעקלונגען אין דעם ברענענדיגען זונען-טאָג, ווייט אַוועק איבער די צוהיצטע לאַנקעס ווי אַ זילבערן גלעקעל.

אין א וויילע אַרום איז מאַטקע געלאָפּען אַ נאַקעטער מיט זיינע
 קליידער אין די הענד, איבער די לאַנקעס, ווייט אַוועק פון וואַסער.
 אונטער'ן בערגעל האָט-ער געוואָרפּען אויף זיך די זויווען מיט'ן
 העמד. אַריינגעלאָזט זיך אין וואַלד אַריין, און פון דאָרט האָט ער
 געזוכט אַ הינטער-וועג, וואו מענשען געהען ניט, אין אַ פרעמדער
 שטאָרט אַריין, אין דער שטאָרט, וועגען וועלכער מאַטשעק האָט דער-
 צעהלט, אז אַלע וואָהנען דאָרט אין הויכע געמויערטע הייזער און עסען
 יעדען טאָג ווייס-ברויט.

פּערצעהן יאָהר איז ער אַלט געווען, ווען ער איז געגאַנגען
 איבער'ן וועג, וואָס האָט איהם אַרויסגעפיהרט פון זיין שטעטלע.
 און אַלעס האָט ער שוין געהאַט געגאַסען אין זיין לעבען, און עס האָט
 ניט מעהר געפּעהלט, ווי נור אַ מענשען צו הרג'ענען.

(ענדע פון ערשטען טהייל.)

צווייטער טהייל.

1.

„דאס גיהנום“

לאנג איז מאטקע געגאנגען איבער דעם וועג צו דער „גרויסער שטאדט“. די זונן האָט געבריהט איבער זיין קאָפּ און ער איז הונד געריג און דורשטיג געוואָרען, נאָר עס האָט איהם געטראַגען מיט אַ אימפעט. ער האָט אויסגעמידען די מענשען וואָס ער האָט בעגעגענט אויפ'ן וועג, מורא האָבענדיג פאר זיי, און געקראַכען הינטער די הייזלאַך פון די דערפער ווי אַ גנב, אַז מען זאָל איהם נישט זעהן. איז געלאָפען וואָס אַמאָל ווייטער, ווייטער. די גרויסע שטאָדט איז נאָך אַלץ נישט געווען צו זעהן. צום סוף איז ער אַזוי מיעד געוואָרען, אַז ער איז געבליבען זיצען אויף אַ קופּע שטיינער אין מיטען וועג. ער איז הונגעריג געווען און עס האָט איהם געטריקענט אין מויל. ער האָט דאָס שפייעכץ געשלאָנגען. ביים וועג האָט ער דערזעהן אַ וואַסעריל, איז ער צוגעקראַכען, אָנגעשעפּט מיט'ן הוט וואָסער און געטרונקען. צו שטילען זיין הונגער האָט ער געפרופּט אויספליקען די בעזימלאַך קאַרן וואָס זיינען געשטאַנען אין פעלד. נור דער קאַרן איז נאָך ניט געווען רייף און די קערענדלאַך האָבען קיין טעם ניט געהאַט.

אַז עס האָט אָנגעהויבען צו טונקלען, האָט ער מיט אַמאָל לער פיהלט אַ מורא. ער האָט זיך אומגעקוקט אין די געגענד. אַלעס איז פרעמד געווען. פון דערווייטענס האָט ער דערזעהן אַ וואַלד וואָס האָט זיך געהילט ביז אין אַ טונקעלער נאַכט. און דער וואַלד איז נישט געווען דער פון זייער שטעדטעל, נאָר אַ פרעמדער, האָט ער איהם אויסגעוויזען עפעס אַ שלעכטער... די לאַנקעס אַרום פרעמד,

און די פייערלעך וואָס ווייזען זיך פון דערווייטענס אין די הייזער, ווי אויגען פון אַ שונא... ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ שטיין אין מיטען וועג און געטראַכט: דאָ וועט ער זיצען, און זאָל געשעהן מיט איהם וואָס עס' וויל. אז עס איז טונקעלער געוואָרען האָט ער געפיהלט קאַלט, און די נאַקעטע שטיקער לייב וואָס האָבען זיך אַרויס-געזעהן פון די צוריסענע הייזען האָבען איהם געפרוירען, האָט ער געקושט די נאַקעטע שטיקער לייב, פאַרשטעלט זיי און געגלעט זיי מיט די הענד... ער האָט אָנגעהויבען הויך צו וויינען... פון דערוויי-טענס האָבען זיך געהערט טריט טרעשטשען איבער די אָנגעשאַמענע שטיינדלעך וואָס ליגען אויפ'ן וועג, האָט ער אָנגעהויבען נאָך העכער צו וויינען... באַלד איז אַ גוי מיט אַ גויע דורכגעגאַנגען און דערערט מאַטקען וויינען, האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט.

— פון וואָנען ביזטו?

— פון דער שטאָרט.

— וואָס וויינטו?

— מענשען האָבען מיך געשלאָגען.

— פאַר וואָס האָבען זיי דיך געשלאָגען?

— מאַטקע קלעהרט אַ מינוט.

— ווייל מײן טאַטע-מאַמע זיינען געשטאַרבען.

— און וואוהין געהסטו?

— איך ווייס ניט וואוהין.

דער גוי האָט זיך גע'סוד'עט מיט דער גויע, און צום סוף

זאָגט ער:

— אז דו ווילסט, קום מיט אונז.

מאַטקע האָט זיך אויפגעהויבען און איז געגאַנגען נאָך דעם גוי.

באַלד האָט אַ האַנד צו איהם אויסגעשטרעקט אַ שטיק ברויט מיט אַ

שטיק קעז. מאַטקע האָט עס צוגענומען, געגעסען און געוויינט.

די נאַכט איז וואָס יאַמאָל טונקעלער געוואָרען און זיי זיינען

געגאַנגען אין די פינסטערניש אָהן ווערטער. באַלד האָט מאַטקע דער-

זעהן פון דערווייטענס ווי אַ פייער רייסט זיך אַרויס פון אַ גרויס הויז

און שלאָגט אין דערהויך מיט אַ וואַלקען רויך. ער האָט געמיינט אז

עס ברענט און איז נייגעריג געוואָרען. נאָר ער האָט געזעהן אז דער

גוי און די גויע מאַכען זיך גאַרנישט דאַרויס, איז ער אויך רוהיגער

געוואָרען און האָט נאָרנישט גערעדט. באַלד זיינען זיי אָנגעקומען אין אַ דאָרף אַריין. זיי זיינען דורכגעגאַנגען אַ שטרעקע קליינע הילצערנע הייזלעך. פאַר די טהירען זיינען געזעסען גוים אין די העמדער און האָבען גערויכערט פיפקעס און ציגאַרעטען. טהייל זיי נען געשלאָפען אויף די שוועלען פון זייערע הייזלעך, טהייל אין די שויסען פון זייערע פרויען. אויף אַ שוועל האָט זיך געהערט אַ האַרמאָניקע שפּיעלען און פון דערווייטענס איז געקומען צושלאָגען דער רויך פון פייער, וואָס דער ווינד האָט צוגעטריבען און איינגעדעקט די שלאָפענדע ווי אין אַ וואַלקען.

— גוטען אַבענד, אַנטאָן. וואָס הערט מען אין שטאָדט?

— ניטאָ קיין נייעס, סטעפּאַן, — האָט דער גוי וואָס האָט גע-

פּיהרט מאַטקע'ן אָבגעענטפּערט אויף די פּראַגע.

— ווער איז דאָס אינגעל וואָס געהט דיר נאָך?

— געפונען איהם אַ וויינענדיגען אויף דעם וועג. ער זאָגט דער

טאַטע מיט דער מאַמע זיינען איהם געשטאַרבען און ער האָט נישט וואו צו געהן.

— און וואָס ווילסטו טהאָן מיט איהם? — פּרעגט סטעפּאַן אויפֿ-

הויבענדיג זיך פון דער שוועל און איז צוגעקומען און בעטראַכט מאַטקע'ן.

— איך וויל איהם אַריינפּיהרען אין דער הוטע איבער נאַכט. זאָל

ער זיך אָנוואַרימען און איבערשלאָפען די נאַכט. צומאָרגענט וועלען מיר זעהען.

— וועסט'ן אפשר נעהמען פאַר אַ „בלאָזער“? דאַכט זיך, אַ גע-

זונדער יונג. ער וועט קענען בלאָזען דאָס גלאָז געזונד, קלאַפט איהם סטעפּאַן אויפֿ'ן פּלויצע. — דיין יונג איז דאָך דיר געשטאַרבען.

— איך וואַלט שוין געוואַלט, נאָר איך האָב מורא, אַז דער איד,

דער אויפּזעהער, זאָל איהם ניט אַרויסטרייבען. ער האָט, דאַכט זיך, קיין פּאַס ניט. האָסט אַ פּאַס? — ווענדעט ער זיך צו מאַטקען.

— ער איז פון „זייערע“, זעהסט דאָך אַז ער איז אַ איד, און

אַזעלכען וועט ער ניט טרייבען, — זאָגט סטעפּאַן, און געהט צוריק אין זיין הייזקע.

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט.

און מאַטקע איז ווייטער געגאנגען מיט זיין רעטער, וואָס ער האָט אָנגעטראַפּען אויפ'ן וועג.

וואָס נעהענטער מאַטקע איז צוגעקומען צו דעם הויז פון וואַנען דאָס פייער מיט'ן רויך האָבען געשלאָגען, אלץ מעהר האָט ער זיך גע-
שראַקען דערפאַר. אַרום דעם הויז איז פינסטער געווען. מען האָט ניט געזעהען קיין שטערן און קיין נאַכט, מען איז געגאנגען אין אַ וואַלקען רויך, נאָר פון צייט צו צייט האָט אויפגעפלאַמט אַ פייער און דער וואַלקען רויך איז בעלויכטען געוואָרען און מאַטקע האָט דערזעהען איינצעלנע געשטאַלטען פון מענשען, וועלכע שטעהען מיט נאַקעטע הענד און אַרבייטען עפעס. אין אַ מינוט אַרום איז דאָס פייער אויס-געלאָשען געוואָרען און אַלעס איז וויעדער פערשוואונדען אין וואַלקען רויך. ער איז געשפרונגען נאָך אַנטאָנען איבער קאַלוזשעס קאַלף, אַס-פּאַלט און אָנגעוואַרפענע קופּעס מיט שמאַטעס און גלאַז-מעהל. די נאַקעטע פיס זיינע האָבען געטראָטען אויף אָנגעוואַרפענע בערגלעך צובראַכענע גלאַז, אויף שטיקער שפיציגע צובראַכענע פלאַשען, גלעזער און באַנקעס — און דאָך האָט ער זיך נאָר ניט פערוואונדעט. די הויט פון זיינע פארעשוועס זיינען אזוי פערשטיינערט געוואָרען ווי אַ זויל פון אַ שוף... און באַלד איז ער נאָך אַנטאָנען אַריינגעקומען אין אַ גרוי-סע, גרויסע קאַמער אַריין וואָס עס איז בעלויכטען געווען מיט גרויסע שטיקער פייער פלאַמען וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען פון אַן אויווען. אין דער קאַמער איז וואַרים געווען, און די וואַרימקייט האָט מאַטקע'ן אַרומגענומען און עס האָט איהם גוט געטהאָן נאָך די קעלט פון דער נאַכט. וועניג מענשען זיינען געווען אין דער קאַמער, אַ פּאַר גוים, אויסגעטהאָן ביז צו די הויזען נאַקעט, זיינען געשטאַנען אַרום אַ גרויסען, גרויסען פייער-קעסעל און מיט לאַנגע שפיציגע צוואַנגען האָ-בען זיי געמישט אין דעם קעסעל. טהיילמאָל האָט אַ גוי אויפגעעפענט בון קעסעל אַ טהירעל און אַ פייער-צונג האָט געגעבען אַ שפרונג אַרויס ווי זי וואַלט געוואַלט אויפלעקען דאָס גאַנצע הויז מיט די מענשען — נאָר באַלד האָט זי דער גוי אַריינגעוואַרפען צוריק אין קעסעל אַריין און פּערהאַקט דאָס טהירעל נאָך זיך... מאַטקע איז געשטאַנען אין אַ וויי-קעל פון קאַמער און איז ערשטוינט און דערשראַקען געוואָרען פון אַלעס וואָס דאָ טהוט זיך. אַנטאָן איז אַוועק אַהין צו די גוים וואָס האָבען געמישט אין קעסעל און ער האָט עפעס מיט זיי גערעדט. באַלד זיינען

צונעקומען צו מאַטקע'ן א צוויי־דריי פון די וואָס האָבען געשאַרט ביים ברענענדען קעסעל. פון זייערע נאַקעטע לייבער האָט אַרויסגעשלאָגען אַ וואַרימקייט ווי פון אַ געהייצטען אויווען. זיי האָבען בעקוקט מאַטקע'ן און געפרעגט אַנטאַנ'ען :

- וואו האָסטו איהם געפונען ?
 — אויפ'ן וועג איז ער געזעסען און געוויינט.
 — אַ גנב, — האָט זיך איין נוי אָבגערופען.
 — האָסט אַ טאַטע, האָסט אַ מאַמע ?
 — געשטאַרבען — ענטפערט אָב מאַטקע קורץ.
 — פאַר וואָס ביזטו אַנטלאָפּען פון דער שטאָדט ?
 — געשלאָגען.
 — ווער ?
 — אַלע.
 — אַ פאַס האָסטו ?
 — כ'האַב ניט.
 — לאָזט איהם דאָ נעכטיגען אין הוטע — זאָגט אַנטאָן.
 — ווייס איך וואָס. וועט אַריינקומען דער סטראַזשניק, זוכען, איהם געפינען, וועלען מיר אַלע נאָך האָבען אַ פּראָצעס.
 — ווי וועסט'ן יאָגען אין אזאַ קעלט ?
 — זאָל ער געהן פון וואַנען ער איז געקומען.
 — איך וועל איהם בעהאַלטען. קום, יונג — זאָגט איינער פון די הייצערס און נעהמט מאַטקע'ן און פיהרט איהם אין אַ ווינקעל קאַמער אַרײַן.
 — לעג דיך אַוועק און ריהר זיך ניט פון אָרט.
 — נא, דעק איהם צו מיט אַ זאַק און שיט אַרויף אַביסעל גלאָז־מעהל, אז דער סטראַזשניק זאָל איהם ניט געפינען.
 — איך וועל'ן געבען עפעס. דאָ האָב איך נאָך ברויט — זאָגט דער נוי, וועלכער האָט'ן געוואָלט טרייבען — האָט גענומען ברויט מיט אַ שטיק קישקע און געגעבען מאַטקע'ן אַרונטער אונטער'ן זאַק.
 — ער איז באַלד איינגעשלאָפּען ווי אַ שטיין.
 — אזוי בלאַנדזשעט דאָס אַרום גאָט'ס בעשעפעניש. ווי אַ פּער־וואַגעלטער הונד, — זאָגט דער „שלעכטער נוי“, און שפייט אויס און געהט צוריק צום קעסעל מישען דאָס פּייער.

— אלע זיינען מיר אזוי. לאז מען דיך טרייבען פון דער הוטע, וועסטו מאָרגען אויך אזוי אַרומבראָדזשען איבער דער וועלט ווי אַ משונע'נער הונד.

— און דו האָסט איהם געוואָלט טרייבען, ווייל ער אָז אַ „זיי-ערער“.

— „אונזערע“, „זייערע“ — איין טייוועל! — שפייט דער שלעכ-טער גוי אין פייער אַרין.

צו מאָרגענס אין דער פריה האָט מאָטקע'ן אויפגעריסען פון שלאָף אַ לאַנגער שניידענדער פייה, ווי אַ חיה וואָלט געשריען. ער האָט זיך אומגעקוקט און ניט דערקענט וואו ער געפינט זיך. אַרום איהם האָ-בען זיך געדריעהט מענשען, און די קאָמער איז שוין יעצט אזוי וואַרים געווען פון דעם געהייצטען אויווען, אַז עס האָט זיך געדוכט, אַז די ווענד צופלאַצען פון די אָנגעפרעסטע היץ וואָס האָט זיך געפונען אונ-טער דעם הילצערנעם דאָך. נעבען איהם איז געשטאַנען אַנטאָן. ערשט יעצט האָט ער איהם דערזעהן, עס איז געווען אַ הויכער ריעזיגער גוי מיט אַ פאָר שטאַרקע, ברייטע אַרימס, אַנטאָן האָט געוואונקען צו איהם.

— ליעג, ליעג ביז דער אויפזעהער וועט אַרויסגעהן.

מאָטקע האָט געקוקט אויף איהם, פערשטאַנען איהם און פלינג צוגעדעקט דעם קאָפּ מיט'ן זאַק.

— און נאָ, עס דערווייל — האָט איהם אַנטאָן אַרונטערגערוקט

אונטער'ן זאַק ברויט מיט קעז.

דערווייל זיינען וואָס אַמאָל מעהר מענשען אַריינגעקומען אין קאָ-

מער. פון אונטער'ן זאַק האָט מאָטקע דערזעהען אַז די קאָמער איז זעהר לאַנג און ברייט, צוזאַמענגעהאַקט פון האַלץ. אין מיטען קאָמער שטעהט אַ גרויסער, גרויסער אויווען, וועלכער איז רויט פון פייער, וואָס ברענט אין איהם. און פון אויבען יאָגט אַזאַ היץ, אַז עס דאַכט זיך, אַז אלעס ברענט ער אויף וואָס שטעהט נעבען איהם. אין די קאָמער זיינען וואָס אַמאָל מעהר אַריינגעקומען קינדער, אינגלעך און מיידלעך. אלע האָ-בען זיך אויסגעטהאָן נאָקעט, געבליבען נור אין די בלויע גאַטקעס, און האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום דעם אויווען. באַלד האָט מען אויפ-געפענט די טהירלאַך פון אויווען און מאָטקע האָט דערזעהן ווי פייער ניסט זיך דאָרטען ווי וואַסער.

אנטאָן האָט געגעבען אַ וואונד צו איהם, און מאַטקע איז מיט געגאנגען. אז ער איז נאָהענט צוגעקומען צום אויווען — האָט ער גע- מיינט, אז די היץ וועט איהם באַלד אויך פּערברענען, נאָר ער האָט גע- זעהן ווי אַנדערע קינדער שטעהען, אינגערע נאָך פון איהם, און מייד- לעך אויך צווישען זיי, האָט ער געוואָלט ווייזען, אז ער קען אויב, און אַוועקגעשטעלט זיך נעבען אויווען ביי אַנטאָנ'ען.

נעבען אַנטאָנ'ען זיינען שוין געשטאנען צוויי אינגלעך און אַ מיידעל, אינגערע פון איהם, וועלכע האָבען געקוקט אויף איהם און ער אויף זיי מיט נייגערניקייט. באַלד האָט אַנטאָן אויפגעעפענט דאָס טהירעל פון אויווען און פון דאָרט האָט אָנגעהויבען צו יאגען נאָך אַ גרעסערע היץ. מאַטקע האָט געמיינט, אז נאָך אַ מינוט וועט ער ניט אויסהאַלטען, נאָר ער האָט זיך געשעהמט פאַר די קינדער אין ניט גע- ריהרט זיך פון אָרט.

אנטאָן האָט אויף אַן אייזען געגעבען אַ נעהם אַרויס פון אויווען אַ שטיק פייער, אויפגעהויבען עס, געגעבען אַ בלאָז אין אייזען, גע- פאַרמט עס און האָט איבערגעגעבען מאַטקע'ן און געוויזען, אז ער זאָל בלאָזען דורך די רעהר פון אייזען אין פייער אַריין. — שטאַרקער.

מאַטקע האָט אַריינגעבלאָזען וויפיעל כח ער האָט געהאַט.

— נאָך שטאַרקער.

מאַטקע האָט שטאַרקער געבלאָזען.

— אָט אַזוי. יעצט גיב עס איהם — ווייזט ער אויפ'ן אַנדערען אינגעל.

מאַטקע האָט איבערגעגעבען דאָס אייזען מיט'ן שטיק פייער דעם צווייטען אינגעל. יענער אינגעל האָט עס אָנגעבלאָזען און וויעדער עס איבערגעגעבען דער קליינער מיידעלע מיט די בלייכע בעקעלעך. דאָס מיידעל האָט עס וויעדער אָנגעבלאָזען ביז דאָס שטיק פייער אויפ'ן שפיץ אייזען איז שוין געוואָרען זעהר אַ גרויסע באַלען, האָט עס וויעד- דער אַנטאָן גענומען און עס אַריינגעלאָזט אין אַ פאַרם אַריין. אין אַ מינוט אַרום האָט מאַטקע געזעהן, צו זיין גרויסער פּערוואונדערונג, ווי אין דער פאַרם איז אויס דעם שטיק פייער וואָס ער און די אַנדערע קינדער האָבען געבלאָזען געוואָרען אַ גרויסע פּלאַש. — אוי, וואָס איז דאָס! — האָט זיך מאַטקע געפרעהט.

— ריהר עם אן מיט דער האַנד — זאָנט אַנטאָן.
 מאַטקע האָט עם אָנגעריהרט מיט דער האַנד און באַלד מיט אַ
 קוויטש אויסגעשריען.
 — כאַ, כאַ, כאַ! — לאַכען די קינדער אויס איהם — אזאַ נרוי-
 סער יונג און שרייט.
 — עם איז דאָך נאָר ניט היים — זאָנט די ניין-יעהריגע מיידע-
 לע, וועלכע איז געשטאַנען געבען מאַטקע'ן און אָנגענומען די פּלאַש
 מיט איהרע הענד און איבערגעטראָגען פון איין אָרט צום צווייטען.
 — זעהסט, אזוי דאַרפען די הענד אויסגעאַרבייט ווערען. זאָלסט
 קענען פייער געהמען מיט די הענד, אז דו ווילסט אַ „בלאָזער“ אין אַ
 הוטע זיין.
 — און איך וועל אויך קענען — האָט מאַטקע אויסגעשריען, פער-
 שעהמט וואָס דאָס מיידעל האָט געהאַלטען די פייערדיגע פּלאַש אין
 דער האַנד. ער איז צוגעלאָפען און געכאַפט די פּלאַש אין האַנד אַריין.
 דאָס פייער האָט איהם געברענט די הויט. אויף דעם אָרט וואו
 ער האָט זיך צומעהרסט אָפגעבריהט האָט עם איהם געשטאַכען, ווי מיט
 טיעפע שפּילקעס. די אויגען זיינען איהם אָנגעלאָפען געוואָרען מיט
 טרערען און אינוועניג האָט עם איהם צוגעדריקט און ער האט ניט נאָכ-
 געלאָזט די פּלאַש, געהאַלטען זי פעסט אין דער האַנד, דערנאָך אז ער
 האָט זי אָבגעלאָזט איז זי געבליבען צוגעקלעפט צו דער האַנד און די
 הויט האָט זיך אָפגעשיילט אויף די פּלאַש אַרויף.
 דער יונג האָט ניט געשריען. ער איז בלייב געוואָרען און די אויגען
 האָבען זיך איהם בעגאַסען מיט טרערען.
 — אזוי ביזטו אַ כוואַט, וועסט זיין אַ „בלאָזער“, האָסט גע-
 קראָגען דאָס ערשטע פייער. ווער עם וויל זיין אַ „בלאָזער“, מוז פייער
 פּערזוכען — קלאַפט אַנטאָן מאַטקע'ן אין פלייצע.
 אַנטאָן האָט וויעדער געכאַפט שטיקער פייער פון אויווען אַרויס,
 געגעבען אַ בלאַז און איבערגעגעבען מאַטקע'ן דאָס אייווען ווייטער צו
 בלאָזען. די האַנד איז איהם געווען אָבגעבריהט. ער האָט ניט געקענט
 דאָס אייווען האַלטען. יעדעס מאָל, ווען ער האָט דאָס וואַריכע אייווען
 מיט דער אָבגעבריהטער האַנד אַרומגענומען, האָט עם זיך צוגעקלעפט
 און עם האָט יעדעס מאָל אַ נייע שטיק הויט, אַ שטיק פלייש פון דער
 האַנד מיטגעריסען. דער יונג האָט געביסען די צונג פאַר וועהטאָג און

געשווינגען. די היץ האָט וואָס אַמאָל מעהר געשלאָנגען פון אויווען; דער קאָפּ האָט געברענט ווי אַ בראַנד פייער, אין האַלז איז טרוקען געוואָרען. ער האָט שוין אַלעס געהאַט אַרדאָפּגעריסען פון זיך און איז געשטאַנען ווי די אַנדערע קינדער נאַקעט. און געזעהען ווי די אַנדערע קינדער גייען און זיך אַריין גאַנצע קוואַרטען וואַסער פון דעם עמער וואָס שטעהט נעבען זיי, האָט ער אויך אַריינגעגאַסען דאָס וואַסער אין זיך. נאָר די היץ האָט דאָס וואַסער באַלד אויסגעטריקענט און פון די נאַקעטע לייב בער האָט אָנגעהויבען אַרויסצושלאָנגען אַ פאַרע און אויפ'ן גאַנצען לייב האָט זיך געזעצט אַ האַסע. דאָס וואַסער האט געקאַכט אינוועניג פון די היץ ווי אין אַ קעכעל און עס האָט געיאָגט די פאַרע פון זיך.

— לאָ'מיך זעהן ווער עס האָט מעהר וואַסער אויסגעטרונקען, איך צי ער. ווייזט דאָס קליינע ניין־יעהריגע מיידעלע אויף איהר עמער. האָט האָב איך שוין ניט. און ער האָט נאָך אַ האַלבען עמער. מאַטקע האָט זיך וויעדער פערשעהמט פאַר'ן מיידעל און גע־טרונקען דאס וואַסער.

— קוקט'ס קוקט'ס וואָס פאַר אַ גרויסען בויך איך האָב פון וואַסער — האָט דאָס מיידעל געוויזען און געקלאַפּט אויף איהר בויך מיט איהרע הענד — קוקט'ס, קוקט'ס! — און איך אויך! — ווייזט דער צווייטער אינגעל אויף זיין בויך, פון וועלכען עס איז פאַרע אַרויסגעגאַנגען ווי אויס אַ קוימען. נאָר מאַטקע האָט ניט געקענט ווייזען אויף זיין בויך. ער האָט צו וועניג וואַסער געטרונקען.

— קינדער, בלאָזען, בלאָזען, שפעטער וועט איהר ווייזען די ביי־כער! — יאָגט צו אַנטאָן.

מאַטקע'ן איז דאָס שפיעל מיט'ן פייער שוין ניט געפעלען. ער האָט זיך דערמאַנט אָן די לאַנקעס, אויף וועלכע ער איז געלעגען ביי זיך אין שטעדטעל; אָן דעם וואַסער אין וועלכען ער האָט זיך געבאַדען — אָן די קוה, פון וועלכע ער האָט מילך געזויגען, אָן די גערטענדלאַך פון וועלכע ער האָט גרינס גע'גנב'עט, אָן די וואַרימע זון, וועלכע האָ איהם געוואַרימט — און פערגלייכט דאָס צו דעם פאַרעדיגען אויווען וואָס שלאָגט פון זיך וואַרעמקייט, צו די טונקעלהייט פון דעם קאַמער צו דעם שווייס פון די לייבער — און ער האָט ניט געקענט פערשמטה פאַר וואָס מענשען טהוען דאָס; פאַרוואָס מענשען שטעהען יעצט מיט

זייערע קינדער ביי דעם ברענענדיגען אויווען און בלאָזען אין פייער און פרעגלען זיך אין דער היץ. אין דרויסען שיינט אזוי די זון און עס איז אזא ליכטיגער טאָג. פאָרוואָס געהען ניט אלע מענשען אויפ'ן פעלד און לעבען ניט ביים וואַסער און מאַכען זיך פייערלעך ווי ער האָט גע- טהאָן. ער האָט איינגעזעהען, אז ער איז אַרײַנגעפאַלען צו שלעכטע מענשען, וועלכע פייניגען זיך און אנדערע ביי אַ ברענענדען אויווען און מען דאַרף אַנטלויפֿען פון זיי ווי אַם געשווינדסטע. אָנצוקומען אויף אַ פעלד אין אַ שטאָדט אַרײַן און צו לעבען אזוי ווי ער האָט גע- לעבט ביז יעצט.

נאָך דערווייל האָט ער נאָך געטהאָן זיין אַרבייט מיט חשק. אַביי- סעל זיך שעהמענדיג פאַר דער קליינער מיידעל, וואָס בלאָזט געשווינד- דער און שטאַרקער פאַר איהם און טרינקט אויס מעהר וואַסער פאַר איהם. אַנטאָן איז פון איהם צופריעדען געווען און בעשטימט איהם צו האַלטען פאַר אַ מיטבלאָזער און איהם אויסצולערנען די מלאכה. דער אויפזעהער, אַ קליינער אידעל מיט אַ רונדיגען קאָפּעליושעל, וואָס איז ווי אַ מייזעל אַרומגעלאָפֿען פון איין ווינקעל קאָמער צום צווייטען, איז צום סוף צוגעקומען צו אַנטאָנ'ען און בעמערקענדיג דעם נייעם בלאָזער — האָט ער געפרעגט:

— ווער איז דאָס?

האָט אַנטאָן געענטפֿערט:

— עס איז אַ אינגעל פון שטאָדט, וועלכען דער פאָטער האָט מיר געגעבען אויף דער לעהר. ער וואוינט ביי מיר און איך לערען איהם אויס די מלאכה.

— און אַ פאָס האַט ער?

— ער איז דאָך נאָך אַ אינגעל, ער בעדאַרף ניט קיין פאָס.

— אלע בעדאַרפֿען אַ פאָס. איהר ווייסט דאָך, דער סטראַזשניק.

אין אַ פאָבריק בעדאַרפֿען אלע אַרבייטער אַ פאָס. ווער עס וויל אַרביי- טען דער מוז האָבען אַ פאָס — זאָגט דער אידעל זיכער.

— איך געהעם עס אויף מיר, איך וועל איהם שוין צישטעלען —

זאָגט אַנטאָן טראַכטענדיג, אז ער וועט מיט'ן סטראַזשניק שוין דורכ- קומען.

דער זיינער האָט געשלאָגען צוועלף. די פאָבריק האָט געפייפט און די אַרבייטער זיינען אַרויס אויפ'ן הויף. די ווייבער האָבען שוין גע-

ווארט מיט די טעפלאך עסען און יעדע משפחה האָט זיך פערקליבען אין אַן אנדער ווינקעל און געגעסען. מאַטקע איז מיטגעגאנגען מיט אַנטאָנ'ס משפחה. די גויע האָט פאר איהם געבראַכט אַ לעפעל און אַנטאָן האָט איהם צוגערוקט צום טעפעל אינאיינעם מיט זיינע קינדער, זאָגענדיג זיין ווייב :

— ווייסט, אין דעם יונג וועל איך האָבען אַ גוטען בלאָזער. אין אַביסעל צייט וועט ער מיר זיין אַ בעהעלפער, ווי אונזער יאַשי עליו השלום. ער האָט געמיינט זיין עלטסטען אינגעל, וואָס איז איהם גע- שטאַרבען פון סוכאָטע, ווי די מעהרסטע קינדער וואָס אַרבייטען אין די הוטעס.

און דענסטמאָל, ווען די קינדער זיינען געשטאַנען פאַר דער מור- טער און געוווּזען איהר די גרויסע בייכער און בעריהמט זיך מיט די עמער וואָסער וואָס זיי האָבען אויסגעטרונקען, האָט מאַטקע מיט בענק- שאַפט געקוקט אויפ'ן שוואַרצען וואַלד וואָס האָט זיך געוווּזען אין דער נאָהענט. ער האָט געבלאָזען אויף זיינע אָפגעבריהטע הענד און גע- טראַכט ווי אַזוי אַרויסצוקריגען זיך פון דעם „גיהנום“, אין וועלכען ער איז אַריינגעפאַלען.

.2

מאַטקע ראַטעוועט זיך פון „גיהנום“.

פאַרנאַכט. די גוים זיינען געזעסען פאַר דער טהיר פון זייערע הייזלעך און האָבען אָבגעאַטמהעמט פון דער גליהענדער לופט וואָס זיי האָבען אין זיך איינגעזאָפּט דעם גאַנצען טאָג אין דער הוטע. די על-טערע זיינען מיעד געווען און געלעגען ווי קלעצלעך און געקוקט מיט אויסגעלאָשענע אויגען ערגעץ. די קינדער אָבער, וועלכע זיינען ווי די עלטערע אַ גאַנצען טאָג אין „הוטע“ געווען און געגעסען פייערדיגע לופט, און אָנגעגאַסען זיך די בייכער מיט וואַסער — זיי האָט נאָך גע-טראָגען דער קינדערשער אימפעט. זיי האָבען נאָך געמיטה און חשק געהאַט צו שפּיעלען זיך און אויפצולאַכען פון צייט צו צייט. דאָס קינדישע לאַכען האָט בעלעכט און פרעהליך געמאַכט די שוואַרץ־פּעררוי־כערטע הייזלעך, וועלכע זיינען געשטאַנען ווי לאַנגווייליגע טרויעריגע קברים פאַר לעבעדיגע מתים. זייער לאַכען האָט ווי אַ זונענשטראַהל געשיינט אין געסעל און דאָרט אויך אַרויסגערופּען אַ לעבעדיגע, צו-פריעדענע מינע אויף די טויט־מיעדע פנים'ער פון זייערע עלטערען, וואָס האָבען געשמאַכט פאַר די הייזלעך.

מאַטקע האָט זיך צווישען די גוים, אין דער אַרבייטער־געסעל, אַרומגעדרעהט ווי אַ פרעמדער. ער האָט זיך ניט געפונען ניט צווישען די קינדער און ניט צווישען די עלטערע. די פּריילידיגע געזעלען, די ערוואַקסענע יונגען, האָבען געטרונקען ביער און געשטיעפּט מיט מיידלעך, נאָר מאַטקע'ן האָבען זיי ניט מיטגענומען און געקוקט אויף איהם פון דער הויף אַראָב. אַ „געפונענער“, כאַטש מאַטקע האָט שוין גע-טראָגען אַ נייעם צייגענעם אַנצוג, וואָס אַנטאָן האָט פאַר איהם גע-נומען אין אידיש געוועלבעל אויף באָרג. מיט די קינדער האָט ער זיך ניט געוואַלט חבר'ן. עס האָט איהם ניט געפאַסט אלס עלטערער „בלאָד-זער“. און לאַנגווייליג איז איהם געווען דאָ אין דער „פאַכריק“ פון דער

ערשטער מינוט וואָס ער איז דאָ אַרײַנגעקומען. ער האָט דאָס אַלעס ניט פּערשטאַנען. צוערשט האָט איהם די פּאַבריק מיט די פּײערלעך און די נייע מענשען אויסגעזעהן זעהר אינטערעסאַנט און ער האָט עס געהאַלטען פאַר אַ שפּיעל. אַז ער האָט אָבער דערזעהן, אַז יעדען טאָג איז דאָס זעלבע, יעדען טאָג קומט מען אין דער הוטע אַרײַן, און יעדען טאָג בלאָזען, בלאָזען... איז עס איהם אַזוי פּער'מאוס'ט און לאַנגווייליג געוואָרען, אַז ער האָט געוואָלט אַוועקגעהן. נור דערווייל האָט זיך ניט געמאַכט די געלעגענהייט. און עס האָט איהם אָבגע- האַלטען דערפון עפעס אַ מאָדנע זאַך.

אַנטאָן האָט געהאַט אַ מיידעל פון אַ יאָהר אַכט, ניין, און אפּשר עלטער. אַ קאַליקע, וואָס האָט ניט געקענט געהן אויף די פּיס. פּיס האָט זי יאָ געהאַט, נור ווי דינע צובראַכענע שטעקלעך, און זי האָט געמוזט זיצען אונטער זיך. אַלע האָבען געשריען אויף איהר. טיילמאָל פּלעגט זי אָבזיצען גאַנצע טעג אויף דעם זעלבען אָרט, זי האָט קיין כח ניט געהאַט זיך אַלײן צו בעוועגען, און קיינער האָט קיין צײט ניט געהאַט דאָס קינד אַוועקצונעהמען פון אָרט און אויף אַן אַנדער אָרט צו זעצען. און שטענדיג איז זי געווען אין וועג און מען האָט אָנגערעטען אויף איהר — האָט מען געשריען, ווי דאָס קינד וואָלט שולדיג געווען. האָט דאָס קינד געשמייכעלט אין פנים אַרײַן, ווי עס וואָלט זיך געוואָלט פּערענטפּערען. אַט די קאַליקע האָט מאַטקע'ן ניט געלאָזט אַוועקגעהן פון אַנטאָן'ס הויז.

עס איז אַזוי געווען. די צווייטע נאַכט נאָך דעם ווי אַנטאָן האָט שוין צוגענומען מאַטקע'ן פאַר אַ „בלאָזער“, האָט ער איהם אַהיים גע- נומען צו זיך שלאָפען. אַז עס איז געקומען צום לעגען זיך איז פאַר דעם נייעם מיטוואַוינער ניט געווען וואו צו שלאָפען און מיט וואָס איהם צוצודעקען. האָט אַנטאָניכע איהם געהייסען זיך אַוועקלעגען בײ דער קאַליקע, וואָס איז געלעגען בעזונדער אין אַ ווינקעל. די אַנדערע קינד דער האָבען ניט געוואָלט נעבען איהר שלאָפען. מאַטקע האָט געקוקט אויף דעם ווינקעל, וואו דאָס פּעקעל ביינער איז געלעגען אונטער אַ קאַפּטען ווי אַ קאַץ, מיט חשר. צום סוף האָט ער זיך אַוועקגעלעגט. גע- לעגען און געקוקט מיט מורא און פּרעמדקײט אויף די הייליגע בילדער וואָס זיינען בעלויכטען מיט רויטע לעמפלעך אויף דער וואַנד. געקלערט האָט ער, אַז ווען אַלע וועלען אײנשלאָפען וועט ער זיך אַרויס'ננב'ענען.

און ער האָט געקוקט אויף די זאכען, וואָס מיטצונעהמען אָדער אפשר אין דער שטיל איבער אַנטאָן'ס הויזען צו געהן און פון דאָרט געלד אַרויס'גנב'ענען און אַנטלויפען פון דאַנען. ערשט עס רוקט זיך ווער צו איהם און נאָרעט איין דאָס וואָרעם פנים'ל אין איהם ווי אַ קאָץ און מיט אַמאָל דערפיהלט ער, ווי צוויי דינע הענטלעך נעהמען זיין האַלז אַרום.

ער האָט זיך דערשראָקען, אָבגעשאַקעלט זיך און געכאַפט די קאָל ליכע און אָבגעשטופט פון זיך מיט עקעל. ער האָט געקוקט אויף דעם קינד. די קאַליקע האָט פערבויגען דאָס קעפעל, האַלב פערגלייכט די אויגען און אַ שמייכל האָט בעגאַסען איהר גאַנץ פנים'ל, און געפרעהט זיך אין דער שטיל.

— דו, דו ווייסט, אין וואָלד איז דאָ אַ וואַסער, באַדען זיך דאָרט מענשען און שדים. דו ווייסט דערפון? — זאָגט צו איהם די קאַליקע פלוצלינג.

מאָסקע האָט איהר געוויזען די צונג, און פערדרעהט זיך אויף אַן אַנדער זייט.

— דו, דו, וועסט מיר מיטנעהמען דאָרט אין וואָלד אַריין און באַדען מיר אין וואַסער? — האָט די קאַליקע איהם געוועקט. ער האָט זי געקאַפּיעט.

די קאַליקע האָט ניט געשריען, ניט געוויינט, נור מיט אַמאָל האָט מאָסקע דערפיהלט אַ וואַרעמקייט. עס האָט זיך ווער ענג צוגעקאָרטשעט צו איהם און בעהאַלטען אין איהם דעם קאָפּ, דאָס לייב, די פּיס און געפיעשטשעט איהם און געגלעט איהם, ווי אַ הינטעל וואָלט געלעקט. מאָסקע איז שוין געלעגען און האָט זיך ניט געריהרט פון אָרט.

נור פון דענסטמאָל אָן האָט ער געהאַט אַ מאָדנע געפיהל צו דער קאַליקע. ער האָט ניט געקענט דורכגעהן און זעהן ווי די קאַליקע קוקט מיט קנאה אויף די קינדער ווי זיי שפיעלען זיך אין געסעל, און זי קען זיך ניט ריהרען. מאָסקע האָט זי אָנגענומען און איבערגעטראַגען פון שטיבעל צו די קינדער צו. האָט ער עס שוין געמוזט שטענדיג טהאָן. ער האָט זיך מיט דער קאַליקע אַרומגעטראַגען און געוואָרען איהר אַפּעקון. ער האָט זי פיינד געהאַט און פלעגט זי שלאָגען ווען קיינער האָט ניט געזעהן, שטאַרבען זי אונטער'ן אָרעם, נור די קאַליקע האָט געקוקט אויף איהם מיט איהרע קליינע שוואַכע אויגעלעך און געשמיר

כעלט מיט די דינע ליפען, האָט ער עס ניט געקענט אַריבערטראָגען, ער האָט ניט געקענט אוועקגעהן פון אָרט, ער איז ניט געגאַנגען אין וואַלד אַרײַן, איז ניט מיטגעגאַנגען מיט די גרויסע געזעלען, נור איז געשטאַנען און אָבנעהיט די קאַליקע, און זי געטראָגען פון אײַן אָרט צום צווייטען.

דאָס האָט איהם ניט געלָאָזט אוועקגעהן פון אַנטאָן'ען. ער האָט אָפט געטראַכט, אַז ער וועט די קאַליקע מיטנעהמען אַמאָל אין וואַלד אַרײַן און אויסגראָבען א גרוב און וועט זי דאָרט בעגראָבען. דערנאָך וועט ער אַנטלויפען פון דער טרויעריגער פאַבריק. ער וואַלט דאָס גע- טהאָן אויך, נור ער האָט זיך געשעהמט צו טראָגען זי אויף די פליי- צעס איבער'ן געסעל.

די קאַנטאָר פון דער פאַבריק האָט געהאַט אַ געוועלבעל פאַר די אַרבייטער. די גוים פון דער פאַבריק האָבען ניט געקריגען בע- צאָהלט פאַר זייער אַרבייט מיט געלד, נור מיט קוויטלעך אין געוועל- בעל אַרײַן, אויף וועלכע זיי האָבען גענומען עכענוואַרג און קליידונג. דער איד פון דער הוטע האָט צוטהיילט די הערשאַפט איבער די גוים צו זיין משפּחה און א פעטער זיינער האָט געהאַלטען דאָס געוועלבעל פאַר די גוים, און וועלכער האָט זיי געצאָהלט אַכציג קאָפּיקעס סחורה פאַר אַ רובל, פאַר דעם פלעגען זיך אין דעם געוועלבעל זונטאג צוזאַמען- קומען די גויעס און די גוים, אָבנעהמען זייער פּאָסט און דיענען זייער גאָט — דאָס געוועלבעל איז אויך געווען זייער גאָטעסוויז. די אַרבייטער זיינען געווען קאַטאָליקען און די רוסישע פּאָליציי האָט זיי ניט ערלויבט קיין אייגענע קאַטאָלישע קירכע. זיי האָבען מורא געהאַט אָבצוריקמען זייער געבעט ביי אַ גוי אין שטוב, כדי די פּאָליציי זאָל זיי ניט כאַפען — זיינען זיי זיך צוזאַמענגעקומען צום אידען אין גע- וועלבעל, — א אידיש געוועלבעל, וועט קיינער ניט תּושר זיין. אויפ' געהאַנגען אויף די זעק מעהל אַ בילד פון דער הייליגער מוטער און פאַר איהר האָבען זיי געבעטען. מאַטקע איז געשטאַנען אויף דער וואַך, אָבגעוואַרט אויב ס'געהט ניט דער אוריאַדניק. ווען דער אוריאַדניק איז אָנגעקומען, האָט מען דאָס הייליגע בילד בעהאַלטען און מען האָט זיך גענומען מעהל וועגען, נאָפט קויפען און ביער טרינקען. וואָרים שכור'ן אין געוועלבעל איז געווען אַ גרינגערע עכירה פאַר'ן אוריאַדניק ווי גאָט בעטען.

דורך דעם וואָס מאַטקע האָט געהיט דעם אוריאַדניק, איז ער גער
וואָרען אַ גאַנצער חשוב ביי די גוים. איבריגענס איז שוין צוליעב איהם
צווישען די אידען פון קאַנטאָר און די גוים אין פאַבריק אָנגעגאַנגען אַ
שטילע מלחמה, די אידען אין קאַנטאָר האָבען געוואוסט אז מאַטקע איז
אַ איד. און אַ אידיש קינד געפינט זיך אין גוי'שע הענד. די גוים, ווי
אונטערדריקט זיי זיינען געווען, דאָך זיינען זיי שטאַלץ געווען, וואָס
ביי זיי געפינט זיך אַ אידישע נשמה, זיי ראַטעווען איהר אַרויס פון
„טייפּעל“, און געהאַלטען מאַטקע'ן פאַר אַן אייגענס פון גאַנצען דאָרף
גוים. דערווייל האָבען ביידע צדדים נאָך מורא געהאַט אַריינצומישען
דעם אוריאַדניק אין דעם עסק. און פון דעם האָט גאַנץ גוט געוואוסט
מאַטקע, און ער האָט אויסגענוצט די מחלוקה איבער איהם. ער פלעגט
אָפטמאַל אַריינקומען אין געוועלכעל, וואו די אידענע איז געזעסען און
געזאַגט תהלים, און איבערגעשראַקען די אידענע:

— איהר ווייסט, איך בין א איד.

— אוי! קרעכצט די אידענע — א איד אין א גוי'אישע שטוב.

עסט טרפות, בעט צו עבודה זרות. אוי!

— גיט מיר צוקערקעס, וועל איך ניט קושען דעם צלם.

— אוי איז מיר, וואָס מען הערט זיך אָן — זאָגט די איזענע, און

נעהמט אַ האַנד מיט צוקערקעס און גיט עס מאַטקע'ן.

— און מאַך אַ ברכה — זאָגט די אידענע.

— אָה, פאַר דעם מאַכען אַ אידישע ברכה? איהר וועט געבען

צוויי זעמעל צו, וועל איך מאַכען אַ אידישע ברכה.

די אידענע האָט זיך אויסגעדונגען מיט איהם אויף אַנדערהאַל-

בען, און אויסגעהאַנדעלט אַ ברכה פון מאַטקע'ן פאַר'ן אידישען גאָט.

און מיט די פערדיענסטען, וואָס מאַטקע האָט געמאַכט פון דער

אידישער אמונה האָט ער זיך תמיד געטהיילט מיט דער קאַליקע.

נור דאָך איז מאַטקע געטריי געבליבען דעם אידישען גאָט, וואָרים

וויפיעל אַנטאָן האָט איהם ניט געסטראַשעט מיט'ן רימען, וויפיעל

די שקצים און די שיקסעס האָבען ניט געלאַכט פון איהם, דעם צלם

האָט ער ניט געוואָלט קושען, דאָס געבעט צו דער „מאַטקע באַסקע“

האָט ער ניט געוואָלט זאָגען. און אז די גויע, די אַנטאָניכע האָט איהם

איבערגע'צלם'ט, האָט ער אויסגעשפיגען און איז געלאָפען צום ברונען

דאָס פנים אָבוואַשען.

א מאַדנע געפיהל איז דאָס געווען ביי איהם. יעדעס מאָל ווען די גויע האָט איהם געוואָלט איבער'צלם'ען, האָט ער די מאַמע דערזעהען, די רויטע זלאַטקע, ווי זי זיצט און נעהט איהם די הויזען און טרערען רינען איהר איבער'ן פנים, און ער ליענט אַ נאַקעטער אין ווייני קעל קעלער און קוקט אויף דער מאַמע'ס טרויעריגען פנים... און אז ער האָט זיך אָן דער מאַמען דערמאָנט, האט ער געוואָלט דער גויע, וועלכע איז איהם געגאַנגען איבער'צלם'ען, דאָס פנים אויס-קראַצען.

און דערווייל איז איהם אַלעס אזוי פער'מאוס'ט געוואָרען, דאָס בלאָזען אין פייער, דער ברענענדיגער אויווען און דאָס עסען מיט'ן אָנגערויכערטען חזיר'שמאַליץ, און דאָס שוואַרצע אַרבייטער-געסעל, מיט די הייליגע בילדער, וואָס הענגען ביי אַנטאָן'ען אין שטוב — אז ער האָט אַלעס געוואָלט אונטערצינדען: די הוטע מיט די הייזלעך, מיט די הייליגע בילדער, מיט דער אידענע וואָס זיצט אין געוועלכעל; אָנ-לעגען אַ גרויס פייער און אַלעס אונטערצינדען און אַליין אַנטלויפען. און ער וואָלט עס געטהאָן, נור ער האָט זיך ניט געקענט אָבטשעפען פון אַנטאָן'ס קאַליקע. אז ער איז אַהיים געקומען פאַרנאַכט פון פאַבריק, האָט ער די ערשטע זאָך גענומען די קאַליקע און אויפגעהויבען פון איהר אָרט, אויף וועלכען זי איז אָבגעזעסען אַ גאַנצען טאָג, זי אַרויס-געטראָגען אין גאַס און אַוועקגעזעצט ביי די שפּיעלענדע קינדער. דער-נאָך איז ער געלאָפּען אין אידישען געוועלכעל אַריין און אָבגעהאַנ-דעלט ביי דער אידענע פאַר אַ אירישע ברכה אַ פאַר צוקערקעס מיט אַ זעמעל, און געבראַכט דער קאַליקע. דערנאָך האָט ער זיך געלאָנג-ווייליגט און געקאַפּיעט די קאַליקע און געשלאָגען זי, און דאָס מיידעל האָט געקוקט אויף איהם מיט די אויגען און צוגעשמייכעלט שטום מיט די דינע ליפּען.

נור נאָך האָבען זיך די אידען און די גוים פון דער פאַבריק גע-גרייט אויף אַ מלחמה איבער מאַטקע'ן, ווען מאַטקע האָט זיי פּלוצים אַלעמען פערלאָזט. עס איז אזוי געשעהן. אַמאָל, אין אַ פאַרנאַכט, ווען די גוים זיינען מיעד פון דער פאַבריק אַהיים געקומען, האָט זיך פּלור-צים איבער'ן וועג, וואָס פיהרט דורך דאָס אַרבייטער-געסעל, געוויזען אַ הויכע לאַנגע בויד מיט פענסטערלעך און אַ קוימען ווי אַ גרויסע שטוב, איינגעשפּאַנט צו צוויי חיות, וואָס דאָס זיינען ניט געווען ניט

קיין פערד און ניט קיין עולען. הינטער'ן בויד זיינען נאָכגעגאָנגען און עזעלע, אַ הונד און אַ ציעג אָנגעבונדען צו דער בויד. פון די פענסטער האָט אַרויסגעקוקט אַ מיידעל און אַ הויכער יונג מיט אַ באַטיק אין דער האַנד איז נאָכגעגאָנגען נאָך דער בויד. ערגעץ-וואו פון אינוועניג האָט מען געהערט בעמבעלעך און אַ פויגעל פיסטשען. אז די קינדער פון געסעל האָבען דערזעהן די בויד פון די קאָמעדיאַנטען. מיט דעם עזעלע און דער ציעג, האָבען זיי געמאַכט אזעלכע געוואַלדען פון פרייד, אַז זיי האָבען דאָס געסעל פּערהילכט, און זיינען נאָכגעלאָך פּען נאָך דער בויד. מאַטקע האָט זיך אויף שטאַרק דערפרעהט מיט די קאָמעדיאַנטען און דעם פויגעל וואָס איז געזעסען אין שטייג. ער איז נאָכגעלאָפּען נאָך דער בויד. ער האָט געהערט הינטער זיך זיין נאָך מען רופּען (צי האָט זיך איהם נור געדאַכט אַזוי), ער האָט זיך אומגע-קוקט און דערזעהן דאָס קינד. די קאַליקע איז איינע אַליין איבערגע-בליבען זיצען אויף איהר אָרט אין מיטען געסעל און אַלע זיינען אַנטלאָך פּען פון איהר. ניט קלערענדיג קיין סך האָט ער געכאַפּט די קאַליקע אויף די פלייצעס און נאָכגעלאָפּען נאָך דער בויד, אַ שטיק וועג אין וואַלד אַרײַן. די איבריגע קינדער זיינען שוין אָבגעשטאַנען, צוריקגע-נאַנגען, איהם גערופּען :

— מאַטקע, מאַטקע, קעהר זיך אום, עס ווערט פינסטער.

מאַטקע האָט אָבער ניט געקלערט פון צוריקקעהרען זיך. ער איז נאָכגעגאָנגען נאָך דער בויד, אויף זיינע פלייצעס די קאַליקע, וועלכע האָט איהם מיט די הענטלעך אַרומגענומען דעם האַלז. ער האָט גע-וואוסט ביי זיך, אַז צוריקגעהן אין דער פאַבריק פייער בלאָזען, וועט ער שוין ניט. ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט נאָכגען נאָך דער „בויד“ מיט די עולען און די פּאָפּוגאַיען, און וואו זיי וועלען בלייבען געכטיגען וועט ער אויף בלייבען און וואו זיי וועלען געהן, וועט ער אויף געהן. נור וואָס טהוט ער מיט דער קאַליקע וואָס ער האָט אויף די פליי-צעס? צוריקגעהן אין דאָרף, זי צוריקטראָגען, וועט ער ניט. ער וועט פּערליערען די קאַטאַרינשטיקעס. ער האָט אַראָבגענומען די קאַליקע פון זיינע פלייצעס און געוואָרפּען אויף דר'ערד, און איז אַנטלאָפּען. נור אַ פּאַר מאָל איז ער צוריקגעגאַנגען. דאָס מיידעל איז געזעסען, די דינע צובראַכענע פיסלעך אונטער זיך, און געקוקט אויף איהם. נור איהרע אויגען זיינען יעצט גרעסער געוואָרען, גלאַנצענדיגער און שרע-

קעדיג. און וואָס גרעסער עס זיינען די אויגען ביי דער מיידעל געוואָר
דען, אַלץ בייזער איז ער געוואָרען אויף איהר. ער האָט זי אייניגע מאָל
נוט אָנגעבויקערט און איז אַנטלאָפּען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז
זי רופט זיין נאָמען. ער האָט זי אָנגענומען מיט ביידע פינגער פאַר
איהר דינעם האַלז, נור זי האָט גאָר ניט געזאָגט, געקוקט אויף איהם
און געשמייכעלט, האָט ער איהר אָבגעלאָזט. דערנאָך האָט ער געוואָלט
דעם וואַלד אונטערצינדען אינאיינעם מיט דער קאַליקע, האָט ער ניט
געהאַט קיין פייער. און דאָ איז שוין די בויד געווען אוועקגעפּאַהרען.
האָט ער אָנגעהויבען צו פּאַטשען די קאַליקע, און געשריען צו איהר:
„שריי, וויין, שריי!“ און איז אַנטלאָפּען. געלאָפּען נאָכ'ן גערויש פון
די רעדער, וואָס פיהרען די קאַטאַרינשטשיקעס.

נור די קאַליקע האָט ניט געשריען און ניט געוויינט. די נאַכט איז
וואָס אַמאָל שוואַרצער געוואָרען, און מאַטקע'ן האָט זיך געדאַכט, אז
פון דער נאַכט קוקען אַרויס די צוויי גרויסע אויגען פון דער קאַליקע
און קוקען איהם נאָך פון הינטען.

ער האָט געפיהלט די אויגען אויף זיין רוקען...

.3

קאטארנישטשיקעם.

די בויד איז געפאָהרען און מאַטקע איז ווי אַ הונד נאָכגעלאָפּען
 ניט וויסענדיג וואוהין עס פערפיהרט איהם. דער יונג מיט'ן רינגעלע
 אין אויער, וואָס איז נאָכגעגאָנגען נאָכ'ן וואָגען האָט שוין מאַטקע'ן
 געהאַט בעמערקט און געפרעגט איהם וואָס ער וויל. מאַטקע האט ניט
 געענטפערט. ער איז געשטאַנען ווען מען האָט זיך אָבגעשטעלט און
 געלאָפּען ווען מען איז געפאָהרען. שפעט אין אבענד האָבען זיך די
 קאטארנישטשיקעס אָבגעשטעלט אויף א פעלד נעבען אַ וועלדעל, ניט
 ווייט פון אַ דאָרף. דער הויכער יונג האָט אויסגעשפּאַנט די בהמות,
 וואָס האָבען געשלעפּט די בויד, און זיי אָנגעבונדען ביי די רעדער
 זיי פּאַשען. ער האָט זיך גענומען צוזאַמענקלייבען העלצער און צווייגען
 פון וואַלד און אָנגעלעגט אַ פייער. צום פייער האָט זיך פּלוצים מאַטקע
 אונטערגע'גנב'עט מיט אַ פּולען אָרים טרוקענע צווייגען, וואָס ער האָט
 אויך פון דעם וואַלד צוזאַמענגעקליבען און האָט געהאַלפּען דאָס פייער
 אויפבלאָזען. דער יונג האָט איהם אָבגעשטעלט :

— ווער ביזטו ?

— איך ווייס ניט.

— וואָס הייסט ?

— איך זאָב ניט קיין טאַטע, איך האָב ניט קיין טאַטע.

— פון וואָגען קומסטו ?

— איך בין נאָך דער בויד נאָכגעלאָפּען.

— וואו ביזטו געווען ?

— איך בין געווען אין דער „הומע“, ביי די נויס — האָבען זיי
 מיך געוואָלט שמד'ן, געשלאָגען, אז איך זאָל דעם טרפה'נעם צלם קור
 שען. האָב איך ניט געוואָלט, בין איך אַנטלאָפּען פון זיי. בין איך גע-

נאנגען אויפ'ן וועג, האָב איך אייך געזעהן — בין איך נאָך אייך נאָכ־
געלאָפּען.

— וואָס ווילסטו דאָ טהאָן?

— נעהמט'ס מיך מיט, איך וועל העלפּען די פּערד טרייבען, איך
קען, איך וועל אַלעס טהאָן, וואָס איהר וועט נור הייסען — איך קען.
נעהמט'ס מיך מיט.

מאָטקע האָט דאָס געזאָגט אין אזא טאָן, מיט אזא בעטענדיגע
שטימע, אז דער יונג האָט אויפגעהויבען פון פייער אַ ברענענדיגע
צווייג און בעלויבטען מאָטקע'ן. ער האָט געוואָלט זיין פנים זעהן.

— העי, אַלטער תּרח קום נור אַרויס, גיב נור אַ קוק.

פון די פענסטערלעך פון דער בויד, וועלכע זיינען שוין געווען
בעלויבטען מיט אַ שוואַך ליכט וואָס קומט פון אַ נאָפּט־לעמפעל, האָט
בען מיט אַמאָל אייניגע געזיכטער אַרויסגעקוקט.

— וואָס איז געשעהן?

— עפעס אַ קליינער „יאַט“ איז אונטערגעקומען. בעט זיך מ'זאָל
איהם מיטנעהמען.

— פּפּוי זאָלסטו מיר ווערען. די נכּפה (די נשמה) איז מיר
אַרויס, געמיינט, אז מען וויל די גדולים (די פּערד) אַוועק'לקח'נען.
אַדער דער ארון (דער סטראַזשניק) איז געקומען. יאָג איהם אַוועק. מיר
וועלען באַלד האָבען אַ דאָרף גוים, אודאי אַ שגז פון דאָרף, — האָט
אַ שטימע פון אַ פנים אַרויסגערעדט.

— ניין. עס איז אַ לינקער „יאַט“. (א גנב'שער חברה־מאָן).

— וואָס וויל ער? פיהר איהם אַריין, לאָמיק זעהן.

דער יונג האָט אָנגענומען מאָטקע'ן און איהם אַריינגעבראַכט דורך
אַ קליינע הינטערשטע טהיר אין די בויד אַריין.

אז מאָטקע איז אין בויד אַריין האָט ער קיין וואָרט ניט געקענט
אַרויסריידען. ער איז פּערכאַפּט געוואָרען פון דעם וואָס ער האָט גע־
זעהן.

די בויד איז געווען אַ לאַנגע, שמאַלע שטוב, מיט קליינע אָבטהיי־
לונגען, וועלכע זיינען געווען פּערהאַנגען מיט פּאַרהאַנגלעך. אַ צוויי
קליינע נאָפּט־לעמפלעך האָבען זיך געברענט אין די ווינקלעך און ראָס
ליכט, וועלכעס איז געפאַלען אויף די רויטע פּאַרהאַנגלעך, וואָס זיינען
געהאַנגען פאַר די בעטען האָט די שטוב גענעבען אַ וואַרימעס היימי־

טעם אויסזעהן. אין מיטען בויד איז געהאנגען א גרויסע שטייג. אין גייהר איז געזעסען אויף א שטעקעלע א רויטער פאפוגאני, וועלכער האָט געהאלטען אין איין אַרוויסקוויטשען א מענשליך וואָרט: „אַלטער תרח“, דער נאָמען פון דעם עלטסטען קאטארינשטיק, דעם בעל-הבית פון בויד. דער „אַלטער תרח“ איז געלעגען מיט די גרויסע שטיוועל אויסגער-צויגען אויף א פאק מאַטראַצען, בעט-געוואַנד און ציגיינערשע קאָל-דרעס. ער האָט אויך געהאַט, ווי דער יונג, א רינגעלע אין אויער, נור א גאַלדענס און א גרעסערס. ער האָט געהאַט א גרויסען קאָפּ בעוואַקט סען מיט גראָהע האָר, וועלכע האָבען זיך געקרייזעלט ווי לאָקען, און ארום דעם קאָפּ איז געגאַנגען א געגאַלטער פאַס, וואָס האָט ווי א ראָד אויסגעגליכען און ארוםגענומען דעם קאַרק, די פּאות מיט דעם שטערען. א פּאַר שטאַרקע גראָהע ברעמען, וואָס האָט זיך געדאַכט, אז זיי זיינען אַכגעפּאודערט, האָבען איהם פּערדעקט די אויגען, נור די נאָז, וואָס איז געווען פּלאַטשיג, ברייט, בעוואַקסען מיט איינצעלנע שביציגע האָר, האָט הויך געבלאָזען, געשנאָרכט וואַכעדיגערהייט אין צופּלאַשעט ווי א ווינד די גרויסע דיקע וואַנצעס, וואָס האָבען געהאַנגען אויף די פּעטע ליפּען. מיט דער האַנד, אין וועלכער ער האָט געהאַלטען א קליינע, פּערסמאַלעטע און האַלב-אויפּגעגעסענע לולקע, האָט ער געגעבען א מאַך און א וואונק געטהאָן מיט די אויגען, אז מען זאָל איהם צופיהר רען מאַטקע'ן.

דער הויכער יונג מיט'ן באַטעק אין דער האַנד האָט אָנגענומען מאַטקע'ן ביים רוקען און אַוועקגעשטעלט פאַר'ן „אַלטען תרח“. דער „אַלטער תרח“ האָט זיך אַבער ניט געריהרט פון אַרט, אָנגער-קוקט איהם, און געגעבען א ברום:

— העי, מכשפה, גיב נור אהער די לאַמפּ.

פון א ווינקעל האָט זיך ווער אפירגערקט און צוגעטראָגען א לאַמפּ. מאַטקע האָט נור בעמערקט שוואַרצע לאַנגע ווייבערשע האָר, וועלכע האָבען זיך שוין געגראָהט, און א רויט אַכגעברענט ווייבערשע לייב, וואָס האָט אַרוויסגעקוקט פון א צוריסענעם רויטען קאַפּטען. דער „אַלטער תרח“ האָט גענומען דעם לאַמפּ, בעליכטען מאַט-קע'ן, אָנגעקוקט איהם און געפּרעגט:

— ווער ביזטו?

מאַטקע האָט ניט געענטפּערט. ער איז פּערכאַפּט געוואָרען פון

דעם סוויסטשערען פון די קאנאריק־פויגעלעך, וואָס האָט זיך געהערט פון די ווינקעלעך, פון דעם קוויטשען פון דעם פּאָפּונגאָי. ער איז געווען ווי אין אַן אַנדער וועלט, און איהם איז דאָ אזוי געפעלען געוואָרען, אז ער איז גרייט געווען דאָס לעבען אוועקצוגעבען, אַבי נור צו פּערבלייבען מיט זיי.

— ווער ביזטו? — פּרעגט נאָך אַמאָל איבער דער „אַלטער תּרח“ מיט אַ שטאַרקער באַס שטימע.

— איך בין אַ יתום, איך האָב קיין טאַטען ניט, איך האָב קיין מאַמע ניט — זאָגט וויעדער מאַטקע זיין בעקאַנטען שפּרוך מיט אַ טאָן, אין וועלכען עס הערט זיך אי אַ וויינען, אי אַן עקשנות. — שוין געהערט. זאָנסט ליגען. אַ „כתב“ האָסטו? ווייו נור אַהער!

מאָטקע קוקט איהם אָן.

— האָסט אַ פּאַס, ווייו נור דעם פּאַס — גיט איהם דער הויכער יונג צו פּערשטעהן וואָס דער אַלטער מיינט. — איך האָב ניט קיין פּאַס. די גוים האָבען איהם ביי מיר צו גענומען.

— וועלכע גוים?

— וואָס האָבען מיר געכאַפט און מיך געוואַלט שמד'ן און איך האָב ניט געוואַלט, ווייל איך בין אַ איד. בין איך אַנטלאָפען פון זיי. — וועמען דערצעהלסטו די מעשיות, ביזט אַ גנב, ביזט אַנטלאָפּען פון אַסטראָג, פּאָליציי זוכט דיך. נעהם איהם, מיר וועלען איהם איבערגעבען צו דער פּאָליציי.

מאָטקע איז האַלב דערשראָקען געוואָרען, נור ער האָט געשמיי־כעלט. ער האָט געוואוסט, אַז איידער זיי קוקען זיך אום קען ער אַנטלוי־פען פון זיי און דערפאַר האָט ער ניט מורא געהאַט. נור פּלוצים האָט ער עפעס דערזעהן, וואָס האָט איהם וויעדער דעם אַטהעם פּערכאַפט. פון אונטער אַ פּאַרהענגעל איז אַרויס אַ מיידעל. זי איז געווען אָנגעד־טהאָן אין אַ רויטען טריקאָט, וואָס איז געווען אויסגעגאַסען אויף איהרע יונגע שמאַלע פּיס, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז דער רויטער טריקאָט איז אַ צווייטע הויט פון איהר לייב. אויף די נאַקעטע הענד און ברוסטען אַרויפגעוואָרפען אַ בלאַהליך טולען קאַפטענדעל. די האָר איהרע זיינען געווען שוואַרץ, לאַנג און צופּלאַשעט איבער'ן גאַנצען רוקען און פנים.

זי האָט מיט איין האַנד אוועקגעשאַרט די האָר פון פנים און מאַטקע האָט דערזעהן אַ פּאָר שוואַרצע, יונגע, ברענענדיגע אויגען, אַ פּאָר רויטע אַבגעפאַרבטע ליפעלעך און בעקעלעך, און אַ פּאָר גרויסע גאַלדענע רינג-גען האָבען זיך געבאָמבעלט אויף איהרע אויערען. אין דער האַנד האָט זי געהאַלטען אַ שפיגעלע, אין איהרע האָר האָט געשטעקט אַ קאָם, און אויף איהר אַקסעל איז געשטאַנען אַ בלאַזער פּויגעל מיט אַ לאַנגען אַבגעגאַלרעטען שנאָבעל, וועלכער האָט עפעס געמראַטשעט. מאַטקע איז אזוי געווען פּערכאַפט פון דעם בילד, אז ער האָט שוין פּערגעסען וואָס דער „אַלטער תּרח“ האָט איהם געסטראַשעט און וואָס דער „הויז-כּער יונג“ האַלט איהם פּעסט ביים רוקען. ער האָט געקוקט אויף דער מיידעל, אַ שמייכעל פון הנאה האָט פּערגאַסען זיין פנים און ער איז גרייט געווען אוועקצולעגען זיך אַ טויטער צו איהרע פּיס.

— נו, זאָג בעסער מיט גוטען ווער דו ביזט, וועל איך דיך אָפּ-לאָזען. ביזט אַ גנב, הע? אַנטלאָפּען פון אַסטראָג, וואָס? אז ניט וועל איך דיך איבערגעבען צו דער פּאָליציי — זאָגט דער אַלטער נאָך אַמאָל.

— ווער איז דאָס? — פּרעגט די מיידעל מיט אַ קלינגענדע שטימע.

— אַ גנב, געקומען אונז די „חיות“ אויסשפּאַנען — זאָגט דער אַלטער.

— איך בין ניט קיין גנב, איך בין ניט אַנטלאָפּען, און פּאַר'ן סטראַזשניק האָב איך ניט קיין מורא, און פּאַר איך אויך ניט. איך האָב פּאַר קיינעם ניט קיין מורא — שרייט אויס מאַטקע מיט זיכער-קייט. ער איז רויט געוואָרען און איז צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען פּערשעהמט געוואָרען פּאַר'ן מיידעל מיט'ן בלאַהען פּויגעל.

— וואָס, דו האַכט ניט קיין מורא! און אז מען וועט דיך שלאָגן גען? — זאָגט דער אַלטער מיט אַ געלעכטער.

— וועל איך צוריקשלאָגען, איך קען.

— וועסט צוריקשלאָגען, הע? — גיט איהם דער הויכער יונג.

וואָס שמעהט הינטער איהם, אַ קלאַפּ מיט'ן באַטעק איבער'ן קאָפּ.

מאַטקע האָט זיך אויסגעדרעהט, געמאַכט אַ פּויסט און געוואָלט זיך וואַרפען אויפ'ן יונג. נור אין יונג'ס פנים און מינע האָט ער דער-קענט, אז מיט דעם קלאַפּ וואָס ער האָט איהם געגעבען איבער'ן קאָפּ.

האָבען זיי איהם אַרײַנגענומען אין זייער חברותא. מאַטקע איז זיי גע-
פעלען.

— אז די האַנד זאָל דיר אָבדאַרען — שפּרינגט צו די אידענע,
וואָס דער „אַלטער תּרַח“ האָט זי פּריהער גערופּען „מכּשפּה“ און גיט
א זעץ מיט איהר האַנד דעם גרויסען יונג — קומט צוגעהן צו זיי א
יתום, האָט גיט קיין טאַטע, גיט קיין מאַמע, שלאָגען זיי איהם; אז
אויסגעריסען זאָלט איהר ווערען. הער זיי גיט, די אַלטע תּרַח'ס, זיי
קענען דען אַרבייטען, די גראַבע בייכער, פּרעסען קענען זיי. איך געהם
דיך צו, איך וועל דיך האַלטען. הער זיי גיט, בלייב מיט אונז.

— שאַדט גיט, אַלטע מכּשפּה, שאַדט גיט. אז ער וויל ווערען א
קאַטאַרינשטיק, מוז ער קענען אויסהאַלטען א קלאַפּ.

— איך קען, עס טהוט מיר גיט וועה — זאָגט מאַטקע וואוילע-
ריש.

— גיב נור אַ קוק ווי די אַלטע מכּשפּה געהמט זיך אָן פאַר איהם!
האָב גיט קיין מוראַ, דער יונג וועט דיר גיט וועלען זיין קיין ליובאַוויניק.
— האָב איך איך אַלעמען אין דר'ערד, פּרעסערס. דער טאָפּ איז
שוין אָבגעקאַכט, קומט פּרעסען.

— קום נור אַהער, קליינער „יאַט“ — רופּט איהם דער „אַלטער
תּרַח“ — ווי רופּט מען דיך?

— מאַטקע.

— ביי אונז וועכטו הייסען „שמד'ניק“. ווילסטו?

— איך וויל.

— ווילסטו זיין אַ קאַטאַרינשטיק?

— יא.

— ציה מיר אַראָפּ די שטיוועל.

מאַטקע האָט זיך גענומען די שטיוועל אַראָפּציהען. עס האָט לאַנג
געדויערט ביז מאַטקע, מיט'ן גאַנצען כּח וואָס ער האָט געהאַט, און
וואָס ער האָט געוואָלט זיך וויווען פאַר דער מיידעל, וועלכע איז נאָך
געשטאַנען און איהם בעטראַכט, האָט אַראָפּגעצויגען די שטיוועל פון
„אַלטען תּרַח'ס“ פּיס אַראָפּ, — אזוי שווער איז געווען די לאַנגע
כאָליוועס אַראָפּצו ציהען פון די פּיעלע אָניצעס, אין וועלכע דער אַל-
טער האָט זיך זיינע פּיס איינגעוויקעלט. מאַטקע האָט געוויזען וואָס ער
קען. ער האָט פּלינקער די שטיוועל אַראָפּגעצויגען ווי דער גרויסער יונג

טהוט דאָס יעדען אבענד. דער „אַלטער תּרח“ האָט געוואונקען צו דער
 מיידעל, אויף מאַטקע'ן געוויזען אז ער האָט כח, און געפרעגט די מיי-
 דעל מיט אַ וואונק:

— נו, ווי געפעלט דיר דער נייער אורח?

— ער געפעלט מיר בעסער פאַר אייך ביידען, אַלסע היהנער
 פרעסערס — האָט די מיידעל אָבגעענטפערט און איז פערשוואונדען
 הינטער דעם פאַרהענגעל...

.4

מאטקע זוערט א קונצענמאכער.

צומארגענס אין דער פריה, בענינען, האָט מען זיך געריכט וויי-טער אין וועג אַרײַן. מאָטקע, וואָס האָט מיט די פּערד אין דרויסען גע-נעכטיגט, האָט געקוקט אויף דעם „אַלטען תּרַח“, און אַ בקשה און אַ פּחד איז געלעגען אין זײַן בליק, ווי בײַ אַ הונד — אַז זײ זאָלען איהם מיטנעהמען. דער „אַלטער תּרַח“, אָנגעטהאָן אין „פּאַלנע פּאַרם“ מיט'ן גראָבען געפּלאַכטענעם באַטעק אין האַנד, מיט דער פּײַפקע אין מויל און מיט דעם קאַטאַרינאַרסקען היטעל, וואָס האָט אַ גלאַנצענדיגען דאַ-שעק, פּערוואָרפען אויף זײַן גרשיבע, האָט געגעבען אַ מאַך מיט'ן באַ-טעק אויף מאָטקע'ן און געגעבען אַ געשרײַ :

— העי, ממזר, נעהם צונויף דעם היי וואָס די „חיות“ האָבען אָנגעוואָרפען און זעג אַרויף אויף דער בויד.

מאָטקע האָט נור אויף דעם געוואַרט, אַז מען זאָל איהם הייסען עפעס טהאָן. פּלינק און מיט חשק האָט ער צוזאַמענגעגראַביעט דעם היי, אַרויפגעלעגט אויף דער פּוהר. דער „הויכער“ יונג, וואָס דער „אַל-טער תּרַח“ האָט איהם גערופּען „קאַנאַריק“ (און מיר וועלען איהם אויך אַזוי רופּען), האָט זיך גענומען די פּערד צו שפּאַנען.

וויעדער האָט מאָטקע געקוקט מיט זשעדנע און פּרעגענדע אוי-גען, אויב ער קען דאָ ניט מיטהעלפען.

— העי, ממזר, ציה איין דעם רויטען „קלזחומר“ אין שפּאַן ; וואָס שטעהסטו מיט פּערלעגטע הענד ! — און אַ פּלעם פּון באַטעק האָט געגעבען אַ בריה איבער זײַנע פּלײַצעס.

נאָך קײַנמאָל איז מאָטקע ניט געווען אַזוי גליקליך פּון אַ קלאַפּ ווי דאָס מאָל, וואָרים דער קלאַפּ איז געקומען פּון „אַלטען תּרַח“ אַלײַן. ער האָט איהם די האַנד געוואָלט קושען דערפּאַר, און פּלינק זיך גע-כאַפּט צום „רויטען קלזחומר“.

'באלד זיינען געווען די "חיות" געשפאנט. פון דער בויד האָט זיך אויפגעפענט אַ לעדענדעל און עס האָט זיך געוויזען דאָס מיידעל אין רויטען טולענעם קאפטענדעל, וואָס ער האָט נעכטען געזעהן אין דער בויד.

זי האָט געהאלטען אין דער האַנד דעם בלויען פויגעל מיט'ן גאַנצן גענאָלדעטען שנאָבעל, און האָט זיך געקעמט די האַר און גע-זונגען אַ ליעד אויף רוסיש.

טויזענד האָב איך געליעבט,

טויזענד האָב איך אויפגעהערט,

נאָר אָן איינעם

קען איך ניט פערגעסען.

מאָטקע איז אזוי פערבאָפט געווען פון ליעד, אז ער האָט ניט גע-וואוסט וואו די אויגען אַהינצוטהאָן, און האָט נאָך ניט געגלויבט זי מען נעהמט איהם מיט. זיין בעשיצערין, די דיקע אַלמז פרוי, די "מכשפה", וואָס האָט איהם נעכטען צוגענומען אויף איהר "גוט זאָגען", האָט זיך ניט געוויזען אין פענסטער'ל, מען האָט זי אָבער אָנגעזעהן, אז זי געפינט זיך אין דער "בויד", אָן דעם רויך וואָס איז אַרויסגע-גאַנגען פון קוימען...

און טאַקע האָט זיך באלד געוויזען איהר פנים פון אַ פענסטער'ל. זי האָט געהאַט פערבונדען דאָס פנים מיט אַ טוך און די שוואַרצע קודלעס איהרע זיינען ניט געווען פערקעמט, האָט זי טאַקע אויסגע-זעהן ווי אַ מכשפה. זי האָט געגעבען אַ מאַך מיט די אַרויפגעשארטע אַרבעל צום "אַלטען תרח" און אַ חנ'דעל האָט זיך צוגאַסען אויף איהר פעט, אַלט, פליישיג געזיכט.

— וואָס, דו פאַהרסט אַוועק "מיט'ן טרוקענעם", "אַלטער תרח";

וואָס וועל איך צושטעלען אויף מיטאָג?

— האָסט דאָך עפעס צוגענומען אַ נייעם "מאַכער", לאָמיר זעהן

וואָס ער קען — ווייזט ער מיט'ן באַטעק אויף מאָטקע'ן.

— העי, "אורח", אַנו לאָמיר זעהן וואָס דו וועסט ברענגען אויף

"פריהשטיק" פון דאָרף! — ווינקט צו איהם "קאַנאַריק" מיט זיינע רויטע אויגען און מיט די רויטע האַר, וואָס האָבען זיך איהם געקלעבט אויפ'ן "זומער-בעשפרענקעלטען" שטערן פון פערשוויצטקייט.

— אויף מיטאָג אויך און אויף נאַכט-עסען אויך — ווינקט איהם

צו דער „אלטער תרה“. געה, לאָז דיך דורך הינטער די הייזלעך פון דאָרף. מיר וועלען וואַרטען אויף דיר אויף יענער זייט ביים וועלדעל. מיט חשק האָט מאָטקע זיך געלאָזט אין דאָרף אַריין נאָך „פרייה-שטיק“, „מיטאָג“ און „נאַכט-עסען“. ער האָט מורא געהאַט, אז די בויד זאָל איהם ניט איבערלאָזען און אַליין אַוועקפאַהרען אָהן איהם. אפשר איז עס אַ שפּיצעל וואָס מען טהוט איהם אָב, פטור צו ווערען פון איהם. ער האָט געוואָרפען אַ בעטענדיגען בליק צו דער „מכשפה“ מיט'ן פערבונדענעם פנים, אז זי זאָל אַ מליץ יושר זיין און וואַרטען אויף איהם. צום פענסטער'ל, וואו דאָס מיידעל איז געזעסען, האָט ער מורא געהאַט צו קוקען, און געלאָזט זיך אויף גאַט'ס חסד אין דאָרף אַריין.

ווי עס זאָל ניט זיין, ער האָט זיך געוואָלט אויספיינען פאר דער חברה, ווייזען וואָס מאָטקע קען. ווי אַ קאץ איז ער געקראַכען הינטער די הייזלעך פון דערבעל. און דענסטמאָל, ווען די פויערטעס מיט די קינדער זיינען אַרויס פון געסעל פון דערפעל בעוואונדערען די קאַטאַ-רינשטשיקעס מיט די פייגעל, וואָס זיינען פאַרבייגעפאַהרען דעם דער-פעל מיט אַ געקלומפערין, האָט זיך מאָטקע אַריינגעלאָזט אין די הויפען פון די פויערים. אין אַ זאק אַריין האָט ער אַריינגעוואָרפען הנהנער, קאַטשקעס, זיי צוגעדושעט, אז זיי זאָלען ניט שרייען, נור געזוכט האָט ער יונגע געזלעך, דערטאַפט, אָנגעכאַפט ביים העלזעל, און אַריין אין זאק אַריין. באַלד איז דער זאק פול געוואָרען מיט עופות, שווער געווען צו טראָגען, און ער איז געקראַכען אין זומד פען, איבער פלוטען און צווישען בעוואַקסענע קוסטען, אז מען זאָל איהם ניט זעהן. די בויד האָט טאַקע געווארט אויף איהם אויפ'ן וועג, ביים וועלדעל. ער האָט זי דערזעהן, צוגעלאָפען מיט פרייד און אַרויסגעשיט פון זאק די עופות.

די אַלטע „מכשפה“ האָט געטאַנצט פאַר פרייד און געמאַכט מיט שפּאַט צו „קאַנאַריק'ען“:

— נו, דו וואָלסט עס אויך געקענט, האָ? פרעסער זיינט איהר, „אַרבייטען“ קענט איהר? גראָבע בייכער.

דער „אלטער תרה“ האָט גאָר ניט געזאָגט, דער יונג זאָל ניט גרויס ווערען ביי זיך, נור עפעס טיעף אַריינגעקלערט אין זיינע דיקע וואַנ-צעס אַריין. זעהט אויס, געהאַט אַ פלאַן עפעס ווענען יונג. „קאַנאַריק“

האָט מאַטקען געגעבען א וואונק, אז ער זאָל זיך ארויפכאַפּען אויף דער בויד און מען איז ווייטער געפּאָהרען.
די „בויד“ איז געפּאָהרען איבער'ן וועג. די גלעקלעך האָבען געדילונגען, און פון יעדען דאָרף איז מען ארויסגעלאָפּען פון די הייזלעך, אויף זייער „בייז וואונדער“. מאַטקע האָט זיך געפיהלט גליקליך, ער איז מיט די קאטארינשטיקעס. איבער'ן נאַנצען וועג האָט ער געהערט דאָס מידעל זינגען:

טויזענד האָב איך געליעבט,
טויזענד האָב איך אויפגעהערט,
נאָר אָן איינעם
קען איך ניט פּערגעסען.

ער האָט זיך פּאַרגעשטעלט „דעם איינעם“, ווער קען דאָס זיין דער איינער, וואָס זי קען ניט פּערגעסען? ניט אנדערש, נור אַן אָפּיזיער פון דער קאָואַלעריע, וואָס האָט אַ פּערד און טראַגט שטיוועל מיט שפּאַרנס — דאָס מוז זיין „דער איינער“ וואָס זי קען ניט פּערגעסען. און מאַטקע האָט איהם מקנא געווען. אין ער האָט איהם געזעהן איצט, ווי ער זיצט ערגעץ-וואו אין אַ שענק און טרינקט ביער און שפּיעלט אין קאָרטען און ווייסט נאָר ניט אז זי, זיין געליעבטע, זיצט איצט אין פּענסטער'ל און זינגט צו איהם אַ טרויעריג ליעד.

דער אַלטער קאטארינשטיק איז וויעדער געלעגען אויסגעצויגען אויף די צייניגערשע קאָלדרעס, געגעסן די לולקע און איינגעהערט זיך צום געזאַנג. און די „מכשפה“ איז געשטאַנען ביי דער קיך און האָט געקאָכט די היינער און געזולעך, וואָס מאַטקע האָט פון דאָרף צוגע-גנב'עט, דער רויטער „קאטאריק“ איז איינגעשלאָבען און מאַטקע האָט גענומען די לייצעס און האָט געפיהרט די בויד.

נאָך מיטאָג האָבען זיי זיך וויעדער אָבגעשטעלט הינטער אַ דאָרף ביי אַ וואַסער'ל, אויסגעשפּאַנט די „חיות“ און זיי געגעבען פּאַשע, און אַליין אויך גענומען עסען. מאַטקע'ן האָט מען נאָך ניט אַרײַנגעבעטען אין „בויד“ אַרײַן, נור די אַלטע האָט איהם אַרויסדערלאָנגט אויף אַ שטיק ברויט אַ שטיק היינדרעל, און ער האָט געגעסען מיט אַפּעטיט.
נאָכ'ן עסען האָט מען מאַטקע'ן געגעבען די ערשטע „פּראָבע“ אויסלערנען „אַרבייטען“. קודם כל האָט איהם דער אַלטער גענומען און געהייסען איהם זיך אַוועקשטעלען אויפ'ן קאַפּ. ער האָט זיך אַוועקגע-

שטעלט אויפ'ן קאָפּ. ער האָט עס אָבער לאַנג ניט געקענט אויסהאַל־טען, דאָס בלוט איז איהם געקומען אין פנים אריין און די פיס זיינען שוואַך געוואָרען, ער האָט די פיס אַראָבגעלאָזט. אָבער פון ביידע זייטען זיינען געשטאַנען דער אַלטער קאַטאַרינשטיק מיט'ן רויטען „קאַנאַ-ריק“ און געשלאָגען מיט די באַטעקעס מאַטקע'ן יעדעס מאָל, ווען ער האָט פּרוּבירט די פיס אַראָבלאָזען. אָבער ניט דערפאַר האָט ער אויסגעהאַלטען און געשטאַרקט זיך די פיס אין דער הויך צו האַל־טען. מיט'ן קאָפּ אויף דר'ערד האָט ער בעמערקט ווי דאָס מיידעל שטעהט אין פענסטער'ל און קוקט זיך צו ווי מען גערנט איהם אויפ'ן קאָפּ שטעהן, און לאַכט יעדעס מאָל ווען ער כאַפט אַ קלאַפּ פון באַטעקע. ער האָט געוואָלט ווייזען, אַז ער קען אויך די „קונצען“, און איז געשטאַנען אויפ'ן קאָפּ כאַטש דאָס פנים איז שוין פול געווען מיט בלוט, און די אויגען האָבען איהם געשווינדעלט און דער רוקען האָט געבראַכען. ער איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט, נאָך אַ מינוט, און אויסגעהאַלטען ביז דער אַלטער קאַטאַרינשטיק האָט געענדיגט צעהלען הונדערט.

די צווייטע פּראָבע איז געווען, אַז מאַטקע זאָל עפעס מאַכען אַ קונץ אויפ'ן פּערד — דער „רויטער קל-וחומר“. וואָרעם אַלעס וואָס איז געווען ביי די קאַטאַרינשטיקעס האָט געמוזט קענען מאַכען קונצען און פּערדינען זיך זיין שטיקעל ברויט מיט „אַרבייטען“. אין די „חיות“, וואָס זיינען געווען געשפּאַנט צו דער בויד האָבען ניט נור בלוז געדאַרפט די בויד שלעפען, נור האָבען אויך געמוזט זיין „קונצען“ מאַכערס“ און ווייזען שטיק פאַר'ן עולם. דער „רויטער קל-וחומר“ האָט, למשל, געקענט ניסען ווי אַ מענש, להבדיל. און אַז דער „אַלטער תּרח“ האָט איהם ביים עק אָנגענומען, האָט ער געקענט שאַקלען מיט די אויערען, און דאָס איז זעהר געפּעלען דעם עולם. יעצט האָט מען געדאַרפט צו מאַכען עפעס אַ קונץ מיט מאַטקע'ן אויפ'ן פּערד. מאַטקע זאָל אַריינרייטען אויף איהם, אָנגעטהאָן ווי אַ לץ, מיט'ן קאָפּ אויפ'ן פּערד, און דאָס פּערד, פּערשטעלט, זאָל שאַקלען מיט די אויערען און ניסען.

דער „רויטער קל וחומר“ איז אַרויסגעקומען פון „יחוס“. דער „אַלטער תּרח“ האָט געמאַכט אַ טויש אויף איהם מיט צוויי קליינע הינט־לעך וואָס האָבען געקענט געהן אויף אַ דראַט פון אַ צירקמייסטער.

און אַמאָל איז דער „רויטער קל וחומר“ געווען אויסגעפּוצט מיט אַ בענ-
דעלע אין עק און מיט שלייפלעך אין די אויערען און מיט אַ גלעקעלע
אויפֿן האַלז און אויף איהם איז געקומען אַרײַנצורײטען אין צירקוס
די וועלט־בעריהמטע פּערד־טענצערין „סאַװינע“, די שפּאַנערין. און
געטראָגען האָט ער דענסטמאָל דעם שטאַלצען נאָמען „נעראַן“. היינט,
אויף דער עלטער, איז ער אַרײַנגעפּאלען צום „אַלטען תּרח“ און ער
האָט איהם געקרוינט מיט'ן אידישען נאָמען „דער רויטער קל וחומר“,
ווייל ער האָט געהאַט צוויי רויטע פּלעקען אויפֿן בויך, וואָס דאָס
האָט איהם אַמאָל אַזוי בעריהמט געמאַכט, און מען האָט איהם אויס־
געלערענט די קונץ פון ניסען און שאַקלען מיט די אויערען.

שטעהט ער איצט אַן אַלטער, אַ פּערלאָזטער, און לאָזט זיך אָנ־
טהאַן דעם ווייבערישען רויטען צירקוס־קאַפּטען אויף די פּאָדערשטע
צוויי פּיס, און אַ יונגער שנעק שטעהט אויף איהם מיט'ן קאָפּ אַראָב,
און ער מוז נעכיד צומאַכען מיט די אויערען און צוניסען ..

נור דער עיקר פּראָבע מיט מאַטקע'ן איז געווען ראַנגלען זיך מיט
„קאַנאַריקען“ אויף „שפּאַנישע“ פּאַסקעס. מאַטקע וועט לעגען „קאַ־
נאַריקען“, דאָס הייסט, „קאַנאַריק“ וועט זיך לאָזען לעגען פון איהם,
כדי עס זאָל שעהנער אויסזעהן און מעהר אויפּזעהען מאַכען, אַז דער
„קליינער“ האָט געלעגט דעם „גרויסען“. און מאַטקע איז געוואָרען דער
וועלט־בעריהמטער שפּאַנישער „טשעמפּיאָן סעווערין סערווערוס“,
און ער וועט טראָגען אויף דער ברוסט „מעדאַלען“, וואָס ער האָט גע־
קראָגען פון „קאָנסטאַנטינאָפּאָל“.

צו דעם צוועק האָט מען מאַטקע'ס גאַנצע לייב אויכגעשמירט
מיט אַזאַ מין חזיר־שמאַלץ און איהם אַרומגעבונדען ביי ביידע זייטען
הענר און פּיס פעסט מיט האַנדטיכער, כדי דאָס גראָבע פּלייש פון די
הענר און פּיס זאָל ווערען אָנגעלאָפּען און עס זאָל אויסזעהן, אַז ער
האָט שטאַרקע מוסקולען.

די האַנדטיכער האָבען געשניטען זיינע הענר און פּיס, און ער
האָט מיט פּערגעניגען איבערגעטראָגען די יסורים וואָס ער איז אויס־
געשטאַנען ביים לערנען צו ווערען אַ קאַטאַרינשטיק, וואָרים אין פענ־
סטער'ל פון דער בויד איז געזעסען דאָס מיידעל מיט גאַלדענע לאָקען
און האָט זיך געהאַלטען אין איין קעמען די האָר און זינגען דאָס טרוי־
עריגזיסע ליעד :

טויזענר האָב אײך געליעבט,
טויזענר האָב אײך אויפגעהערט,
נאָר אַן אײנעם

קען אײך נײט פּערגעסען.

און מאַטקע האָט געהאַלטען אײן אײן קלערען : ווער קען זײן און
וואו קען זײן "דער אײנער" אַן וועלכען זײ קען נײט פּערגעסען ?

5.

מאָסקע זוערט אַ זועלט בעריהמטער שפּאַנישער „טשאַמפּיאָן“.

עס איז אַדורך געגאַנגען אַ שטיק צייט, מאָסקע האָט זיך געפונען ביי די קונצען מאַכערס, אויסגעשטאַנען אַלע מדורי גיהנום פון די בראַד־קונסט. דער „אַלטער תּרח“ האָט אזוי לאַנג געשלאָגען מיט'ן באַטעק ביז מאָסקע איז געוואָרען אַ גאַנצער קונצען־מאַכער און איז שוין ארויסגעטראטען מיט די „טרופּע“.

פון פּריהמאָרגענס אָן האָט זיך געקאַכט אין מאַרק ווי אין אַ קעסעל. פון אַלע דערפּער אַרום זיינען די פּויערים אָנגעקומען אויף זייערע וואַכעדיגע וועגען און אָבגעאַרבייטע פּערה, די שררות אויף זיי־ערע קאָטשען און בולאַנען — זעהן דאָס גרויסע וואונדער, ווי די דראַג־טען־געהערין טאַנצט אויף אַ דראַט. מען זאָגט, אז אפילו פון זיי נאָהענ־טע שטעדטלעך זיינען זיך פּיעל צוזאַמענגעפּאַהרען אין זער קרייז־שטאָרט ק. וואו די בעריהמטע קונצעמאַכערס האָבען זיך אָבגעשטעלט, — התנ־כלה פאַר, גלאַט אזוי יונגע ווייבלעך און פּראַנטען, וואָס האָבן בען ניט בעסערס צו טהאָן. אַ דראַט האָט מען געצויגען איבער'ן מאַרק פּונ'ם קיילערס'ס הויז ארויס ביז צו דער קירכע. און פון ברעטער האָט מען אַ ביהנע אויפגעקלאַפט, אויף וועלכער די בעריהמטע אַטלעטען „קאַנאַריק“ און דער יונגער שפּאַניער טשאַמפּיאָן „סערווערוס“ — וואָס דערמיט מיינט מען אונזער מאָסקע גנב — וועלען זיך ראַנגלען און קונצען מאַכען. נור דערווייל געהט מאָסקע אַרום פון פּריהמאָרגען אָן אין אַ פאַר מאָדנע ווייסע הויזען, וואָס דערגרייכען ווי ביי אַ אי־דענע פון האַלז ביז צו די קניען. און אויפ'ן סאַמע מיטען „הינטען“ האָט ער אַ זייגער אויפגעמאַהלט. און די גאַנצע וועלט לאַכט דערפון יעדעס מאָל ווען ער דרעהט זיך אויס מיט'ן הינטען צום עולם און ווייזט ווי שפּעט עס איז... און ניט ער אַליין געהט אזוי אָננעטהאָן. נור „קאַנאַריק“ אויך. קאַנאַריק האָט נאָך אָננעמאַהלען זיין געזיכט מיט

שווארצע צייכענס פון סאזשע, און די רויטע האָר קלעפּען זיך איהם אויף די ברעמען, זעהט ער אויס ווי אַ טייוועל. נור דער „אַלטער תּרח“ איז אָנגעטהאָן ווי אַן אמת'ער קונצענמאַכער: אין אַ רויטען טרויקאָט, מיט נאַקעטע הענד און פיס, און אַ ברייטען סאַמעטענעם באַנד אַרום בויך, אויף וועלכען עס גלימפּערען מעדאַלען און אָרדענס פון אַלע לענדער און פעלקער, וואָס ער האָט אָבגעקויפט פון אַלטע אינוואַלידישע סאָלאַדאַטען. אַ טהייל פון זיי זיינען אַזוי גרויס, אַז זיי זעהען אויס ווי בלעכענע שיסלען. אָט אין אַזא הלוך שטעהען די קאַטאַרינשטיקעס און קלאַפּען צונויף די ברעטער פון דער ביהנע, ציהען שטאַרק אָן די דראַטען איכער'ן מאַרק, און די גאַנצע וועלט שטעהט אַרום און בעד-וואונדערט זיי.

פיער נאָכמיטאָג, ווען די זון האָט זיך אַביסעל געזעצט, האָט זיך אָנגעהויבען דאָס שפּיעל. אָנגעהויבען האָט עס זיך דערמיט, וואָס דער „אַלטער תּרח“, „קאַנאַריק“ און דער „שפּאַניער“ מיט באַטעקעס אין די הענד זיינען אַרומגעגאַנגען צווישען עולם, געקלאַפט איבער די קעפּ פון געשעצטען פּובליקום און אַזוי אַרום געמאַכט אַ ראָד אַרום דער ביהנע, אַז אַלע זאָלען קענען זעהן וואָס עס טהוט זיך אויף איהר. שוין דער ערשטער נומער האָט אַרויסגערופּען גרויס בעגייסטערונג צווישען עולם. דאָס איז געווען אונזער בעקאַנטע „אַלטע מכשפה“, דעם אַלטען תּרח'ס ווייב. יעצט איז זי גאָר ניט געווען צו דערקענען. אָנגעטהאָן אין אַ קורצען רויטען טרויקאָט מיט אַ פעטען אויסגעבעטען „פּאַרנט“ און „הינטען“, דאָס פנים, הענד און פיס זיינען אַזוי דיק געווען „אָב געפּוידערט“ מיט אַזאַ מין ווייס מעהל, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז די אידענע איז ערשט פון אַ ווינד'מיהל אַרויסגעקומען, וואָרים דאָס מעהל איז געווען דיק אָנגעשיט אויף איהר רויטען קאָרסעט. זי האָט געהאַלטען אין דער האַנד דעם בלויען פּאַפּוגאַי, וועלכער האָט געהאַל־טען אין איין שרייען „אַלטער תּרח“. אָט דער בלויער פּאַפּוגאַי איז יעצט געווען אין די הענד פון דער דיקער אידענע, און ער האָט אויף רוסיש אַרויסגעקוויטשעט די ווערטער: „יאַ מעביאַ לובליו“, פאַר וועל־כען די „אַלטע תּרח'טע“ האָט איהם געקושט אין זיין אָבגעגאַלדעטען שנאָבעל. דערנאָך האָט זי דעם פּויגעל געזעצט אויף איהר פּלייצע, און זי האָט איהם דערלאַנגט אַ קעסטעלע. אין דעם קעסטעלע זיינען גע־לעגען די „גורלות“ פון דעם נאַנצען געשעצטען פּובליקום, און פאַר

פינה קאָפיקעס האָט דער פּוּיגעל אַרויסגעצויגען פון קעסטלע אַ בלוי קוויטעל, אויף וועלכען עס איז געשטאַנען אויסגערעכענט דאָס גאַנצע גליק פון אַ מענשען ביז זיינע לעצטע טעג: וויפּיעל מאָל ער וועט חתונה האָבען, וויפּיעל נדן און ירושה ער וועט נעהמען, אַז ער וועט ניט שטאַרבען אויף זיין אייגען בעט, אַ בריעף איז פאַר איהם אין וועג וואָס ענטהאַלט וויכטיגע נייעס און נאָך אַנדערע אַזעלכע גליקען...

נאָך דעם ווי די „אַלטע מכשפה“ איז אַראָב פון דער ביהנע, איז אַרויף דער „אַלטער תּרח“ מיט אַלע מעדאַלען אויף דעם בויך, ער האָט צו וויסען געגעבען דעם פּובליקום אין אַ שפּראַך וואָס איז בעשטאַנען פון רוסישע, פּוילישע און אידישע ווערטער, געמישט מיט ווערטער פון נאָך אַן אַנדער שפּראַך, וואָס קיינער האָט שוין ניט פּערשטאַנען, און עס האָט געקלונגען ווי אונגאַריש אָדער טערקיש, נור עס איז געווען גנב'יש-קאָמפּאָזיטשטיק לשון. ער האָט צו וויסען געגעבען, אַז באַלד וועט דאָס פּובליקום זעהן דעם בעריהמטען שפּאַנישען טשאַמפּיאָן זאַטלעט, וואָס איז נאָך ניט אַלט קיין צוועלף יאָהר און איז שוין וועלט־בעריהמט און געלעגט טויזענדער גבורים; ער וועט זיך דאַנגלען מיט דעם בעריהמטען, וועלט־בעריהמטען אונגאַרישען טשאַמפּיאָן „קאַנאַריק־קאַנאַריקוידאַ“. נאָר איידער עס וועט זיך אָנהויבען דאָס „געוועט“ וועט דער בעריהמטער טשאַמפּיאָן, וואָס איז נאָך אַ קינד, ווייזען פאַר'ן פּוב־ליקום קונצען.

און דער „אַלטער תּרח“ האָט געגעבען אַ וואונק און קאַנאַריק האָט אַרויסגערוקט מאַטקע גנב.

מאַטקע האָט זיך פּערשעהמט און איז געבליבען דערשראָקען, דער־זעהענדיג דאָס פּובליקום פאַר זיך. ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דערווייל האָט איהם דאָס פּובליקום בעטראַכט מיט נייגער־גי־קייט. ער איז געווען אָנגעטהאָן אין אַ פאַר קורצע שוואַרצע מייטקעס, כדי ער זאָל אויסזעהן יונג. די אַלטע מכשפה האָט איהם שוין פּריהער די האָר שעהן פּערקאַמט מיט אַ שרינט, און מאַטקע'ס קודלעס, וואָס האָבען קיינמאָל קיין קאַס ניט געזעהן, האָבען נאָכ'ן אויסשמירען זיי מיט חזיר־חלב, געגלאַנצט און שוואַרץ געווען ווי ראָבען. אויך איז ער געווען אָנגעטהאָן אין אַ שוואַרץ סאַמעטען רעקעל, וועלכען „קאַנאַ־ריק“ האָט אַמאָל געטראָגען. האָט ער טאַקע אויסגעזעהען ווי אַ יונג אינ־

געלט. געשטאנען איז ער אויך פערשעהמט, דערשראָקען, און ניט געד
וואוסט וואָס צו טהאָן.

דער „אַלטער תּרַח“ האָט איהם ביי דער האַנד אָנגענומען און
וויזענדיג אויף איהם, האָט ער זיך געווענדעט צום פּובליקום:
— איהר זענט דאָס אינגעל, אַ קינד איז ער נאָך, נאָך ניט קיין
צוועלף יאָהר אַלט, און דאָס קינד וועט מיט זיינע צייהן אויפהויבען אַ
הונדערט פּונט שטיק. אויף איין האַנד וועט ער האַלטען צוויי מענ-
שען, און עס איז ניטאָ אין דער וועלט נאָך איינער וואָס זאָל זיין אזוי
שטאַרק ווי ער. צוואַנציג אַטלעטען האָט ער שוין געלענט און פּון קעניג
פּון הישפּאַניע דעם מעדאַל געקראָגען דערפאַר — ווייזט ער אויפֿן
בלעכעל וואָס מאַטקע האָט געטראָגען. זיין פּאָטער איז געווען דער
וועלט־בעריהמטער טשאַמפּיאַן פּערווערוס, און זיין מוטער האָט געד
וואויגען צעהן פּוד — די דיקסטע פּרוי אין דער וועלט. דורך דעם איז
ער אזוי שטאַרק, קוקט אָן די האַנד, אָט די האַנד — ווייזט ער אויף
מאַטקע'ס אָנגעטראָגענע האַנד, וואָס איז געווען צוויי וואָכען פּריהער
אונטערגעבונדען, אז זי זאָל האָבען געשוואַלענע מוסקולען — איהר
זעהט וואָס פאַר אַ מוסקולען? איך האָב מורא פאַר איהם! — איז דער
„אַלטער תּרַח“ אָבגעשפרונגען פּון איהם מיט שרעק, וואָס דאָס האָט
אַרויסגערופּען אַ געלעכטער ביים עולם.

מאַטקע האָט נאָך ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. ער איז פּער-
שעהמט און דערשראָקען געווען פאַר'ן פּובליקום. נור דעם „אַלטען
תּרַח'ס“ רייד און דאָס פּובליקום האָבען איהם גערייצט צו לאַכען, און
ער האָט מורא געהאַט, אז ער זאָל ניט אויכפּלאַצען אין אַ געלעכטער.
— נויג זיך פאַר דעם פּובליקום, ממזר; שמייכעל, שמייכעל,
ממזר, אַ האַלערע זאָל דיך פּאַקען, ווי ער שטעהט! — האָט דער „אַל-
טער תּרַח“ געקריצט מיט די צייהן אויף איהם, און בעת מעשה האָט ער
איהם פאַר'ן פּובליקום געגלעט איבער די שוואַרצע גלאַנצעדיגע האָר:
— ער איז דאָך אַ קינד, די מוטער האָט מיר איהם אָנפּערטרויט.
„גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַקאַלאַדאַנאַ“ — האָט פּלוצלינג דער „אַלטער
תּרַח“ אָנגעהויבען ריידען צו איהם פאַר'ן פּובליקום אויף אַן אונפּער-
שטענדליכע שפּראַך, איך פרעג איהב, אויב ער וויל שאַקאַלאַד — זאָגט
דער „אַלטער תּרַח“ צום פּובליקום — ער פּערשטעהט דאָך ניט אונזער
שפּראַך, רייד איך צו איהם הישפּאַניש: „גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַ-

קאַלָאָדאָנא. אָט דאָ האָסטו!" — גיט איהם דער אַלטער קאטאָרינ־שטיק אַ שטיקעל צוקער אין מויל אַרײַן, ווי מען גיט אַ פּױגעל, און זאָגט צו איהם וויעדער:

— וועסט דײַך גיט נױגען, ממזר? וועסט גיט שמױכלען, אײַך וועל דיר די באַקעס אונטערהאַקען, נױג דײַך, נױג דײַך.

מאָטקע האָט שוין גיט געקענט אויסהאַלטען. דאָס געלעכטער האָט איהם געשטיקט אין דער קעהל, דורך דעם האָט ער מורא געהאַט זײַך צו בױגען, צו שמױכלען, איבערהויפט צו בערענדערען די פּאַזע, אין וועלכער ער איז געווען פּערגלױוערט, כדי גיט צו לאַכען. יעצט האָט ער זײַך שוין מעהר גיט געקענט אײַנהאַלטען און איז אַרויס מיט אַ גרויס געלעכטער.

דער עולם האָט עס אונטערגעכאַפט און איז אויך אַרויס אין אַ געלעכטער.

דער „אַלטער תּרַח“ איז געשטאַנען אַ מינוט פּערווירט, און גיט געוואוסט וואָס צו טהאָן, באַלד איז ער געפּאַלען אויף אַ המצאה.

— ער וויל, אַז איהר זאָלט איהם פּאַטשען בראַוואָ. אָט אזוי — קלאַטשט מיט די הענד, ווענדערדיג זײַך צום פּובליקום — אין היש־פּאַניע אַז מען וויל מען זאָל פּאַטשען בראַוואָ — לאַכט מען.

דער עולם האָט מאָטקע'ן געפּאַטשט בראַוואָ, און דער „אַלטער תּרַח“ האָט געזאָגט צו איהם:

— ס'וועט דײַך שוין אַ האַלערע אַוועקלעגען שפּעטער, דו ממזר'יק, אײַך וועל דיר שוין געבען אַ לאַכען.

— אַנו, הויב אויף דאָס הונדערט פּונט־שטיק מיט די צײַהן, מאַכט ער צו איהם פּרײַנדליך פּאַר'ן עולם.

מאָטקע האָט אויפגעוויבען דאָס געוויכט מיט די צײַהן. דער אַל־טער ווײַזט דעם עולם ווי שווער עס איז, און דער עולם קלאַטשט בראַוואָ.

באַלד האָט געגעבען אַ שפּרונג אַרויס „קאַנאַריק“, אויך אין שוואַרצע מײַטקעס מיט אַ סאַמעטענעם רעקעל, און אויך אין מעדאַל־לען אָנגעטהאָן. ער האָט זײַך שוין געגעבען אַ פּערנױג פּאַר'ן עולם, אַ שמױכעל און אַ טרײַסעל מיט זײַנע רײַטע האָר, און געגעבען אַ קוויטש: „איגרא, איגרא, איגרא!“ וואָס דאָס האָט געזאָלט זײַן אונט־גאַריש, און געגעבען אַ מאַך צו מאָטקע'ן הינטען־אַרום:

— זעהסט, מכזר'וק, ווי אזוי מען דארף פאר א פובליקום ארויס-
קומען. דו זעהסט?
זיי האָבען זיך ביידע אָנגעטראָן די פּאַסקעס, און אָנגעהויבען זיך
צו ראַנגלען.

נור איידער דער „וועט“ איז פּאַרגעקומען, האָט דער „אַלט-
תּרח“ פּערבעטען אויף דער ביהנע אייניגע פון פובליקום, אז זיי זאָלן
זעהן, אז דאָ איז ניט קיין „אַבגענאַרטע זאַכען“. עס האָט אָבער קיינער
פון פובליקום ניט געוואָלט אַרויפגעהן, געשעהמט זיך. צום סוף האָבען
זיך דאָך געפונען צוויי בעלנים. דאָס איז געווען חיים'ל דער פּעלדשער-
יונג, וואָס איז אַן אַמאַטאָר אויף אַזעלכע זאַכען (ער איז אויף אַ פייער-
לעשער) און קאָלאָוסקי, דער פּוילישער שוסטער. זיי ביידע האָבען
זיך אוועקגעזעצט אויף דער ביהנע, צו זיין די מכינים, ווער עס וועט
געוויינען, און דורך דעם האָט מען ביידען אַ נאָמען געגעבען אין דעם
שטעטלע „די נייע קונצענמאַכערס“. און דער נאָמען איז זיי גע-
בליבען ביז אויף היינטיגען טאָג.

קאַנאַריק האָט אָנגענומען מאָטקע'ן און געוואָלט איהם ווייזען,
אז כאָטש, ווי עס איז אָבגערעדט געוואָרען, וועט ער זיך לאָזען לעגען
פון איהם (כדי עס זאָל מעהר עפעקט מאַכען, אז דער אינגערער לעגט
דעם אַלטען), דאָך זאָל ער וויסען, אז דער שטאַרקערער איז ער, „קאַ-
נאַריק“, און ער קען געבען קלעפּ, אז מען וועט דאַרפען. „קאַנאַריק“
האָט אָבער באַלד דערזעהן, אז מאָטקע וועט זיך ניט לאָזען לעגען פון
איהם, וואָרים מאָטקע איז שוין אויף אַליין צוהיצט געוואָרען פון פּוב-
ליקום און געוואָלט ווייזען וואָס ער קען. און צווייטענס האָט ער אויך
געוואוסט ביי זיך, אז מיט דעם וואָס ער וועט לעגען „קאַנאַריק'ן“, וועט
ער ווערען מעהר „מאַכער“ ביי דעם „אַלטען תּרח“ און וועט אויך
האָבען אַ רעכט אויף די דראַטען-געהערין, ווי „קאַנאַריק“. „קאַנאַריק“
האָט געוואוסט דערפון, און צווישען זיי איז אָנגעגאַנגען אַ שטילע
מלחמה. מאָטקע האָט זיך צוזאַמענגענומען, און איידער „קאַנאַריק“
האָט נאָך געוואָלט, און אזוי פלינק אז ער האָט זיך גאָר ניט געריכט,
האָט איהם מאָטקע געלעגט... דער עולם, וועלכער איז צוואוואַרעמט גע-
וואָרען פון דעם ראַנגלען זיך, האָט אויסגעבראַכען אין אַ גרויס ענטהער
זיאַמוס פאַר מאָטקע'ן, וואָרים דורך דער גאַנצער צייט פון „וועט“
איז די סימפּאַטיע פון עולם, ווי געוועהנליך, געווען אויף דער זייט פון

אינגערען. מען האָט געפייפּט, געקלאַטשט מיט די הענד און אַרויסגע-
רופּען דעם „הישפּאַניער“, נור געוויזען האָט זיך קאַנאַריק. דער עולם
האָט איהם אויסגעפייפּט, גערופּען דעם „הישפּאַניער“, און „קאַנאַריק“
האָט אויף גאָר ניט געקוקט, ווייטער אַרויסגעקומען, זיך פּערנויגט,
און מאַטקע איז געווען ערגעץ-וואו פּערשטעקט, ער האָט זיך געשעהמט
פאַר'ן עולם. דער עולם האָט זיך אָבער ניט געוואָלט בערוהיגען, ביז דער
„אַלטער תּרח“ איז אַליין ניט אַרויסגעקומען און אַרויסגעפיהרט מאַט-
קע'ן ביי דער האַנד, און גענויגט זיך פאַר'ן פּובליקום און געוויזען אויף
זיך און אויף מאַטקע'ן. כאַטש קיינער האָט ניט פּערשטאַנען וואָס
ער מיינט דערמיט וואָס ער ווייזט אויף זיך.

נור סאַי ווי סאַי, פון דענסטמאָל אָן איז מאַטקע גע'יאָרען אָן
עכטער קאַטאַרינשטיק, וואָס קען „אַרבייטען“, און דאָס פּובליקום האָט
איהם גערן. דאָס האָט איינגעזעהן דער „אַלטער תּרח“ און אָנגעהויבען
זיך מיט איהם אַנדערש צו בעגעהן, און „קאַנאַריק“ האָט געקריגען אַ
קאַנקורענט.

אויף אַ וויילע איז אַלעס שטיל געוואָרען. די קאַטאַרינקעס האָ-
בען אויפּגעהערט צו שפּיעלען. עס איז אָנגעקומען דער סאַמע ערנסטער
און וויכטיגסטער טהייל פון קונצען מאַכען. די וועלט'בעריהמטע היש-
פּאַנישע (אַלעס וועלט'בעריהמטע ביי די קאַטאַרינשטיקעס קומט פון
שפּאַניען) דראַטען-געעהערין „מאַרי“, וועט געהן אויפ'ן דראַט. דעם
עולם האָט דער אַטהעם פּערכאַפּט. מאַרי איז טאַקי געווען בעריהמט
אין דער גאַנצער געגענד, און מען האָט געזאָגט, אַז פּריצים פּאָהרען
איהר נאָך פון איין שטאָדט אין דער צווייטער זעהען איהרע גבורות;
אַז פּיעל רייכע לייט האָבען די ווייבער און די פּאַמיליעס פּערלאָזט און
איינגעליעבט זיך אין איהר, גליקליך זי געוואָלט מאַכען, און זי וויל ניט
אַנדערש, נור זיין מיט די קאַטאַרינשטיקעס. באַלד איז זי פּאַרגע-
קומען פאַר'ן פּובליקום. דער „אַלטער תּרח“ האָט זי אַרויסגעפיהרט,
ווי מאַטקע'ן, ביי דער האַנד. זי איז געווען אָנגעטהאָן אין אַ שפּאַ-
ניש רויט שאַנסאַנעטען קלייד, מיט פּליטערלעך און קרעלען בענעהט.
איהרע נאַקעטע הענד, האַלז און פּיס זיינען געווען אָנגעפּוידערט מיט
ראָזעווע פּוידער, איהרע באַקען און ליפּען אָנגערויטעלט, די האָר גע-
קרייזעלט אין גאָלדענע לאַקען צוואוואָרפּען אַרום איהר נאַקען און
בריסט. זי האָט זיך פּערכוויגען פאַר'ן פּובליקום, געכאַפּט אין דער האַנד

דאָס קליינע זיידענע שירעמעל, האָט זי זיך געשטעלט אויפ'ן רוקען פון דעם אַלטען קאטארינשטיק, וואָס האָט אַנידערגעקניעט פאַר איהר, און מיט דער האַנד אָנגעכאַפּט זיך אָן די שנור וואָס האָט אַראָב־געהאַנגען פון דער דראָט־לאַט. אין אַ מינוט האָט זי זיך, לייכט ווי אַ פּויגעל, אַרויפגעלאָזט אויף די שנור, אָנגעכאַפּט מיט איין האַנד אין דער לאַם, און באַלד איז זי געשטאַנען אויפ'ן דראָט, און פון דאָרט צום עולם קושען אַראָבגעשיקט מיט בייַדע הענד. נור קיינער האָט ניט געשמייכעלט. אַלע זיינען געווען פּערכאַפּט און געשטאַנען אָהן אַטהעם, וואַרטענדיג וואָס זי וועט דאָ טהאָן. זי האָט אויפגעעפּענט דאָס זיידענע שירעמעל און אָנגעפאַנגען זיך גלייטשען מיט איהרע פּיס איר בער'ן דראָט אַזוי לייכט, ווי אַ ווינד וואָלט געבלאָזען. מיט איהר שירעמעל רעגולירט זי די וואָג פון איהר לייכטע פיגור, און זי זעהט אויס אויבען אויפ'ן דראָט, אין דער זון, ניט ווי אַ מענש, נור ווי אַ רויטער שעהנער פּויגעל מיט אַ מענשען־געזיכט שוועבט אין דער לופטען איר בער אונזערע קעפּ. און פון אונטען, נאָך דער דראָט זיינען מיט איהר סיטגעאַנגען דער אַלטער, „קאַנאַריק“ און מאַטקע מיט אויסגעשפּרייטע הענד און פּערזאָרגטע פּניב'ער, געקוקט מיט שרעק אויבען אַרויף, גרייט זי אונטערצוכאַפּען, ווען עס זאָל זיך מאַכען, חלילה, אַן אונגליק. נאָר די מיידעל האָט ניט געזאָרגט דעריבער. זי האָט זיך געפּיהלט אויפ'ן דראָט ווי אויף טרוקענעם לאַנד. זי האָט געהאַפּט אויף איין פּוס, געצויגען אַרום זיך אַ ראָד, געוואָרפּען דאָס שירעמעל פון איין האַנד אין דער צווייטער, און געצויגט דעם עולם איהרע הערליכע לייכטע טע בעוועגונגען, איהר בויגזאַמען קערפּער, איהרע שעהנע הענד און שעהנע פּיס, און דער גאַנצער עולם איז געווען פּערליעבט אין איהר, יונג און אַלט. אפילו ווייבער האָבען זיך איינגעליעבט אין דער דראָטען־געהערין, און האָבען מורא געהאַט אַ וואָרט אַרויסצוריידען, הויך צו אַטהעמען, כדי די מיידעל זאָל זיך ניט דערשרעקען און אַראָבפּאַלען. מאַטקע האָט זיך אין איהר איינגעליעבט טויזענד מאָל מעהר ווי פּריהער, און איז טויזענד מאָל גרייט געווען די כּפּרה צו ווערען פאַר איהר, און זיין האַרץ האָט איהם געשראַקען, אַז עס זאָל איהר, חלילה, קיין שלעכטס ניט געשעהן, אַזש טרערען האָבען זיך איהם געשטעלט איז די אויגען. און אַז זי איז בשלום אַראָבגעקומען, און דאָס פּובלי־קום, וועלכעס האָט איינגעהאַלטען די בעגייסטערונג, האָט מיט אַמאָל

געגעבען אַ בראַך אױס אין אַפּלאַריסמענטען, אין פּױפּען און געשרױען — איז מאַטקע שױער נױט משוגע געװאָרען פּון גלױב. עױ האָט גע- טאַנצט אױף אױן פּוס, געװױנט פּאַר גלױב און איז נאָכגעלאָפּען נאָכ'ן אַלטען, װען דער אַלטער האָט זױ געכאַפּט אױף זױנע פּלױצעכ און האָט זױ אַרומגעטראָגען אַרום דעם פּובליקום. זױ האָט אױפּגעעפּענט דעם שױרעם און דאָס פּובליקום האָט אָנגעהױבען אַרױנוואַרפּען געלד אין שױרעם. װױפּיעל אױנער האָט געקענט, און מעהר װױ מען האָט געקענט, די שררות מיט די דאַמען, װעלכע זױנען געשטאַנען אױף זױערע קאַטשען און צונגעקוקט זױך, האָבען זױלבערנע גילדען געװאָרפּען, און די „פּרױצױם“, װאָס „האַבען װױב און קױנד פּערלאָזט און פּאַהרען נאָך דער שעהנער דראַטען-געהערין“ — האָבען גאַנצע זױלבערנע רובעלס געװאָרפּען. די מױדעל אױף דעם אַלטען קאַטאַרױנשטשױק'ס פּלױצעם האָט דאָס געלד אױפּגעכאַפּט אין אױהר שױרעמעל, און דאָס װאָס איז אױף דער ערד געפּאלען איז דאָס מאָל מאַטקע, אַנשטאַט „קאַנאַרױק'ען“, נאָכגעגאַנגען (װױל דער עולם האָט אױהם גערנער געהאַט און אױהם װעלען זױ מעהר געבען) אין אױפּגעקלױבען. און מאַטקע איז גלױקליך און פּערלױעכט געװען.

6

ביי די ליכט פון די שטערן.

אין א צייט ארום איז מאטקע געוועסען ביים ברענענדיגען פייער'ל אויפ'ן נאקעטען פעלד און האט געפאשעט די פערד פון די קאטאריני-שטיקעס. נעבען איהם איז געלעגען „קאנאריק“, איינגעוויקעלט אין א ווארימע קאלדרע און איז שטארק געשלאפען, און מאטקע האט גע-צעהלט זיין שנארכען. דער וואלד האט זיך געשווארצט און די נאכט און די פעלדער זיינען פייכט געווען. מאטקע האט ניט געקענט שלאג-פען. ער האט געקוקט אויף דעם בויד, וואס איז געשטאנען ניט ווייט פון פייער'ל, און האט אויסגעזעהן אין דער נאכט ווי אן איינגעשלאג-פען אלט איינגעפאלען הייזעל מיט פעהראקטע לאדען. ער האט גע-קוקט אויף די פערמאכטע לאדענלעך, אין וועלכע עס האט זיך דורף די שפאלטען דערזעהן א ליכט, און עס האט זיך איהם געדאכט, אז ער הערט דורף די לאדען ווי א קינד וויינט אין דער בויד... ער איז צוגעקראכען אין דער שטיל אויף אלע פייער צו דער בויד אין איינגע-הערט זיך דורף די לאדענלעך און געפרופט כאפען א קוק דורף א שפארע... עס האט זיך אבער קיינער ניט געוויזען און פון אינעוועניג האט זיך גאר ניט געהערט. מאטקע איז געלעגען און האט זיך איינגע-קוקט און איינגעהערט אין דער נאכט אריין. אלעס איז איהם ווילד-פרעמד פארגעקומען, און עס האט זיך איהם געדאכט, אז עכ איז שוין אזוי ווייט פון דער היים, פון זיין שטעדטעל, אז ער וועט קיינמאל שוין ניט קומען אהיים. עס זיינען איהם אינטערעסאנט געווען די פרעמדע מענשען, ביי וועלכע ער געפינט זיך איצט, נאך ער האט מורא געהאט פאר זיי, — און עס האט איהם געצויגען צו זיי. ער האט געטראכט וועגען דער מיידעל, וואס ער האט געזעהן אפירקומען פון הינטער'ן פארהענגעל. זי איז אזוי שעהן געווען און עפעס אזוי געווען, אז ער האט נאך קיינמאל אין זיין לעבען ניט געזעהן אזעלכעס. ער וואלט

אלעם געטהאָן, אז ער זאָל זי קענען איצט נאָך אַמאָל זעהן. נאָר ער איז סיי ווי סיי גליקליך געווען, וואָס ער געפינט זיך אזוי נאָהענט פון איהר.

ער האָט געקוקט אויף דער בויד און נאָך אַמאָל זיך אונטערגע-
ננב'עט אונטער די לאָדענלעך און געפרופט אַרײַנקוקען דורך אַ שפּאַרע,
אַבער ער האָט נאָר ניט געזעהן, נור ער איז צופריעדען געווען און
פאַר שמחה האָט ער געוואָלט אויסשרײַען. ער האָט זיך אָבער אײַנגע-
האַלטען. ער איז צוגעגאַנגען צום פּײַער'ל, אונטערגעוואָרפען אַ פּאַר
צווייגלעך און ווייטער זיך אַוועקגעזעצט.

עס איז איהם קאַלט געוואָרען און עפעס באַנג געוואָרען. ער
האָט זיך פּלוצים דערמאָנט אָן דער מאַמען, זי געזעהן ווי זי זיצט און
נייט איהם די הויזען און קוקט אויף איהם. ער האָט זיך דערמאָנט
ווי די מאַמע איז געקומען צוליפּען צו דער וואך, וואו די „בלינדע
פּערל“ האָט איהם געשלאָגען. און געטראַכט ביי זיך, אז ניט אַנדערש,
אז ער וועט האָבען אַ סך געלד, וועט ער אַהיים קומען אין שטעדטעל
אַרײַן און קומען צופּאַהרען אין אַ קאַטש מיט צוויי פּערד פּאַר'ן
„קעלער“, וואו די מאַמע וואוינט, און וועט די מאַמע אַרויפּנעהמען
אויף דער קאַטש און מיט איהר פּאַהרען איבער דער שטאָרט און אַלע-
מען ווייזען, אז דאָס איז זיין מאַמע. ער וועט איהר מיטברענגען
מתנות, טהייערע קליידער, אין וועלכע ער וועט זי אויכפּוצען. דאָס
אַלעס וועט ער טהאָן מיט דער מאַמען, אָבער דעם טאַטען וועט ער
נאָר ניט מיטברענגען, ניט אַרויפּנעהמען אויף דער קאַטש, און אפילו
ניט ריידען מיט איהם.

און אז ער וועט אַמאָל רייך ווערען, און קומען צופּאַהרען אַהיים
צו דער מאַמען — אין דעם האָט ער געגלויבט, אין דעם איז ער געווען
זיכער. און דאָס וואָס ער האָט זיך צוזאַמענגעטראָפען מיט די קאַטא-
רינשטיקעס און זיי האָבען איהם אויסגעלערענט „אַרבייטען“ — דאָס
האָט איהם נאָך מעהר געשטאַרקט אין זיינע האָפּנונגען.

נאָר אין די אַלע האָפּנונגען האָט זיך מעהר פון אַלעס אָבער-
גלאַנצט דאָס געשטאַלט פון דער מיידעל, וואָס ער האָט געזעהן. עפעס
מיט איהר האָט ער פּערכונדען זיין גלויבען אין זיין צוקונפט. פאַר-
וואָס און ווי אזוי האָט ער ניט געוואוסט און ניט געוואָלט קלערען.
און פּלוצים עפענט זיך אַ לאָדען פון אַ פּענסטער'ל אין דער בויד

און די מיידעל שטעקט ארויס איהר קאפ. אָט זעהט ער דאָך קלאָר ביי דעם ליכט פון פייער'ל, וואָס פאלט אויף איהר, דעם גלאַנץ פון איהרע האָר און דאָס בלייבקיט פון איהר פנים. זיין האַרץ הויכט אָן צו ציר טערען, און מאַטקע שפּרינגט אויף, און זעצט זיך צוריק אַוועק ביים פייער'ל פאַר גדולה. און ער האָט מורא דאָרט אַהינצוקוקען. נור ער הערט: סיס'ה! סיס'ה! ער קריכט אַוועק פון פייער'ל און לאָזט זיך אויף אַלע פיער צום פענסטער'ל.

— „קאנאָריק“ שלאָפט?

מאָטקע שאַקעלט מיט'ן קאָפּ.

— סס'ס, שווייג, בויג דיך איין.

מאָטקע האָט זיך איינגעבויגען און אַ פאַר לייכטע פים האָבען גער געבען אַ שפרונג אַרויף אויף איהם, ווי אַ זומער-פויגעלע וואָלט זיך געשטעלט אויף איהם.

— קום אַוועק פון דאַנען, זיי וועלען אונז הערען — פליכטערט זי איהם אין אויער אַריין ווי אַ לייכט ווינטעל, און כאַפט מאַטקע'ן פאַר אַ האַנד.

זיי זיינען אָפגעשפרונגען אייניגע טריט צום וועלדעל צו. אין הייבטען גראַז האָט מען זייערע טריט ניט געהערט. זיי האבען זיך געזעצט אויפ'ן ראַנד פון וואַלד.

— שווייג, אַז זיי וועלען אונז כאַפען, וועלען זיי אונז ביידען אַ טויט מאַכען, — פליסטערט די מיידעל אין אויער אַריין, און פערד שטעלט איהם מיט דער האַנד דאָס מויל, מורא האָבענדיג, אַי דער יונג זאָל פאַר גליק ניט אַרויסקוויטשען. וואָרים זי האָט עס געכיוולט אין איהם, אַז ער איז עס בכח צו טהאָן.

מאָטקע ווינקט מיט די אויגען, אַז ער פערשטעהט, אַז ער וועט קיין פּיפּס ניט געבען. עס איז אָבער אַ פינסטערע נאַכט און זי זעהט ניט זיינע ווינקען.

זיי זיינען געזעסען ביידע אַ שטיקעל צייט און האָבען קיין וואָרט נישט אַרויסגערעדט. ביי מאַטקען האָט דאָס האַרץ געקלאַפט. ער האָט נישט געוואוסט צו ער הלום'ט אָדער עס קומט פאַר אויף דער וואָהר. ער האָט זיך מיט אַמאָל אָנגעהויבען צו שעהמען, געשעהמט זיך צו קוקען דער מיידעל אין פנים אַריין, נאָר געזעסען און געקוקט

אין דער טונקעלער נאכט אריין און געלאזט זיך פון דער מיידעל טוהן אלעס, וואָס זי האָט געוואָלט.

און זי האָט זיך אָנגעהויבען צו שפּיעלען מיט איהם זוי מיט אַ הינטעל. זי האָט גענומען זיין פנים אין איהרע הענט, און אויסגערדרעהט צו דעם פייערעל און גוט איינגעקוקט זיך דערינען, אַבגעלאָזט איהם און געהייסען איהם קוקען אין אַ זייט. מאַטקע האָט געפּאָלגט. דאן האָט זי פּלוצים איהם געפרעגט:

— ביזט טאַקע אַ גנב? ביזטו אַנטלאָפען פון אסטראָג, יאָ?
מאַטקע האָט קיין מינוט נישט געקלעהרט, און געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ אויף יא.

— פאַר וואָס האָט מען דיך איינגעזעצט, פאַר וואָס? האָסט גע'גנב'עט?

— נישט בלויז גע'גנב'עט, איך האָב גע'הרג'עט. איך האָב זיך געשלאָגען מיט יונגען, האָב איך אַ יונג דערשטאַכען מיט אַ מע-סער, אַוועקגעשיקט אויף יענער וועלט. אַה, איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.

מאַטקע האָט זיך געוואָלט נאָך גרעסער מאַכען:

— און ניט בלויז פאַר אַ ציווילנעם האָב איך קיין מורא נישט. איך האָב שוין אַ סטראַזשניק אויך משלח געווען, אונטער אַ ריפּ איהם אַ מעסער אריינגעשטאַכען. איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.

— פאַר קיינעם נישט? — קוקט איהם אָן די מיידעל.

— פאַר קיינעם נישט, — ענטפערט אָפּ זיכער מאַטקע.

— און פאַרן אַלטען?

— פאַר וועלכען אַלטען?

— פאַר'ן תּרה, — ווייזט זי אויף דער בויד.

— אַ, לאָז ער זיך נאָר טשעפען מיט מיר, וועל איך איהם וויי-

זען וואָס איך קען.

— פאַר איהם האָבען אלע מורא, אפילו „קאנאריק“ ציטערט

פאַר איהם.

די מיידעל האָט אראַפּגענומען דעם הוט פון זיין קאַפּ און האָט

איהם געגלעט די האָאר לייכט מיט איהרע הענד.

- דו האָסט געדיכטע האָאר און שטאַרקע. — רייסט זי איהם
 ביי די קודלעס.
 מאַטקע לאַכט.
 — שווייג, זיי וועלען הערען, — ציטערט די מיידעל.
 — האָב קיין מורא נישט, זאָלען זיי הערען.
 — זיי וועלען אונז שלאָגען.
 — וועמען?
 — מיך מיט דיך.
 — לאַמיך זעהן.
 — און וואָס וועט זיין?
 — איך וועל מיט אַ מעסער שטעכען.
 די מיידעל גלעט איהם איבער'ן באַק.
 פּויע. אַ מינוט שווייגען זיי ביידע, און מאַטקע הערט זיך צו
 צום קלאַפען פון זיין האַרץ.
 — וועסט דיך פאר מיר אָננעהמען?
 — זיי שלאָגען דיך?
 — טהיילמאָל, אז איך וויל זיי ניט פּאָלגען.
 — פארוואָס ווילסטו זיי ניט פּאָלגען?
 — דערפאר וואָס איך האָב זיי ניט ליעב. ביידע ניט.
 — שלאָגען זיי דיך?
 — יא. „קאנאָריק“ מעהר נאָך פאר'ן אלטען. ער וויל, אז איך
 זאָל איהם ליעב האָבען. און איך וויל ניט.
 — פארוואָס ווילסטו ניט?
 — וויל אייך האָב איהם פיינט. ער פייכט מיט דעם נאָז ווי אַ
 „קאנאָריק“ ווען ער שלאָפט, און ער האָט רויטע האָאר אין שטענדיג
 שוויצט ער. האָב איך איהם פיינט.
 — און ער שלאָגט דיך?
 די מיידעל שאַקעלט מיט'ן קאָפּ.
 — און דער אלטער לאָזט?
 — טיילמאָל שלאָגט ער אויך. נור דעם אלטען האָב איך ליעב.
 ער מעג מיך שלאָגען.
 — וואָס, ער איז אַ טאַטע?
 — ניין. ער זאָגט, אז ער האָט מיך געקויפט ווען איך בין קליין

געווען און איך בין שוין ביי איהם זעהר לאנג און ער האָט מיך ער-
צויגען און אויסגעלערענט מיך געהן אויף די דראָט און ברעכען זיך
אין אַ ראָד. ער האָט מיך אויסגעלערענט „ארבייטען“. איך האָב
איהם לייעב.

— שלאָגט ער דיך ?

— יא. נאָר ער מעג. איך האָב איהם לייעב, און איך האָב

לייעב ווען ער שלאָגט מיך.

— פאָרוואָס ?

— ווייל איך וויל אזוי.

פּויער. זיי שווייגען. דאָס פייעריל געהט אויס, אלעס איז שטיל
ארום. מען הערט נאָר די „חיות“ גרויזשען דעם גראָז, און קאָפּיען
טיילמאָל מיט די פּאָרקאוועס אָן די פייכטע ערד.

— און דו האָסט לייעב, אז מען שלאָגט דיך ? — פרעגט פּלור

צום די מידעל.

— ניין. איך שטעך מיט א מעסער.

— אַ מענטש וועלכען איך האָב לייעב מעג מיך שלאָגען. דו וועסט

מיך אויך מעגען שלאָגען, אז איך וועל וועלען... נאָר „קאָנאָריק'ען“
האָב איך פיינט. וועסט דיך אָננעהמען פאר מיר ?

— יא.

— און אז איך וועל דיך בעטען, וועסטו איהם שטעכען ?

— יא.

— דו קענסט צוגעהן צו איהם אזוי ווי ער לייעגט אצינד ביים

פייער און שטעכען איהם מיט אַ מעסער ?

— האָסט אַ מעסער, וועל איך איהם שטעכען.

— און וועסט נאָר קיין מורא ניט האָבען ?

— ניין.

— לאָמיר זעהן.

— גוט.

— נאָ, דאָ האָסטו אַ מעסער און געה צו און שטעך איהם, —

האָט זי ארויסגענומען אַ לאנגען דאָלך פון אונטער איהר טוך, אין
וועלכען זי איז געווען אַ נאָקעטע איינגעהילט און געגעבען מאַטקען.

מאָטקע האָט צוגענומען דאָס מעסער, ער האָט זי אָנגעקוקט און

ער האָט זיך אויפגעהויבען פון אָרט.

ער האָט אָנגעהויבען זיך אונטערצושלייכען. נור קוים איז ער
אָוועק פון איהר דריי־פיער טריט האָט זיך די מיידעל אַרונטערגעשאַרט
און אָנגעכאַפט איהם ביי די פיס. ער האָט ניט געהערט איהרע טריט
און ניט געוואוסט ווי אזוי זי איז אונטערגעקומען:

— געה ניט. נאָך ניט איצט.

— לאָז מיך. ביי מיר איז איינמאָל געזאָגט — איז געזאָגט.

מיין נישט, אז איך האָב מורא.

— איך ווייס. נאָר נאָך ניט איצט. וועסט מוזען אנטלויפען

פון דאנען, און איך וויל ניט, אז דו זאָלסט איצט אנטלויפען פון דאנען.

מאָטקע איז געבליבען שמעהן און האָט ניט געוואוסט וואָס צו

טהאָן.

— קום מיט מיר טיעפער אין וואַלד אריין, וועל איך דיר דאָרט

עפעס זאָגען, רוימט איהם דאָס מיידעל איין.

זיי האָבען זיך ביידע אונטערגעשלייכט און געקראַכען אויף אלע

פיער אין וואַלד אריין, — ביז מען האָט שוין ניט דאָס פֿייעריל און

ניט די בויד געזעהן.

— בלייב דאָ מיט אונז אין דער בויד. איך וועל צו דיר אלע

נאַכט ארויסקומען. ווילסטו?

מאָטקע שווייגט.

— און אז דו וועסט דעם „קאַנאַריק“ שמעכען, וועל איך ווערען

דיין ליובאַוויצע. ווילסטו?

מאָטקע שווייגט.

די מיידעל האָט אַראָבגענומען פון זיך דעם טוך, אין וועלכען זי

איז געווען איינגעהילט. זי איז אַ מינוט געבליבען נאַקעט מיט נאָ-

קעטע הענד און נאַקעטע בריסטען און מאָטקע האָט דעריעהן דאָס

בלייכקייט פון איהר קערפער, וואָס האָט אָבגעשימערט אינ'ם ליכט

פון די שמערען. עס האָט אָבער קוים געדויערט אַ פּאָאר סעקונדען,

ווארים די מיידעל האָט זיך באלד צוריק פּערהילט מיט דעם טוך.

מאָטקע איז אַ וויילע געבליבען שמעהן אַ פּערכאַפטער, נאָר

באלד האָט ער זיך צוגערוקט צו דער מיידעל און געוואַלט זי אַרומ-

נעהמען מיט ביידע הענד.

אַ פלעם פון אַ באַטעק האָט געגעבען אַ ברען איבער זיין פנים.

ער האָט זיך נאָר אויף איין מינוט אָבגעשטעלט און וויעדער געפרובט

צולויפען צו דער מיידעל, וויעדער האָט נעכריהט אַ פלעם פון באַ-
טעק אויף אַ צווייטע באַק. ער האָט ניט געוואוסט פון וואנען עס
קומט צופליהען, און דאָס מיידעל האָט זיך ארויסגעדריעהט פון איהם
ווי אַ ווינד און צוגעפליסטערט אין דער שטיל:

— נאָך ניט יעצט. אַז דו וועסט „קאנאַריק'ען“ דעם האַלז איך
בערשניידען, וועל איך דיין „ליובאַוניצע“ ווערען.

מאָטקע האָט געהאלטען דאָס מעסער אין דער האַנד, וואָס זי
האָט איהם געגעבען, און געאיילט זיך מיט פלינקע טריט צום יונג.
— שטעה, איך וועל שרייען, — האָט זי איהם נאָכגעשריען.

ער האָט זיך אָכגעשטעלט.

זי איז ווי אַ ווינד אוועקגעפלוויגען און פערשוואונדען אין דער
נאַכט. מאָטקע איז איהר נאָכגעגאנגען. אַז זי איז שוין געווען אין
„בויד“, געשטאנען ביים פענסטעריל, איידער זי האָט דעם לאָדענדעל
פערמאכט, האָט זי וויעדער געלאָזט פאלען פון זיך דאס טוף. און
מאָטקע האָט וויעדער געזעהן איהר לייב, וואָס האָט געשימערט אין
דער נאַכט פון דעם שטערן-לייב.

ער האָט בעהאלטען דאָס מעסער אין אַ כאַליאווע פון שטיוועל
און איז געפאלען אויף דער ערד, אויסגעצויגען זיך און געקוקט אין
דער נאַכט אריין, און האָט ניט געוואוסט צי דאָס אלעס וואָס איז
פאָרגעקומען מיט איהם די נאַכט איז געשעהן אין חלום אָדער אויף
דער וואָהר.

7

דער „קעניגליכער“ האַטעל.

אין אַ פּאָר וואָכען אַרם זיינען די קונצענמאַכער אריינגעקומען אין אַ שטעטעל אריין „אַרבייטען“. די קונצענמאַכער האָבען אין שטאָרט געוואוינט ניט אין דער „בויד“, נור זיינען איינגעשטאַנען אין „האַטעל“, וועלכער האָט געטראָגען דעם שטאַלצען נאַמען „קרולעווסקי“ — קעניגליכער. זיינע בעזיצער זיינען היים שפּאַספּויגעל מיט זיין טאַכטער, די שענהע דבורה'לע, אַ יונג פּעט ווייבעל, וואָס קיינער ווייסט ניט אויב זי איז אַן אַלמנה, אַ גרושה אָדער אַן עגונה. מען ווייסט נור, אז זי איז אַ ווייבעל און האָט ניט קיין מאַן, און סוחרים און ריזע-אַגענטען האָבען ליעב דאָרט איינצושטעהן, ווען זיי פּאַהרען דורך די שטאָרט. און ניט בלויז פּרעמדע. אין די לאַנגע ווינטערדיגע נעכט זיצען דאָרט, די שטאָרט-פּאַצעטען און שפּיעלען אין קאָרטען. און טיילמאָל כאַפּט זיך אויף דאָס שטערטעל מיט אַ נייעס, אז אַ לייטישער יונגערמאַן האָט דעם נרן פּערשפּיעלט ביי דבורה'לען אין האַטעל, און די ווייבער רוימען זיך אין די אויערען: דבורה'לע האָט שוין וויעדער איינעם אין די הענד אריינגעכאַפּט. ביי דער דבורה'לע אין „קעניגליכען“ האַטעל זיינען איינגעשטאַנען — דער „אַלטער תּרח“, די „מכשפה“, „קאַנאַ-ריק“ און די דראַטען-געהערין. מאַטקע איז געשלאָפּען אין דרויסען אויף דער בויד, היטען די פּערד.

נאָכ'ן „אַרבייטען“ זיינען געזעסען די קונצעמאַכער ביי זיך זיין צימער. די פּענסטער פּון צימער זיינען אַרויסגעגאַנגען אויף אַ הויף אין אַ הינטער-רעסדעל און זיינען תּמיד געווען פּערהאַנגען. אין האַטעל האָט מען דאָס גערופּען „דאָס פינסטערע שטיבעל“. און דאָרט, אין דעם „פינסטערען שטיבעל“ פּלעגען דאָס פּאַרקומען די „שרעק-ליכע זאַכען“, וועגען וועלכע מען האָט גערעדט אויף דבורה'לען. דער „אַלטער תּרח“ איז געווען צופּריעדען פּון דער היינטיגער פּאַרשטער.

לונג. געווען א שעהנע אייננאָהמע. און תמיד ווען דער „אַלטער תרח“ איז צופריעדען נאָך אַן אַרבייטען, טרינקט ער אַ סך טהעע פון רוֹר־שישען סאַמאָוואַר, וואָס ער פיהרט מיט זיך מיט אין דער בוידי. אויס־געטהאָן די שטיוועל לינגט ער האַלב און זיצט האַלב אויף אַ בעט, צוגערוקט דעם טיש צום בעט און איז איינגעהילט אין גאַנצען מיט דער פאַרע וואָס שלאַנגט פון דעם הייסען טהעע, וואָס אין דער „טשאַש־קע“ פאַר איהם. הייסע אַנגסטען שלאַגען אַרויס אויף זיין שטערן, ער רויכערט די ליולקע מיט צופריעדענהייט און קיצעלט מיט'ן ציבעק די „אַלטע מכשפה“ הינטער די אָרעמס, ווינקענדיג מיט די אויגען אויפ'ן מיידעל, וואָס זיצט און שמירט זיך אויס די פיס מיט אַזאַ מין עהל נאָכ'ן געהן אויפ'ן דראָט און אויף מאַטקע'ן, וועלכער שטעהט און דערלאַנגט מאַר'ן די פלאַש צום שמירען.

— אַ שעהנע פּאָר, מיר וועלען מיט זיי שעהנע געשעפטען מאַכען — זאָגט דער אַלטער.

— שווייג, זיי וועלען הערען.

דערווייל איז „קאַנאַריק“ אַריינגעקומען און האָט געשריען אויף מאַטקע'ן וואָס ער געהט ניט אַרויס צו די פּערד, מען וועט די פּערד אַוועק'גנב'ענען. די אַלטע און דער אַלטער האָבען זיך גאַנגענומען פאַר איהם, אַז ער זאָל איהם לאָזען אין שטוב זיין, און די פּערד וועט קיין גער ניט גנב'ענען, זיי שטעהן אין שטאַל.

— דו ווייסט, מאַרי, דער פּריץ וואָס האָט זיך גע'שרכנ'ט צו דיר אין פּלאַצק איז דאָך דיר נאָכגעפּאָהרען. ער איז דאָ, — זאָגט קאַנאַריק.

מאַרי איז רויט געוואָרען.

— פון וואַנען ווייסטו, האָסט איהם געזעהן? — פּרעגט דער „אַלטער תרח“ פּעראינטערעסירט.

— איך האָב איהם געזעהן אויפ'ן מאַרק, און ער שטעהט דאָך דאָ איין אין דעם האַטעל.

— וואָס דו זאָגסט?

— יא — ווינקט „קאַנאַריק“ צום „אַלטען תרח“ און ווייזט מיט די הענד אויף מאַטקע'ן, אַז ער קען ניט ריידען ווייל מאַטקע איז דאָ.

— געה, ממזר'וק, געה אַרויס צו די פּערד — זאָגט אַז איהם ווייך דער „אַלטער תרח“.

— פארוואָס עפעס אין שטאַל אַרײַן? לָקֹן ער געהן אין שטאַל
זיך נעהמען אַ גלעזעל ביער. אפשר זײַנען דאָרט דאָ געסט, קען זיך
מאַכען עפעס צו פערדיענען אויך — זאָגט די „מכשפה“.

— יא, מאַטקע, נעהם טאַקע מיט דעם „בעמבע“, אפשר וועט
זיך מאַכען עפעס צו פערדיענען. פאַר דיר, פאַר דיר, קענטסט דאָס האַל-
טען פאַר דיר — זאָגט דער „אַלטער תרה“.

מאַטקע האָט זיך אומגעקוקט, געוואָרפען אַ בליק אויף מאַרין,
געכאַפט דעם הוט און איז אַרויס פון שטוב. ער איז קאָבער ניט אַרײַן
געגאַנגען אין שענק. ער האָט זיך אַרונטערגעלאָזט הינטער'ן הויז,
איז אַרײַן אין סעזעל און אויסגעזוכט דאָס פענסטער פון דעם „טונקעלען
צימער“. ער האָט עס באַלד דערקענט אָן דעם גרויען פאַרהאַנג. ער
האַט זיך אונטערגערוקט אין דער שטייל, און ווי אַ קאַץ געקראַכען אויף
דער מויער, אויסגעזוכט אַ שפּאַלט אין לאַדען, און אָנהאַלטענדיג זיך
אָן די הוקס פון לאַדען האָט ער דורכ'ן שפּאַלט אַרײַנגעקוקט און גער-
זעהן וואָס דאָרטען טהוט זיך, צוגעלעגט דעם אויער און געכאַפט אײַן
צעלנאַ ווערטער.

ווענען וואָס עס האַנדעלט זיך האָט ער ניט געוואוסט, כאַטש
ער האָט דערפיהלט — דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט... ער האָט נאָר
געזעהן, ווי „קאַנאַריק“ שרײַט אויף מאַרין און שרעקט זי מיט דער
האַנד. אז ער וועט זי שלאָגען. און דער אַלטער און די אַלטע ריידען
מיט איהר און טענה'ן מיט איהר עפעס מיט גוטען אײַן, וויזען איהר
געלד, און דאָס מיידעל טופעט מיט די פיס און שאַקעלט מיט'ן קאַפּ
אויף נײַן.

דערנאָך איז אַרײַנגעקומען אין שטוב דבורה'לע, די בעל-הבית'טע
פון האַטעל, מיט נאָך אַ אידעל, וואָס געהט קורין אָנגעטהאָן און האַלט
אַ שטעקעלע אין דער האַנד. דבורה'לע מיט'ן אידעל האַבען זיך
גע'סוד'עט מיט'ן „אַלטען תרה“ און „קאַנאַריק'ען“ אין אַ ווינקעל
שטוב. דערנאָך איז דבורה'לע צוגעגאַנגען צו מאַרי, האָט זיך געשפּיעלט
מיט איהרע האַר און געשטייבעלט צו איהר, ריידענדיג מיט איהר, און
געקושט זי. דערווייל האָט איהר די אַלטע מכשפה די האַר גלייך גער-
מאַכט, אַן אַנדער קאַכטענדעל ארויפגעוואָרפען. מאַרי האָט זיך גער-
לאָזט, און איהר פנים האָט געפלאַמט. „קאַנאַריק“ האָט דאָס שטייבעל
צוגערוימט, אַוועקגענומען די פלאַש מיט'ן אויל און בעהאַלטען אין

א ווינקעל, און דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע אין דער האַנד האָט גוט-
מוסטיג געשמייכעלט און איז ערגעצוואו פערשוואונדטן. מאַטקע האָט
זיך אָנגעשטויסען וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך... דאָס האַרץ האָט
איהם אָנגעהויבען קלאַפען, הענד און פיס האָבען איהם געציטערט.
און עפעס האָט איהם גענאָגט ביים האַלז און אינוועניג אין האַרץ.
אַלעס איז איהם געוואָרען מיט אַמאָל גאַנץ גלייך, אפילו דאָס גאַנצע
הויז מיט אַלע מענשען וואָס זיינען דערניען זאָלען איינגעזונקען ווע-
רען, און ער מיט זיי. נור ער איז נייגיעריג געוואָרען וואָס דאָ וועט
ווייטער פאָרהומען.

דערווייל איז דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע און גוטען שמייכעלע
צוריקגעקומען און מיטגעבראַכט מיט זיך אַ הויכען גוי מיט אַ פאָר-
גרויסע וואָנצעס, וועלכער איז געווען אָנגעטהאָן ווי אַ שררה. דער גוי
האָט זיך אַביסעל געשעהמט. געבויגען זיך און אַלעמען גענריכט.
דבורה'לע מיט איין רינגעלע אין אויער האָט דעם גוי פערבגטען צום
טיש. דער „אַלטער הרח“ האָט צוליעב דעם גוי אַ ראָק אָנגעטהאָן, און
„קאָנאַריק“ האָט אויך געשמייכעלט. נור מאַרי האָט זיך ניט געוויר-
זען. זי האָט זיך בעהאַלטען ערגעצוואו. נור דבורה'לע פיהרט זי אַרויס
פון ווינקעלע (מאַרי לאָזט זיך ניט), און פיהרט זי צו צום טיש, צום
גוי. דער גוי בויגט זיך פאַר איהר, גיט איהר די האַנד, און דבורה'לע
זעצט זיך אוועק מיט מאַרי'ן ביים טיש. באַלד ברענגט מען
אריין ביער. מען גיסט אָן גלעזער. עמעצווער נעהמט אַרויס אַ טאַליע
קאָרטען און מען הויבט אָן קאָרטען שפיעלען.

מאַטקע האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען. ער האָט
געוואָלט אריינשפרינגען דורכ'ן פענסטער, ער האָט זיך אַבער צוריק-
געהאַלטען. ער איז אַראָב, און איז אריין אין שטוב צו די קינצענמאַד-
כערס. די שטוב איז אַבער געווען פערשלאָסען, האָט ער אָנגעקלאַפט,
אין געטראַכט זיך, זאָל געשעהן וואָס עס וויל.

פון אינוועניג האָט מען איהם געפרעגט: ווער איז דאָרט? האָט
ער געענטפערט אויף אַ הויך קול:

— איך, מאַטקע!

פון אינוועניג האָט מען עפעס גערעדט. צום סוף האָט מען איהם
געעפענט. געעפענט האָט איהם „קאָנאַריק“, צוהאַלטענדיג די טהיר און
געפרעגט איהם:

- וואָס ווילסטו ?
- וועסט שפעטער געוואָהר ווערען — האָט מאַטקע אויפגעריי-
- סען די טהיר און איז אַריין.
- אַה, דאָס איז דער יונגער שפּאַניער, דער וואָס האָט היינט
- דעם וועט געוואונען. זעהר שעהן, זעהר שעהן — האָט איהם דער פּאָ-
- לאַק מיט די גרויסע וואַנצעס געפאַטשט בראַוואַ מיט די הענד.
- איך וועל איהם באַלד נאָך ווארשא נעהמען, אז ער זאָל זיך
- ראַנגלען מיט „בישקע'ן“ — זאָגט דער „אַלטער תּרח“, ווייזענדיג אויף
- מאַטקע'ען.
- צו וואָס ביזטו אריינגעקומען ? וואָס זוכסטו ? מען וועט דאָך
- די פּערד ארויס'גנב'ענען — זאָגט ער הינטען ארום צו מאַטקע'ן.
- זאָל ער געהן — ווייזט מאַטקע אויף „קאנאַריק'ען“. איך וויל
- דאָ זיין.
- גאָז איהם זיין — מאַכט די „אַלטע מכשפה“.
- דער שפּאַניער וועט אפשר א גלאָז ביער טרינקען מיט אונז ?
- פּראַשע — גיסט איהם אָן דער פּאַלאַק א גלאָז ביער.
- מאַטקע האָט זיך פּערשעהמט און געמאַכט מיט דער האַנד אויף
- ניט — דאָך האָט ער אויסגעטרונקען.
- דאָס איז דאָך דאָס קינד, קוקט אָן די הענטלעך — ריהרט
- איהם אָן זאנפט ביי דער האַנד דבורה'לע, און גיט צו איהם אַ גנב'ישען
- וואונק אין די אויגען אַריין.
- מאַטקע'ן איז געוואָרען ווי מען וואַלט איהם מיט אויל בעשמירט,
- ער איז רויט־פּערשעהמט געוואָרען און מ'יש צוריק געוואונקען צו
- איהר.
- דערווייל איז דאָס שפּיעל אין קאָרטען ווייטער געגאַנגען. אָן
- מאַטקע'ן האָט מען ווי פּערגעסען. דער וואונק פון דבורה'לע האָט איהם
- ווי בערוישט און געמאַכט איהם פּערגעסען אָן דעם גוי און אָן מאַרי'ן,
- וועלכע איז געזעסען ווי א פּרעמדע ביים טיש און צוגעקוקט זיך צום
- קאָרטען־שפּיעל. מאַטקע האָט געקוקט אויף דבורה'לען, געוואַלט כאַפּען
- איהר'ס אַ בליק, נור דאָס ווייבעל האָט ווי פּערגעסען אָן מאַטקע'ן, און
- טיעף זיך אַריינגעלאָזט אין די קאָרטען.
- ער האָט א קוק געטהאָן אויף מאַרי'ן. מאַרי איז ביז געווען, זי האָט
- ניט געוואַלט קוקען זיין איהם. דער יונג האָט דערפיהלט, אַז דאָס מיי-

דעל האָט געזעהען ווי ער האָט זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען מיט דעם שעהנעם ווייבעלע, און וויל איהם ניט קענען. ער האָט געזעהן ווי מאַרי האָט זיך מיט אַמאָל אונטערגערוקט צום פּאָן מיט די גרויסע וואַנצעס, און האָט איהם אונטערגעשטעקט קאָרטען, און דערביי האָט זי עס אזוי געמאַכט, ווי זי וואָלט זיך צוגעלאַסטשעט צו דעם פּאָן ווי אַ הינטעל, און גענלעט איהם די האַנד. מאַטקע'ן האָט דער טייוועל גע- כאַפט, ער האָט זיך געוואָלט וואַרפען אויף דעם פּאָן און איהם ווערגען ביים האַלז. ער האָט געקוקט אויפ'ן מיידעל. מאַרי האָט איהם גאָר ניט געזעהן. ער האָט זי געצופּט ביים אַרבעל. דאָס מיידעל האָט זיך אומד געקוקט, געוואָרפען אויף איהם אַ בייזען בליק און וויעדער אַריינגע- קוקט אין גוי'ס קאָרטען און געלערענט איהם וועלכע צו וואַרפען. און דער יונג האָט געמיינט, אז עס לעגט איהם אַוועק אַ טויטען אויפ'ן אָרט.

אין מיטען בעסטען שפיעלען האָט זיך דבורה'לע אויפגעכאַפט און געזאָגט, ווי זי וואָלט זיך פּלוצים אָן עפעס דערמאָנט, אז דאָרטען, אין דער גאַסט-שטוב, וואַרטען פיעלע געסט אויף די קונצענמאַכערס, און זיי קענען פיעל געלד פּערדיענען. די געסט ווילען זיי זעהן, און מען האָט זי אַריינגעשיקט נאָך זיי, און זי האָט זיך גאָר פּערגעסען און אין די קאָרטען גאָר זיך פּערשפיעלט. דער „אַלטער תּרח“ האָט זיך אויפ- געכאַפט, גענומען אַ בעמבעלע אין דער האַנד אַריין און געוואונקען צו „קאַנאַריק'ען“: „קום געלד פּערדיענען. קום, מאַטקע, מיט“. די אַלטע געהט אויף מיט. נור „דאָס קינד“, מאַרי'ן, וועט זי ניט לאָזען מיט- געהן — ווייל זי איז מיעד. „דאָס קינד“ האָט היינט שווער געאַרבייט — זאָגט זי, און געהמט אַ טוך און געהט אויף. אַלע געהען. עס בלייב- בען נור איבער מאַרי און דער גוי, וועלכע שפיעלען אין קאָרטען וויי- טער. און מאַטקע שטעלט זיך אַוועק ביי דער טהיר און וויל ניט געהן. — קום, ממזר'וק, קום געלד פּערדיענען — שלעפט איהם דער „אַלטער תּרח“ ביים פּלייצע.

מאָטקע מאַכט זיך אַרויס און בלייבט איבער.

— וואָס איז?

— גאָר ניט — ענטפּערט מאַטקע אָב קורץ.

„קאַנאַריק“ ווינקט צו איהם מיט די אויגען:

— געה, ממזר, דו זעהסט דאָך, זיי דאַרפען זיין אליין.

— איך וויל ניט — זאגט מאַטקע.

— וואָס ?

דער „אַלטער תּרחה“ איז אויך צוגעקומען. זיי האָבען ניט געוואָלט קיין סקאַנדאַל מאַכען, האָט איהם דבורה'לע אָנגענומען אונטער'ן אָרעם, און געגלעט איהם מיט'ן הענטעל אויפ'ן בעקעל, געקוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין, און געזאָגט וויעדער מיט דעם גנב'ישען שמייכעלע :

— מיט וועמען ער וועט ניט געהן, מיט מיר וועט ער געהן, וואָס קען ער פון אייך האָבען. אָבער פון מיר, ווייסט ער, קען ער יא עפעס האָבען — האָט זי געזאָגט אין אזא טאָן, מיט אזא בליק, אז מאַטקע האָט געמיינט אז זי נעהמט איהם באלד מיט זיך מיט... און ער האָט ניט געקענט ביישטעהן דעם יצר הרע.

מאַטקע האָט צוריקגעשמייכעלט וואוילעריש דער ווייבעל אין די אויגען אריין, און איז ארויס מיט איהר.

הינטער זיך האָט ער געהערט מען שליסט די טהיר אויף זיי ביידע, אויפ'ן גוי מיט מאַרין. עס האָט איהם עפעס באַנג געטהאָן, נור ער האָט געפיהלט אויף זיך די וואַרימקייט פון דבורה'לעס פעטען לייב, און דאָס האָט איהם געמאַכט פּערגעסען.

נאָר קוים איז דבורה'לע מיט'ן יונג אין דער שענק אריין, האָט זי פּערגעסען אָן איהם. זי איז באלד צושוואומען געוואָרען צווישען די פיעלע געסט, בעלי עגלות, קצבים און פּרעמדע סוחרים, וואָס האָבען געווארט אויף איהר. דאָ האָט זי דערלאַנגט דעם א קופּעל ביער מיט אַ שמייכעל אין פנים אריין; יענעם אַ האַלב גענועל מיט אַ גלעם, אז עס זאָל זיין בע'טעם'טער צו עסען; דאָרט גאָר איי-נעם אַ געהיים גלעזעל בראַנפּען, וואָס יענער האָט אויסגעטרונקען און פּערביסען מיט אַ קניפּ... מאַטקע איז פון דערווייטענט געשטאַנען, צו געקוקט זיך און צומישט געוואָרען, ניט געוואוסט וואָס עס טהוט זיך מיט איהם. ער האָט זיך דערמאָנט אָן מאַרין מיט דעם פּאַלאַק, וואָס זיינען ביידע אין „פינסטערען שטיבעל“ איינגעשלאָסען. ער האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון דער שענק, און צו צו דער שטוב. די טהיר איז פּערשלאָסען. דורך דעם טהיר-לעכעל זעהט מען גאָר ניט. דער שליסעל שטעקט. ער איז אַריין אין סעדעל, אַרויפגעכאַפט זיך אויף דעם מויער און אויסגעזוכט די שפּאַרע אין דעם לאָדען, דורך וועלכער ער זאָל קע-

נען אין שטוב אריינקוקען. ער האָט זי געפונען. די שפּאַרע איז אָבער געווען פּערשטעלט מיט דעם פּאַרהענגעל. ער איז אראָב, אויסגעזוכט אַ שטיקעל האָלץ, און מיט דעם האָלץ אָבגעשארט דעם פּאַרהאַנג און געזעהן וואָס אינוועניג טהוט זיך... דאָס בלוט האָט געקאָכט אין איהם. און עס איז איהם געווען אזוי ווי קיינמאָל ניט. ער האָט זיך מיט'ן גאַנצען קערפּער אונטערגעשפּאַרט אונטער'ן לאָדען, און דעם לאָדען וויפּגעהויבען, אָבער אזוי שטיל, אַז מען זאָל אינוועניג גאָר ניט הערען. דערנאָך האָט ער די קייטעלעך פּון די פענסטער אונטערגעבראָכען. מיט זיי האָט ער ניט געהאַט קיין שווערע אַרבייט, זיי זיינען געווען פּערראַסטעט פּון אַלמטייט, און באַלד זיך גאַכגעגעבען. אין מאַטקע האָט מיט אַמאָל געגעבען א שפּרונג אריין אין שטוב.

מארי, וועלכע איז געווען האַלב אויסגעטהאָן מיט צופּלאַשעטע וואַר האָט פאר שרעק געגעבען א שפּרונג אויף פּון דעם בעט, אויף וועלכען זי איז האַלב געלעגען און האַלב געזעסען. דער גוי איז אָבער געווען אַ האַלב נאַקעטער אין פאר מאַטקע'ן זיך פּערשעהמט מיט זיינע נאַקעטע, האַר-בעוואַקסענע פּיס, און אויף זיין פּנים איז געלעגען אויס-געגאַסען אַ נוטמוטהיגער שמייכעל האַלב פּון גענוס, האַלב פּון שעה-מעוודיגקייט, אַז מאַטקע האָט אויף איהם רחמנות געהאַט, און געד-שטאַנען אין מיטען שטוב אַ דערשראָקענער און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דער גוי האָט געזוכט די הויזען, אַ ראָק צו פּערשטעלען דעם טהייל פּון זיין נאַקעטען לייב.

און מארי האָט זיך דערווייל אונטערגעשלייכט הינטער דעם יונג. ער האָט געזעהען איהר ברוין נאַקעט לייב פּון דער האַנד וואָס האָט אַרויסגעקוקט פּון דעם זיידענעם צוריסענעם קאַפּטענדעל — האָט ער איהר געגעבען אַ קלאַפּ אין קאַפּ. דאָס מיידעל האָט ניט געשריען, ניט אַוועקגערוקט זיך, נאָר עפעס געשפּאַרט אין זיין האַנד אריין. ער האָט דערפיהלט אין זיין האַנד עפעס ווייכעס. און ביים ליכט פּון דעם האַלב-לייכטענדען לאַמפּ האָט ער דערזעהן לעדער. ער האָט פּערשטאַנען, אַז עס איז אַ לעדערנער טאַש מיט געלד. און האָט עס אינסטינקטיוו געשווינד בעהאַלטען.

— בעהאַלט, נעה אַוועק, מען וועט דיך כאַפּען... דער גוי וועט

שרייען.

מאַטקע האָט געהערט הינטער זיך די פּליסטערנדע ווערטער און

נאך ניט גוט פערשטאנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך דאָ. ער איז
 נאך געשטאנען און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דער גוי מיט זיינע
 האַרבעוואקסענע נאָקעטע פים האָט אויסגעזעהען זעהר אַרים. און ער
 האָט געהאַלטען אין איין זוכען די הויזען, וואָס ער האָט זיי ניט גע-
 קענט געפינען. דאָס מיידעל האָט איהם בערוהיגט :
 — בלייב דאָ, בלייב, ער געהט באלד אוועק — זאָגט זי צום פאָר-
 לאַק און צו מאַטקע'ן געפליסטערט אין דער שטיף :
 — אַנטלויף און בעהאַלט. עס איז דעם נוי'ס, ער וועט שרייען.
 מאַטקע האָט אינסטינקטיוו געפאָלגט. און אזוי ווי ער איז אַריין,
 אזוי איז ער אויך אַרויסגעשפרונגען דורכ'ן פענסטער.
 ער האָט געהערט הינטער זיך, ווי דאָס מיידעל האַקט דעם לאַך-
 דען צו.

8

דער קאמפף פאר די דראטען-געהערין.

ער איז אריין אין שטאהל און ביים שיין פון די ברענענדע לאמ
טערנע האָט ער בעמערקט דעם לעדערנעם טאש, וואָס מאַרי האָט איהם
אין האַנדר געשטעקט. ער האָט איהם אויפגעפּענט, ער איז דערשראָ-
קען געוואָרען, אַ פּאַק פּאַפּיער-געלד איז אין איהם געווען. ער האָט
ניט געוואוסט וואָס דערמיט צו טהאָן. באלד האָט ער זיך דערמאָנט
וואָס נתן גנב האָט אַמאָל געטהאָן. האָט ער אויך, ווי ער, געכאַפּט דעם
כאָמאָנט פּונ'ם פּערד, אויסגעזוכט אַ לאָך און טיעף אין שטרוי פון
כאָמאָנט אַריינגעשטעקט די טאש און צוריק אויפגעהאַנגען דעם כאָ-
מאָנט אויף זיין אָרט.

אַז ער האָט דאָס אָבגעטהאָן האט ער זיך אַוועקגעלענט אויף זיין
געלעגער אין שטאהל און האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען. עפּעס איז
ער געווען ביז און ער האָט זיך געוואָלט שלאָגען. אויף וועמען איז ער
געווען ביז? אויף אַלעמען, און מעהרסטען אויף זיך. און נאָך מעהר
איז איהם אַלעס גלייכגילטיג געוואָרען, און עס איז איהם גאָר ניט אָנ-
גענאַנגען וואָס דאָ וועט געשעהען. ער איז גרייט געווען אויף אַלעס.
אין מיטען דערינען איז איהם גאָר איינגעפּאַלען אַרויסצוגעהמען די
טאש מיט'ן געלד פון כאָמאָנט און אַריינצוקריכען אין „טונקעלען שטי-
בעל“ דורך דעם פענסטער און דאָס וואַרפען איהם אין פנים אַריין,
אָדער אַוועקצוגעבען עס צו דאָס שעהנע ווייבעל דבורה'לע, די בעל-
בית'טע פּונ'ם האָטעל, אַז מאַרי זאָל זעהן. נור באלד האָט ער צו זיך
געזאָגט: „אַ שאָד דאָס געלד, זאָל דאָס געלד בלייבען פּערשטעקט“.
און מאַרי, די דראַטען-געהערין איז איהם שוין ניט אָנגעגאַנגען און ניט
„קאַנאַריק“ איז איהם וואָס אָנגעגאַנגען. און עס איז איהם פּלוצים אַלעס
לאַנגווייליג געוואָרען ביי די קאַטאַרינשטיקעס און ער האָט געקלערט
פון אַנטלויפּען.

נור דאָס בלוט האָט אין איהם געקאָכט און ער איז ביז געווען אויף זיך. זאָל ער געהן זי שלאָגען. גוט צוהאַקען דאָס פנים און אוועק־געהן? — עס לוינט זיך ניט. זי איז איהם שוין ניט אָנגעגאַנגען. נור געלד איז גוט. עס איז גוט אז מען האָט געלד, טראַכט ער זיך. אז מען האָט געלד קען מען פאָהרען וואוהין מען וויל און מען קען זיך קויפֿען וואָס מען וויל.

און דאָס געלד וואָס איז געלעגען אין כאַמאָנט איז איהם מיט אַמאָל טהייער געוואָרען. ער האָט געוואָלט דאָס געלד אַרויסנעהמען און נאָך אַמאָל זיך איינקוקען אין דעם, איבערצעהלען עס. ער האָט אָבער מורא געהאַט אז מען זאָל ניט אָנקומען. האָט ער זיך איינגעהאַלטען. און מיט אַמאָל איז איהם טהייער געוואָרען די דראַמטע־געהערין. „סיי־וויכיי, א גוטע, האָט עס מיר אוועקגעגעבען.“ און ער האָט זיך גע־מראַכט, אז ער וועט ניט לאָזען אז זי זאָל „קאַנאַריק'ען“ דאָס געלד אוועקגעבען, ער וועט עס צונעהמען און מיט „קאַנאַריק'ען“ וועט ער זיך שלאָגען.

און ער האָט זיך מיט אַמאָל דערמאָנט, ווי „קאַנאַריק“ געהט אָן געטהאָן און ווי ער געהט אָנגעטהאָן; אז „קאַנאַריק“ געהט אָנגעטהאָן אין אַ פאָר שעהנע שטיוועל מיט אָבגעלאַקירטע כאַליאוועס און אַ סאַ־מעטענע וועכטלעך. און ער געהט אָנגעטהאָן אין אַ פאָר צוריסענע קאַ־מאַשען וואָס די „אַלטע מכשפה“ האָט אַמאָל געטראָגען, מיט אַ פאָר הויזען וואָס פלאַצט איהם פון הינטען. און „קאַנאַריק“, ווען ער וויל, טרינקט ער ביער, עכט ער צוקער־אייז. און ער האָט קיין גראַשען ניט, נור וואָס ער גנב'עט אין קאַמאַש אַריין אַ זעקסער, ווען מען וואַרפט איהם צו, ווען ער שפּיעלט מיט דער קאַמאַרינקע, אָדער וואָס די אַלטע גיט איהם אַמאָל אין געהיים וויל ער קראַצט איהר דעם רוקען בעפאָר זי געהט שלאָפֿען. און עס איז איהם אַ וואונדער געווען וואָס ער האָט דאָס ניט געזעהען ביז איצט, און ווי האָט ער זיך ניט געשעהמט אזוי אַרומצוגעהן מיט ווי־בערשע קאַמאַשען און צוריסענע הויזען ביז איצט.

— דאָס ערשטע, וועל איך מיר קויפֿען אַ פאָר שטיוועל מיט לאַ־קירטע כאַליאוועס אז זיי זאָלען קוויטשען ווען איך וועל געזין, און אַ פאָר שוואַרצע סאַמעטענע הויזען ווי דער אַלטער קאַמאַרינשטיק האָט, מיט אַ גרויסען באַטעק אין האַנד, אין זיך לאָזען וואַקסען אַ

טשופרינע פון פאָרענט. איך וועל זיי ווייזען ווי אַ קאָטאָרינשטשיק זעהט אויס.

און וואָס אַמאָל איז איהם מאַרי טהייערער געוואָרען פאר דעם וואָס זי האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט דאָס אַלעס צו האָבען, און פאר דעם וואָס זי וועט איהם נאָך געלד געבען ווען עס וועט זיך מאַכען, און ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אַז זי איז זיינע. זי געהערט צו איהם פונקט אזוי ווי ער וואָלט אַ פוהר און וואָגען געהאַט. אונדאי נע-הערט זי צו איהם. און עס האָט איהם געוואונדערט וואָס ער האָט ניט געוואוסט דערפון ביז יעצט און געלאָזט דאָס גאַנצע געלד וואָס זי האָט געהאַט „קאָנאָריק'ען“ אוועקגעבען. ער וועט מעהר ניט לאָזען, ניט ריידען און ניט קוקען אויף איהר. ער וועט זיך שלאָגען מיט „קאָנאָריק'ען“. אוי, וועט ער איהם געבען! ער האָט געמאַכט פויסטען.

דערווייל האָט זיך אין דרויסען געהערט אַ גערודער, מען רופט, מען רעדט הויך, און ער הערט שטאַרקע טריט געהען צו צום שטאַהל. אַ שטראַהל פון ליכט שיינט אַריין דורך אַ שפּאַרינע. איהם איז געווען אַלעס גלייך; ער האָט זיך נאָר געוואָלט איצט שלאָגען. ער האָט צוגע-מאַכט די אויגען און געוואַרט. באַלד האָט זיך געהערט אַ קלאַפּען אין דער טהיר:

— עפען ממור'וק, עפען, עפען!

ער איז זיך געלעגען גלייכגילטיג.

— עפען ממור'וק, עפען, עפען! — האָט מאַטקע דערהערט דעם אַלטען קונצענמאַכער'ס קול. דעם אַלטען קונצענמאַכער האָט מאַטקע גערן געהאַט און איז איהם דאַנקבאַר געווען וואָס ער האָט איהם צוגע-נומען אין דער קאָמפּאַניע און איהם אויסגעלערענט „אַרכייטען“. ער האָט געפיהלט אַ דרך-אַרץ צו איהם, איז ער אַראָבגעקראַכען פונ'ם גע-לעגער און אויפגעעפענט.

— וואוהין האָסטו אַהינגעטהאָן די טאַש וואָס די מויד האָט דיר אונטערנעשטעקט? — שרייט „קאָנאָריק“ מיט כעס.

— שריי ניט, לאָז מיך ריידען — בערוהיגט איהם דער אַלטער. — ממור'וק — הויבט ער אָן מיט גוטען — גיב אָב די טאַש. דער גוי מאַכט געוואַלדען, לויפט נאָכ'ן סטאַרשע סטראַזשניק און מיר אַלע וועלען זיך אַ שוואַרץ יאָהר אויסריכטען.

— א טאש מיט געלד ? — וואָס פאַר אַ טאַש ? — פּרעגט מאָטקע פּערוואונדערט.

— די טאַש, וואָס מאַרי האָט אַרויסגע'גנב'עט פּון פּאָליאַק'ס קע' שענע און האָט דיר אונטערגעשטעקט — זאָגט „קאַנאַריק“.

— זי האָט מיר קיין טאַש ניט אונטערגעשטעקט און איך ווייס ניט — האָט מאָטקע קורץ אָבגעענטפּערט.

— קום נור אין שטוב אַרײַן ! — שרייען זיי אויס, און נעהמען מאָטקע'ן מיט זיך.

אין „פינסטערען שטיבעל“ איז געשטאַנען דבורה'לע און האָט זיך די הענד געבראַכען, אַז די קאַטאַרינשטיקעס וועלען זי אונגליקליך מאַכען. דער סטאַרשע סטראַזשניק וועט קומען, וועט מען איהר דעם שענק צו'חתם'ענען. מאַרי איז געשטאַנען מיט צופאַטעלעטע האָר און אַ דין קליידעל אַרויפגעוואָרפען, איהרע נאַקעטע הענד און האַלז און ברוסט האָט זיך אַרויסגעוויזען פּון איהר העמה, אויף וועלכע זי האָט נאָך ניט צייט געהאַט קיין קאַפּטענדעל אַרויפצואוואָרפען. זי האָט אויס'געקוקט גלייכגילטיג און געלאָזט זיך בעטראַכטען און אויפּעסען פּון די בליקען פּון די בעלי'עגלות, פישערס און קצבים וואָס האָבען זיך געשפּאַרט אין די אָפענע טהיר און זיינען געקומען אַהער צולויפּען אויף דעם פּאָליאַק'ס געוואָלדען, אַז מען האָט ביי איהם די טאַש מיט פינף און אַכציג רובעל אַרויסגעצויגען. דער פּאָליאַק אַלײַן איז שוין ניט געווען. ער איז אוועק געלאָפּען אין דער פּאָליציי נאָכ'ן סטאַרשע סטראַזשניק.

— זי איז ווערט דאָס געלד, זאָל איך שוין אַזאַ יאָהר האָבען — זאָגט איינער פּון די קצבים בעטראַכטענדיג גוט דאָס מיידעל, און צום סוף האָט ער אַרויסגעגעבען זיין אורטהײל ווי א געניטער מבין אויף די זאַכען.

— פאַר דאָס געלד וואָלט איך מיר ליעבער אַ נייע קאַבילע געקויפּט. נור אַ שבת מאַכען וואָלט איך איהר אויך געגעבען — זאָגט לייבעלע דער פּוהרמאַן.

— וויפיעל טרעפּט אָן דיין שבת ? ניין ברודער, ניט פאַר דעם געלד קריגט מען אַזאַ סחורה. סטופּאַזי צו דיין טויבע היה, מיט די

פערבונרענע צייהן, וועט זי דיר נאך דערפאר געהאקטע פיש מאַ-
כען...

דער עולם לאַכט.

דער אַלטער קאטארינשטיק איז אריין אין שטוב מיט „קאנאַ-
ריק'ען“. זיי האָבען ביידע געפיהרט מאַטקע'ן.
— אַט געהט ער, דער ריכטיגער בחור.

דער אַלטער קאטארינשטיק האָט געשטופט דעם עולם פון טהיר,
וועלכער האָט זיך שוין אָנגעהויבען אין שטוב צו שפּאַרען. צוגעהאקט
די טהיר נאָך זיי און צוגעשלאָסען.

— הער נור ממז'רוק, גיב אָב דאָס געלד, אז ניט גיב איך דיר
אַרויס צו דער פּאָליציי, אזוי ווי איך בין א איד. איך גיב דיר אַרויס
צו דער פּאָליציי, אז דו ביזט אַן אַנטלאָפּענער פּונ'ם אַסטראַג, קיין
פּאַס ביי מיר האָסטו דאָך ניט, און ווער דיין טאַטע איז ווייס איך
דאָך אויך ניט. גיב אָב דאָס געלד און זאָל זיין שאַ-שטייל, אז ניט וועט
שלעכט זיין.

— גיט מיך אַרויס צו דער פּאָליציי, האָב איך אַ זאַרג, וועל איך
דערצעהלען, אז איהר האָט די מויד גע'גנב'עט, אז איהר פּערוקויפט זי
צו שכורים פאַר געלד און אז ניט, שלאָגט איהר זי, און אז איהר האַנד-
דעלט מיט גנב'שע זאַכען, און אז איהר האָט דבורה'לען אָבגעשטעקט
די זילבערנע לייכטער וואָס מען האָט אונז אין זשאַכלין געגעבען און
אז מיר שטעהען דאָ, ווייל מיר וואַרטען אויף אַ סוחר פון וואַרשוי,
וואָס וועט אָנקומען נאָך אַ סחורה וואָס געהט אויף צוויי פּיס, און
נאָך, — וועלען מיר אלע געהן, וועלען מיר אלע זיצען אין איינעם,
וועט אונז היימליכער זיין.

— וואָס זאָגסטו? וואָס דערצעהלסטו פאַר מעשיות? ווער וועט
דיר גלויבען? — איז דער קאטארינשטיק געוואָרען אַ פּערציטערטער
פון די אלע מעשיות. ער איז ערשטוינט געוואָרען, פון וואַנען ווייסט
אַקטע פון דעם אלעם, מען האָט זיך דאָך געהיט פאַר איהם און גע-
זיינט האָט מען אז ער האָט גאָר ניט געהערט און גאר ניט געזעהן.

— וואָס פאַר זילבערנע לייכטער? — ווערט דבורה'לע גלייך —
ווער האָט דיר דאָס דערצעהלט? מיין ברודער האָט דאָך מיר גאָר גע-
שיקט פיש פון זשאַכלין דורך זיי. קום אריין וועסטו זעהען — עס
שטעהט דאָך נאָך דער קאַסטען.

— עיש, איך ווייס וואָס פאר א פיש!
 — מאַטקעלע, וואָס רעדסטו, וואָס? — וואָס הער איך פון דיר?
 נוצער האָט דיר דאָס דערצעהלט? ברעכט זיך די „אַלטע מכשפה“ אויף
 איהם די הענד.

מאָטקע האָט איהר אין פנים אריינגעקוקט און עס איז איהם א
 געלעכטער אָנגעקומען.

— און אַט דעם האַלערא, אַט דעם קליינעם שמד'ניק, וואָס דרעהט
 היהנער דעם קאָפּ אַראָב האָסטו צו זיך אריינגעלאָזט. דו דראָמטען
 געהערין, קונצען-מאַכערין, הע! שטעקסט איהם הינטען אַרום געלד
 אריין, גנב'עסט און שטעקסט איהם אָב. וואָס? — געהט צו „קאַנאַריק“
 צו מאַרי, קוקט אויף איהר מיט ביזע אויגען, און הויבט אייף די האַנד.
 דאָס מיידעל האָט זיך אוועקגעשטעלט און געפינטעלט מיט די אויגען,
 מורא האָבענדיג פאַר אַ קלאַפּ.

— ריהר זי אָן, ריהר זי אָן, לאַמיר זעהען. אַ טויטער ניעסטו ביי
 מיר ווערען! ווייזט מאָטקע „קאַנאַריק'ען“ אַ פויסט.

— וואָס, וועטט מיר ניט לאָזען? — נא, דאָ האָסטו פאַר איהם
 איינעם — פאַטשט ער מאַרין — און דאָ האָסטו דעם צווייטען.

נור איידער „קאַנאַריק“ האָט נאָך צייט געהאַט אַראָבצולאָזען די
 האַנד אויף מאָטקע'ן, איז מאָטקע שוין געווען אויף איהם. מיט איין
 שפרונג ווי אַ ווילדער הונד האָט ער איהם אָנגעכאַפט מיט ביידע הענד
 ביים האַלז און געוואָרגען איהם. ער האָט זיך געגעבען אַ ביים אַרין
 מיט זיינע שטאַרקע צייהנער אין דעם גאַנגעל און די אָדערען פונ'ם
 האַלז האָבען זיך אָנגעצויגען און זיינען געשוואַלען געוואָרען און עס
 האָט אויסגעוויזען אַז זיי פלאַצען אַרויס פון דער הויט. „קאַנאַריק“
 האָט זיך געריסען אונטער איהם, אָבער פאַר וועהטאָג האָט זיך ביי
 איהם די קניע געבויגען און ער האָט זיך געוואָרפען אויף דר'ענד.
 מאָטקע איז אַרויף אויף איהם און געהאַלטען איהם ווי אַ הונד מיט
 די צייהנער ביים האַלז און מיט די פויסטען אין פנים געשלאָגען. די
 ווייבער האָבען געשריען, געוואַלט זיי פאַרנאַנדעררייסען. נור זיי האָד
 בען געקראָגען מיט די פיס אין בויך אריין, האָבען זיי זיך אָבגעטראַָד
 גען. דער אַלטער קונצענמאַכער האָט געכאַפט דעם באַטעק און געשמיר
 סען מאָטקע'ן איבער'ן קאָפּ, איבער'ן פנים, איבער די הענד. דאָס
 פנים מיט די הענד זיינען מאָטקע'ן אָנגעלאָפען געוואָרען פון באַטעק.

נור מאַטקע האָט גאָר ניט געפיהלט וואָס מען טהוט איהם. ער האָט זיך אַריינגעקנאָטען אין „קאנאָריק'ען“ און ביידע יונגען זיינען געווען ווי איין קנויל און מיט די צייהנער געביסען און מיט די הענר געשלאָגען. עס האָט זיך געהערט „קאנאָריק'ס“ כאַרכלען און דאָס שווערע אַטהעד־מען פון אונטער מאַטקע'ס לייב. דבורה'לע, די האַמעל בעזיצערין, האָט זי הענר געבראָכען און אויפגעפנענדיג די טהיר האָט זי אַריינגערור־פען אייניגע פון איהרע פריינד, די בעלי־עגלות: „געוואַלד, זיי וועלען מיך אונגליקליך מאַכען, דער סטאַרשי קומט“. די בעלי־עגלות האָבען זיי מיט גראָבע שטעקלעך פערנאָנדערגעריסען. „קאנאָריק“ האָט גע־בלוטטיגט אין גאַנצען און מאַטקע האָט געהאַט אַ בלויען פנים.

דורך די גאַנצע צייט פון געשלעג איז מאַרי געשטאַנען און האָט זיך גלייכגילטיג צוגעקוקט צו דעם שלאָגען פון די יונגען. קיין בע־וועגונג איז ניט געווען צו בעמערקען אויף איהר פנים. נור ווען מאַטקע האָט געלעגט „קאנאָריק'ען“ און איהם געשלאָגען אין פנים, האָט אַ שוואַכער אונבעמערקבארער שמייכעל געשיינט אויף איהרע ליפען. זי האָט געוואוסט, אז מיט דעם שלאָגען געהט זי איבער פון איין האַנד אין דער צווייטער און זי איז געווען צופריעדען דערמיט.

דערווייל האָבען די ווייבער פלינק אָבגעווישט די פאָדלאָגע פון בלוט, מען האָט זיך געריכט אויפ'ן סטאַרשי סטראַזשניק. „קאנאָ־ריק'ען“ האָט מען געמוזט געהמען אין קיך אַריין, דאָרט האָט מען איהם דאָס פנים בעלעגט מיט קאַלטע האַנדטיכער. מאַטקע איז גע־שטאַנען אין אַ ווינקעל און איז ביז געווען. און דער אַלטער קאַטאַרינ־שטיק איז צוגעגאַנגען צו מאַרי'ן און האָט איהר געוויזען דעם רימען וואָס ער טראָגט אויף זיינע הויזען:

— דיר וועל איך שוין שפעטער בעצאָהלען, אז מיר וועלען פון שטאַרט אַרויסקומען. אַלעס איז איבער דיר.

נור דעם אַלטען קאַטאַרינשטיק האָט מאַטקע גאָר ניט געזאָגט. ער מעג שלאָגען, ער האָט זי געקויפט, ער האָט זי אויסגעלערענט „אַר־בייטען“, ער האָט אַ רעכט אויף איהר.

9

א פאם איז דא ?

עס איז אָנגעקומען דער סטאַרשי סטראַזשניק מיט דעם פּאָלאַק, דעם גוי, ביי וועלכען מען האָט דעם טאַש מיט געלד אַרויסגענומען. דער גוי, אָהן אַ הוט, אָהן אַ קראַוואַט, מיט טרערען אין די אויגען, האָט דערצעהלט דעם סטאַרשי סטראַזשניק פון דעם אונגליק, וואָס איהם האָט געטראָפּען, ווי אזוי מען האָט ביי איהם דעם טאַש מיט פינף-און-אַכציג רובעל אַרויסגענומען, און אָנגעוויזען אויף מאַרין און אויף מאַטקען. דער סטאַרשי סטראַזשניק, וועלכער איז שוין געווען אַן עלטערער גוי פון אייניגע און זעכציג יאָהר, אַ דיקער, מיט אַ רויטען ברייטען קאַרק, מיט אַ דיקען בויך און אַ בלאַנדע לאַנגע באַרד, וועלכע איז זיך צופאַלען אין צוויי שפיצען, האָט אויסגעהערט בנעימות, מיט רודיניקייט, גלייכגילטיג און האָט געשמייכעלט צו דבורה'לען :

— נו, וואָס איז שוין וויעדער פאַרגעפאַלען ביי דיר, פּאַני שפּאַס-פּויגעל ? אַלע נייעס געשעהט ביי דיר, פּאַני שפּאַספּויגעל, אין האָטעל קרולעווסקי.

— ביי מיר ? פּאַני נאַטשאַלניק ! — וואונדערט זיך דבורה'לע מיט אַ לאַך און חנ'דעל — דער פּאַן נאַטשאַלניק האָט לייעב צו שפּאַס-סען מיט אַ אידענע. אוי, ווי זעה איך אויס ? — מאַכט זי אַ חנ'דעל, פּערקעמענדיג זיך די האַר — וואָס בין איך שולדיג, אַז דער פּאַן קומט (וויזט אַן אויפ'ן פּאָלאַק) און וויל אַ נקבה געהמען ביי די קאַטאַרינ-שטשיקעס ? ביי מיר איז אַן אָפּענער האָטעל. איך קען דעם פּאַן ניט אַבזאָגען, וואָס בין איך שולדיג ?

— מיר וועלען שוין שפּעטער זעהן. נאָר ערשטענס, וויל איך זעהן די פּעסער, אה ! פּאַני עלטסטער קאַטאַרינאַרוש, שטעל מיר צו די פּעסער פון דיר מיט דיין קאַמפּאַניע.

— אַט באַלד, פּאַני נאַטשאַלניקו, אַט באַלד — זאָנט דער אַלטער.

— וואָס וועט דער פאן נאטשאַלניק דאָ זיך אַנדערזעצן? דאָ איז ניט בעקוועם. דאָ איז ניט אַנגענעהם. ביטע, לאָז זיין דער ווילען פון דעם פאן נאטשאַלניק מיט מיר צו געהן אין מיין וואוינונג. דאָרט וועט דער פאן נאטשאַלניק אויסהערען וואָס ס'איז געווען — זאָגט דבורה'לע און געהמט דעם פאן נאטשאַלניק אונטער'ן אָרעם.

— עך, מען קען דאָ אויך ערפילען דאָס געזעץ — זאָגט דער „פאן נאטשאַלניק“ און הויבט זיך אויף און ניט אַ וואונק צום אַלטען קונצענמאכער: „קינדער, נאָך מיר!“

אין פינסטערען קאָרידאָר, דורך וועלכען דבורה'לע האָט געפיהרט דעם „פאן נאטשאַלניק“, איז צווישן זיי ביידען אַנגעגאַנגען אַ שטיל-לער געשפרעך, וועלכער איז בעשטאַנען נאָר פון איינצעלנע ווערטער:

— מאדאם דבורה'לע, עס געהט ניט, איך קען ניט. געזעץ! דער פאן איז אַ וואַזשנער מענש, וועט זיך קלאָגען אויף מיר, דאָן זעצט מען מיך פון מיין אַמט אַראָב.

דערויף האָט דבורה'לע אויך אַבגעענטפערט אין קורצע ווערטער:

— דו ביזט, פאן נאטשאַלניק, דער עלטסטער פון שטאָרט, דו קענסט אַלעס. מען דאַרף דיך ניט לערנען. איך פערלאָז זיך שוין אויף דיר.

אין דעם האָט עפעס געגעבען אַ בלישמט אין דעם „פאן נאטשאַל-ניק'ס“ האַנד, און דער „פאן נאטשאַלניק“ האָט געפרוואוּט טרעפּען אין דער פינסטער, מיט'ן טאַפּען פון דער האַנד, וויפיעל עס איז. איבער-צייגענדיג זיך, אַז די מטבע איז אַזעלכע, וועלכע איז ווערט אַזיין עהרע, האָט ער נאָך אַמאָל געזאָגט, אַז ער קען ניט, און זי אריינגע-שטעקט אין זיין הויזען-טאַש.

אַריינקומענדיג צו דבורה'לען אין איהר שטיבעל, וועלכע איז גע-ווען שעהן אויפגערוימט, מיט צוויי פולע געבעטע בעטען. מיט אַ רוי-טען הילצערנעם טיש און מיט אַ שענקעל זילבערוואַרג, האָט זיך דער „פאן נאטשאַלניק“ נאָר אַנדערש געפיהלט. אַוועקגעזעצט זיך ביים טיש, האָט איהם דבורה'לע פאָרגעשלאָגען, צי ער וועט ניט פערזוכען פון די פריש-אַבגעקאכטע פיש. דער „פאן נאטשאַלניק“ האָט זיך אַכגעזאָגט:

— דאָס געזעץ וואָרט אויף מיר, אַלער ערשטענס דאָס געזעץ. דבורה'לע האָט אריינגערופען דורך דער טהיר דעם פאָמער:

— טאַטע, דערלאָנג נאָר דעם „פאן נאטשאַלניק“ אַ פריש שטיל-

קעל אָבעקאָכטע פּיש — און באַלד האָט היים שפּאַספּויגעל געמאַכט זיך אַ וועג צווישען דעם עולם און געטראַגען אויף אַ טעלער'ל עפעס אַזעלכעס, וואָס האָט אַרויסגעגעבען פון זיך אַ פּאַרע.

— אַה, פּאַן שפּאַספּויגעל, וואָס מאַכסטו עפעס? דיך לאַנג שוין ניט געזעהן — זאָגט דער נאַטשאַלניק.

— פּאַני נאַטשאַלניק, איך היים דיר פּערזוכען פון די פּיש. אַזעל-כע האָסטו נאָך אין דיין לעבען ניט גענעסען. געשמאַק! — מאַכט היים שפּאַספּויגעל צו מיט'ן קאָפּ.

— פּערזוכען, פּאַני שפּאַספּויגעל, פּערזוכען — טהוּט איהם דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ צוליעב און רוקט צו זיך דעם טעלער פּיש — טאַקי גוט, טאַקי גוט — קלאַפּט ער צו מיט די צייהן.

און דערווייל שטעהען אַרום די קונצענמאַכער, אַלע די היטלען אויסגעטהאָן, און דער „אַלטער תּרח“ האַלט גרייט אַלע פּאַפּירען... און פון דער צווייטער זייט, דער פּאַן פּאַלאַק מיט די וואַנצעס, און קוקען זיך צו, ווי דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ עסט די פּיש, און דאָס וואַסער קומט זיי אין מויל אַרײַן.

נאָך די פּיש האָט דבורה'לע פּאָרגעלעגט אַ געבראַטענעם פּופּי-קעל, אַ לעבערעל, און היים שפּאַספּויגעל האָט אָנגעהויבען צו טראַגען אויף טעלערלעך די „האַניג ביסענס“ און אַלע מענשען איז דאָס שפּיי-עכץ געקומען אין מויל אַרײַן; און די בעל-עגלות האָבען מקנא געווען דעם „פּאַן נאַטשאַלניק“ און געשאַלטען איהם, וויפּיעל עס האָט נאָר געקענט אין איהם אַרײַן...

— אַנו לאָמיק זעהן דייןע פּאַפּירען — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַל-ניק“, האָבענדיג אויפגעגעסען די פּיש און צורוקענדיג דאָס טעלערעל מיט די לעבערלעך צו זיך.

— אָט דאָס איז דער פּאַס פאַר מיר מיט מיין ווייב מיט מייןע צוויי קינדער: גדליה שאַבאַסניק, און דאָס איז מיין ווייב, חיה שאַבאַסניק, און דאָס איז מיין טאָכטער חנה שאַבאַסניק, 19 יאָהר אַלט (ווייזט ער אָן אויף מאַרײַן), און דאָס איז מיין אינגסטער זוהן, נטע שאַבאַסניק (ווייזט ער אָן אויף מאַטקע'ן) און דאָס איז דער פּאַס פון מיין עלטסטען קונצענמאַכער מאיר אהרון קאַנאַריק.

— מאיר אהרון קאַנאַריק — גוט, גוט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ עסענדיג דאָס פעטע, שמאַלצענדיגע לעבעריל און קלאַפּענ-

דינ מיט די ליפען — גוט, גוט, מאיר אהרון קאנאריק, אלעס אין אָרד-
נונג, און וואָס האָסטו נאָך?

— דאָס איז אַן ערלויבעניש, אז איך מעג מאַכען קונצען אין די
גאָס. פון דעם גובערנסקען שרייבער, פון סאַמע וואַרשא — ווייזט דער
אַלטער קאַטאַרינאַרזש — עס קאָסט מיך אַ סך געלד, נאָר איך האָב
עס געקראָגען פון גובערנסקי שרייבער אליין.

— גוט, זעהר גוט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק“, בעקוקענדיג
דאָס פּאַפּיער און עסענדיג ווייטער די לעבערלעך — און וואָס האָסטו
נאָך?

— און דאָס איז אַ בריעה פון אַ פּאַלקאָוויניק. ער שרייבט זיך אונ-
טער „טשין פּאַלקאָוויניק“. צו מיין טאַכטער שרייבט ער. „מיליאַיאַ
מאַרי“, רופט ער זי. אז ער איז פּערליעבט אין איהר אַרבייט און איז
פּערליעבט אין איהר, און וועט זעהן אין דער פּאַלאַטא, אז זי זאָל קרי-
גען אַ מעדאַל, שרייבט ער — ווייזט דער „אַלטער תּרח“ דעם „פּאַן
נאַטשאַלניק“ דעם בריעה מיט אַ טריאומפּירענדע מינע.

— פון אַ פּאַלקאָוויניק־טשין? אַ וואַזשנע זאָך! — זאָגט דער
„פּאַן נאַטשאַלניק“. ער רוקט אַוועק די לעבערלעך און נעהמט דעם
בריעה צום לאַמפּ — וויערנאָ! וואַהר, פּאַלקאָוויניק־טשין. בעהאַלט
דאָס, עס איז אַ וויכטיגער דאָקומענט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַל-
ניק“ און גיט איבער דעם בריעה צום אַלטען קאַטאַרינאַרזש — דאָס
האַט ער געשריבען איהר אַ מעדאַל? — ווייזט ער אויף מאַריין — פאַר-
דיענט, וואַהר! אלעס אין אָרדנונג. נו, וואָס האָסטו געגען זיי, פּאַן?
— ווענדעט ער זיך צום פּאַלאַק, וועלכער איז געשטאַנען אין אַ ווינ-
קעלע און געוואָלט ווייזען אז ער איז ניט קיין חזיר, און רעדט ניט
אריין ווען אַנדערע ריידען, אָדער ווען אַנדערע עסען — וואָס האָסטו
צו זיי, זיי זיינען אָרענטליכע מענשען. האָסט געזעהן וואָס פאַר אַ
בריעה זיי האָבען געקראָגען פון אַ פּאַלקאָוויניק־טשין?

— זיי האָבען דאָך מיך בע'גנב'עט און בערויבט מיך. צוגענו-
מען ביי מיר מיינע פינף-און-אַכציג רובעל. אַט די, דאָ — ווייזט ער
אַן אויף מאַריין און אויף מאַטקע'ן שרייענדיג.

— דאָס ערשטע, ווי קומסטו צו זיי? — שטעלט זיך אויף דער
„פּאַן-נאַטשאַלניק“ צום פּאַלאַק — ווי האָסטו געוואַגט צו געהן צו
אַ דאַמע, צו וועלכער אַ פּאַלקאָוויניק־טשין שרייבט ליעבע בריעה? אַן

ערלויבעניש האָסטו געהאַט צו דעם פון דעם פּאָלקאָוויק־טשין? פון מיר? דאָס צווייטע, דו געהסט און בעאונרוהיגסט אַ דאַמע, אַ קונצענ־מאַכערין, וואָס האָט אָרדעננס, וואָס קריגט ליעבעס־בריעף פון אַ פּאָל־קאָוויק־טשין. דו ווייסט, אַז זי קען אָנגעבען אויף דיר אין כּוּד אַרײַן דערפאַר. און דאָס דריטע, דו זאָגסט מען האָט ביי דיר אַרויסגענומען דאָס געלד. ווער האָט עס אַרויסגענומען? די דאַמע? ניין! איך וועל ניט גלויבען אז אַ דאַמע, וועלכע קריגט בריעף פון אַ פּאָלקאָוויק זאָל ביי אַ פרעמדען מאַנספּערשוין געלד פון קעשענע אַרויסנעהמען. דאָס אינ־געל דאָ? — ווייזט ער אָן אויף מאַטקע'ן — עס איז דאָך נאָך אַ קינד. האָסט געלעזען דעם פּאַס? זעכצעהן יאָהר אַלט. נו, וועט ער מיט געוואַלד געלד נעהמען פון אַזאַ גרויסען ווי דו ביזט? וועמען געהסטו דאָס דערצעהלען? לאָמיר איהם בעזוכען. אַנו, קום נאָר אַהער צו מיר, אינגעל — ווינקט ער צו מאַטקע'ן.

מאַטקע איז צוגענאַנגען מיט שטאַרקע טריט און מיט אַ שמייד־כּעל אויפ'ן פנים.

— אַנו, בעזוך איהם, אָט — האָט ער אָנגעהויבען צו בעזוכען מאַטקע'ן אין אַלע קעשענעס, אויפ'ן לייב, אין העמד, אין די הויזען — נו, וואו האָט ער געלד? ער האָט ביי דיר ניט גע'גנב'עט קיין געלד. דו טשעפעסט זיך אומזיסט צו אונשולדיגע מענשען, צו מענשען, וואָס האָבען אַלע פּאַפירען אין אָרדנונג.

— און דאָס פּערטע — זאָגט ווייטער דער פּאַן נאַטשאלניק אין אַ נידעריגען טאָן דעם פּאָלאַק מוסר — אז מען געהט צו אַ נקבה. נעהמט מען ניט מיט קיין טאַש מיט געלד מיט זיך, איז מען פּאָר־זיכטיג. און איבעריגענס — לעגט ער צו הויך אויפ'ן קול, מיט אַ שטרענגע מינע, אָנווייזענדיג אויף די קאַטאַרינשטיקעס — זיי האָבען זייערע פּאַפירען אין אָרדנונג. אַנו, ווייז מיר נאָר אַקאָרשט; זיינע פּאַ־פירען? ווער ביזטו דאָס אזעלכעס? אַ פּאַספּאַרט האָסטו?!

10

מאָטקע ערקלעהרט קריעג דער וועלט.

מאָטקע איז געלעגען אין דער בויד און געהיט די פּערה, וואָס האָבען זיך געפונען אויפ'ן זעלבען הויף אין שטאַל. די נאַנט איז אַ זומערדיגע, אַ שטילע און אַן אויסגעשטערענטע, און עס האָט זיך איהם ניט געשלאָפּען. אַ טרויער האָט געדריקט זיין געמיטה, וואָס ער האָט פריהער ניט געוואוסט דעם טעם דערפון. זיין גאַנץ לעבען איז דורכגעגאַנגען פאר איהם אין דער שאַפּפּלאַזער נאַכט. ער האָט זיך געזעהן אַלס קליינער יונג, ווי מען יאָגט איהם פאַר אַ גנבה, ווי ער לייענט צווישען די ברעטער, און ווי ער לעבט איינער אַליין, ווי אַ ווילדער, אין פּעלד. עס האָט איהם ניט באַנג געטהאָן פאַר זיין לעבען, און ער האָט עס אויף ניט בעדויערט. געמינט אַז אזוי מוז עס זיין און אזוי וועט עס ווייטער זיין. נור עס האָט זיך איהם אָנגעהויבען קלעהרען וועגען אַ תּכּלית. דאָס ערשטע מאָל אין מאָטקע'ס לעבען האָט ער אָנגעהויבען קלערען וועגען דעם מאָרגענדיגען טאָג, אַז ער זאָל ניט קומען פּלוצלונג, ווי עס ווילט זיך איהם, נור מיט אויסגערעכענטקייט, אזוי ווי מאָטקע ווינשט עס. איז עס געווען דאָס געלד, וואָס ער האָט געהאַט אין כאַמאָנט איינגעדעהט, וואָס האָט איהם געבראַכט צו אַזעלכע געדאַנקען? ניין, ניט בלויז דאָס געלד. מעהר איז דאָס געווען דער „פּאַס“. וואָס דער יונג קאַנאַריק האָט געוויזען דעם סטאַרשי סטראַזשניק, וואָס עס האָט איהם געבראַכט צו קלערען וועגען אַ תּכּלית. גוט איז איהם געבליבען איינע געקריצט אין קאָפּ דער פּאַס, וואָס קאַנאַריק האָט געהאַט. „מאיר אהרון קאַנאַריק“ — אַ מענש פאַר זיך. און ווער איז ער? און וועמעס איז ער?

ער האָט אָנגעהויבען מקנא צו זיין „קאַנאַריק'ען“ זיין פּאַס. ווען ער וויל און וואוהין ער וויל קען ער פּאַהרען, און ער קען יעדען אויגענבליק אַוועקגעהן פון אַלמען קאַטאַרינאַרזש. און ער, מאָטקע,

איז אָנגעבונדען. זאָל ער נור וועלען אוועקגעהן פון די קאטאריןארזשעס
טרעפט איהם דער ערשטער בעסטער סטראזשניק און פרעגט איהם אויף
א פּאַס, און אַרעסטירט איהם. דער אַלטער קאטאריןארזש האָט איהם
שטענדיג אין דער האַנד. און ווען ער וויל קען ער איהם אַרויסזאָגען.
"קיינ פּאַס ביי מיר האָסטו אויף ניט.." האָט ער גאַנץ גוט געדענקט
דעם "אַלטען תּרח'ס" ווערטער. אָדער ער קען איהם גאָר לאָזען אַרעס-
טירען אַלס אַן "אונבעוואוסטען".

— ניין, מען מוז האָבען א פּאַס. אָהן א פּאַס איז מען קיין מענש
ניט — האָט זיך מאָסקע געזאָגט.

וואו זשע נעהמט מען איהם? צוריקגעהן אין דעם שטעדטעל, פון
וואָנען ער קומט, וועט מען איהם אַרעסטירען. אפשר זוכט מען איהם
יא, און אפשר זוכט מען איהם ניט. נור מאָסקע איז פעסט געווען ביי
זיך, אַז קוים קומט ער צוריק אין שטעדטעל, וועט מען איהם אַרעס-
טירען. אפילו ווען ער וואָלט גאָר ניט געווען געטהאָן און ער וואָלט
גאָר ניט געהאַט אויף זיין געוויסען (דאָס וואָס ער האט אָבגעטהאָן זיין
מילך-שוועסטער רבקה'לען, בעפאָר ער האָט פּערלאָזט דאָס שטעדטעל,
האָט איהם גאָר ניט אויסגעקוקט פּערדעכטיג, אַז צוליב דעם זאָל מען
איהם אַרעסטירען); נור מען וועט איהם גלאַט אזוי אַרעסטירען אָהן
א פּאַרוואָס, און ער האָט גאָר ניט געגען דעם געהאַט. אזוי דאַרף מען...
וואָרים מאָסקע האָט זיך געפונען מיט דער וועלט אין קריעגס-
צושטאַנד. דורך דעם, איז אַלעס וואָס ער קען אָבטהאָן דער וועלט, מעג
ער און דאַרף אָבטהאָן. און אַלעס וואָס די וועלט קען איהם דערפאַר
בעצאָהלען מעג זי און זי דאַרף. און ער האָט גאָר ניט געגען איהר
דערפאַר. און ער קלערט גאָר ניט אַמאָל שלום צו מאַכען מיט דער
וועלט. אזוי דאַרף עס זיין, ווייל אזוי איז עס.

און אום בעסער קריעג צו פיהרען מיט דער וועלט בעדאַרף ער
האָבען א פּאַס. און וואו נעהמט מען איהם? פּלוצלונג פאַלט איהם
איין — פאַר וואָס טאַקע ניט קאַנאַריק'ס פּאַס. ער וועט איהם צו-
גנב'ענען און וועט זיך אָנגעבען אַלס "קאַנאַריק". ער וועט זאָגען, ער
איז עלטער מיט א פּאָר יאָהר. און וואָס וועט זיין, אַז "קאַנאַריק" וועט
קומען אין פּאָליציי און זאָגען, אַז מ'האָט ביי איהם אַרויסגע'גנב'עט
דעם פּאַס און מען וועט אומעטום אָנהויבען זוכען "מאיר אהרן קאַנאַ-
ריק"? דאַרף מען מאַכען אזוי, אַז קאַנאַריק זאָל ניט קומען אין פּאָר

ליציי, אז די פאליציי זאל גאר ניט וויסען און קיין מענש זאל גאר ניט וויסען, אז עס איז אמאל אויף דער וועלט א „קאנאריק“ געווען. נור בלויז ער — מאַטקע — איז קאנאריק. און „קאנאריק“ דארף ווערען אַבגעווישט פון דער ערד. אין וואסער איהם דערטרונקען, א טיעפע גרוב אין וואַלד אויסגראַבען, איינגראַבען, אז קיין האָהן זאל ניט קרעהען.

מאַטקע האָט זיך אויף איין מינוט ניט אַבגעשטעלט, אין עס איז איהם גאר ניט איינגעפאַלען, אז ער קלערט וועגען אַ שרעקליכע זאַך וועגען אַ מענשען צו הרג'ענען. עס איז געווען זעלבסטפערשטענדליך, וואָלט „קאנאריק“ איהם ניט גע'הרג'עט, ווען ער וואָלט עס בעדאַרפט? אָבער פאר וואָס פונקט „קאנאריק“? יעדער איינער פון דער וועלט האָט זיך מאַטקע'ן אויסגעדאַכט, וואָלט איהם גע'הרג'עט און וויל איהם הרג'ענען — נור ער לאָזט זיך ניט, ווייל ער איז שטאַרקער, און עס פאַלט איהם גאר ניט איין צו פרעגען ביי זיך, פאַר וואָס עס איז אזוי אָדער צו ווינשען, אז עס זאל אַנדערש ווערען. עס איז שוין אזוי, ווייל עס איז שוין אזוי.

און אזוי האָט ער בעשטימט דאַרף מען טהאָן. מען דאַרף „קאנאריקען“ אוועקשאַפען און דעם פאַס צונעהמען און אליין זיך רופען „קאנאריק“. נור מען דאַרף עס מאַכען קלוג, שטיל און מען מוז אַנווארטען אַ גוטע געלעגענהייט.

געקומען צו דעם בעשלוס, איז ער רעהיגער געוואָרען. ער האָט זיך אפילו פערנומען צו שלאָפען, נור עס האָט איהם ניט געשלעפערט. איז ער געלעגען און געקוקט אין די שטערן, צוגעפויפט זיך אַ ליעד, און פון צייט צו צייט געלאַכט אליין פאר זיך, דערמאָנענדיג זיך עפעס קאָד מישעס, וואָס ער האָט דעם נעכטיגען טאָג דורכגעלעבט.

אין דעם דערהערט מאַטקע, ווי אימיצער שלייכט זיך צום בויד. אין דעם ווייסען בלאַסק וואָס עס האָט געגעבען און אין דעם נאַכט ליכען שטערן-שימער האָט מאַטקע דערקענט, אז דאָס איז זי, מאַרי. ער האָט איינגעהאַלטען זיין פייפען און אַבגעוואַרט.

אז די מיידעל איז צוגעקומען צו דער בויד, און אַנגעהויבען שטיל שאַרען אין שטרוי, האָט מאַטקע הויך און ביז אויסגערופען:

— ווער איז דאָרט?

— שאַ, שריי ניט מאַטקע, זיי וועלען הערען, דאָס בין איך, מאַרי.

— וואָס ווילסטו? — פּרעגט מאַטקע שטרענג.
 — מאַטקע, דו דערקענסט מיך ניט? — בלייבט שטעהן מאַרי אַ
 פּערשעהמטע.

— ניין, געה צום רויטען „קאנאריק“, וועט ער דיך דערקענען.
 וועסטו ווערן אזא רויטע סוקע ווי ער.

מאַרי איז געבליבען שטעהן, ווי אַן אַבגעגאַסענע מיט קאַלטע וואַ-
 כער צייט זי האָט איהם דאָס געלד אַרײַנגעשטעקט און דאָס געשלעג
 איז פּאַרנעקומען, האָט זי נאָך מיט'ן יונג ניט גערעדט. מאַטקע האָט
 זי אויסגעמיעדען און ער האָט זי ניט געוואָלט זעהן, כאָטש ער האָט
 „קאנאריק'ען“ ניט געלאָזען זיך צו איהר טשעפען, און ער האָט גע-
 סטראַשעט, אַז ער וועט איהם שטעכען, ווען ער וועט זי אַנריהרען —
 דאָך האָט מאַטקע אַליין זי ניט געטשעפעט און ניט גערעדט מיט
 איהר און דאָס מיידעל איז אַרומגעגאַנגען א צורודערטע און האָט ניט
 געוואוסט צו וועמען זי געהערט. „קאנאריק'ען“ האָט ער ניט צוגעלאָזען
 צו איהר, און אַליין ריהרט ער זי ניט אָן. און פּערליעבט איז זי געוואָר-
 רען אין מאַטקע'ן צום שטאַרבען צייט ער איז בייגעקומען „קאנא-
 ריק'ען“. און יעצט איז זי אַליין, צום ערשטען מאָל, געקומען צוגעהן
 צו איהם, כאָטש ער האָט זי פריהער נאָכגעיאָגט, און זי האָט זיך ניט
 אומגעקוקט אויף איהם. צום ערשטען מאָל און — אזא ברודן הבא...
 זי האָט געוואָלט אַוועקגעהן. אַ מינוט האָט זי געקעמפּט מיט זיך, נור
 די „היימלאָזיגקייט“ אין וועלכע זי האָט זיך געפונען צייט מאַטקע האָט
 זי אַבגעשלאָגען פון „קאנאריק'ען“, האָט זי געהאַלטען אַנגעבונדען יעצט
 צו דעם יונג.

— פאַר וואָס? — האָב איך דיר ניט אַוועקגעוועבען דאָס געלד
 וואָס איך האָב אַרויסגעשלעפּט פון פּאַלאַק? וואָס יאָנסטו מיך?
 — און, אַז דו האָסט מיר אַוועקגעגעבען איז וואָס? — קומט דיר
 אַ שעהנעם דאַנק דערפאַר? האָסטו עס בעדאַרפט טראָגען „קאנאריק'ען“
 וואָלט ער דיך ליעב געהאַט דערפאַר...“ און אַז דו ווילסט עס צוריק,
 אַט, נאָ, עס ליעגט אין כאַמאַנט — נעהם עס דיר און טראָג דיך אָב
 צו „קאנאריק'ען“.

אַ מאַדנעם געפיהל האָט מאַטקע געקראָגען צו דער מיידעל. צייט
 ער האָט זי געטראָפען מיט'ן פּאַליאַק האָט זי איהם נאָך מעהר גערייצט,
 נור דאָס געפיהל פון ליעבע איז אויסגעלאָשען געוואָרען ביי איהם

צו איהר, און עס האָט זיך ערוועקט ביי איהם אַ נקמה געפיהל, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ פערשטיקטע בעהאַלטענע ליידענשאַפט... און מיט דעם וואָס זי האָט איהם איבערגעגעבען דאָס גיילר, וואָס זי האָט גע'גנב'עט ביים גוי, האָט זי זיך איבערגעגעבען אין זיין רשות, און מאַטקע האָט זי שוין בעטראַכט פאַר אַן אייגענטהום וואָכ געהערט צו איהם. און זי האָט זיך אויך אזוי בעטראַכט. דאָס איז געווען אזוי זעלבסטפערשטענדליך.

די מיידעל האָט געשוויגען אַ וויילע, געקלערט עפעס מיט וואָס איהם צו געהמען. מאַטקע איז דערוויל געלעגען און ווייטער זיך רהיג צוגעפויפט. פלוצים רוכט זי זיך אָן :

— „קאנאַריק“ יאָגט מיך נאָך. ער קושט מיר די הענד, אז איך זאָל איהם ליעבען. ער וויל מיר אַלעס טהאָן, אַלעס מיר אַוועקגעבען נור איך זאָל איהם ליעבען.

— פרוּביר עס נור טהאָן, וועל איך דיר מיט איהם אין איינעם די באַקעס אונטערהאַקען.

— ער האָט מיך אַבגעוואַרט אַ גאַנצע נאַכט, אַבגעהיט מיך, אַז איך זאָל צו דיר ניט אַרויסגעהן. איך האָב שוין לענגסט געוואָלט אַרויס־קומען צו דיר, ער האָט מיך ניט געלאָזט. ער האָט מיך געוואָלט שלאָגן.

— וואָס ? — ער האָט דיר ניט געלאָזט אַרויסגעהן ? — כאַפּט זיך מאַטקע אויף — וועסט זעהען ווי איך וועל איהם מאַרנען די פיס־געס איינפאַטשען דערפאַר.

— יא, ער האָט מיר אַבגעהיט. מיט אַ באַטעק האָט ער מיך גע־היט. ער רעדט מיך צו, אז איך זאָל מיט איהם אַנטלויפען פון דער קאָנפּאָניע. ער זאָגט אז ער וועט פאַהרען מיט מיר נאָך וואַרשאַ. דאָרט ווייסט ער אַן אַדרעס וואו מיר וועלען זעהן פיעל געלד פער־דיענען.

— אַנטלויפען ? — און וואָס האָסטו געזאָגט ? — זעהסט דאָך, אז איך האָב ניט געוואָלט, איך בין געקומען דיר דאָס זאָגען.

מאַטקע האָט געקלערט אַ מינוט. מיט אַמאָל האָט זיך זיין שטימע געענדערט, מילדער געוואָרען, שטילער און געהיימיניספולער.
— קום נור אַרויף !

מיט איין שפרונג איז דאָס מיידעל געווען אין דער בויד. מאַטקע האָט זי אַרומגענומען, פעסט צוגענומען צו זיך, און ביי דעם ליכט פון די שטערן האָט ער געמיהט זיך צו קוקען אין איהרע אויגען.

— דו האָסט מיך לייעב? זאָג, — פרעגט מאַטקע.

— יא, מאַטקע, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט, הייס מיך טהאָן וואָס דו ווילסט און איך וועל דיך פאַלגען. איך וועל אַלעס טהאָן וואָס דו וועסט מיך הייסען.

— איך קען דאָך דיר אין די אויגען ניט קוקען צייט איך האָב דיך געזעהן מיט'ן גוי, נעהמט מאַטקע און ניט זי אַ וואָרף אָב פון זיך. אַ בלאַסק האָט געשטראַהלט אין איהרע שוואַרצע אויגען. זי איז גליקליך געווען וואָס דער יונג האָט דאָס געזאָגט, וואָס דער יונג איז אייפערזיכטיג אויף איהר. זי האָט געכאַפט זיין האַנד און פעסט צוגע- דריקט צו איהר ברוסט, דער יונג האָט זי אַרויסגעריסען. זי האָט אָנ- געכאַפט זיינע פיס און געבעטען זיך:

— שלאָג מיך, שנייד שטיקער פון מיר און לייעב מיך, לייעב מיך — האָט זי זיך געבעטען, איינגראַבענדיג איהר פנים צווישען זיינע פיס.

דער יונג האָט שוין אויפגעהויבען די האַנד צו איהר און זי גע- וואַלט שלאָגען. ס'האָט זיך איהם געוואַרפען אין די אויגען דאָס בליאַסק פון איהרע שוואַרצע האָר, וואָס האָבען געפערלט זיך אין דעם שטערן- ליכט. האָט ער מיט די פינגער אָנגענומען איהרע האָר, און אַ וויילע זיך געשפיעלט מיט זיי.

— מאַרי!

דאָס מיידעל האָט אויפגעבליקט צו איהם. אין איהרע שוואַרצע אויגען איז געלעגען דער פונק, וועלכער עס לייעגט אין די אויגען פון אַ געטרייען הונד.

— בעהאַלט די אויגען, איך קען דיר ניט קוקען אין די שליפיעס אַריין — האָט ער איהר פערמאַכט די אויגען מיט די האַנד, און שטאַרק זיך איינגעגעסען מיט זיינע ליפען אין איהרע צייהן.

— קום צו מיר, מאַרי, אַט דאָ — נעהמט ער איהר און ציהט אַרויף צו זיך — קום, זעץ דיך דאָ אַוועק, און שווייג. איך האָב דיר עפעס צו זאָגען, נור הער און שווייג. האָסט מיך לייעב? ווילסט מיט מיר זיין? זאָג יא, אָדער ניין? אַז ניין, גיב איך דיר צוריק דאָס געלד

וואָס איך האָב פון דיר גענומען, נאָ, אָט דאָ איז עס.
און מאַטקע איז צוגעלאָפּען, געכאַפּט דעם כאַכאַנט, וואָס איז
געלעגען נעבען איהם אין דער בויה, אויפגעטרענט און אַרויסגענומען
דאָס געלד, און געגעבן עס מאַר'ן:
— נאָ, נעהם דיר דאָס געלד און געה דיר געזונטערהייט, איך
וועל דיר נאָר ניט טהאָן. איך וועל דיר ניט שלאָגען. ליעב וועמען דו
ווילסט.

— מאַטקע, וואָס רעדסטו? דיר אליין, דיר אליין ליעב איך נור,
וואָס גיסטו מיר דאָס געלד צוריק? מאַטקע שלאָג מיך, טהו מיט מיר
וואָס דו ווילסט. פּערקויף מיך וועמען דו ווילסט, איך וועל אַלעס טהאָן
פאַר דיר, נור ליעב מיך, מאַטקע, ליעב מיך! — און דאָס מיידעל האָט
וועדער איינגעגראָבען איהר פנים צווישען זיינע פיס.

— אויב אזוי טאָ הער מיך אויס — האָט ער אויפגעהויבען איהר
געזיכט און געקוקט איהר אין די אויגען אַרײַן — ווילסט אַנטלויפּען
מיט מיר פון די קאַטאַרינשטיקעס? וואָס וועלען מיר דאָ אויכוויצען
און אַרבייטען אויף די אַלטע? דו פּערדיענסט דאָך זיי דאָס גאַנצע
געלד, און קיין קליידעל האָסטו ניט, זעה ווי דו געהסט?

— מאַטקע, מאַטקע-לעבען, מיין איינציגער — און טרערען האָר
בען זיך געשטעלט אין די אויגען פון דעם מיידעל, און זי האָט געכאַפּט
זיין האַנד און האָט זי צוגעפּרעסט צו איהרע הייסע ליפּען און קאַלטע
נאָז.

— שווייג, הער, איך האָב מיר איבערגעלעגט, איך געה אוועק פון
זיי. אז דו ווילסט קום מיט. איך וועל דיר האַלטען, איך וועל דיר ניט
לאָזען קיין שלעכטס טהאָן, פון קיינעם ניט.

— האָרף אויס מאַטקע-לעבען, איך וועל דיר עפעס זאָגען —
פליסטערט די מיידעל — דאָ קומט צופּאָהרען אַ איה, אַ סוהר פון
וואַרשאָ. ער האָט מיר געגעבען אַן אַדרעס. ער האָט מיך שוין לענגסט
צוגערעדט, אז איך זאָל אַנטלויפּען און קומען צו איהם קיין וואַרשאָ.
ער האָט אַ געשעפּט, זאָגט ער, אין וואַרשאָ, און אז איך וועל דאָרט
אָהין קומען, וועל איך אַ סך געלד קענען פּערדיענען. אָט דאָ, האָב איך
די אַדרעס, איך טראָג עס אויף מיין האַרץ. און זי געהט אַרויס פון
צווישען די בריסטען אַ צוקנייטשטע וויזיט-קאַרט און ווייזט זי
מאַטקע'ן.

— בעהאלט זי, מאַרי, בעהאלט זי, דאָס איז גוט, און האָרד מיר אויס. יעצט געה צוריק אַרײַן שאַ, שטייל, עס זאָל קײנער נײַט וויסען. אז דו ביזט דאָ געווען בײַ מיר, און צו „קאַנאַריק'ען“ מאַך ווייטער חן'דעלעך און זאָג איהם, אז דו ווילסט אַנטלויפֿען מיט איהם, אז דו האָסט מורא פֿאַר מיר, און דו האָסט מײַך פֿײַנד און איהם האָסטו ליעב, און מיט איהם וועסטו אַנטלויפֿען. און דו וועסט איהם טאַקע אוועק נאַרען פֿון אַלטען. איך בעדאַרף עס.

— מאַטקע! — האָט דאָס מײדעל געקוקט מאַטקע'ן אין פֿנים אַרײַן און געוואָלט אויסגעפֿינען וואָס ער מײַנט דערמיט. אין איהערע אויגען איז געלעגען אַ שרעק. זי האָט מורא געהאַט, טאַמען שיקט ער זי צוריק צו „קאַנאַריק'ען“.

— האָב נײַט קײן מורא. עס איז אַ סוד. איך קען דיר נאָך נײַט זאָגען. איך וויל זעהן אויב דו ביזט אַ געטרייע מויד, וועל איך דיר זאַלעס פֿערטרויען. יעצט שווייג, און טהו ווי איך הייס דײַך. זײַ גוט צו „קאַנאַריק'ען“, און מאַך צו איהם חן'דלעך, און זאָג איהם, אז דו וועסט אַנטלויפֿען מיט איהם. איך בעדאַרף דאָס צו עפעס האָבען. טהו ווי איך הייס. וועסטו טהאָן?

— איך וועל אַלעס טהאָן וואָס דו הייסט מײַך. אַלעס, אָבער טאַטקע?

— האָב נײַט קײן מורא, מען דאַרף אַזױ. דאָס מײדעל האָט געשוויגען, און אויף עפעס געוואַרט. — און יעצט געה צוריק אין שטוב אַרײַן, שאַ, שטייל, עס זאָל קײנער נײַט זעהן און נײַט וויסען, אז דו ביזט דאָ געווען. — דאָס מײדעל האָט איהם געקוקט מיט אַ בעטענדע מינע אין די אויגען אַרײַן, ווי אַ הונד... און געוואַרפען זיך צו איהם, און איהם אַרומגענומען:

— מאַטקע...

— נײַן, נאָך נײַט הײַנט — האָט ער זי זאַנפט אַבגעשטופֿט פֿון זיך. עס וועט שוין אַמאָל קומען אַ צײַט. הײַנט דאַרף קײנער נײַט ווײַ טען, אז דו ביזט דאָ געווען. געה צוריק, געה אין שטוב אַרײַן.

— יא, מאַטקע.

— גאָט אַזױ. און ער נעהמט זי אַרום און קושט איהר טיעף אין די ליפֿען אַרײַן, דאָס מאַל קוקענדיג איהר אין די אויגען אַרײַן.

— און געה אַרײַן שאַ-שטיל און טהו, וואָס אײַך הייס דײַך.
— יא, מאַטקע-לעבען — האָט מאַרײַם שטימע ווי אַ לײכטער
ווינד שטיל, מיט אַ געהײמניספולען פליסטער געבלאָזען אײַן די לופט.
און אײַהרע נאַקעטע פיס האָבען געשימערט אײַבער די שטיינער אײַן
הויף אײַן שטערן-לײכט.

11

דער משפט איבער מאטקע'ן.

אין א פאך וואָכען אַרום, צום הערבסט צו, איז דער „אַלמער תרח“ מיט זיין טרופע אָנגעקומען קיין לאָוויטש צום גרויסען יאָהר־מאַרק. אין לאָוויטש צום גרויסען יאָהר־מאַרק זיינען אויך צוזאַמענגעפאַהרען אַנדערע טרופען קונצענמאַכערס, און אַלע האָבען זיי געהייזט אויף אַ גרויס פעלר הינטער דעם פערדס־מאַרק, וואו זיי האָבען זיך אויפגע־שלאָגען לייזענטענע ביידלאך און געוואוינט אין די בוידען. די פערד האָבען זיך געפאַשעט אינאיינעם אין וועלדעל. די פייערלעך האָבען זיך געברענט פאַר די געצעלמען. אין דעם רויך וואָס האָט געשלאָגען פון די קוימענס פון די ביידלעך, פון די פייערלעך, האָבען זיך געשפיעלט האַלב נאַקעמע קינדער, האָבען זיך געפאַשעט פערשיעדענע חיות. עס זיינען געזעסען די אַלמע בכבוד'ע קאַטאַרינאַרושעס און געהאַנדעלט צווישען זיך. ווער עס האָט מיט דעם אַנדערען אַ טויש געמאַהט אויף פערד, ווער אויף חיות, וואָס שפיעלען אין צירקען, און ווער אויף מענ־שען וואָס מאַכען קונצען.

מאָטקע האָט דאָרטען דערקענט די גאַנצע קאַטאַרינאַרסקי וועלט מיט זייערע טרופען און אַלע האָבען איהם נייגיעריג בעקוקט — די נייע קראַפט וואָס איז צוגעקומען.

אַבער מאָטקע האָט זיך וועניג מיט זיי אינטערעסירט. ער האָט שוין געהאַט אָפגעמאַכט זיין מיינונג אוועקצוגעהן פון זיי. דאַגעגען איז דער „רויטער קאַנאַריק“ געווען אויסגעקאַכט מיט דער גאַנצער חברה. ער האָט זיך מיט אַלע געקענט. אין איינעם געטרונקען ביער מיט די „געזעלען“ פון די טרופען אין דאָרפישען שענקעל.

דעם ערשטען טאָג פון יאָהר־מאַרק באַגינען, בעפאָר דעם „אַל־טען תרח'ס“ טרופע איז נאָך אַרויס אין גאַס שפיעלען, איז מאָטקע אַהיים געקומען צו די קאַטאַרינאַרושעס אַ בענייטער. ער האָט זיך געקויפט אַ פאָך נייע שטיוועל, אַ ווייסען טוכענעם אַנצוג און אַ הוט מיט אַ לעדערנעם דאַשעק.

אלע קאטאריןארזשעס זיינען צוגעקומען בעקוקען מאַטקען און געפרופט טרעפען וויפיעל ער האָט בעצאָהלט פיר די זאַכען. מען האָט זיך אין די אויערען גע'סוד'עט, פון וואנען מאַטקע האָט אזוי פיעל געלד גענומען, און דער „אַלטער תרח“ האָט הויך געקרעכצעט און גע-זאָגט אין דער קופע:

— עם איז פאר מיין גראַשען, מיין שווער אויסגעארבייטען גראַשען. דער יונג האָט גע'גנב'עט, און איך האָב געמוזט בעצאָהלען. צווישען די חברה קאטאריןארזשעס איז שוין געווען בעוואוסט, אז מאַטקע האָט צוגענומען פון „קאנאריק'ס כלה“ פינף און אַכציג רובעל וואָס זי האָט „פערדיענט“ פון אַ פוילישען פרייז אין זשאַכלין. און אלע האָבען איהם בעטראַכט אינ'ם נייעם אַנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט פאַר'ן געלד. די יונגען האָבען געוואָרפען אויגען אויף „קאנאריק'ען“ און געלאַכט פון איהם:

— פאר דיין געלד — קאנאריק, האַ?

— שעהן זעהסטו אויס, קאנאריק, די כלה דינע ארבייט, און

אן אַנדערער פערדיענט.

— שטעל ביער, נייער קאטאריןארזש. — האָט זיך אַ יונג געווענד-

דעט צו מאַטקע'ן.

מאַטקע האָט געשמייכעלט, אַרויסגעמאַכט זיך פון דער חברה, און האָט גערופען כאַר'ן. זי האָט געכאַפט אַ טוך אויף זיך, און מאַטקע איז מיט איהר געגאַנגען אין מאַרק אַרײן.

קאנאריק איז בלייב געווארען. ער האָט געביסען די ליפען פאַר אונבעהאַלפענקייט. עם האָט איהם געשניטען אין גאַרנעל ווי מיט שטריק. ער האָט אַרומגעטראָגען אַ בייז האַרץ אויף מאַטקע'ן זייט ער האָט איהם די דראַטען-געהערין אַבגעשלאָגען. ער האָט געהאַלטען אַלץ אין איין קלעהרען וואָס צו מאַכען אַזעלכעס, אז מען זאָל דעם „קליינעם יונג“ אוועק'פטר'ען.

אַבער ער האָט איהם גאַרניט געקאָנט טהאָן. דער אַלטער „תרח“ האָט אין דער שטיל געהאַלטען פאַר מאַטקע'ן, ווייל פון מאַטקע'ן האָט ער פיעל ערוואַרטעט, און צווייטענס, קאָסט איהם ניט קיין געלד. ער איז „זיינער“ און ער האָט איהם שטענדיג אין דער האַנד מיט דעם פאַס. פאַרקעהרט, קאנאריק האָט גענומען געלד און געקענט אוועקגעהן פון איהם, און אַבשלאָגען איהם די פרנסה. און טיט נאָר-

לען אין הארצען האָט קאנאָריק געזעהן ווי מאָטקע פארנעהמט זיין פּלאַץ, ווי די מויד קריכט אַרויס צו איהם אין שטאַל אַרײַן יעדע נאַכט און ער קען איהר גאָרנישט טהאָן דערפאַר — מאָטקע בעשיצט זי און ער האָט מורא פאַר מאָטקע'ן.

יאָ, קאנאָריק האָט עס געמוזט מודה זיין, אז ער האָט מורא פאַר מאָטקע'ן. און יעצט פערשעהמט ער איהם פאַר די קאטאָרינאַרזשעס, פאַר אַלע קאָלעגען. זיי קענען איהם שוין אזוי לאַנג פאַר אַ קונצען מאַכער, אַ בעל־מלאכה, און דאָ קומט אזא יונגער שנעק אַ גאָרנישט, און נעהמט איהם אַוועק די מויד פאַר אַלעמען אין די אויגען! ער וואָלט זיך יעצט געווען געוואָרפען אויף איהם, נאָר ער האָט זיך אָב־געהאַלטען, דערפאַר וואָס ער האָט געהאַט אין זינען מאָטקען אַ „שפּי־צעל“ אָבצוטהאָן.

— ווער איז דער? — זעה, קאנאָריק, וואָס טהוט זיך מיט דיר?
 — דו לאָזט דיך אזוי טרעטען מיט די פיס פון אזא פעמפיק? וואָס שווייגסטו?
 — שרייט אויס וועלוועל כוואַט, דער יונג וואָס שלינגט איין שווערדען און ציהט דערנאָך פון מויל אַרויס שטיקער פייער — דער הויפט קאָמעדיאַנט פון שלמה'לע ממזר'ס קאטאָרינאַרזשעס.
 — לאָמיר זעהן וואָס דו קענסט, געה דו און שטעל זיך געגען איהם.
 — אַ בראַך נאָך דיינע יאָהרען! — אָט געה איך צו — און איז אַ מאַמעס אַ אינגעל, און פון זיינעם אַ פאַטש פאַלסטו אויך אַוועק — זאָגט מיט שטאָלץ דער „אַלטער תּרח“.

איז אַ מאַמעס אַ אינגעל, און פון זיינעם אַ פאַטש פאַלסטו אויך אַוועק.
 — זאָגט מיט שטאָלץ דער „אַלטער תּרח“.
 — וואָס, דער פעמפיק?

— יאָ, דער פעמפיק — זאָגט געלאַסען נאָר מיט אַ שטאָלצע מינע דער „אַלטער תּרח“.

— וואו האָסטו איהם געפאַקט? — אַ גוטער בעל־מלאכה? — פּרעגט שלמה'לע ממזר, וואָס איז בלינד געווען אויף איין אויג, און געהאַלטען זיך אַלס גבור צווישען די קונצען־מאַכערס.
 — דאָס, ברודער, האָב איך אַליין אויסגעפונען. איך האָב גע־וואוסט אז ביי אַ מאַמען וואַקסט אויף אַ זוהנדעל, וואָס וועט פער־שטעהן אַ וועלט, ברודער. ער לעגט דיר — „בישקען“ (אַ פּוילישער גבור), וועט איך זיך מיט דיר. איך פיהר איהם אַוועק אין וואַרשוי

און ער לעגט „בישקען“ — זאגט דער „אלטער תרח“, איבערשמירענדיג די זיך מיט איין האנד די גראָהע אָבגע'חלב'טע האָאָר, און מיט דער צווייטער האַנד קלאַפּענדיג אין דער גאַלדענע קייט, וואָס איז גע- האַנגען אויף זיין דיקען בויך.

— וואָס דערצעהלט ער דיר דאָרט מעשיות! געקומען אונז נאָכצולויפּען פאר אַ פּאָר יאָהרען, אַ ממזר'ניק, אַן אָבגעריסענער הונד, אַ יתום, אַ גאָר נישט — זאָגט קאָנאָריק.

— נו, איך וועל איהם מאַכען פאר אַוים קאַפּעלוש מאַכער — זאָגט וועלוועל כּוואַט.

— האָסט געזעהען, ווי דער קליינער יאָגט פון זיך? — מען דאַרף איהם געבען אַ שנעל אין נאָז — זאָגט דער צווייטער קאַטאַ- רינאַרוזש פון שלמה'ממזר'ס הברה, — דער יונג וואָס טראָגט די קאַ- טערינקע אויפ'ן בויך, און דעם בלאָז פייפּער אויפ'ן רוקען, און מיט'ן פּוס ציהט ער אָן דעם קלומפּיר מיט די צימבעלס וואָס ער טראָגט אויפ'ן קאַפּ.

— מען וועט איהם שוין געבען, מען וועט איהם שוין געבען — בערוהיגט איהם מיט דער האַנד וועלוועל כּוואַט. און נעהמט קאַנאָ- ריק'ען אין אַ ווינקעל אַריין און סוד'עט זיך מיט איהם.

— לאָמיר זעהן וואָס איהר קענט. — איך האָב מורא, ער וועט זיך געגען אייך אלעמען אַן עצה געבען — איז דער „אלטער תרח“ שטאַלץ אויף זיין מאַטקע'ן.

דערווייל פיהרט מאַטקע מאַרי'ן אַרום איבער דעם יאָהר מאַרק, און ווייס גאָר נישט וואָס דאָ געהט פּאָר. ער שטעלט זיך אָב כאַר די בעסקעטס מיט די קאָלירטע בענדער, וועלכע די ווייבער פּערקויפּען אויף אַ טישעל. מאַרי קלייבט זיך אַוים אייניגע שטיקער, און בעד קוקט זיי. עס געפּעלט איהר.

— קויף דיר, מאַרי, קויף! נאָ, נעהם דאָס אויך מיט — לעגט ער איהר אָן אַ האַלבען שריץ — וואָס קומט אייך, אידענע?

מאַטקע דינגט זיך נישט. ער נעהמט אַרויס אַ האַנד זילבער געלד פון די נייע הויזען-טאַשען, און גיט עס דער אידענע. דערנאָך פיהרט ער מאַרי'ן צו צו אַ טישעל, וואו מען פּערקויפּט קאָלירטע זיי- דענע טיכער.

— נו, מאַרי, זעהסט דאָס טוך? נעהם. עס וועט דיר שעהן

זיין — זאגט מאַטקע און בעצאָהלט פאַר'ן טוך.
 מאַרי וויקעלט זיך דערמיט אַרום און געהט מיט איהם מיט אַ
 לאַכענדע מינע פון איין טישעל צום צווייטען. מאַטקע האָט ווידער
 דערזעהן קאַמאַשען מיט רויטע אַבצאַסען.
 — מאַרי, ווילסט אזא פּאַר קאַמאַשען?
 בעצאָהלט, גענומען. ער האָט זי געפיהרט צו די שטעלען מיט
 קרעלען. אויפ'ן לאָוויטשער יאָהר-מאַרק פערקויפט מען די שעהנסטע
 קרעלען, רויטע און בורשטינענע, און ווענעציאַנער גלאָזקרעלען,
 וואָס די אָרטיגע מיידלעך טראָגען.
 ער האָט בעהאַנגען די דראַמען-געהערין מיט שנידען קרעלען און
 זי געפיהרט צו די קראַמען מיט פיין-געפאַרבטע וואָלל-שטאַפּען. פאַר-
 נאַכט האָט ער אַהיים געפיהרט מאַרי'ן. ער האָט גערויכערט ציגאַר-
 רען און געהאַלטען די הענד אין די הויזען-קעשענעס און די נייע כאָד-
 ליאַווקעס פון די לאַקירטע שטיוועלעך האַבען געגלאַנצט, און מאַרי האָט
 גענאָגט צוקרעלעך און געהאַט פיעלע פעק מיט נייע איינגעקויפטע
 זאַכען. די יונגען האַבען איהם אָבגעווארט. דערזעהן מאַטקע'ן, האָד-
 בען זיי איהם אַרומגערינגעלט.
 — וועסט שטעלען אַ גלעזעל ביער, נייער קאַטאַרינאַרוש? —
 פרעגט וועלוועל כוואַט.
 — מען ווייסט דאָך גאָר נישט צו דו ביסט אַ קאַטאַרינאַרוש,
 צי דו קענסט „אַרבייטען“, מען הערט דיר דאָך גאָר נישט, מען זעהט
 דאָך דיר גאָר נישט — לעגט צו שלמה'לע ממזר.
 מאַטקע שמייכעלט גוטמוטהיג.
 — אז איהר ווילט ביער — קומט אין שענקעל אַריין.
 — אָט אזוי איז גערעדט, ביזטו אַ כוואַט! לאָזט איהם אַראָפּ
 דער בלינדער ממזר אַ קלאַפּ מיט דער פלאַטשיגער האַנד, ווי מיט אַ
 שפּאַדעל איבער'ן קאַפּ.
 מאַטקע האָט איהם אָנגעקוקט, ער האָט ניט געוואוסט, צי ער
 מיינט עס ערענסט. נאָר ווען ער האָט געזעהן דאָס געלעכטערעל אויף
 דעם ממזר'ס ליפּען, האָט ער אויף געשמייכעלט, כאַטש דער קלאַפּ
 האָט איהם וועה געטהאָן.
 — וועט זיך דיר גאָר דער קאַפּ ניט פערדרעהען פון אַ גלעזעל
 ביער? — פרעגט וועלוועל כוואַט.

מאָקטע האָט געזעהן אז זיי טשעפען זיך צו איהם, אז מען וויל איהם אַרײַנקריגען אין די לאַפּקע — דאָך האָט ער זיך געשעהמט צוריקצוכאַפּען און אַרויסצואווייזען, אז ער האָט מורא, — האָט ער זיך אָנגערופּען :

— לאָז דיר דער קאָפּ נישט דאַרען פאַר מיר, אז דו ווילסט ביער, קום אין שענק. און ער האָט אָנגעהויבען פריהער צו געהן מיט גרויסע שפּרײַזען.

— מאָטקע, געה נישט, געה נישט. זיי וועלען דיר שלאָגען, מאָטקע! — האָט איהם מאַרי נאָכגעשריען, און איז נאָכגעלאָפּען מיט אַ געשריי נאָך די דריי.

— גיב נור אַ קוק ווי די מויד האָט מורא פאַר זיין נפש! האָב ניט קיין מורא, קעצעלע, ווער וויל איהם שלאָגען? רופּט זיך אָב דער בלינדער ממזר.

— געה אַהיים, מאַרי, האָב נישט קיין מורא, האָב נישט קיין מורא, זיי וועלען מיך נישט שלאָגען — רופּט איהר צו מאָטקע.

ער האָט שוין געזעהען אז ער איז אַרײַנגעפאַלען. נאָר עס איז שוין געווען פאַרפאַלען. צוריקגעהן, אַרויסווייזען אן אימה, — דאָס האָט ער ניט געטאַרט... ער האָט זיך פאַרגעברייט, געזוכט אין די קעשענעס מיט וואָס צו שלאָגען — ער האָט אָבער גאָר נישט געפונען. עס איז איהם טרויעריג געוואָרען. אָבער ער האָט אויף איין מינוט נישט פערלאָרען דעם מוטה, און געשריען אויף מאַרי'ן, וועלכע איז פון הינטען נאָכגעגאַנגען :

— געה אַהיים, די מינוט געה אַהיים. אז ניט צושלאָגן איך דיר דאָס פּרצוף.

— אָט אזוי איז גוט — אָט אזוי איז רעכט! וואָס האָט זי זיך צו מישען, וואָס מאַנספּערשוניגען טהוען? האָט וועלוועל געזאָגט. מאַרי איז נישט אַהיים געגאַנגען.

אז זיי זיינען אַרײַנגעקומען אין דער קריסטליכער שענק אַרײַן, וואָס איז געווען הינטער דער שטאָדט, האָט שלמה איהם אַרײַנגערפיהרט אין אַ בעזונדער שטיבעל. דאָרטען האָט מאָטקע דערזעהן ווי קאַנאַריק זיצט מיט אַ פּאָר יונגען קאַטאַרינאַרזשעס און טרינקען ביער און רעדען הויך און בעלעכט.

ווען חברה האָט איהם דערזעהען, איז שאַ שטיל געוואָרען — און

מען האָט געמוקט אויף איהם. מאַטקע האָט געהייסען; מיט א פרעה-ליכער מינע דערלאַנגען דריי גלעזער ביער, און זיי האָבען זיך אוועק געזעצט ביי אַן אַנדער טישעל. קיינער האָט קיין וואָרט ניט אויס-גערעדט. נאָר באלד האָט זיך פון יענעם טישעל, ביי וועלכען קאַנאַריק איז געזעסען, געהערט זיך אַ שטימע:

— דאָס איז דער בחור, וועלכער געהמט אוועק אַ מיידעל פון אַ גומען ברודער? דאָס איז ער?

— יא, דאָס איז ער! האָבען אַנדערע אָבגעענטפערט.

מאָטקע האָט עפעס געזוכט אויפ'ן טיש, וואָס צו געהמען אין האַנד אַרײַן. אויפ'ן טיש איז נאָר נישט געווען. קיין ביער האָט מען נאָך נישט גערלאַנגט. ער האָט געקלעהרט צוצולויפען צום בופעט און כאַפען אַ קופעל אין האַנד, אויף יעדענפאַלס. נאָר איידער ער האָט זיך אויפגעשטעלט, איז אויסגעוואַקסען פאַר איהם אַ הויכער מאַן, מיט אַ געשפּרינקעלטען פנים און אַ פאַר רויטע אויגען, וועלכען ער האָט צום ערשטען מאָל דערזעהן:

— הער נור, דו, דו קליינער פעמפּיק. דו געהמסט אוועק אַ מיידעל פון אַ קאַטאַרינאַרוש, הע?

— איז וואָס ווילסטו? איז וואָס געהט עס דיר אָן? — פרענט מאַטקע נאָך געלאַסען, כאַטש ער איז בלייב געוואָרען און די פינגער האָבען איהם געציטערט פאַר וואָס ער האָט נאָר נישט געהאַט עפעס אין דער האַנד.

— וואָס איך וויל? אַ פרעטענויע וויל איך!

— אַ פרעטענויע? וואָס איז עס אזוינס אַ „פרעטענויע“?

— אָט דאָס איז עס! און איידער מאַטקע האָט נאָך צייט געהאַט מיט די אויגען צו פינקלען, האָט ער געקראַגען אזא קלאַפּ איבער'ן קאָפּ, אַז דאָס גאַנצע פנים האָט זיך איהם בעגאַסען מיט בלוט. די אויגען און די אויערען האָבען זיך איהם פערקלעפט אין בלוט, און ער האָט ניט געקענט זעהן און הערען. אומזיסט האָט מאַטקע זיך געפרובט זיך נואַרפען אויפ'ן הויכען יונג. וויפיעל יונגען עס זיינען געווען אין שענק האָבען זיך גענומען צו מאַטקע'ן, און ער האָט דערפיהלט קלעפּ וואו ער האָט נאָר אַ שטיקעל לייב געהאַט. ציערשט האָט ער פערשוויגען, געשעהמט זיך צו שרייען. נאָר אז ער האָט געזעהען, אַז ער קען זיך שוין ניט העלפען, האָט ער גענומען שרייען מיט אַזאַ

אונמענשליכער שטימע, אז מען האָט עם דערהערט ווייט אוועק פון דעם שענק.

— פערשטאַפ איהם דאָס מויל — מענשען וועלען זיך נאָך צוֹזאַמענלויפּען.

זיי האָבען מאַטקע'ן געכאַפּט, און געוואָרפּען איהם אין אַ ווינ־קעל. מאַטקע איז געלעגען ווי אַ גע'הרג'עטער, ער האָט זיך שוין נישט געריהרט, נור שווער געאַטהעמט. שטיקער בלוט זיינען פּערגליווערט געלעגען איבער זיין פנים, איבער זיין קאַפּאַטע, איבער דער פּאַדלאָגע, און מען האָט נישט געוואוסט מעהר, וועלכעס איז מענש, אַנצוג און וועלכעס איז הילצערנע פּאַדלאָגע.

די יונגען זיינען שוין אָבגעטראַטען פון איהם, נאָר קאַנאַריק איז נאָך געשטאַנען און האָט איהם אַראָבגעצויגען די נייע שטיוועל, וואָס מאַטקע האָט זיך געהאַט געקויפּט אויפ'ן מאַרק. ער האָט איהם אויך געוואָלט אויסטהאַן דעם אַנצוג, דער אַנצוג איז אָבער געווען איינ־געשמירט אין בלוט. ער האָט איהם בעזוכט און געפונען ביי איהם עטליכע און צוואַנציג רובעל פון דאָס געלד, און קאַנאַריק האָט דאָס צו־טהיילט צווישען די חברה. ער האָט גענומען נקמה פאַר זיינע בע־ליידיגטע געפיהלען און געשטילט דעם איבערגעברענטען כעס וואָס עם האָט אזוי לאַנג געקאַכט אין איהם.

— לאָז איהם שוין, — ער וועט שוין געדענקען — האָט וועלוועל כוואַט איהם אוועקגעשלעפּט פון מאַטקע'ן.

אין דרויסען הינטער דער טהיר איז געשטאַנען מאַרי. זי האָט דערהערט ווי דער יונג שרייט, האָט זי אַנגעהויבען נאָך הע־כער צו שרייען.

— געוואַלד, — ראַטעוועט — געוואַלד ראַטעוועט!

— געהט ארויס נאָך איהר, געהט ארויס — מענשען וועלען זיך נאָך צוזאַמענלויפּען.

אַ פּאַָר יונגען האָבען זיך אַרויסגעריסען דורכ'ן פּענכטער און איהר געכאַפּט, דאָס מויל פּערשטאַפּט און אַריינגעשלעפּט זי אין שענק. די מויד האָט זיך געריסען, ניט געלאָזען. זיי האָבען אָבגעריסען פון איהר דאָס קלייד — צוריסען דאָס ווייסט און מיט אויסגעפאַטשטע באַקען האָבען זיי איהר אין דעם שענק אַריינגעבראַכט. שלמה ממזר האָט זי אַנגענומען ביי דער האַנד, געקוקט איהר אין

די אויגען אריין און איהר געזאגט א פאָר ווערטער, וואָס מיר קענען
דאָ ניט איבערגעבען. דערנאָך האָט ער זי צוגעפיהרט צו מאַטקע'ן
וועלכער איז געלעגען אין א ווינקעל, ווי א פערבלוטיגטע שמאַטע און
זיך נישט געקענט ריהרען, און געזאָגט צו איהר אזוי:

— זעהסט ווי ער ליגט, ווילסטו אויך אזוי ליגען? — זאָלסטו
נעהן מיט קאנאָריק'ען, זאָלסטו איהם אוועקגעבען דאָס געלד וואָס דו
פערדיענסט. ער איז דיין חתן (ווייזט שלמה אָן אויף קאנאָריק'ען)
און זיינע ביזטו. און איהם זאָלסטו אוועקגעבען דאָס געלד וואָס דו
פערדיענסט, אז דו ווילסט זיך נישט אזא שוואַרץ יאָהר אויסריכטען,
ווי ער דאָ.

נאָר מאַרי האָט איהם נישט געהערט. קוים האָט ער זי נאָר נאָכ-
געלאָזט, האָט זי זיך געגעבען א וואָרף אויף מאַטקע'ן. מיט די שטיי-
צוריסענע טוך וואָס זי האָט אויף זיך געהאַט, האָט זי אָנגעהויבען
אַבצואווישען דאָס בלוט פון מאַטקע'ס פנים, און געוויינט אויף איהם:
— מאַטקע, מיין טהייערער מאַטקע, וואָס האָבען זיי דיר געטהאָן?
— געה אוועק... געה אוועק... א כאַלערע, — האָט דער יונג
קוים אַרויסגעקריצט פון די צייהן.

נאָר מאַטקע האָט זי ניט געדאַרפט יאָגען. באַלד האָט זי א
יונג געגעבען א כאַפּ אָן ביים צאַפּ און א שלעפּ אוועקגעגעבען פון
מאַטקע'ן און מיט דער גאַנצער קראַפט האָט ער זי געגעבען א שטופּ
צו צו קאנאָריק'ען — וועלכער איז געזעסען א ברוגז'ער. ער האָט פון
זיך די מויד אַכגעוואָרפען. און צוויי פעטש האָבען אַכגעפייערט הינ-
טען אַרום אויף איהרע באַקען.

מאָטקע פּערלאַזט די קאָטאָרינשטיקעס.

מען האָט מאָטקע'ן אהיים געטראָגען, אזוי ווי קאָנאָריק האָט גע-
זאָגט, „אין א ליילעך“ און איהם אַוועקגעלעגט אויף די לאַנקע פּאַר'ן
געצעלט. דער „אַלטער תּרח“ האָט געשאַלטען און איז ביז געוואָרען
פאַרוואָס מען האָט דעם יונג דאָס „רעכט“ געטהאָן פאַר'ן יאַהרמאַרק,
און מען האָט איהם צושטערט א גרויס פּערדיענסט, וואָס ער וואָלט
געקענט מאַכען מיט'ן יונג. אָבער טהאָן האָט ער גאָר ניט געקענט.
דערווייל איז קאָנאָריק געבליבען אויבערהאַנד. און אויך איז איהם
ניט זעהר פּיעל אָנגעגאַנגען מאָטקע. „דער הונד איז ווערטה געווען
דעם שטעקען“ און מען האָט מאָטקע'ן בעדאַרפט לערנען ווי צו עהרען
אן עלטערען קאָטאָרינאַרוש און ניט אויסכאַפּען קיין נקבות.
דערווייל איז מאָטקע געלעגען און האָט זיך ריהרען ניט געקענט.
מען האָט נור געהערט פון איהם א שטיל אַטעמען. א פּעלדשער רופּען
צו איהם, האָט מען מוראַ געהאַט. עס איז ניט געווען די געוואָנהייט
פון די קאָטאָרינשטיקעס אריינצולאָזען אן אויסערליכען מענשען אין
זייערע געשעפטען, כדי מען זאָל גאָר ניט געוואָהר ווערען וואָס ביי זיי
טהוט זיך. האָבען איהם די ווייבער, מיט די „אַלטע מכשפה“ אין דער
שפיץ, אָבגעוואַשען די בלוט, פּערקלעבט איהם די לעכער פון קאַפּ
מיט אַזאַ מין וואַקס וואָס היילט, און אויסגעשמירט איהם דאָס צו-
האַקטע, צובלוטיגטע לייב מיט אַזאַ מין גנב'ישען אויל, וואָס זיי
אַליין האָבען צוזאַמענגעשטעלט און זיי היילען דערמיט קראַנקע פּערד.
מאָטקע איז געלעגען א פּאָאָר טעג אויף איין אָרט, זיך ניט געריהרט,
פּערקלעבט די אויגען און שטיל געהעשקעט. די ווייבער האָבען איהם
צוגעטראָגען מילך און וואַסער. טיילמאָל האָט ער געטרונקען און
טהיילמאָל האָט ער געלאָזט שטעהן, און מען האָט ניט געוואוסט צי ער
וועט בלייבען לעבען צי ער וועט שטאַרבען. דער „אַלטער תּרח“ האָט

אָנגעהויבען סטראַשען, אז ער וועט געהן ברענגען פּאָליציי, אז מען האָט איהם דעם יונג אוועקגע'הרג'ט צוליעב קאָנקורענציע, ווייל ער איז אַ גוטער „בעל־מלאכה“. קאָנאָריק האָט איהם ניט געהערט און ניט געמאַכט זיך אויס זיינע רייד. וואָרום נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעד־לערענט מאָטקע'ן, האָט ער ניט בלויז געקראָגען די ממשלה איבער דער מויד, נאָר ער איז געוואָרען דער „מאכער“ אין דער טרופע, און דער „אַלטער תּרח“ האָט אין געהיים מורא געקראָגען פאר קאָנאָריק'ען, אז ער זאָל ניט ווערען עלטסטער, און אויף די עלטערע יאָהרען וועט דער „אַלטער“ מוזען ארכייטען ביי איהם.

אין אַ פּאָאר טעג ארום האָט זיך מאָטקע אליין אויפגעהויבען פון זיין געלעגער און איז אליין אריינגעקראָכען אין דער בויד אריין. מאָטקע האָט זיך געשמירט די וואונדען. נור עו איז געווען שוואַך, און געהאַרבט און געטהאָן אַלעס וואָס קאָנאָריק האָט איהם בעפוילען. ער האָט געזעהן ווי קאָנאָריק רעגיערט איבער דער מויד, און ווי מאַרי קושט איהם. ער האָט געזעהן, ווי קאָנאָריק שיקט די מויד עיגענ־וואו, וואוהין זי וויל ניט געהן. ער שלאָגט זי, אז זי זאָל געהן — און זי געהט. מאָטקע האָט געשוויגען.

נור ער האָט זיך אָנגעהויבען גוט איינקוקען אין קאָנאָריק'ס פנים, ווי ער וואָלט עס געוואָלט גוט געדענקען ווי אזוי עס זעהט אויס, אַ לאַנגע, לאַנגע צייט דערנאָך. ער האָט זיך אָנגעהויבען איינצוקוקען צו קאָנאָריק'ס בעוועגונגען, ווי ער וואָלט געוואָלט זיך אויסלערנען נאָכ־צומאַכען קאָנאָריק'ען, ווען קאָנאָריק וועט שוין ניט זיין. ער האָט איהם געוואָלט געדענקען.

דערווייל איז דעם יונג בעסער געוואָרען. ער האָט שוין אָנגעד־הויבען אליין ארומגעהן און צו שפּאַצירען פאר דעם הויז. קאָנאָריק האָט געשריען אויף איהם וואָס ער דרעהט זיך ארום לעדיג.

— געהט די בעמבע און געה אין גאָס אריין.

די „אַלטע מכשפה“ האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטען ביי קאָנאָריק'ען אויף מאָטקע'ן:

— לאָז איהם אָב, זעהסט דאָך, קוים ער ריהרט זיך.

— די כאַלערע וועט איהם ניט פאַקען. בחנם וועט ער דאָ פרעסען

— זאָל ער געהן פּערדיענען.

מאָטקע איז בלייב געוואָרען, איינגעבויען זיך ווי ער וואָלט מורא

געהאט פאר קאנאריק'ען, אז ער זאל איהם ניט שלאָגען, געשוויגען און זיך איינגעקוקט אין זיין פנים.

און ביינאכט, ווען מאַרי איז צוגעקראַכען צו מאַטקע'ן, איהם גער קושט, געהאלזט און געוויינט אויף זיין צו'הרג'עטען קאָפּ, האָט דער יונג איהר געשושקעט אין אויער אריין :

— געה אוועק, מאַרי. געה אוועק — קאנאריק וועט זעהן.

— זאל ער מיך הרג'ענען. איך וויל ניט אוועקגעהן.

— געדענק, מאַרי, וואָס איך האָב דיר געזאָגט. דו געדענקסט ?

— איך געדענק.

— שווייג, און רעד אָן קאנאריק'ען, אז ער זאל אַנטלויפּען מיט

דיר. רעד איהם אָן, און זאָג איהם, אז דו האָסט איהם ליֵעב, אז נור איהם אליין האָסטו ליֵעב, און דו ווילסט אַנטלויפּען מיט איהם. וועסטו איהם אָנרעדען ?

— יא, מאַטקע.

— און ווען ער וועט זיין פּערטיג מיט דיר אוועקצוגעהן, קום און

זאָג מיר אָן.

— יא, מאַטקע.

— נור שווייג, מאַרי, שווייג, אז דו ווילסט מיך און דיך רעטען —

שווייג.

— יא, מאַטקע.

— און געה אוועק יעצט, געה ; און געדענק וואָס איך זאָג דיר.

— איך געדענק.

דער הערבסט איז אריבערגעגאנגען, מיט די בויד ארומפאָהרען האָט מען שוין ניט געקענט, צו קאלט געווען. און ווי יעדע ווינטער האָט דער „אלטער תרח“ פאָרגענומען זיין רייזע אין א קליין שטעדטעל אריין צו א פריינד, א קאטארינארזש, וואו מען האָט איבערגעווינטערט. דער גרויסער לאָוויטשער יאָהר-מאַרק איז געווען דער לעצטער יאָהר-מאַרק פון זומערסעזאָן און פון דאָרט איז מען געפאָהרען איבער ווינטערען. דער היינאָהריגער יאָהרמאַרק האָט זיך ביים אלטען קאטאָרינארזש ניט איינגעגעבען — ווייל מאַטקע איז געלעגען אַ קראַנקער און די מויד האָט אויך שלעכט געארבייט. די מויד איז אַ פאָאר מאָל

נעפאלען און זי האָט ניט געוואָלט ארבייטען. דער „אַלטער תּרח“ איז ביז געווען, געפּאַקט די זאַכען אויף די בויד און זיך צוגעאיילט אוועק צופּאָהרען פּון יאהרמאַרק פּריהער ווי אַן אַנדערס מאָל, ווייל ער האָט נאָך געוואָלט אריינכאַפּען א פּאַר שטעדטלעך איידער דער ווינטער קומט.

אין א קליין שטעדטעל, וואו זיי האָבען זיך אָבגעשטעלט נאָכ'ן יאהרמאַרק, איז מאָטקע געוואָהר געוואָרען, אז קאַנאַריק האָט געהייסען מאַרין אַרויס'גנב'ענען איהר קאַרב זאַכען פּון בויד און איהם געבען אוועקצוטראָגען. מאָטקע האָט זיך דערפּרעהט. די לאַנג ערוואַר טעטע צייט איז אָנגעקומען. ער האָט געהאַלפּען מאַרין אַרויס'גנב'ענען דעם קאַרב, און געהייסען איהר נאָכגעהען זעהן וואו קאַנאַריק שטעלט איהם. קאַנאַריק האָט געטראָגען דעם קאַרב אין א נאָהענט דאָרף אריין, צו א גוי, ביי וועמען ער האָט גערונגען א פּוהרעל מיט א פּערד, און בעשטעלט זיך מיט מאַרין, אז ביינאַכט, ווען ער וועט געבען א פּיף, זאָל זי אַרויסשפּרינגען דורך דעם פּענסטעריל פּון בויד. ער וועט שוין וואַרטען אויף איהר אויפ'ן שאַסע, און ער וועט זי אוועקפּיהרען אין דאָרף אריין צו א גוי. פּון דאָרט וועלען זיי אַרויספּאָהרען מיט א פּוהר צו דער נאָהענטער באַה'סטאַנציע.

נאָך דעם זעלבען טאָג האָט זיך מאָטקע געמאַכט א שפּאַציער צום דאָרף צו, וואוהין קאַנאַריק האָט אוועקגעטראָגען מאַרין'ס קאַרב. אויס געקוקט דעם וועג און געפונען, אז נאָהענט געבען א וואַלד, ניט ווייט פּון א וועג אַראָב, געפינט זיך א קליין שוואַרץ טייכעל, וועלכער גיסט זיך צווישען בעוואַקסענע קוסטען מיט גרינס. ביי דעם טייכעל האָט זיך מאָטקע אָבגעשטעלט און עפּעס געקלערט. ער האָט אויסגעקליבען אַן אָרט, וואו עס איז געווען געדיכט בעוואַקסען מיט גרינס און גרעזער, געמאַכט זיך א סימן ביי א בוים, געבען וועלכען עס איז געלעגען א קופּע שטיינער. לאַנגווייליג האָט ער בעקוקט דעם בוים, די שטיינער, דעם וועג, און נאָכאַמאָל צוגעגאַנגען צום טייכעל און אריינגעוואָרפּען א בליק. דער גרונד פּון טייכעל האָט געמוזט זיין בעדעקט מיט גע' מויעכטס און שלייען, ווייל שטיקער ווילדע וואַסער-גראַז האָבען אַרומ געשוואַמען איבער'ן טייכעל. ער האָט דערזעהן, אז ביים ברעג פּון טייכעל איז דאָס וואַסער בעוואַקסען מיט הויכע גרינסען, קוויטשערס און שטעכערס, און עפּעס געקלעהרט וואָס איז איהם ניט אנגענעהם

געווען. ער האָט אויסגעפֿיפֿט אַ ליעד און איז צוריקגעגאַנגען צו די קאַטאַרינשטיקעס — אַן איינגעבויגענער, אַ טרויעריגער און אַ שוואַך כער, ווי ער וואָלט נאָך געווען געליטען פֿון די קלעפּ, וואָס ער האָט גע־קריגען. אָנגעקומען צו די קאַטאַרינשטיקעס האָט מאַטקע געקראַצט זיך אין קאָפּ און עפעס געברומט אונטער דער נאָז.

— וואָס איז דיר, ממזר'וק? — פרעגט איהם דער „אַלטער תּרח“ וועלכער איז געזעסען אויף אַ קאַסטען פֿאַר דער בויד און געוואַרעמט זיך אין דער שפּעטער הערבס־זון.

— איך געה אַוועק פֿון אייך, — זאָגט מאַטקע שטיל.

— וואָס? וואוהין וועסטו געהן?

— סיי ווי סיי קען איך שוין ניט ארבייטען. די יונגען האָבען מיר געשפּאַלטען דעם קאָפּ. וואָס וועל איך זיצען ביי אייך אויפֿעסען די ביינער? איך וועל מיר געהן.

— וואוהין וועסטו געהן? ווער וועט דיך צונעהמען, אזא הרוג ווי דו ביזט? זעהט, וואָס זיי האָבען אויס דעם יונג געמאַכט.

— איך וועל מיר געהן אין שטאָדט אריין. איך וועל מיך אויסלער־נען אַ מלאַכה. אַ שוסטער וועל איך ווערען, ווי מײן טאַטע איז. ביי אייך קען איך שוין סיי ווי סיי ניט זיין.

אין אַ מינוט ארום איז דאָס גאַנצע לאַנער געוואָר געוואָרען, אז מאַטקע געהט אַוועק פֿון די „טרופּע“. די „אַלטע מכשפה“ איז אַרויס־געקומען פֿון דער בויד, אַן איינגערײכטע אין סאַזשע פֿון דער קיך, ביי וועלכע זי האָט געקאַכט. דערהערט, אז דער יונג געהט אַוועק, איז זי אַרויס מיט אַ געוויין, געווישט זיך דאָס פֿנים מיט דעם שמוציגען פֿאַרטוך, מיט וועלכען זי האָט דאָס אויסגעשמירטע פֿנים נאָך מעהר פֿערשמירט, און אָנגעהויבען צו שעלטען קאַנאַריק'ען און די יונגען, וואָס זיי האָבען אויס מאַטקע'ן געמאַכט, און בעוויינט איהם, ווי מאַט־קע וואָלט שוין געווען אַ טויטער.

דער „אַלטער תּרח“ איז טרויעריג געוואָרען. ער האָט געזעהן זיין סוף, אז קאַנאַריק וועט געוועלטיגען איבער איהם, אָדער ער וועט איהם נאָר לאָזען שטעהן אויף די אַלטע יאָהרען און אַוועקגעהן פֿון איהם. העלפען האָט ער זיך ניט געקענט. ער האָט זיך ניט געוואָלט צורייסען יעצט מיט קאַנאַריק'ען איבער דעם יונג, און געמיינט, אז ווען מאַטקע

וועט אוועק, וועט קאנאריק זיך בערוהיגען. די מויד וועט בלייבען ביי איהם, און עס וועט זיין ווי פריהער.

דער „אלטער תרח“ האָט זיך אָנגערופען :

— אז דו ווילסט געהען, וועל איך דיר דאָך ניט איינהאלטען. נור קיין פּאָס פאר דיר האָב איך ניט. איך דארף דעם פּאָס פּאַר אן אנדער רען, וואָס איך וועל צונעהמען אויף דיין אָרט. קיין געלד קען איך דיר אויף ניט געבען. דו האָסט מיך אָבגעקאָסט א סך געלד. איך האָב בער צאָהלט פאר דיר פינף-און-אַכציג רובעל, וואָס די מויד האָט פון נוי גע'גנב'עט. נאָר אַ פּאַר גילדען נא דיר דאָך, אז דו זאָלסט האָבען אויף די ערשטע שלעכטע צייט, און זעה דיר אליין צו העלפען, — האָט דער אַלטער ארויסגענומען זילבער-געלד און געגעבען מאָטקע'ן.

מאָטקע האָט צוגענומען דאָס קליין-געלד, איז אריין אין בויד צו זאמעננעהמען זיינע זאכען.

— אַלטע, גיב איהם אַ פּאַר העמדער, — מיינע גיב איהם אוועק !
— שרייט דער „אַלטער תרח“ דער ווייב אין דער בויד. ער האָט רחמנות געהאַט אויפ'ן יונג.

קאנאריק האָט זעהערט, אז מאָטקע געהט אוועק, איז ער נאָך מעהר צופריעדען געווען. עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז פאר זיין פּלאַן צו אנטלויפען מיט מאַרין איז עס ווי געוואונשען. ווייל דער „אַלטער תרח“ וועט ניט וויסען מיט וועמען די מויד איז אנטלאָפּען, און וועט ניט וויכען וועמען צו זוכען. האָט ער מיט א געוויסע רחמנות'דיגע צופריעדענע שטימע אריינגערופען אין דער בויד אריין :
— מיינס א העמד גיט איהם אויך מיט, און א פּאַר אַלטע הויזען ! כאַפט איהם דער שוואַרץ יאָהר.

מאָטקע האָט דע-ווייל די זאכען זיך איינגעפּאַקט, וואָס די אַלטע האָט איהם צוגעוואָרפען, געמאַכט זיך אַ פעקעל, און געוואונקען צו מאַרין, וועלכע איז געלעגען אין אַ פּאַק בעטגעוואַנד און געשפיגעלט זיך און געקעמט זיך די האָאר.

— איך ליעג אין וואַלד, הערסט אַ פייה, טהו נאָר ניט — נור לויף אין וואַלד אריין. גוט ?

— גוט, — האָט די מויד צוריק געוואונקען מיט די אויגען — און האָט זיך לוסטיגער געקעמט די האָאר, און אָנגעהויבען צו זינגען מיט א פרעהליכע שטימע, ווי א פּויגעל, דאָס רוסישע ליעד :

„טויזענר האָב איך געליעבט,
טויזענר האָב איך אויפגעהערט,
נור איין־איינציגען
פּערגעסען קען איך ניט“.

מאָטקע איז ארויס פון בויד מיט א פּעקעל אויף די פלייצעס, גע-
מאַכט זיך שוואַך געהען, מיט א טרויעריגען אַהאַבגעלאָזענעם קאַפּ. די
אַלטע איז ארויס אויף די טרעפּלעך פון בויד, און איהם נאָכגעקוקט מיט
געוויין. דער אַלטער האָט אויך אונטערדריקט א טרעהר צווישען זיינע
געדיכטע הערלעך אויף די אויגען־הייטלעך, און געזאָגט מיט א כּלר-
פּענדער שטימע:

— אזוי איז עס, מאָטקע, געה צווישען מענשען, ווער א שוּכטער,
אפּשר וועסטו אויך א מענש ווערען.

קאַנאַריק האָט איהם צוגעוואָרפען א זילבערנעם האַלבען רובעל
און געזאָגט פון דער הויך:

— נא, נעהם צו!

מאָטקע האָט געלאָזט פאלען דעם האַלבען רובעל און גוט זיך איינ-
געקוקט צום לעצטען מאָל אין קאַנאַריק'ס פנים. און אן ערנסטקייט איז
געלעגען אין זיין בליק, ווי ער וואָלט וועגען עפעס געקלעהרט, און ער
איז אוועק אויפ'ן וועג צום שטעדטיל צו.

מארי האָט דעם קאַפּ ארויסגעשטעקט פון א פּענסטער פון ביידעל,
און מאָטקע האָט לאנג געהערט איהר שטימע הינטער זיך:

„נור איין־איינציגען

פּערגעסען קען איך ניט“

ער האָט שוין יעצט געוואוסט ווער דער „איינ־איינציגער“ איז
און האָט געשמייכעלט.

ער האָט זיך פּערקירעוועט אָן א זייט און זיך פּערגומען אין וואַלד
אריין.

13.

זי אזי פון „מאטקע'ן" ווערט „קאנאריק"

מאטקע איז אריין אין וואלד, אויסגעזוכט דעם בוים, נעבען וועלכען ער האט זיך געמאכט א צייכען, און אוועקגעלייגט זיך. די זון האט אנגעהויבען אונטערצוגעהן, דער וואלד בעגאלדעט, דאס וואסער בע- הויכט און מאטקע האט זיך געפונען אנהיימיש. פיעל האט ער דורכ- געקלעהרט, נור אלץ איבער אזעלכע זאכען, וואס האט גאָר נישט קיין שייכות געהאט מיט דער טהאט וואס שטעהט איהם פאַר. ער האט גע- בענקט נאָך די מוטער און געוואָלט זעהן וואָס זי טהוט. דאָס פרייע פעלד און דער וואלד און דאָס וואסער האט איהם דערמאָנט אָן די יאָהרען, ווען ער האט געלעבט אויפ'ן פעלד ביי זיך אין שטעדטעל. און ער איז גליקליך געווען, וואָס ער איז פריי, און געהערט נישט מעהר צו די קאטארינאָרושעס. דאָס וואָס שטעהט איהם פאַר, האט ער פער- געסען נאָר איז גאַנצען און געפיהלט זיך ווי אַמאַל אין די יונגע יאָהר רען. ער האט געגעסען פון ברויט וואָס די „אַלטע מכשפה" האט איהם מיטגעגעבען אויפ'ן וועג. און עס האט איהם גוט געשמעקט. ער האט זיך געוואָלט מאַכען אַ פייער'ל אין וואלד, נור דערמאָהנט זיך, אז עס איז נישט גוט, אז מען וועט איהם בעמערקען. ער איז צוגעגאַנגען צום וואסעריל, געוואָלט זיך באַדען, נור אַריינגעקוקט אויפ'ן גרונד און גע- זעהען דאָס גרינע געמויזעכטס וואָס שווימט ארום אין וואסער, האט ער זיך אָן עפעס דערמאָהנט... ער האט זיך שוין ניט געוואָלט באַדען, איז אַוועק און פערשטעקט זיך צווישען די בויער.

עס איז נאכט געוואָרען, און מאטקע'ן איז געווען נאָס און אונ- בעקוועם צו ליגען. אין די טונקעלהייט האט ער מעהר געקלעהרט וועגען „קאנאריק'ען", וועגען מאַרי'ן, וועגען די נאכט וואָס קומט אָן, מאטקע איז ערענסט געוואָרען. ער האט אנגעהויבען צו פלעהרען, אז ער האט נישט קיין היים, און ער האט נישט וואו אהין צו געהן. און

וואָס מען דאַרף טהאָן, איז הרג'ענען היינט אין אָבענד קאַנאַריק'ען, ער האָט איהם שוין נישט פיינד געהאַט, נור בעטראַכט איהם פאַר אַ זאָך וואָס געהער צו איהם, און דאָס דאַרף מען טהאָן, כדי מאַטקע זאָל האָבען אַ היים, זאָל האָבען וואו אַריינצוגעהן און ניט דאַרפֿען בלייבען דאָ אין פייכטען וואַלד.

איז איהם קאַנאַריק געוואָרען גלייכגילטיג, גאַנץ גלייכגילטיג, ער האָט איהם קיינמאָל נישט געזעהן, קיינמאָל ניט געקענט, — קיינמאָל זיך ניט געשלאַגען מיט איהם. נור קאַנאַריק איז אַ זאָך וואָס מען בעדאַרף געהמען און אַריינצואַרפֿען אין וואַסער, און צוואוואַרפֿען מיט שטיינער, אַז עס זאָל קיינער נישט וויסען, אַז דאָרט אָדער ערגעץ אַנדערשוואו ליַעגט „אַ קאַנאַריק“, און כדי קאַנאַריק זאָל נישט קענען שרייען, אַז מענשען זאָלען זיך צוזאַמענלויפֿען — דאַרף מען קאַנאַריק'ען שטעכען אונטער'ן אָרים, פּלוצלונג, טיעף אין דער ריפּ אַריין, אַז ער זאָל נאָר קיין צייט נישט האָבען צו שרייען. און דאָס דאַרף מען אויספיהרען געשיקט, שטיל, כדי קיינער זאָל נישט בעמערקען, קיינער זאָל נישט וויסען, דער אַלטער „קאַטאַרינאַרוש“ און די „אַלטע מכשפה“ זאָלען מיינען, אַז קאַנאַריק לעבט און איז ערגעץ וואו אַוועק מיט דער מויד, און די „אַלטע מכשפה“ זאָל שילטען קאַנאַריק'ען, און קאַנאַריק וועט זיך דערווייל ליַגען דאָ טיעף אין וואַסער, צווישען די גרעזער פּערשטעקט, און מאַטקע וועט פּאַהרען מיט דער באַהן קיין וואַרשוי, וועט האָבען די מויד, און וועט האָבען אַ פּולע טאַש מיט געלד, און וועט האָבען אַ פּאַס און וועט הייסען „קאַנאַריק“.

ער האָט אַרויסגעצויגען פון דער כאַליאַווע דאָס מעסער, וואָס מאַרי האָט איהם אַמאָל געשאַנקען, צו שטעכען קאַנאַריק'ען, און וואָס ער האָט עס געהאַט בעהאַלטען די גאַנצע צייט אין כאַמאָנט פון פּערד. כּזא איז געווען אַ קאַווקאַזער קינזשאַל, מיט אַ ביינגרנעם הענטעל, און עס איז געלעגען אין אַ שיידעל. דאָס מעסער איז געווען האַלב פּערד-ראַסטעט. אָהנע צו טראַכטען וועגען עפעס דערביי, האָט מאַטקע אַרייַנגעשטעקט דאָס מעסער אין דער ערד און אָנגעהויבען אָבצורייבען די פּערראַסטעטע שטיקער זאַמד. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז כל זמן דאָס מעסער וועט ניט שיינען אין דעם ליכט פון די שטערן — וועט ער דערמיט ניט קענען שטעכען קאַנאַריק'ען. ער האָט ענערגיש געריבען דאָס מעסער אין די ערד, ווען עס האָט זיך פּלוצלונג געהערט אַ

פוינגעל רופען אין וואַלד, האָט ער אויפגעהערט צו רייבען דאָס מעסער און איינגעהערט זיך צום פוינגעל, געוואָלט דערגעהן וואָס פאַר אַ פּוּי געל רופט, איז עס אַ „קוקו“ אָדער אַ האַלץ פוינגעל וואָס קלאַפט מיט זיין שנאָבעל אין די שאַל פון בוים...

עס איז איהם קאלט געוואָרען און עס האָט זיך איהם אויסגערוכט, אז עס איז שוין זעהר שפעט. די נאַכט איז געווען אַ פעטע געדיכטע אלול נאַכט, און ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, אז דער וואַלד איז אָנגע-שטאָפט מיט עפעס אַזעלכע מיני ברואים וואָס שטעהען נור ביינאַכט אין וואַלד. ער האָט ניט מורא געהאַט פאַר זיי, און זיי זיינען איהם נישט אָנגעגאַנגען אויף, נור ער האָט פערדרוס געהאַט וואָס עס ציהט זיך אזוי לאַנג און זיי קומען נישט, איז בייז געוואָרען אויף די מויד, געמיינט אַז די מויד איז אַלעס שולדיג וואָס זי פערשפעטיגט זיך אַזוי, (ווארים אַז קאַנאַריק זאָל זיין די סיבה, האָט ער נישט גערעכענט, קאַנאַריק האָט שוין אויפגעהערט צו עקזיסטירען אין זיין מח אַלס אַ לעבעדיגע זאָך, וואָס קען אפשר ווערען אַ סיבה, און מען קען דערויף בייז זיין). ער איז אייניגע מאָל ארויסגעגאַנגען אויפ'ן וועג, דער הימעל איז געווען פערוואַלקענט און טהיילמאָל האָט זיך ענטפלעקט אַ שטיק הימל מיט שמערען, האָט מען געזעהן אַ שטיק וועג. נור אַפּטמאָל איז דער היר מעל פערשטעלט געווען, און עס האָט זיך געדאַכט אז די גאַנצע לופט איז אָנגעפילט מיט אַזאַ שטאַף וואָס פערשטעלט אַלעס פון די אויגען. אויפ'ן וועג האָט ער גאָר ניט געזעהען, קיין מענש איז ניט געגאַנגען, קיין פוהר איז ניט געפאָהרען. עס איז געווען אַ הינטער וועג, אַ פּוּי ערשער, מיט צואַקערטע זאַמד, און מעהר ווי אין דאָרף האָט ער ניט געפיהרט. אַרום פאַרנאַכט האָט ער יאָ געהערט אַ פוהר דורכפאָהרען, אַ גויה האָט אַ קוה געטריבען אויפ'ן וועג — נור ווען די זונן האָט זיך געזעצט האָט ער שוין גאָר ניט מעהר געהערט.

פלוצים האָט איהם אָנגעהויבען זיין האַרץ צו קלאַפען — עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער דערהערט מענשען רעדען, געהען האַסטיג און רעדען הויף. ער איז אַריין אין וואַלד, און אַוועקגעלייגט זיך אונטערן בוים, און געוואַרט, פון נעבעל האָט זיך וואָס אַמאָל דיימליכער דערהערט שטימען. באַלד האָט ער דערקענט מאַרי'ס שטימע. די מויד האָט מיט אַ כיוון הויף גערעדט, כדי מאַסקע זאָל דערהערען, אַז זיי געהען. באַלד האָט ער אויף געהערט קאַנאַריק'ס קול, ווי ער זאָגט

האסטיג: „רעד ניט הויך — מען קען הערען“, און עס איז מאַטקען אַ וואונדער געווען וואָס קאַנאַריק קען רעדען. מאַטקע איז געלעגען אונטערן בוים אָהן אָטהעם און די שטימען און די טריט האָבען זיך געהערט וואָס אַמאָל געהענטער, באַלד איז עפעס פערביי געפלוויגען פאַר איהם ווי אַ שוואַרצער שאַטען און ווי אַ ווינד. מאַטקע האָט לכתחילה פּערגעסען וואָס ער האָט צו טהאָן. ער האָט זיך באַלד דערמאָהנט, און געגעבען אַ שטילען פּיף. ער האָט שוין געוואָלט געבען אַ העכערען פּיף, און ער הערט עפעס אַ גערודער, און קאַנאַריק'ס שטימע, זעהר קלאָהר, ווי ער וואָלט געשמאַנען פאַר איהם:

— וואוהין געהסטו, מאַדי! ווער פּייפט?

און מאַטקע האָט פאַר זיך געזעהן אַ שוואַרצען פלעק, און דער פלעק איז ביי איהם געווען אַ טויטע זאַך. דער שוואַרצער פלעק האָט אויסגעשריען:

— אוי, מאַמע!

מאַטקע איז דערציטערט געוואָרען פאַר דעם וואָרט „מאַמע“, און ער האָט זיך פּערוואונדערט וואָס דער שוואַרצער פלעק קען רופען „מאַמע“. באַלד האָט איהם דער שוואַרצער פלעק געגעבען אַ כאַפּ אָן ביים האַלז, און דאָס האָט איהם געגעבען ענערגיע און כּוּטה, אז ער זאָל זיך שלאָגען מיט דעם שוואַרצען פלעק.

באַלד האָט ווער אַרומגעוויקעלט דאָס פנים פון שוואַרצען פלעק, און אַ געשריי איז האַלב דערשטיקט געוואָרען צווישען די בוימער אין וואַלד, און האַלב אין אַ טוף. אז דער „שוואַרצער פלעק“ האָט שוין נישט געקענט אַרויסגעבען כּון זיך קיין מענשליכע געשריען „אוי, מאַמא“, נור עפעס ווילדע כּנאַרבלען — האָט מאַטקע געקענט אַרייַן שטעכען אין דעם ווייכען וואַרימען פלעק ווי אין אַ טויטע זאַך. ער האָט זיך געוואונדערט, וואָס כּון דעם ווייכען וואַרימען שטראַמט אַרויס עפעס וואַרימעס, פּעטעס, און דאָס בעזיכט זיין האַנד, און עס איז אנגעזעהן ווען דאָס פּעטע וואַרימע גיסט זיך אויף דער האַנד. ער האָט קיין צייט נישט געהאַט צו קלעחרען דערפון, נור ס'איז ביי איהם דורכגעלאָפען ווי גיין אַ הלום. באַלד האָט דער שוואַרצער פלעק שוין נישט אַרויסגעגעבען פון זיך קיינע כּאַרבלען, און איז אומ־געפאלען און איינגעקאַרטשעט זיך, און עס איז געבליבען ליגען אַ טויטע זאַך.

דענסטמאָל איז מאַטקע געקומען צו זיך. ער האָט אויסגעזוכט דאָס פעקעל, וועלכע קאנאָריק האָט געטראַגען אויף די פלייצעס, ווען מאַטקע איז איהם אונטערן אָרים בעפאַלען, געגעבען עס מאַרין'ן צו האַלטען. דערנאָך האָט ער אָנגענומען קאנאָריק'ען ביי אַ פּוּס און צוגעשלעפט איהם צום טייכעל. דאָרט האָט ער איהם בעזוכט, ער האָט גאָר נישט געפונען, ער האָט איהם אָבערונדען דאָס טוֹך פון פנים — געמאַטערט זיך ניט אַרײַנצוקוקען איהם אין פנים אַרײַן, האָט איהם אויפגעריסען דאָס העמד. אויפ'ן לייב אָנגעבונדען האָט קאָנאָריק געהאַט אַ זעקעל, אין וועלכען עס איז געלעגען פאַפיער געלד און אַ פאַס אײַנגעוויקעלט אין אַ שטיקעל פאַפיער, אויפ'ן פאַס האָט זיך מאַטקע מעהר געפרעהט ווי אויף דאָס געלד, בעהאַלטען עכ, האָט ער אויסגעזוכט די שטיינער וואָס ער האָט אָנגעגרייט נאָך פון פאַר נאַכט, אַרומגעבונדען קאנאָריק'ען מיט מאַרין'ס טוֹך און אַרײַנגעשטופט די שטיינער אין טוֹך אַרײַן, האָט ער איהם אַרײַנגעקוליעט אין וואַסער אַרײַן צווישען געמויזעכטס און קאנאָריק איז פערשוואונדען פון דער וועלט.

אָבערוואַשען זיך ביים וואַסער, האָט ער בעפּוילען די מויד, אַז זי זאָל זיך אויך גוט אַרומוואַשען אין וואַסער. דערנאָך האָט ער אויסגעטראָגן זיין צוריסענעם ראָק מיט די שטיוועל, געמאַכט דערויס אַ פעד קעל און אָנגעלייגט מיט שטיינער און אַרײַנגעלאָזט אין וואַסער. אין קאנאָריק'ס פאַק האָט ער געפונען זיינע נייע שטיוועל מיט די לאַד קירטע כאַליאַוועס וואָס קאנאָריק האָט איהם אויסגעצויגען אין דער שענק, און קאנאָריק'ס נייעם אַנצוג. ער האָט זיך אויסגעפּוזט אין דעם שפּיעגעל פון דעם שטערען בעלויכטען וואַסער, אין וועלכען קאָנאָריק איז יעצט געלעגען. האָט זיך אָנגעטראָגן קאנאָריק'ס נייעם אַנצוג, די סאַמעטרויטע אויסגעשניטענע וועכט און אָנגעהאַנגען זיך זיין זייגער מיט די גרויסע זילבערנע זעלנערישע קייט. אַז מאַטקע איז שוין געווען אָנגעטראָגן האָט ער נאָך גענומען אַ פּאַקאָר שווערע שטיינער און אַרײַנגעלאָזט אין וואַסער, אויף דעם אָרט אויף וועלכע, קאנאָריק איז געלעגען, גענומען קאנאָריק'ס פאַק אויף די פלייצעס, די מויד ביי דער האַנד און איז געגאַנגען.

— זאָלסט געדענקען, אז איך הייס מאיר אהרון קאנאָריק אין אזוי

זאָלסטו מיך רופען שטענדיג, דו הערסט, זאָלסט נישט פּערגעסען —
האָט מאַטקע געזאָגט צו דער מוויד שטרענג.

— און איך הייס הנה דבורה זילבערשטיין.

— וואָס, פון ווען?

— קאנאָריק האָט מיר געקויפט אַ פּאַס פון די קאטאָרינאַרזשעס

און האָט מיר איהם היינט געגעבען, ווען איך בין אוועק מיט איהם.
געדענק!

— דאָס איז גוט.

די נאַכט איז געווען אַ קאַלמע און מאַרי האָט גאָר ניט געהאַט
אויף זיך גאָר איהר לייכט טיולענעם קאַפּטענדעל און אַ קליידעל אויפ'ן
נאַקעטען לייב, מיט דעם טוך האָט זי פּערבונדען קאַנאָריק'ס פנים.
זי האָט דערפיהלט מאַטקע'ס וואַרימע לייב וואָס איז צוהיצט וועוען פון
אויפּרעגונג און פון דעם בלוט וואָס האָט זיך געגאַסען אויף זיינט הענד
— האָט זי זיך איינגעקאָרטשעט און איינגעקנאַטען אין מאַטקע'ן.
מאַטקע האָט זי צוגענומען מיט איין האַנד און פּעסט זי געדריקט צו
זיך. דער פּרישער ציטער, וואָס איז דורכגעגאַנגען דורך איהר קער-
פּער פון די נאַכט־קעלט, האָט איהם געקיהלט, און עס איז איהם גוט
געווען. באַלד זיינען זיי ביידע געלעגען איינגעקנעטען איינער אין
צווייטען אין פייכטען גראַז הינטער אַ בוים, די נאַכט ראָסע האָט גע-
וואשען זייערע האַלב־נאַקעטע לייבער, און דער נאַכט ווינד האָט גע-
קיהלט זייער צוואַוואַרימט יונג בלוט, און מאַרי האָט זיך איינגעקאָר-
טשעט ווי אַן ערשאַקענער יתומה'דיגער פּויגעל הינטער מאַטקע'ס
יונגע שטאַרקע ברוסטען, און זי האָט זיך געבעטען:

— מאַטקע, מאַטקע איינציגער, שלאָג מיך, טרעט מיך מיט די

פּיס, און איך וועל דיינע הענד קושען. טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט.
איך וועל דיר אַלץ, אַלץ האַרבען.

— ווי הייס איך? — האָט זי מאַטקע געשלאָגען מיט די פּויסט

אין פנים אריין — ווי הייס איך? האָסט פּערגעסען?

— קא—נא—ריק! מיינ ליובאַוויניק קא—נא—ריק!

אין וואַסער וואָס איז געווען ניט ווייט פון זיי האָט זיך ווער בע-

וויאויגען — דאָס וואַסער האָט אויפגעציטערט און געפאַטשט אונר-
היג צווישען דעם גרינס, און די קוויטשערס, ווי עס וואַלט זיך ווער אויפ-

געכאפט און ארויסגעקוקט פון וואסער ביי דעם נאָמען קאנאָריק —
וואָס האָט זיך געהערט אין וואַלד.
מאָטקע און מאַרי האָבען נישט געהערט דאָס ציטערען אין וואַסער.
זיי האָבען זיך ביידע ביי די הענד אָנגענומען און געגאָנגען מיט פלינד-
קע טריט צו די נאָהענטסטע סטאַציע, צו פאָהרען נאָך וואַרשוי, אויף'ן
דעם אַרעם, וועלכע מאַרי האָט צווישען די ברוסטען געהאַט פער-
שטעקט.

דריטער טהייל

מאטקע אין ווארשא.

1

די אלטע שטאדט.

אין א ווינקעל פון דער גרויסער ווארשא איז נאך איבערגע-
 בליבען א רעשט פון דער מיטעל־אלטערישער שטאָדט. די אלטע
 שטאָדט אין ווארשא בעשטעהט פון הויכע, שמאַלע, אלטע הייזער, וואָס
 אונזערע זיידעס פאר הונדערטער יאָהרען האָבען זיי אויפגעשטעלט.
 איין הויז איז אָנגעמויערט אין צווייטען און קוים ריהרט מען איינס,
 וועלען זיך די אנדערע צופאַלען. זיי האָבען קיין הויף, קיין פענסטער,
 קיין ליכט, נור יעדעס הויז איז ווי א לאַבירינט. לאַנגע פינסטערע קאָ-
 רידאַרען פיהרען דורך געהיימניספאַלע וועגען אין די שטובען פון די
 הייזער. און די וועגען ווייסען נור די אלטע איינוואָהנער פון די היי-
 זער, וועלכע זיינען אין זיי געבוירען און ערצויגען געוואָרען. אונזער
 איינער, אז ער פאלט אריין אין אזא הויז, מיינט ער, אז ער איז פער-
 בלאַנדזשעט געוואָרען אין אלטען קלויסטער, וואָס פון די ווענט
 שמעקט די אינקוויזיציע, און א שרעק בעפאַלט איהם פון די הויכע
 רונדיגע באלקענס, וועלכע בויגען זיך ארום זיין קאַפּ, פון די שווארצע
 ערנסטיגע ווענט וואָס רינגלען איהם ארום, און ער בלייבט שטעהן
 אין מיטען וועג פאר פינסטערניש און שרעק.

און נישט נור די הייזער — די גאנצע טהייל אלטע שטאָדט מאַכט
 אזא איינדרוק. אין מיטען מארק, אין אן אלטען אויסגעטריקענטען

ברונען, וואָס איז אַמאָל געווען דער שטאָלץ פון וואַרשא, שטעהט די וואַרשעווער וואַסער־נימפע, האַלב פרוי, האַלב פיש, דער סימבאָל פון דער וואַרשעווער שטאָדט. אַרום איהר, אַרום די וואַסער־נימפע, וואָס איז גיכער אַ סימבאָל באַר די וואַרשעווער פערפיהרערישע פרוי, איי־דער פאַר דער שטאָדט, שטעהען אין ענגשאפט די הייזער ווי אַלטע, אַלטע זיידעס, הויכע און שמאָלע ווי סוכאָטניקעס. יעדעס איינע אין אַנאָדער קאָליער אָבגעפאַרנט מיט די צייכענס פון די אַלטע צעכען אויף זיי. אין מאַרק זיינען אויפגעשטעלט בוידען און שמעלען, און ווי עס פאַסט זיך פאַר אזא אַלטע טהייל שטאָדט, איז דאָ דער מאַרק פון אַלט־וואַרג. איהר קריענט דאָ צו קויפען פון אַלטע אָבגעניצעווע־טע לעבעל ביז א פאָאר אַלטע שטיוועל. און נישט איינער קומט דאָ אריין אן אָבגעריסענער און געהט אַרויס א בעקליידעטער מיט א פאָאר שטיוועל וואָס זיינען גענייהט געוואָרען פאַר פינף יאָהר אין פאַריז, מיט א דאָק וואָס איז געמאַכט געוואָרען אין א ניו יאָרקער שאַפ, און מיט אַ העט וואָס איז געקויפט געוואָרען אין א בערלינער קראָם, און דאס אַלעס האָט ער געקויפט פאַר קליין־געלד, פון וועלכע עס איז איהם נאָך איבערגעבליבען אויף מיטאג.

אין איינע פון די הייזער, וועלכע האָט געטראגען דאָס שטאָל־צען נאָמען „דער שיה אַנקער“ און איז טאַקע געווען בעצייכענט מיט אַ שיה וועלכע איז געווען גרין אָבגעפאַרנט אויף א רויט פעלד, האָט זיך געפונען דאס טהייל־הויז „קאפע וואַרשאַווסקי“. בינאכט איז די „קאפע וואַרשאַווסקי“ בעלויכטען מיט צוויי רויטע לאַמטערנעס, וועל־כע ברענען זיך אונטער דעם שילד מיט דער גרינער שיה. און אויף דריי פיער שטוהלען וועלכע שטעהען אין דרויסען פון דער „קאפע וואַר־שאַווסקי“ זיצען אויסגעוועצט מיידלעך, יונגע און עלטערע אין א מאָד־נע נעגליזשע, האַלב אויסגעטהאָן, האַלב אָנגעטהאָן, אין ווייסע קאַפ־טענדלעך און ווייסע ספּאַרניצעס, אָפט קורצע, און וויזען אַרויס די רויטע, בלויע, שוואַרצע סטרימפּ און די וואַרשעווער געטאָקטע שיר כעלעך. ביי א טהייל פון זיי האָבען זיך די האָר צולאָזט, ביי א טהייל זיינען די האָר אַרומגענומען מיט רויטע בענדער, און ביי די עלטערע און דיקע האָבען זיך די קאפּטענדלעך אויפגעשפּילעוועט און צופעליג ווייזט זיך אַרויס אַ לייבל־כע געהויבענע ברוסט. די עלטערע זיצען נור אזוי שווער און אונבעוועגליך אויף די שטוהלען פאַר דער „קאפע

ווארשאווסקי". די אינגערע און די שעהנערע לויפען אהום אויף די טראַטואַרען, לאָזען פליהען זייערע צולאָזטע האָר, לאָזען ארויסווייזען זייערע נאָקעטע הערצער אין ברוסטען און זייערע געטאָקטע שטאַרקע קורצע פיס, וואָס הויבען זיך פון די קורצע קליידלעך, און כאַפּען אָן די דורכגעהערס ביי די אַרימס.

און די גאס איז דענסטמאָל בעלעבט, פאר פיעלע אזעלכע אלטע ערנסטע הייזער ברענען רויטע לאַמטערנעס און בעלייכטען די אלטע סימנים פון די פארצייטיגע צעכען. פאר פיעלע טהירען פון אזעלכע קאפּען זיצען אויסגעזעצט מיידלעך אין אזעלכע מאָדנע שלאָף-ציי מערדיגע קאָסטיומען, און פיעלע יונגע לייטלעך, און עלטערע מענ-שען, ציווילנע און רעגיערונגס-לייט אין פערשיעדענע פארטען, יונגע און אלטע, בעלעכען אין די אבענדען די טראַטואַרען פון דער אלטער שטאָדט. אָפּטמאָל שפיעלט אַ קאָטערינקע פאר אַ הויז און קינדער טאַנצען נאָד'ן טאַקט פון דער קאָטערינקע, אָפּטמאָל הערט זיך אַ האַר-מאָניקע שפיעלען. דאָס זיצט דער סטרוזש פאר'ן הויז מיט אַ שיקסע אין די אַרימס און שפיעלט זיך פּערגעניגענד אַ מעלאַנכאָלישע פּוילישע מאָזורקע און "היט דאָס הויז", אז קיין גנבים, און קיין אונגעמאָל-דענע מענשען זאָלען אין הויז ניט אריינקומען. נור ער לאָזט אריין די מיידלעך מיט די געסט וואָס זיי פיהרען פון דער גאס און ווערען פּערשוואַונדען אין פינסטערען לאַבירינט פון אזא הויז.

דאָס איז אלעס אין אָבענד. יעצט איז אָבער טאָג. דער מאַרק פון די אלטע שטאָדט איז פול מיט סוחרים און קונים. אלעס איז דאָ אַ סחורה, אלעס פּערקויפט מען און מ'קויפט דאָ. עס שטעהט אַ זעלנער מיט ראָזעוואַנע ברויט, אנאָנדערער מיט קאָזיאַנע לייוואַנד צו פּערקוי-פּען. אַ איד מיט אלטע שירמס און אָבגעניצעוועטע קראַגענס, אַ אידענע מיט אלטע ווייבערשע קליידער. און דער מאַרק איז פול מיט קונים, און מען קויפט און מען טהוט אָן די געקויפטע זאַכען באלד אויף'ן אָרט. טהייל מאַכען אַ טויש. לאָזען איבער די אָבגעטראָגענע זאַכען פאר אַ ברויט, פאר אַ פּעקעל פּאַפּיראַסען, און אָפּטמאָל געהט איינער אוועק פון דעם מאַרק אין גאַנצען אָהן אַ ראָק, פאר אַ טרונק בראַנכען, אזוי ווייט ווי די פּאָרגעשריעבענע אַנשטענדיקייט לאָזט צו. געהט אָן דער האַנדעל. ה. ה. ביז צו די הויזען. (אָהן הויזען קען מען זיך אין מאַרק ניט ארומדרעהען לויט פּאַרשריפט). און די נימפע. די וואַרשע-

ווער וואסער נימפע, וואָס שטעהט אין דעם אויסגעטריקענטען ברור נען, האָט שוין געזעהן ניט איין נאָקעטען קערפער. און ווען זי וואָלט נישט געווען געמאַכט אויס קופער און מעטאַל, וואָלט זי זיך גערוי-טעלט פאַר שאַנדע פון פערשיעדענע סצענעס וואָס עס קומט איהר אויס צוצוזעהן.

אין „קאָפּע וואַרשאַווסקי“ איז יעצט שטיל. איינזאַם זידט דער גרויסער סאַמאָוואַר אין אַ ווינקעל פון קאָפּע און די פליעגען עסען זיך רוהיג די קעז און קיכעלעך מיט די אַנדערע געקעכטס, וועלכע ליגען אויסגעלייגט אין שוויפּענסטער. אין קאָפּע אליין ווייזט זיך קיינער נישט, נור אין אַ הינטערשטיבעל וואָס האָט קיין פענסטער נישט, נור אַ קליינעם לופטשיק, וועלכער געהט ארויס אין אַנאַנדערן צימער, (וואָס יענער האָט יאָ פענסטער און בעלייכט גאַנץ מאַט מיט אַ פאַר נאַכטליכען שימער דאָס שטיבעל). ביי אַ ווייסען לאַנגען טיש, ביי וועלכען אַ מיידעל שטעהט און וועלגערט אויף אַ ברעט אַ טייגעל, זיצען אַ פאַר אַנדערע מיידלעך, צו וויבלעך, און טרינקען טהיי. אַ טהייל פון זיי זיינען נאָך אין נאַכט קליידער, כאָטש עס איז שוין אַ שטיק נאָך מיטאָג. איינע אין אַ העמד, די צווייטע אין אַ שלאָפּדאָק, אַ טהייל מיט צולאַזטע האָר, וועלכע זיי טרינקענען אין דער לופט, — אין שטוב פיהלט זיך אַ ריח פון פודער און שלעכטע „פאַרפיומען“. די „לאָוויטשערין“ וואָס אַראָבעבראַכט פון דער הויף פון איהר ציר מערל, וואו זי וואהנט, אַ האַלב טויז באַטיסטענע העמדער, מיט די זשוראדאָווער טישטיכער און האַנדטיכער, וואָס זי האָט געזאַמעלט אין איהר קאָרב און האָט געוויזען די שעהנע דעסענס אין וועלכע עס איז געווען איהר נאָמען אויסגעהאַפּטען. די מיידלעך האָבען בעטראַכט די אַרבייט, געפרופט טרעפען וויפיעל די לאָוויטשערין האָט בעצאָהלט פאַר די לייליכער מיט די טישטיכער, און די וועש איז אַרומגעגאַנג פון איין האַנד אין דער צווייטער.

דאָס נייעס, אז די לאָוויטשערין האָט זיך וויעדער געקויפט נייע וועש, האָט אַרויסגערייצט די בעל-הבית'טע פון די קיך אַרויס — וואו זי איז געשטאַנען און האָט געקאַכט מיטאַג פאַר די קינדער וואָס דאַר פּען באַלד פון חדר אַהיים קומען. די בעל-הבית'טע איז אַרויסגעקומען פון קיך מיט אַ צופלאַמט פנים פון פייער, אַ דיקע, פעטע וואַרשע ווער אידענע מיט אַ פעטען האַלז און פעטע פינגער. זי האָט מיט

פרייד אויף גענומען בעטראכטען די פרישע גלאַנצענדיגע טישטיכער און האַנדיטיכער. ווי א טיכטיגע ווארשעווער ווירטהין האָט די בעל־הבית'טע נישט געקענט גלייכגילטיג זיין צו וועש, און מען האָט די טישטיכער אויסגעצויגען אויף די טישען, אויף די בענק, אויפ'ן בעט וואָס איז דאָרטען געשטאַנען, געמאַסטען זייער לענג און געפרופט טרעפען זייער ווערטה.

— וואָס וועסט דו טהאָן מיט אזוי פיעל וועש, דאָבריש? —
האָט די בעל־הבית'טע געפרעגט די לאַוויטשערין מיט אַ בעהאלטען שמייכלע אין די פעטע פאַלדען פון איהר גרויסע געזיכט און מיט אַ וואונק צו די אַנדערע מיידלעך, וואָס האָט אויסגעדריקט אי שפּאַס אי אַ ביסעל קנאה אויף די וועש. — האָסט דאָך שוין אזוי פיעל, אז די וועש פּוילט דאָך ביי דיר אין קאַסטען. דו ניצט דאָך זי נישט.
— שאַרט נישט, זאָל זי פּוילען. עס וועט קומען אַמאָל אַ צייט, אז איך וועל זי ניצען אויך.

— הלואי פאר מיינעט וועגען, — האָט די בעל־הבית'טע פון „קאפע ווארשאַווסקי“ געזאָגט, וויעדער מיט דעם זעלבען שמייכלע. און געוואָלט אריינגעהן צוריק אין קיך אריין. אָבער עס האָט זי אַכנע־שטעלט גענענדיג די זשאַכלינערין'ס שטימע:

— גיב נור אַ קוק ווי עס אַרט איהר ווען אונזער איינע קויפט זיך וועש. זיי אליין מעגען זיך נור קויפען אויסשטייערס, בעל־בתיש־קייט. שאַרט נישט, דאָבריש. ניץ זי געזונדערהייט.
די בעל־הבית'טע פון קאפע הויז איז ניט געווען די בעל־הבית'טע פון „הייזעל“, צו וועלכען די מיידלעך האָבען געקערט. די מיידלעך האָבען געקערט צו אַנדערע בעל־בתיים. אין דעם קאפע זיינען זיי נור אריינגעקומען, ווייל דאָרט איז געווען זייער „בערזע און זיי פלעגען דאָרט פערבריינגען ביי טאָג, ביז מען טהוט זיך אָן פאר דער דער נאַכט. און פאר גענענדעל די זשאַכלינערין האָט די בעל־הבית'טע פון קאפע הויז מורא געהאַט. ערשטענס האָט די זשאַכלינערין אַ גרויס מויל, און צווייטענס, האָט זיך אין שכנות'דיגען הויז אויפגעפענט אַנאַנדער קאפע הויז, אַ קאָנקורענט. און מיידלעך פון אַנדערע הייז־לעך האָבען דאָרטען אָנגעהויבען צו פערקעהרען.

— איך מיין דען עפעס, פון מיינעט וועגען, וואָס האָט זי זיך אָנ־

געטשעפעט אן מיר? לאָז זי זיך דאָס גאנצע געוועלכ אויסקויפען. —
און די בעל־הבית'טע איז צוריק אריין אין קיך.
— וואָס וועסט דו טאָקע טהאָן מיט די טישטיכער און סערווע־
טען, וועסט דו דאָס ניצען? אַך, איך האָב דאָרט לייע אַ שעהנעם קאַפֿ־
פעלוש און אַ שעהנע פּאָלערינע, דאָס איז פאר מיר. — אָבער אויסגע־
האפטענע טישטיכער, דאָס איז גוט פאר אַ בעל־הבית'טע וואָס פיהרט
אַ היים, נישט פאר אונזער איינע — האָט זיך אָנגערופען יענטע'לע
דער ממזר.

די מיידלעך האָבען אונטערגעשמייכעלט. זיי האָבען געוואוסט
פון די לאוויטשערניס שוואכקייט צו קויפען זיך בעל הבתישקייט,
טהייערע וועש פאר דעם אָבגעשפּאַרטען גראָשען וואָס זי גיט ניט אויס
אויף קיין קלייד, אויף קיין שיך, און ווי זי קען נור פון אַ גאַסט ציהען
אַ גראָשען — גיט זי עס אויס פאר אַ בעל הבתישקייט, כאָטש דאָס
בעל הבתישקייט האָט געפוילט ביי איהר אין קאָסטען. אפשר האָט
זי געהאַט נאָך אַ האָפּנונג אַמאָל עס צו בענוצען, ווען זי וועט חתונה
האָבען און פיהרען אַ אַנשטענדיג לעבען, ווי עס איז די האָפּנונג פון
די מעהרסטע פון אזעלכע מיידלעך, און אפשר האָט זי די האָפּנונג
טוין אַליין אויך ניט געהאַט, נאָר עס איז ביי איהר געווען אַ מין
שפּיעל, וואַרום, אז קיינער איז ניט געווען בייטאָג, פלעגט זי לייע
האָבען ארויסנעהמען די אָנגעקויפטע זאכען פון קאָסטען און אויפֿ־
ראַמען איהר שטיבעל, ווי זי וואָלט געהאַט אַ מאַן און געווען גער
פיהרט אַ בעל הבתיש לעבען. זי האָט אויף איהר קליינעם טיש אויס־
געלעגט אַ ריין טישטוך, אויפגעשטעלט דעם נייעם קופערנעם סאַמאָר
וואַר, אָנגעהאַנגען די בילדלאַך אויף די וואַנד, אַ אויסגעהאַפטענע
זיידענע קאַפע אויף'ן בעט, און פארנאכט, ווען מען האָט זיך אָנגער
הויבען גרייטען אויף געסט, האָט זי די זאכען צוריק אויפגעפאַקט און
בעהאַלטען אין קאָסטען אריין...

נאָר באלד איז דער שמועס איבערגעהאַקט געוואָרען. אין קאַפע
הויז איז אַריינגעקומען אַ מיידעל פון אַ יאָהר אַכט, אַרומגעהילט אין
אַ גרויסען שאַל, וואָס אַ האַלבער האָט זיך איהר נאָכגעשלעפט אויף
דער פּאָדלאַגע און פון דעם אנדערען האַלבען האָט אַרויסגעשטאַרט
ווי אַ קליין היה'לע דאָס קעפעל פון אַ קינד, וואָס דאָס מיידעל האָט
געהאַלטען. אין דער צווייטער האַנד האָט זי געהאַלטען אַ בלעכענעם

טשייניק און אריינגערעדט מיט א הייזעריגע שטימע, וואָס קומט פון א פערשטאָפּט נעזעל מיט א בעלייגטען האַלז, אויף אן עכט ווארשעווער לשון, וואָס האָט געקלונגען ווי געזונגען:

— פאר א צווייער געזאָטען וואסער!

— חנה'לע, חנה'לע, א קונה איז דאָ! — האָט איינע פון די האַלב נאַקעטע מיידלעך אריינגערופען אין קיך אריין, וואו די בעל-הבית'טע איז געווען.

פון דער קיך איז ארויסגעקומען א מיידעל פון א יאָהר אַכט צעהן, ניינצעהן, אָנגעטאהן געוועהנליך ווי יעדער אַנדער לעבעדיגער מענש, נאָר דאָ צווישען די האַלב-נאַקעטע מיידלעך, וועלכע זיינען געזעסען אין זייערע נאַכט-העמדער און שלאָף-רעק, האָט דאָס מיידעל, וועלכעס מען האָט גערופען חנה'לע, אין איהר רויט-בלויען גארטענעם סטאניקעל מיט די גלאַטע פארקעמטע האָאר, מיט די צוגעפלאַכטענע צעפ, און מיט דעם פרישען, נאַטירליכען פנים, אויף וועלכען עס איז נישט געלעגען קיין פעהרארטעווער, געבראכענער פודער, ווי ביי אַנדערע מיידלעך, זיך אויסגענומען ווי אוננאַטירליך און מאַדנע. זי האָט אויסגעזעהען ווי א אָנגעטהאָנענע צווישען נאַקעטע. חנה'לע איז אריינגעגאנגען אין קאפע הייז, און האָט גענומען פון דעם קינד, וואָס האָט געהאַלטען נאָך א קלענער קינד אין האַנד, דעם בלעכענעם טשיי-ניק און האָט אָנגעגאַסען געזאָטענע וואסער פון זודיגען סאַמאָוואַר.

— וואָס מאַכט די מאַמע? — האָט גענענדיל די זשאַכלינערין געפרעגט די קלוינע מיידעל.

— איך ווייס נישט. די מאַמעשי ליעגט אין בעט און דער טאַטעשי איז נישטאָ — האָט דאָס מיידעל וויעדער געזאָגט אין א קינדערשען געזאַנג מיט א הייזעריגע שטימע.

— גיב איהר, חנה'לע, א קעז-קיבעל, דאָ האָסטו א פירער. — זאָגט די זשאַכלינערין, ארויסנעהמענדיג א בייטעלע פון איהר זאָק און אוועקלעגענדיג א קופערנע מטבע אויפ'ן טיש.

חנה'לע איז צוגעגאַנגען צום שוויפענסטער. אין פענסטער איז געוואָרען א רעש פון די אַנטלאָפענע פליעגען. וואָס חנה'לע האָט דערשראָקען מיט איהר האַנד, ארויסגענומען א קעז-קיבעל און דער-לאַנגט דער מיידעל, און דאָס מיידעל האָט עס צוגענומען אָהן ווערטער. — און פאר מיר אויך.

— און פאר מיר אויך — האָבען זיך געלאָזט הערען שטימען פון אלע זייטען, וואו די מיידלעך אין די נאכט־העמדער זיינען נור גע־זעסען, און חנה'לע האָט אָנגעלענט דעם קינד אין טוך אריין קעז־קיבלאך וויפיעל זי האָט נאָר געקענט דערטראַגען.
— זעה נור, אז דו זאָלסט ניט פאלען מיט'ן קינד, — שרייט איהר נאָך די זשאַכלינערין.

— געה פאמעלאך, דו הערסט, — זאָנען אַנדערע מיידלאך.
— א רחמנות דעם פאַפיראַסניק. דאָס ווייב קרענקט שוין דעם זיבעטען חודש, און א פולע שטוב מיט קינדערלאך. דאָס האָט מען פון חתונה האָבען, זאָגט די זשאַכלינערין, און ווישט זיך אָפּ פון פנים מיט אַ טיכעל דעם נעכטיגען פודער.
— ניט אלע מענער זיינען דאָך אזעלכע שלים־מזל'ניקעס ווי דער פאַפיראַסניק, — רופט זיך אָפּ אין אַ ווינקעל די לאוויטשערין, וועל־כע לייגט צונויף איהר וועש.

באַלד האָט זיך די טהיר פון קאפע הויז אויפגעעפענט מיט רעש און א פאָר אינגלאך, ווי אַ צוויילינג, האָבען געגעבען א שפרונג אריין, געוואָרפען מיט די הענד, מיט די קאפאָטעס, מיט די קאשקעטלאך, און מיט סידורים וואָס זיי האָבען געהאַלמען אין די הענד.
— מאַמיי גיב אונז עסען! — האָבען די אינגלאך אויסגעשריען, נאָך זייענדיג ביי דער טהיר.

— שלמה'לע, קום נאָר אהער, — רופט צו א אינגעל די לאָווי־טשערין.

— ניין, שלמה'לע, קום צו מיר, אָט האָסטו אַ צווייער, אז דו וועסט אהער געהן — זאָגט די זשאַכלינערין, און נעהמט ארום א צווייער פון זאָק.

— שלמה'לע, איך וועל דיר קויפען א מעסערייל, אז דו וועסט אהער געהן.

דאָס אינגעל איז געשטאַנען אין מיטען, מיט'ן סידור אין דער האַנד, האַלב רויט געוואָרען פון ווארימקייט, וואָס ער איז געלאָפּען און געקוקט מיט די בלישצענדע אויגעלאך און ניט געוואוסט וואו צו געהן — נאָך'ן צווייער צי נאָך'ן מעסערייל.

— שלמה'לע, קום עסען, — האָט איהם פּלוצלונג אָנגענומען חנה'לע ביי דער האַנד און האַלב מיט געוואלד אין קיך אריינגעשלעפּט.

— גיב נור א חוק, ווי זי האָט מורא, איך וועל איתל א שטיק אָפּבייסען. — קרימט זיך די זשאַכלינערין און קראצט זיך אונטער א ברוסט.

דאָס אינגעל האָט נאָך מיט בלישצענדע אויגען געקוקט צום צווייער, וואָס די לאָוויטשערין האָט געהאלטען, און האַלב מיט גע- וואַלד אוועק פון שטוב.

נאָר אין קאפּע הויז איז וויעדער געוואָרען א בעוועגונג. עס זיינען אריין צוויי פרעמדע מענשען און לויט זייער אנשטענדיגעס אויסזעהן און אנשטענדיגע קליידונג, זיינען זיי, קענטליך, גטווען זעהר זעלטענע געסט אין קאפּע הויז. די מיידלאַך האָבען זיך צוריק געצוי- גען אין א ווינקעל, א טהייל פון זיי האָבען זיך פּעררינט זייערע פּריזירע און זייערע קליידער, און געקוקט מיט בלישצענדע אויגען. די בעל-הבית'טע איז אויך אריינגעקומען פון קיך, גלייך געמאַכט זיך די האָאר און איז אַנטקעגען געגאַנגען די פרעמדע אונגעוועהנליכע געסט. די בעל-הבית'טע איז בלייב געוואָרען און אביסעל דערשראָ- קען געוואָרען פאר די פרעמדע מענשען. נאָר באַלד האָט זיך צווי- שען זיי געוויזען א בעקאַנט פנים, וועלפּיל דער רויטער האָט מיט זיין הייזעריגע באַס שטימע אריינגערופּען אין טונקעלען צימער אריין:
— קאַנאַריק איז נישטאָ?

די מיידלאַך און די בעל הבית'טע האָבען זיך בערוהיגט דער- הערענדיג וועלפּיל דעם רויטענס, דעם בעל הבית פון הייזעל'ס בע- קאַנטע שטימע, און האָבען אַבגעענטפּערט:

— יא, דאָ איז ער, ער שלאָפּט, — און געוויזען אויף אַ טונ- קעל ווינקעל פון קאפּע הויז, וועלכער איז אין גאַנצען געווען אייני- געוויקעלט אין פינסטערניש, און האָבען אויסגערופּען:

— קאַנאַריק! קאַנאַריק! מען רופּט דיך!

פון אַ זאָפּע איז אַראָבגעקראַכען א הויכער יונג, ארויסגעקומען פון דער פינסטערניש. די לאַקירטע האַליאַוועס פון זיינע שטיוועל האָבען געבלישצעט נאָך אין די טונקעלהייט. זיין שוואַרצע גריווע איז געווען צורודערט, און א פנים האָט ער געהאַט א זויערס, כאַטש אַן אויסגעשלאַפענס, א חיסרע, מיט צוויי קליינע שוואַרצע וואַנסעלאַך.

ער האָט זיך גלייכנילטיג די אויגען אויסגעווישט מיט די הענד, און ארומגעקוקט זיך א פערוואונדערטער, ווי ער וואָלט דאָ פלוצלונג אריינגעפאלען, און געפרעגט מיט א יונגע קלאָהרע שטימע, וועלכע איז געווען פון א שטארקע ברוסט ::

— ווער רופט מיר ?

אין דער שטימע האָט מען איהם דערקענט, עס איז געווען „מאָטקע גנב“.

.2

דער „דירעקטאר“.

קאנאריק האָט אָנגעקוקט די ביידע נייע לייט, וואָס וועלפיל האָט אריינגעבראכט אין קאפּע־הויז. איינער פון זיי, דער עלטסטער איז געווען א נידעריגער, א דינליכער, מיט אַ פּאָר שוואַרצע פינקעלדיגע אויגען, וואָס האָבען געקוקט אויף אלע און אלעס מיט פּער־אכטונג און חשד; ווי איינער וואָס איז זיכער אין זיין וועלט, און האָט אלעס אין דר'ערד. א גראָבען ציגאר האָט ער געהאַלטען אין די צייהן, וואָס זיינען שוואַרץ געווען פון רויכערען. מיט א הייזעריג קול געהוסט יעדען אויגענבליק און געשפּיענען. נאָר דערפאר האָט פון איהם אראָבגעבליצט בריליאַנטען. א בריליאַנטענע האַרפע אין קרוואַט וואָס האָט צו וויסען געגעבען, אז דער בעטרעפּענדער שטעהט נאָהענט צו די קונסט. גרויסע בריליאַנטענע רינגען אויף די קורצע, דינע פינגער. נאָר דעם גרעסטען בריליאַנט אין פּלאַטין איינגעזעצט האָט ער געטראַגען אויפ'ן קליינעם פינגער, וואָס ער האָט געהאַלטען אויס געוואָנהייט אין איין איבעררייבען אין זיין סאַטעטנע רויט־שריינדע וועסט און איינגעקוקט זיך מיט האַלב־פּערמאַכטע אויגע־לאַך אין זיין גלאַנץ.

דער צווייטער איז געווען א פּיעל אינגערער, א שעהגער הויכער יונגערמאַן, אָנגעטהאָן אין א עלעגאַנטען אַנצוג, אויך מיט בריליאַנטען בעפּוצט די הענד, נאָר קלענערע. און ער האָט געהאַלטען אין איין קאָקעטירען מיט די שוואַרצע קורצע וואָנסעלאַך, וואָס זיינען געווען אַבגעשניטען ענגליש־דזשענטעלמעניש.

דער אינגערער האָט געקוקט מיט גרויס דרך ארץ אויפ'ן עלטערען, און ער האָט איהם געהאַלטען אין איין טיטולירען: „פּאַן דירעקטאר“.

מאָסקע האָט זיי שווייגזאַם בעטראַכט, געוואָרען אביסעל אונרר־היג, וואָס אזעלכע וואַזשנע לייט האָבען עפעס צו איהם א געשעפט.

דאך האָט ער זיין פּערוואַונדערונג ניט אַרויסגעוויזען. ער האָט נאָר געקוקט מיט אַ ברוגז'דיגען בייזען בליק אויף וועלפּיל דעם רויטען, וואָס ער האָט איהם גערופּען, און געפרעגט שטום: וואָס איז?

— הער אויס קאַנאַריק: — דאָ איז אַ געשעפט פאַר דיר. אז דו וועסט זיין אַ קלוגער, קענסט דו אַ גראַשען כאַפּען, נאָר דו מוזט זיין קלוג און פּערשטעהן אַן עסק.

— וואָס פאַר אַ געשעפט? לאָמיר הערען! — האָט קאַנאַריק געפרעגט. געמיינט אז ער טהוט דאָס גאַנץ רוהיג, — נור די אונדז היגקייט און די טשיקאַוויגקייט, וואָס האָבען די לייט צו איהם, האָט זיך אַרויסגעוויזען פון זיין בעוועגונג.

דער עלטערער מאַן, דער „פאַן דירעקטאָר“ האָט קאַנאַריק'ען בעד טראַכט פון אַ זייט און דורכגענומען מיט זיינע קליינע פינקעלדיגע אויגעלאַך, וועלכע ער האָט צוזאַמענגעקנייטשט, ווי ער וואָלט געדוואַלט דערגעהן אין גאַנצען ווער ער איז. דערנאָך האָט ער זיך אויסגעהוסט, אויסגעשפיגען, ווי עס וואָלט געווען אַ צייכען, אז ער ווייסט שוין, ווער ער איז און האָט זיך אָנגערופּען, אַרומקוקענדיג זיך מיט פּעראַכטונג אויף דעם קאַפּע הויז:

— נישטאָ וואו זיך אוועקצוזעצען. וואָס קען מען דאָ קריגען? — הנה'לע, הנה'לע, קום נור אַרויס — האָט וועלפּיל אַריינגערופּען אין שטוב אַריין, דער בעל-הבית'טעם מיידעל זאָל אַרויסקומען. — הנה'לע, הנה'ע! האָט מען געהערט פון אינעוועניג רופּען.

באַלד איז אַרויסגעקומען הנה'לע מיט אַ האַנדטוך אויף'ן פלייצע, און געקוקט פּערוואַונדערט און ערשראַקען אויף די פּיינע לייט וואָס האָבען בעזוכט דאָס קאַפּע הויז. און די שרעק האָט גערויטעלט איהרע יונגע, פּרישע באַקען און ערציטערט און געגלאַנצט איהרע שוואַרצע, יונגע אויגען.

— מאַך אַן אָרט וואו זיך אוועקצוזעצען. זעהסט דאָך ווער עס איז דאָ, — האָט וועלפּיל געריבען פאַר פּרייד זיין פּלאַטשיגע נאָז, ווייזענדיג מיט די אויגען אויף די בכבוד'ע געסט.

הנה'לע האָט פליינק מיט'ן האַנדטוך איבערגעריבען דאָס טישעל, אַוועקגעשטעלט אַ פּאָר שטוהלען. אַלע האָבען זיך אַרומגעזעצט. דער דירעקטאָר האָט מיט די זעלבע קליינע אויגעלאַך, וואָס ער האָט פּרייד ער בעטראַכט קאַנאַריק'ען, יעצט דורכגעלעכערט דאָס בעוועגליכע

מיידעל. דערנאך, אז דער דירעקטאָר האָט זיך שוין געהאַט אוועק-
געזעצט אביסעל פון דערווייטענס פון טיש, האָט ער זיך אָנגערופען
מיט אַ גוטמוטהיגען שמייכלעלע:

— אַנה, לאָז זי דערלאנגע אַ פּלאַש שאַמפּאַניער, נאָר און עכטע
מייסטער מאַרקע.

— חנה'לע! האָסטו שאַמפּאַניער? — האָט וועלפּיל געפרעגט
מיט אַ שפּאַסאָהאַפטען טאָן, וועלענדיג צופריעדענצושמעלען דעם „פּאָן
דירעקטאָר“.

חנה'לע איז געבליעכען שטעהן אין מיטען שטוב און האָט נישט
געוואוסט וואָס מען בעט איהר.

— וואָס זאָל איך געבען? האָט זי געפרעגט ביז און רויט
ווערענדיג.

— גיב שוין דאָרט דיין טהעע מיט די קעז-קיכלאך, וואָס דו
האַסט, — האָט דער יונגערמאַן, דעם דירעקטאָר'ס אדיוטאַנט געזאָגט
מיט אַ בעפעהלענדען טאָן.

— ווער איז דאָס? — האָט דער „דירעקטאָר“ געפרעגט, איינ-
קוקענדיג זיך מיט די קורצע אויגעלאך אין זיין גרויסען בריליאַנט פון
קליינעם פינגער, ווי ער וואָלט ניט געווען געמיינט חנה'לען, נאָר דעם
בריליאַנט.

— זי איז די בעל-הבית'טעם טאָכטער. די מוטער איהרע האַלט
דאָס דאָ די קאפע הויז.

— און זי דרעהט זיך ארום אויף גאָט'ס וועלט און טהוט נאָר ניט.
אַ שאַד, — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט, ווי פאר זיך.

— יא, זי איז אַ בעל-הבתיש קינד, די מוטער היט זי ווי דאָס
אויג אין קאָפּ, — האָט וועלפּיל ווייטער דערצעהלט.

— נו, לאָז זי איהר היטען, וואָס זיצט מען? — האָט דער
„דירעקטאָר“ געפרעגט אונגעדולדיג מיט אַ קאפּריז.

— קאַנאַריק, דו ווייסט, ווער דער פּאָן איז? — ווייזט וועלפּיל
דער רויטער אויפ'ן „פּאָן דירעקטאָר“.

— ניין, איך ווייס נישט, האָט מאַסקע אָפּגעענטפערט ביז און
צורודערט. די געזעלשאַפט אין וועלכע ער איז נישט געוועהנט גע-
ווען, האָט איהם גערוועזן געמאַכט.

— דאָס איז דער „פּאָן דירעקטאָר“ פון קאָפּע שאַנטאָן „אַקוואַר-
יום“. דו ווייסט וואָס דאָס הייסט?

— ניין, איך ווייס נישט, — האָט וויעדער מאַטקע אָבגעענט-
פערט ביין.

— צו דעם מענשען אין שאַנטאָן קומען אריין אזעלכע געסט,
ווי דער פּאָליצמייסטער. די העכערע נאַטשאַלסטוואָ קומען דאָרטען
אריין, דו ווייסט, וואָס דאָס הייסט?

— דער פּאָליצמייסטער אליין? און דער גובערנאַטאָר נישט?
אַלע העכערע אָפיציערען מיט די פּאָלקאָוויקעס, דער גאַנצער וואָאינ-
סקי שטאַב קומען אין „אַקוואַריום“ טרינקען שאַמפּאַניער און זעהען
די שאַנסאָנעטקעס ארבייטען — האָט געזאָגט מיט שטאָלץ דער שעהר
נער יונגערמאַן.

דער „פּאָן דירעקטאָר“ וועגען וועלכען עס איז דער געשפרעך גע-
גאַנגען האָט גאַנץ גלייכגילטיג אריינגעקוקט אין בריליאַנט אריין פון
זיין קליינעם פינגער.

— ביי דעם „פּאָן דירעקטאָר“ ארבייטען די גרעסטע אַקטריסעס.
די גרעסטע טענצערינס פון דער וועלט. פארשטעהסט? אז ביי איהם.
אז עס טאַנצט א שאַנסאָנעטקע, קריעגט זי א נאָמען איבער דער
וועלט, און קען קריגען טויזענדער דערנאָך. די גרעסטע שאַנסאָנעט-
קעס קומען צו פּאָהרען קיין וואַרשאָ און בעטען זיך ביים „פּאָן
דירעקטאָר“, אז ער זאָל זיי ערלויבען צו טאַנצען אין זיין שאַנטאָן.
כדי זיי זאָלען קריגען א נאָמען.

חנה'לע האָט דערווייל אריינגעבראכט אויף א טאַץ טהעע מיט
קעזיקלעך און אוועקגעשטעלט פאר די געסט.

— נו, דער שאַמפּאַניער איז דאָ? — האָט דער „דירעקטאָר“
געפרעגט און וויעדער גענומען בעטראכטען חנה'לען מיט זיינע צו-
זאַמענגעקנייטשטע אויגעלעך, און דאָס מיידעל האָט זיך גערויטעלט
אונטער זיין בליק און איהרע הענר האָבען געציטערט און איבערגע-
גאַסען די גלעזער מיט טהעע, וואָס זי האָט אוועקגעשטעלט.

— דרעהט זיך ארום א מיידעל אויף גאָט'ס וועלט און טהוט גאָר
ניט! א שאָד! — זאָגט דער דירעקטאָר פאר זיך מיט א זיפץ און
נעהמט ארויס פון טאַש אַ גאָלדענע פּאַפּיראַסען-טאַש, בעזעצט מיט

בריליאנטען און סוואווענירס און טהיילט ארום די זיצענדע מיט פאָר פירקאָטען.

— הער אויס, קאנאָריק, — דער „פּאָן דירעקטאָר“ האָט געהערט פון דיין נקבה, די שפּאַניערין, אז זי קען געהן אויף א דראָט און מאַד טען אַקראָבאַטישע קונצען. ער וויל זי זעהען.

— דאָס מיידעל, אָט די, דעם בעל־הבית'טעם טאַכטער געפּעלט מיר, — האָט דער דירעקטאָר זיך פּלוצלונג אָבגערוּפּען.

— דער „פּאָן דירעקטאָר“ האָט נאָך נישט געזעהן יענע, די שפּאַניערערען, פּאנע דירעקטאָרשע. זי איז גוט. א שוואַרץ־בלומיגע ברודער נעטקע, גאַנץ שפּאַניש, און נאָך גאָר פּריש. קוים, קוים, — האָט דער יונגערמאַן, וואָס איז געווען דער מבין אויף די סחורות, געריהוטט פאַר דעם „דירעקטאָר“ די סחורה.

— איך בין אן עהרליכער מענש — רופט זיך אָן וועלכיל צו מאַט־קע'ן, זעהסט, ווען דער „פּאָן“ (ווייזענדיג אויף'ן יונגען כאַזן) איז גערקומען צו מיר און געמאַכט מיט מיר א שמועס וועגען די שפּאַניערין, האָב איך איהם באַלד געזאָגט: די שפּאַניערין איז קאנאָריק'ס נקבה. ער האָט זי צו מיר אריינגעבראַכט, ער האָט זיך צוליעב איהר געשלאָגן גען מיט שלמה שלאָסען־העקער. ער האָט צוליעב איהר אין די זייטען געשטאַכען געקראָגען. דאָס איז זיינס. וואָס מיינס איז מיינס, און וואָס זיינס איז זיינס. קיין סקאַנדאַלען און מעסער־שטעך האָב איך נישט לייעב. דיין נקבה, — דאַרף מען מיט דיר רעדען. דער „פּאָן דירעקטאָר“ קען מאַכען פון איהר א לייט, און דו קענסט כאַפּען א שעהנעם גראַשען — ווילסט דו זי אַפּלאָזען דעם „פּאָן דירעקטאָר“?

מאָטקע איז געזעסען די גאַנצע צייט און האָט געשוויעגען. עפּעס וואָס טיעף אין זיך געקלעהרט און געצויגען א האַלבע וואַנכע און גערקויעט. אויפ'ן דירעקטאָר האָט ער שוין געטראָגען א כעס, אין בעס־טען פאַל וואָלט ער איהם גאָר געוואָלט גאָר די אויגען אונטערהאַקען. פאַר וואָס ווייסט ער נישט. עס איז איהם נישט געפּעלען געוואָרען ווי דער „דירעקטאָר“ האָט געקוקט אויף חנה'לען. וואָרום כאַטש מאָטקע איז געווען אַ פּאַכראָן פון נקבות, און א נקבה איז ביי איהם געווען גערעכענט פאַר א סחורה, אָבער ער האָט געוואוסט דעם אונטער־שיעד פון א נקבה ביז צו חנה'לען וועלכע איז אן אונשולדיג מיידעל.

און האָט נישט ליעב געהאַט וואָס דער „דירעקטאָר“ האָט געזאָגט. דורך דעם האָט ער געשוויענען און גאָר נישט אָבגעענטפערט.

— כאַפּט נישט, לויפט נישט, לאָמיר זי א פריהער זעהען. איך ווייס וואָס דאָס איז? — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט גלייכגילטיג.

— דער „פּאָן דירעקטאָר“ קען זי זעהען. וואו איז זי, קאַנאַריק?

— זי איז אויבען ביי זיך אין שטוב — האָט מאַטקע ביז אָפֿ-געענטפערט.

— טאָ וואָס וועלען מיר באַלעמוטשען, קומט לאָמיר זעהען די שפּאַניערין פון בערדיטשעוו, — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט אונטער דערלויב.

— חנה'לע, חנה'לע, — האָט וועלפיל זי גערופען.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען.

דער „דירעקטאָר“ האָט ארויסגענומען א גרויסען דיקען ברוסטען-טאַש, צוערשט דאָרט געזוכט און דוקא געפרעגט, אויב זי האָט נישט פון קיין הונדערטער רעשטע צו נעבען.

אלע האָבען געלאַכט. דערנאָך האָט ער א פרעג געגעבען — פון א פינף און צוואַנציגער? צום סוף האָט ער געפונען א רובעל, וועל-כען ער האָט דער מיידעל אין האַנד אריינגעגעבען מיט אַ טיעפען בליק פון די צוואַמענגעקנייטשטע אויגעלעך. קיין רעשטע האָט ער ניט געוואָלט נעהמען.

— דרעהט זיך ארום א מיידעל אויף גאָט'ס וועלט און טהוט גאָר נישט, — האָט דער „דירעקטאָר“ נאָך אַמאָל געזאָגט פאר זיך. איהם איז געפעלען די חכמה, און ווי אַ מענש, וואָס האָט זיך זעהר ליעב געהאַט. האָט ער ליעב געהאַט אָפּט צו דערמאָהנען זיינע חכמות. אז אלע האָבען זיך אויפגעהויבען גרייט שוין צו געהן, איז מאַטקע געבליבען זיטצען.

— וואָס זיצט דו קאַנאַריק? דו געהסט נישט מיט?

— קום נור אהער וועלפיל, — האָט מאַטקע גערופען דעם בעל הבית פון הייזעל אין א ווינקעל אריין.

— ווער איז דער? — פרעגט ער אויפ'ן „דירעקטאָר“.

— דאָס איז דאָך דער „דירעקטאָר“ פון קאפּע שאַנטאן „אַקוואַר-יום“.

— כ'ווייס נישט, יא דירעקטאָר אָדער נישט דירעקטאָר, נאָר דער

מענש געפעלט מיר נישט. אז ער וויל ארויפגעהן זעהען די שפאנען
 רין, זאל ער געהן. אויבען איז אן אָפּען הויז, און ווער עס וויל גען
 ארויף, קען געהן. נאָר קוים וועט ער וועלען עפעס דאָ מאַכען מיט
 חנה'לען, דו הערסט, — געהט ער פון דאנען קיין לעבעדיגער ניט ארויס.
 — וואָס פאלט דיר איין? — ביזט משוגע געוואָרען?
 — גענוג, איך האָב שוין געזעהען. יעצט קען ער געהען. איך
 וועל דאָ ווארטען.

— אפשר וויל ער נישט, אז איך זאל ארויפגעהן, וועל איך נישט
 געהען. „קרומאשאטקא“, קום — זאָגט דער „דירעקטאָר“ צום שעהר
 נעם, הויכען מאן, וואָס מען האָט איהם אין די אונטער וועלט גערופען
 „קרומאשאטקא“. דאָס איז געווען א יונג א גבור, וואָס דער דירעקט
 טאָר האָט איהם מיטגעפיהרט מיט זיך צום בעשיצען.

דער דירעקטאָר, „קרומאשאטקא“ און וועלפיל זיינען ארויפגעגאנג
 גען צו די שפאניערין. זיי זיינען געגאנגען איבער א פינסטערען טרעפ,
 דער „דירעקטאָר“ האָט זיך בעלויכטען מיט א עלעקטרישען לעמפעל.
 אויף די טרעפ האָבען זיי אָנגעטראָפען קליינע קינדער, וועלכע זיינען
 געזעסען און געשפיעלט זיך אין דער פינסטער. פון ערגעץ וואו האָט
 זיך א טהיר אָפגעעפענט און א אידענע האָט דעם קאָפ ארויסגע
 שטעקט, און פון שטוב האָט זיך געהערט א קינדיש געוויין.

באלד זיינען זיי אָנגעקומען פאר א טהיר: וועלפיל איז א פריהער
 אריין. דערנאָך האָט ער דעם קאָפ ארויסגעשטעקט און אריינגערופען
 דעם „דירעקטאָר“ מיט „קרומאשאטקא“.

זיי זיינען אריינגעקומען אין א קליין שטיבעל, וועלכע איז גע
 ווען פארהאנגען טהיר און פענסטער מיט פערשטויבעטע, רויט סאַמעט
 נע פאָרהאנגען. אויף א געבעט סאָפקעלע איז געזעסען א מיידעל אין
 א לייכטבאַטיסמען נאַכט־קאָפּטענדעל, גערויכערט א סיגארעטעלע און
 געפוצט זיך די נעגעל מיט א מעניוקור, עפעס געפיפט, און געקוקט
 האַלב־פּערוואונדערט אויף די אריינגעקומענע געסט.

דער „דירעקטאָר“ האָט די אויגעלעך פערקנייטשט און דורכגע
 עבערט דאָס שוואַרץ־בעהנ'עוועטע מיידעל מיט זיין בליק, געקנייטשט
 די אויגעלעך און געקוקט מיט איבערלעגונג, ווי ער קוקט אויף דעם
 בריליאַנט, וואָס ער טראָגט אויף זיין קליינעם פינגער. עס זעהט זיך
 אויס, אז דאָס מיידעל איז איהם געפעלען צו זיין צוועק, וואָרום ווי

תמיד, אז דער „פאן דירעקטאָר“ איז צופריעדען געווען פון עפעס, האָט ער זיך בעלעקט מיט זיין קליין צינגעל, און די אויגעלעך האָבען זיך זייהם געקנייטשט, און ער האָט יעצט אויך ארויסגעכאַפט די נאָלדענע פּאַפּיראַסען טאַש און אָנגעהויבען פּאַפּיראַסען צו טהיילען.

— פּאַנע דירעקטאָרשע, דאָס איז אונזער שוואַרצע שפּאַניערקע — ווייזט אויף איהר אָן וועלפּיל, דער בעל־הבית, מיט שטאַלץ.

דאָס מיידעל האָט זיך אומגעקוקט און דערועהן ווי דער „דירעקט־מאָר“ בעטראַכט זי פון אַ זייט מיט זיינע איינגעקאָרטשעטע אויגעלעך, האָט זי זיך ווי עפעס פּערשעהמט. גערויטעלט זיך אַביסעל, און אונטערגעכאַפט די שוואַרצע שווערע לאָקען האָאַר, וואָס זיינען איהר איבער'ן דינעם האַלז געפּאַלען און אויפּגעהויבען זיי און פּערשפּיעלעט מיט האָר נאָלדען.

— איך זעה, איך זעה, — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט, און געד־טהיילט פּאַפּיראַסען.

— קענסט געהן אויף אַ לאַם, נינאַ? — האָט זי וועלפּיל געפּרענט.

— יא, איך האָב געאַרבייט אין אַ צירק אויף דער פּראָווינץ.

— און טאַנצען שפּאַנישע טענץ קענסטו?

— איך ווייס נישט. מען האָט מיר אַמאָל געלערענט — האָט

דאָס מיידעל געשמייכלעט.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין אויסלערנען, זאָל זי

זיך נאָר אויפהויבען און געהן איבער דער שטוב.

דאָס מיידעל, וועלכעס איז געוואָהנט געווען אז די געסט וואָס קומען צו איהר זאָלען זיך מיט איהר אַנדערש בעגען און אַנדערע זאַכען פּערלאַנגען, איז יעצט ביי די מאָדנע פּראַגעס און ביי דעם אַנ־שטענדיגען האַלטען זיך פון די פּרעמדע, דערשראָקען געוואָרען, און זיך גערויטעלט ווי אַן אונשולדיג מיידעל פאַר פּרעמדע מענשען. נור אויס געוואָנהייט צו פּאָלגען מאַנספּערשוניגען, האָט זי יעצט אויך געד־פּאָלגט, אויפּגעהויבען זיך און געגאַנגען איבער דער שטוב.

דער „דירעקטאָר“ מיט „קרוּמאַשאַטקאַן“ האָבען זיך געשטעלט אין אַ ווינקעל און בעטראַכט ביידע דאָס מיידעל'ס גאַנג, איהר פיגור און דעם ריטם פון איהרע טריט און האָבען וועגען דעם גערעדט צוויי־שען זיך אין דער שטיל ווי פּערד־סוחרים רעדען צווישען זיך, בעקור־קענדיג אַ פּערד וואָס מען געהט קויפען. זיי האָבען געהייסען דאָס

מיידעל זיך אַבשטעלען אין מיטען גאַנג, די הענד אויפהויבען אין דער הויך, בעוועגען זיך. דאָס מיידעל האָט געפאָלגט אויס געוואָהנהייט.

— נו, האָב איך דעם „פאן דירעקטאָר“ גענאָרט? האָט „קרומאַ-שאַטקא“ געזאָגט אין דער שטיל צום „דירעקטאָר“.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין לערנען — האָט דער „דירעקטאָר“ אָבגעענטפערט צופריעדען און וויעדער גענומען טהיילען פאַפיראַסען.

— ווער האָט זי אַהער געבראַכט? — האָט דער „דירעקטאָר“ גע-פרעגט אין דער שטיל וועלפיל'ען, דעם בעל הבית.

— דאָס איז דער יונג, ער רופט זיך קאַנאַריק. ער האָט זי גע-בראַכט פון דער פּראָווינץ. ערגעץ וואו זי דערטאַפט אין א צירק. א, גענוג קלעפּ און מעסער-שטעך האָט ער געקראָגען איידער מען האָט איהם אין די חברה אריינגענומען. מען האָט יי איהם געוואָלט אָפּ-שלאָגען. ער האָט זיך נישט געלאָזט. ער איז א ביטערער יונג. א ליאַדע וואָס שטעכט ער באַלד, און חברה האָבען מורא פאר איהם יעצט. זי איז זיין נקבה, ער נעהמט פאר איהר דאָס געלד אָב, מיט איהם דארף מען זיך דורכרעדען. מיט איהם איז נישט גוט צו האָבען צו טהאָן. ער איז א בייזער יונג.

— אויב אזוי קומט רעדען מיט'ן יונג. מיט איהר איז דאָך ניט דאָ וואָס צו רעדען — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט און איז ארויס.

.3

קיינעמס פרנסה קומט נישט אן גרינג.

מאטקע איז איבערגעבליעבען אין קאפערהויז און איז געווען צוריר-
דערט. דעם „דירעקטאָרס“ בליקען אויף חנה'לען און זיינע רייד אויף
איהר האַבען איהם געמאכט אונרוהיג. ביז איצט איז איהם גאָר ניט
אין זינען אריינגעקומען חנה'לע, אַנדערהאַלבען יאָהר, צייט מאַטקע
איז געקומען קיין ווארשא מיט מארי'ן און האָט זי אריינגעגעבען אין
דעם „הייזעל“ אין „קאפע ווארשאַווסקי“, קען ער חנה'לען אלס די בעל-
הבית'טעס מיידעל, וואס בעדיענט די געכט.

צוערשט איז איהם אויך א וואונדער געווען, וואָס צו חנה'לען
רעדט מען אנדערש, צו חנה'לען בעציהט מען זיך אַנדערש, און אלע,
סיי די יונגען, וואָס האַבען צו זאָגען איבער די גאסען-מיידלאך און סיי
די געסט, וואָס קומען דאָ ביינאַכט אריין, ווייסען צו מאַכען אן
אונטערשיעד צווישען חנה'לען און די אַנדערע מיידלאך. קיינער וועט
ניט וואגען זיך צו איהר טשעפען, צו איהר רעדען אַנדערע ווערטער, ווי
צו הייסען איהר דערלאנגען טהע, קאפע, געבעקס און בעצאָהלען איהר.
כאָטש חנה'לע האָט זיך ארומגעדריעהט האַלבע נעכט אין קאפע און
צוגעזעהן די אלע ווילדע סצענעס, וואָס די געסט גיבען אָן מיט די
מיידלעך, דאָך איז עס עפעס אזוי געווען. דערנאָך איז ער שוין גע-
וואָהנט געוואָרען דערצו, ווי אלע אַנדערע, און געוואוסט, אז חנה'לע
איז אַ בעל-הבית'יש מיידעל און די אַנדערע — נקבות. און פונקט
אזוי ווי אלע אַנדערע יונגען, האָט ער עפעס געהאַט א געפיהל פון א
פליכט אָבצוהיימען חנה'לען, און וועה וואָלט געווען דעם גאסט, וואָס
וואָלט זיך געוואגט אַנצוריהרען איהר. גאָך מעהר: אפילו די מיידלאך,
וועלכע האַבען גערעדט צווישען זיך די אויסגעלאַסענסטע רייד, האָ-
בען זיך געהאַלטען פיעל אַנשטענדיגער, ווען חנה'לע איז געווען אין
קאפע הויז. אלע האַבען געוואָלט געווינען איהר פריינדשאַפט, און

אינע האָט די אַנדערע מקנא געווען, ווען חנה'לע האָט זיך מיט יענע מעהר אָבגעגעבען און גערעדט מיט איהר.

אָהנע צו וויסען האָבען די יונגען זיך געפּוצט פאר חנה'לען און געוואָלט איהר געפעלען. מאַטקע האָט דאָס געטהאָן ווי די אנדערע יונגען, ניט קלעהרענדיג דעריבער. דעם „דירעקטאָר'ס“ רייד האָבען איהם ניט נאָר דערצאָרענט וואָס דער „דירעקטאָר“ וואָנט צו קלעהרען וועגען איהר ווי וועגען א נקבה, נאָר זיי האָבען מאַטקע'ן צורודערט און מאַטקע אליין האָט עפעס אָנגעהויבען צו קלעהרען וועגען חנה'לען, וואָס ער האָט געהאַלטען ביי זיך ווי אַ וויכטיגע ענדערונג, און ער האָט זיך געוואונדערט, פארוואָס ער האָט ביז איצט וועגען דעם גאָר נישט געטהאָן.

אזוי פערטהאָן אין זיינע געדאַנקען, האָט איהם וועלפיל דער רויטער געקלאפט איבער'ן פלייצע און צוגערופען איהם צום טיש, וואו דער „דירעקטאָר“ מיט דעם הויכען, שעהנעם יונגענמאַן, וואָס מען האָט גערופען „קרומאשאטקא“, זיינען שוין געזעסען ביים טישעל און געווארט אויף איהם.

— הער אויס, מאַטקע, דו קענסט דאָ פערדיענען א שעהנעם גראַשען, אזא, וואָס דו האָסט נאָך אין דיין לעבען ניט אָנגעזעהען. — רופט זיך צו איהם אָפּ וועלפיל — און אז דו וועסט זיין אַ קלוגער יונג, קענסטו נאָך געלד פערדיענען.

— פארוואָס און פאר וויפיעל? — פּרעגט מאַטקע קורץ.

— דער „פּאָן דירקעטאָר“ וויל פון דיר די שפּאַנקע אָבקיפּען. אָבקיפּען אויף איינמאַל, אז דו זאָלסט אויף איהר מעהר קיין פּרע-טענזיעס ניט האָבען — האָט זיך אָנגערופען דער הויכער יונגערמאַן, וואָס מען האָט גערופען „קרומאשאטקא“.

מאַטקע האָט געשוויגען און איז געבליעבען זיצען בלאַס. ער האָט געקלעהרט נאָך א מינוט אום זיך אויפצוכאַפּען און דעם „דירעקטאָר“ מיט דעם שעהנעם יונג מיט וועלפיל'ען — אלעמען די צייהן און די אויגען אויסצוהאַקען. ער האָט שוין געביילט אַ פּאָר פּויסטען אויף זיי. דער „דירעקטאָר“ רופט זיך אָן:

— און ביי מיר איז באלד געלד, ביי מיר איז ניט גערעדט. איך האָב ניט קיין מורא, אז דו וועסט מיר דאָס געלד צונעהמען. מיר בעד האַלט מען קיין געלד ניט — זאָנט דער „דירעקטאָר“ און געהט אויפּס.

פון זיין ברוסט-קעשענע די ברייטע, גרויסע טאש, כאפט ארויס א פינף-און-צוואנציגער און לענט עס אויפ'ן טיש פאר מאטקע'ן. — דאָ האָסטו דערווייל פינף-און-צוואַנציג קערבלאך האַנד-געלד, און אז דו וועסט איהר ברענגען אויף דעם אדרעס, אויף וועלכען מען וועט דיר הייסען, קריגסטו דיינע הונדערט און פופציג קערבלאך.

מאטקע'ן האָט דאָס בלוט געגעבען א שלאָג אין פנים אריין, דער זעהענדיג דאָס געלד אויפ'ן טיש. עפעס א געדאנק און א האָפנונג האָט איהם געגעבען א לייכט אויף אין די אויגען אריין און דער גע-דאנק האָט עפעס געהאַט א שייכות מיט חנה'לען. פארוואָס, האָט ער ניט געוואוסט. ער איז מילדער געוואָרען. דאָס געלד האָט ער ניט צוגענומען, געלאָזט עס לייענען, נאָר געזאָגט מיט אַ ציטערנדע שטימע: — איך'ל מיר איבערלעגען.

— וואָס וועסטו זיך איבערלעגען, נעהם צו דאָס געלד, נאָר — ווינקט צו איהם וועלפיל — וואָס? עס פעהלט דיר מוידען? קענסט דיר אָבשלאָגען די לאָוויטשערין און די זשאַבלינערין, וואָס האָסטו מורא פאר שלמה'לע שלאַסען-העקער? ווי קומט ער צו זיי? דו ביסט אזא גוטער מחותן צו די נקבות ווי ער.

— מורא האָב איך ניט — זאָגט מאַטקע געלאסען — נאָר איך וועל זיך איבערלעגען.

— גוט — זאָגט דער „דירעקטאָר“ — לעג זיך איבער, און דאָס געלד קענסטו דערווייל צענעהמען. איך האָב ניט מורא וועסט עס מיר בעהאַלטען. און אז דו וועסט זי וועלען אהין פיהרען וועט דיר וועלפיל געבען דעם אדרעס. און אויף געלד וועל איך זיך אויך ניט דינגען; וועסט זי בריינגען קריגסטו די גאנצע צוויי הונדערט, נאָר איך מוז זי האָכען ביז זונטאג פיער אזייגער, שפעטער בעדארף איך זי ניט. קום, „קרומאַשאַטקא“, איך מוז שוין געהן — האָט זיך דער „די-רעקטאָר“ אויפגעהויבען און איבערנעלאָזט דאָס געלד לייענען פאר מאַטקע'ן.

מאַטקע איז געבליעבען זיצען, געקוקט אויפ'ן געלד. ער איז רויט געוואָרען, האַלב דערשראָקען, און געשוויגען.

דער „דירעקטאָר“ מיט „קרומאַשאַטקא“ האָבען נאָך עפעס גע-רעדט ביי דער טהיר מיט וועלפ'לען. פלוצלונג האָט וועלפיל אריינגע-רופען אין שטוב אריין חנה'לען.

מאָטקע האָט זיך אויפגעכאַפּט ביי דעם וואָרט ווי א גערויזצטער הונד, נור די בעל־הבית'טע האָט פון דער צווייטער שטוב אָבגעגענט־פערט, אז חנה'לע איז ניטאָ און זי איז אליין ארויסגעקומען אויף דער שוועל. דער „דירעקטאָר“ האָט געהערט, אז חנה'לע איז נישטאָ, האָט ער פערלאָזט מיט „קרומאַשאַטקאַן“ דאָס קאַפּע הויז. וועלפיל איז צוגעגאַנגען צו מאָטקע'ן איבעררעדען מיט איהם.

אין שכנות מיט די מיידלאך, וואו עס איז געווען די „הייזעל“, האָט געוואָהנט אין דער צווייטער שטוב א איד, א פאפיראַסניק, אן ארים, מאַנער אידעל, וואָס האָט געהאַט א סך קינדערלאך. דאָס ווייב זיינס האָט נאָר געבוירען צוויילינגס. און פון דעם פיעל קינדלען איז זי תמיד געווען א קראַנקע און איז תמיד געלענען אין בעט. דער פאַפיר־ראַסניק פלעגט א גאַנצען טאָג אין די קליינע האָטלען ארומלויפן פערקויפן זיינע פאפיראַסען. די מאמע איז קראַנק געווען און די קינדער פלעגען איבערבלייבען אויף גאַט'ס בעראָט. נאָר די פרנסה פון דעם אידען איז ניט געווען די פאפיראַסען, נאָר דאָס ווייב, וועלכע איז אַמאָל געווען א נייטהערין, האָט נאָך ביי היינטיגען טאָג אויפגע־האַלטען א ווערקשטאַט, דאָס הייסט, קליינע מיידלאך, אויף דער לעה־רע, זיינען געזעסען און האָבען גענייהט קינדער־קליידלאך. די שוואכע קינדערלינגע אידענע האָט די קליידלאך צוגעשניטען און די קליינע מייד־לאך האָבען זיי גענייהט. מיט די סחורות פון די קליידלאך פלעגט מען דערווייל די בעטען צודעקען, די טישען גרייטען אָדער די מיידער גור־דעקען ביי נאַכט. צו דער אידענע מיט די קינדערלאך פלעגען די מייד־לאך פון „הייזעל“ אָפט אריינקומען. בייטאָג, ווען זיי האָבען נאָר נישט געהאַט צו טהאָן, פלעגען זיי פערקעהרען ביי די קראַנקע אידע־נע. איינע פלעגט העלפן די קינדערלאך וואשען, אויסקעמען. אן אַנדערע — דאָס געפעס וואשען; נאָר אַנדערע האָבען געהאַלפן די מיידלאך די קליידלאך נייהען. איבערהויפט האָט עס די מיידלאך פון די „הייזלאך“ געצויגען צו די שכנים. זיי פלעגען ליעב האָבען געפינען פריינד צווישען די איינוואָהנער פון הויז. און די שכנים האָבען קיין בעזונדער געפיהל און בעציהונג ניט געהאַט ניט צו די מיידלאך און ניט צו זייער פראַפעסיאָן. יעדער איינער האָט זיך זיין פרנסה ווי זיין

לעבען דורכצופיהרען. און קיינעמס פֿרנסה קומט ניט אָן גרינג. האָבען זיי גיכער די מיידלאַך בעדויערט איידער פּעראַכטעט. נאָר בע־דויערט אָפּטמאָל אויף ניט. זיי זיינען שוין צוגעוואָהנט געוואָרען צו זיי און פּערטראַגען זיך מיט זיי ווי גלייכע מיט גלייכע, און אָפּטמאָל זעהר בעפּריינדעט זיך צווישען אַנאַנדער.

מאָרי די קונצענמאכערין, מאָטקע'ס נקבה, האָט זי אויף ווי די איבעריגע מיידלאַך בעפּריינדעט מיט דעם פּאפּיראַסניק'ס ווייב און פּלעגט דאָרטען פּערקעהרען, העלפּען די קינדער אין בעל הבית'ישקייט און שמועסען מיט די קראַנקע אידענע, וואָס פּלעגט זיצען אָפּט ביים פּענסטער און לופּט כאַזען. דאָס לעבען דאָ אין דעם „הויזעל“, וואו מאָטקע האָט זי אריינגעבראכט, איז איהר נאָר נישט געפּלען. ניט צוליב די אונאַנשטענדיגקייט פון דער פּרנסה. נאָר עס איהר פּשוט לאַנגווייליג געוואָרען. צוערשט, ווען זיי זיינען נאָר אריינגעקומען קיין ווארשא, האָט זי אינטערעסירט ווארשא. יעצט האָט זי שוין אַביסעל ווארשא געקענט. געווען שוין אויף די מאַרשאַלקאָוסקי גאַס, אין זאַקסישען גארטען, אין אידיש טהעאַטער — און זי האָט גע־בענקט נאָך דער בויד, וואו זי פּלעגט מיט די קונצענמאכערס ארום פּאָהרען פון שטאָרט צו שטאָרט. זי וואָלט שוין לאנג פון דאנען אנט־לאָפּען, נאָר זי האָט מורא געהאַט פאַר מאָטקע'ן. מאָטקע איז געוואָר־רען ניט בלויז איהר הערשער, נאָר אויף איהר בעשיצער. ווי אלע אַנד־דערע מיידלאַך האָט זי אויף צו מאָטקע'ן געפּיהלט דאָס געפּיהל פון ליעבע און אונטערטעהניגקייט. מאָטקע איז פאַר איהר געוואָרען אין דער גרויסער שטאָרט ווארשא איהר פּאָטער, איהר עלטערער ברודער, דער איינציגער מענש, וואָס זי פּערמאָגט. און אלעס וואָס ער טהוט איז גוט, און מען בעדארף איהם הערען בלינדערהייט און פּאָלגען אלעס וואָס ער הייסט. די טהאַט וואָס ער איז בעגאַנגען מיט קאַנאַריק'ען אין וואַלד, האָט איהם געשטעלט אין איהרע אויגען ווי אַ גאָט. און די אימה פאַר איהם איז פּערוואַנדעלט געוואָרען אין ליעבע. זי האָט זיך נאָר ניט געקענט פּאַרשטעלען ווי זי וואָלט געקענט אַ טאָג עקזעסטרען אָהן מאָטקע'ס אויבערהערשאפט איבער איהר. און ווען מאָטקע פּלעגט קומען און בייזערען זיך אויף איהר, אוועקנעהמען דאָס געלד, דאָס טרינג געלד, וואָס זי האָט געקראָגען פון די געסט און גוט אויס־

שילטען, האָט זי זיך געפיהלט, אז זי געהערט צו איהם, אז זי האָט א היים — און א פאָטער.

דורך דעם האָט דער בעווך פון די געכט, וואָס האָבען זיך אזוי מאַדנע געהאַלטען צו איהר, ארויפגעוואָרפען אויף איהר א שרעק. זי איז ניט געוואָהנט געווען, אז זי זאָל אן אנדערען הערען, ווי מאַטקע'ן. זי האָט געהאַט אַ מאַדנעם געפיהל עפעס, און, ווי תמיד, יוען די מיידל לאך האָבען עפעס געהאַט אויפ'ן הארצען, פלעגען זיי אריינקומען צו די פאפירקאסניציקע און אוועקזעצען זיך פאר איהר בעט און פאר איהר פערטרויען זייערע הערצער, אזוי האָט דאָס מארי איצט אויך געטהאָן.

— אוי, לאה לעבען, געקומען צו מיר אזעלכע רייכע מענשען און האָבען מיך עפעס אזוי מאַדנע בעקוקט, גאָר נישט געוואָלט פון מיר גאָר אזוי מיך בעטראכט, ווי זיי וואָלטען מיך געגאַנגען קויפען. אוי, וואו איז קאַנאַריק, דאָס הארץ שרעקט זיך מיר אזוי, וועלפיל האָט זיי אריינגעפיהרט, — האָט זי דערצעהלט פאר דער אידענע אין בעט אריין.

— געה שוין, נאר איינער, קאַנאַריק ווייס אודאי דערפון, אָהן קאַנאַריק'ען וואָלט זיי וועלפיל ניט געוואגט ארויפצושיקען. און אז דו האָסט קאַנאַריק'ען האָסטו שוין פאר קיינעם וואָס מורא צו האָבען — האָט איהר די אידענע געטרויסט.

— פאר קאַנאַריק'ען האָבען זיי אלע מורא. ער איז שטאַרקער פאר זיי אלע, הע — האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט שטאַלץ.
— וואָס דען, ניין? אז דו האָסט קאַנאַריק'ען, נאר! — האָט דאָס ווייבעל אָבגעענטפערט. און מארי איז שטאַלץ געווען און רוהיג געוואָרען.

נאר באלד האָט זיך קאַנאַריק געוויזען אין טהיר:

— נינא!

נינא האָט זיך אויפגעכאַפט ווי פון א דונער.

— אָט שוין, קאַנאַריק! — און איז ארויס אין קאָרידאָר.

— געה, טהו דיך אָן, איך האָב ערגעץ מיט דיר צו געהן.

— קאַנאַריק!

— יואָס שטעהסטו, מאך עס פלינקער, איך האָב קיין צייט.

אז זיי זיינען אריינגעקומען אין שטיבעל אריין האָט דאָס מיידעל
 איהם ביי דער האַנד אָנגענומען :
 — קאַנאַריק, וואוהין ווילסטו מיך פיהרען ?
 — וועסט שוין זעהן.
 זי האָט זיך געהענטער צוגערוקט צו איהם, און מיט שרעק איהם
 געקוקט אין די אויגען אריין.
 — ווער זיינען דאָס געווען די פרעמדע לייט ?
 — וואָס איז דוין עסק ? !
 זי האָט איהם אָנגענומען ביי ביידע הענד און צוגעדריקט זיך צו
 איהם און געקוקט איהם אין די אויגען אריין.
 — מאַטקע, וואָס ווילסטו טהאָן מיט מיר ?
 דער יונג האָט פערביסען די ליפען, מיט שרעק זיך אומגעקוקט
 אויב קיינער האָט ניט געהערט זיין נאָמען, געביילט אַ פּאָר פּוּיכטען :
 — וואָס האַסטו געטהאָן, עס האָט דאָך ווער געקענט הערען. איך
 וועל דיר די צייהן אויסהאַקען.
 — שלאָג מיך, שלאָג מיך וויפיעל דו ווילסט. טהו מיט מיר וואָס
 דו ווילסט. נאָר גיב מיר ניט אוועק צו פרעמדע מענשען. פערקויף
 מיר ניט, פערקויף מיר נישט. מאַטקע, מוין איינציגער טהייערער
 מאַטקע ! — און דאָס מיידעל האָט זיך געוואָרפען צו זיינע פיס, ארומד
 גענומען זיינע פיס און צוגעקלעמט זיך צו איהם. זי האָט שוין ניט געד
 רעדט קיין וואָרט, נאָר געקוקט אויף איהם מיט אזעלכע זשאַדנע אוי
 גען, ווי אַ שטומער הונד קוקט אויף זיין הערר, אז ער זאָל איהם ניט
 אוועקטרייבען.
 — טהו דיך אָן, איך וויל דיך פיהרען צו אַ גאַסט אין אַ האַטעל
 אריין — האָט מאַטקע געזאָגט זי צו בערוהיגען.
 — אַט שוין בין איך באַלד פערטיג — איז זי אויפגעשפרונגען,
 מיט אַ דאַנקבארען בליק אַ קוק געטהאָן אויף מאַטקע'ן און געכאַפט
 זיך פלינק אָנטהאָן...

.4

אין דיא נעפעלדיגע אפענדען.

די אלטע שטאָדט האָט אָנגעצונדען איהרע לאָטפּען אויף די עקען נאסען צו איהר נאַכטליכעם לעבען. באַלד האָבען די שווייפּענטער אין די ביליגע קינעמאָטאָגראַפּען אָנגעהויבען ארויסצוגיסען זייערע געלע און נראָהע נאז ליכט. דאָס ליכט האָט זיך גענליטשט איבער די אלטע מויערען, און בלאַהליך־שאַטענדיג בעלויכטען די ערנסטע אלע ווענר פון די הייזער. אין די טונקעלע לאַברייניטשע קאָררידאָרען האָבען זיך אָנגעהויבען צו בעווייזען די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“, אָנגעטהאָן אין זייערע פּערפיהרערישע צוציהענדע באַטיסטיגע ווייסע נאַכט־קאַפּ־טענס, מיט די רויטע בענדער בעפּוצט. און פון די האַלב־שאַטענדיגע טונקעל־הייט האָבען ארויסגעבלישצעט זייערע פינקעלדיגע אויגען און קרענקליך־פּערפיהרערישע געזיכטער, געקוקט שטיל, ליידענשאַפּטליך, ווי בעטענדיג אַנטהייל צו נעהמען אין דער לאַסט פון זייער קרענק, אין וועלכער זיי שטעקען, און מען האָט עס געטהאָן....

באַלד האָבען זיך אויך בעווייזען די סטרוזשעס מיט זייערע גע־ליעבטע אין די אַרימס און געשפּיעלט מיט זייערע האַרמאָניקעס. וויי־בער מיט קינדער אויף די הענד האָבען זיך אויסגעזעצט אין די אויס־געטריקענטע רינשטאָקען, געכאַפּט פּרישע לופּט, און מיט זייערע ענט־בלויזטע, אויסגעדארטע ברוסטען געקאַרמעט זייערע קינדער, ווי יע־דעם לעבעדיגע בעשעפעניש טהוט עס און שעהמט זיך ניט. וואַרום עס איז געווען אַ זומער נאַכט. לופּט האָט געפּעהלט אין די ענגע, שמאַלע הייזער פון דער אלטער שטאָדט, וואָס האָבען קיין הויפּען נישט, אין די דורשט נאָך לופּט האָט דאָרום ארויסגעוואָרפּען די איינוואָהנער פּין די אינעווענינסטע וואָהנונגען אויף דער נאָס אַרויס.

און דאָס אינטימע מענשליכע לעבען, וואָס שפּיעלט זיך תמיד אַב אין די סודות־דיגע בעהעלטענישען פון די וואָהנונגען, האָט דאָס מאַל

פריי און אָפען זיך אויסגעלייגט אויף דער גאס. צו שעחמען זיך איז ניט געווען וואָס. איינער האָט דעם צווייטען נישט געקענט. און אלע־מען האָט די נויטה געטריעבען צו לעגען זיך אויף דער גאס אויסקגעבעט אויף קישענס. און פאר גאָט און פאר'ן שימערענדיגען הימעל האָבען זיי געלאָזט זייער לייעבע־לוסט פריי, ווי זי האָט געוואָלט...

פרייטאָ, צי־נאָכטס איז עס געווען, און אידישע ווייבער האָבען אָבעקאָכט עסען אויף דעם גאַנצען שבת'דיגען טאָג, און דאָס געשמאַק פון די אָבעקאָכטע פיש און דער ריח פון די געדעמפפטע פליישען האָט זיך ארויסגעריסען פון די הייזער אויף דער גאס ארויס און פער־כאַפט מיט זיין פעפערדיגען געשמאַק די דורכגעהענדע און די לייעגענ־דע פאַרלאַך....

וואָס אַמאָל זיינען די טראַטוארען פון דער „אַלטער שטאָדט“ געדיכטער געוואָרען מיט שפּאַציערענדע. דאָס זיינען געווען די אראָבי געקומענע „געסט“ פון די אַנדערע טהיילען שטאָדט צו די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“. פערשיעדענע יונגע לייט און עלטערע, אין פשוט'ע מענטליכע קליידונג און אין אָפיציעלע, זעלנער און אָפיציערען, בע־אַמטע און ציווילע, אלע זיינען דאָ געווען גלייך. אלעמען האָט די לייעבע־לוסט געבראַכט צושלעפען אין דער „אַלטער שטאָדט“ און באַלד האָבען זיך אויסגעמישט די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“ מיט די געסט. די פערבאָטענע לייעבע אין איינעם מיט די על פי חופּה וקדושין ערלויבטע.

צווישען זיי האָבען זיך געדרעהט מוטערס מיט זויגענדע קינדער, און סטרוושעס מיט דיענסטען, און קינדער פון פערשיעדענעם עלטער האָבען זיך געפלאַנטערט אונטער די פיס, און אלעמען האָט בעלויכטען דאָס האַלב־פערפיהרערישע, האַלב סודות'דיגע גראָהע גאַז־ליכט, וואָס האָט זיך געגאַסען איבער די ערנסטע בלאָהליך־פערשאַטענטע ווענר. און די גרויכע „קולטורעלע“ שטאָדט ווארשא איז מיט אַמאָל גע־וואָרען פּערוואַנדעלט אין א „פיק־ניק“ פון אור־אַלטע מענשען אין א אור־אַלטען וואַלד, ווען די מענשען האָבען זיך ניט געשעהמט צו לייעבען איינער פאר'ן אַנדערען...

און אין דעם יאהרמארק פון לייעבע פלעגען פון צייט־צור־צייט דירכטיאָרשירען אויף די טראַטוארען די היטער פון אָרדנונג, א סטראַזעניק אָדער א פּריסטאָוו, און נאַכקוקען אויב אלעס איז אין

אָרדנונג. נאָר אָפּטמאָל האָט זיין מענשליכעס גוכר געווען זיינע ערנ-
כטע פליכטען, און דער "היטער פון געזעץ" איז אליין פּעדשוואונדען
מיט א טולענעם ווייסען פּערפיהרערישען פּלעק אין די טונקעלהייט פון
א לאברייטישען קאָררידאָר....

דאָס קאפּע הויז "ווארשאַווסקי" איז יעצט אין אָבענר בעלעבט.
אויפ'ן בופּעט זיינען אויסגעשטעלט די פּערשיעדענע געבעקס, אייער-
קיכלעך און אנדערע גוטע זאכען, וואָס מען האָט בייטאָג בעהאַלטען
פון די פליעגען, און הינטער'ן בופּעט זיבט הויך דער גרויסער סאַמאָ-
וואַר. די טישלאַך אין קאפּע הויז זיינען אויך בעזעצט, און א דינער
רויך פון פּאַפּיראַסען און ציגאַרען הילט איין ווי א פּערשלייערטער
וואַלקען די אַנווענדענע. די מעהרסטע געסט אין קאפּע הויז זיינען די
"פּאַטראָנען" פון די פּערשיעדענע "הייזלאַך", וואָס זיינען אין די אומ-
געבונג. דאָך געפינט זיך אויך א גרויסע צאָהל גלאַט אַזוי געסט,
וואָס קומען אריין אין אבענר קאפּע טרינקען און א דאמינאַ שפּיעלען.
אָדער א פּרעמדער, אן אַראָבגעפּאַלענער.

אין הינטער גרונד זיטצען אויך א פּאָר מיידלאַך, אָנגעטהאָן אין
שטאַפּען פון אויפּפּאַלענדע קאָלירען, מיט נאַסע פּערשאַרטע, פּערקאַמ-
טע האָאַר, און א געשמעק פון ביליגען פּערפּיום און פּאודער לאָזט זיך
הערען פון דאָרטען. דאָס זיינען מעהרסטענס פון די מיידלאַך, וואָס
כאַפּען זיך אריין פון דער גאַס אַברוהען זיך אַביסעל, צו זעהן א פּאַטראָן
אָדער א בעל הבית פון א "הייזעל" און מיט איהם עפּעס איבער-צו-
רעדען.

הינטער דעם בופּעט שמעהט נישט היינט ווי אַלע מאָל חנּה'לע,
אָדער די בעל הבית'טע פון קאפּע הויז. עס איז היינט פּרייטאַג אין
אָבענר. און דער בעל הבית פון קאפּע הויז, וואָס איז א גאַנצע וואָך
פּערנומען ביי זיין געשעפּט, איז אהיים געקומען, זיצט זיך מיט זיין
פּאַמיליע אין דער קיך און ריכט אָב שבת.

פון דער קיך רייסט זיך טאַקי ארויס דער געשמאַק פון פּיש און א
פּערשלאָפּענער נגון פון זמירות. הינטער דעם בופּעט שמעהט א קריס-
טין, די סטרוזשקע פון הויז, וואָס מען שטעלט זי אָן איבער שבת, אום
געלד פון די געסט אַבצונעהמען, און נעבען איהר אַויה דער וואָך שמעהט
א אינגעל, איינער פון דעם צוויילינג, וואָס זיינען פּריהער פון חדר
אַהיים געקומען, און היט אָב, אז די גוי'ע זאָל דאָס קליין געלד צו זיך

אין טאש ניט אַראָבלאָזען. דאָס היטען די גוי'ע קומט פאר עפענטליך. די גוי'ע ווייסט דערפון. די געסט ווייסען אויך דערפון, און אלע היטען זי, אז זי זאָל דעם פירער, אָדער זעקסער, וואָס זי נעהמט אָב פאר א גלעזעל טהעע גלייך אריינלעגען אין קאסע אריין. און זי טהוט עס.

ביי איינעם פון די טישלאך איז געוועסען קאנאריק מיט זיין „שפאַר נעריין“, די דראָטען-געהערין. די דראָטען-געהערין איז ניט געגאנגען ווי די אנדערע מיידלאך אויף דער נאם. מאָסקע האָט זי ניט געלאָזט. זי איז נאָר געווען פאר בעסערע געסט, אין די האָטעלען צו פיהרען, אָדער פאר אָפיציערען, וואָס פלעגען אראָבפאלען אין דער „אַלטער שטאָרט“. דורך דעם איז זי אין אבענד נישט געווען אָנגעהאָן אין באַטיסט ווי די אנדערע מיידלאך, נאָר אין מעהר „אַנשטענדיגע“ קליי-דונג, אין א זיידען ווייסען בלווקעלע, מיט א טיעף אויסגעשניטענעם האַלז און הענד, און מיט א סך שפאַנישע קעמעלאך אין די האָר.

קאנאריק האָט א הויך איהר געהאַט זיך שוין „ערוואָרבען“ אַנדער רע מיידלאך, וואָס האָבען געארבייט אויף איהם. אָבער מעהרכטענט זיינען די אנדערע מיידלאך געווען עלטערע שוין, ביליגע סחורות, וואָס זיינען געווען אין נאם, און מיט יענע איז איהם ניט אָנגעשטאַנען צו געהן, אָדער צו זיצען מיט זיי ביי איין טישעל. איבעריגענס האָט שוין דאָס גאַנצע קאפּע הויז און די „הייזלאך“ פון די גאַנצע אומגעבונג געדוואוסט די פראָפּאָזיציע וואָס מען האָט געמאַכט די שפאַנקע, און אז דער „דירעקטאָר“ פון „אַקוואַריום“ איז זי געקומען אַנגאַזשירען אין זיין קאפּע שאַנטאַן. די „שפאַנקע“ איז מיט אַמאָל געוואָרען א גרויסע מיוחס'טע אין דער אונטערוועלט.

און צו דאָס פּאַאַר'ל, צו קאנאריק מיט די „שפאַנקע“ האָבען זיך געשאַרט די מיידלאך פון די „הייזלאך“. אלע האָבען זיי מקנא געווען די שפאַנקע, און אלע האָבען זיי געוואָלט קומען אונטער קאנאריק'ס הערשאַפט. ערשטענס, איז קאנאריק געווען א יונגער, געזונטער יונג, וואָס אלע צוהאַלטערס און וואוילע יונגען האָבען מורא געהאַט פאר איהם, און צו זיינס א נקבה וואָנט זיך קיינער נישט צושטעפען און, צווייטענס, האָט קאנאריק גוט בעהאַנדעלט זיינע נקבות. ער האָט זיי אָפט ארויסגעפיהרט שפאַציערען, ער פלעגט זיי נעהמען אין טהעאַטער, אין די גאַרדענס, און פלעגט זיי קויפען שעהנע זאַכען צום אָנטהאַן. דורך דעם איז שטענדיג ביי זיין טיש געווען פול מיט מיידלאך.

און דאָס מאָל איז אויך די „לאָוויטשערין“ און די גאסמענינערין אריינ-
געקומען פון נאס אין קאפע הויז, און דערזעהענדיג קאנאריק'ען מיט
די „שפּאַנקע“, זיינען זיי צוגעפאלען צום טישעל און זיך געפרעהט מיט
זיי.

די לאָוויטשערין און די גאסמענינערין האָבען אָבער געהערט צו
שלמה'לע שלאָסענהעקער. שלמה'לע שלאָסענהעקער איז געווען אַ
יונג, פאַר וועלכען ס'האָט אַמאָל דער גאַנצער זשיבאָוו און אייזערנער
טהויער געציטערט. מען האָט דערצעהלט פון איהם גבורות, אז ער
שלאָגט זיך מיט צעהן סטראַזשניקעס און ברעכט אויף שלעסער ווי
דורך א צויבער וואָרט. אָבער דאָס איז אלעס געווען אַמאָל, היינט לעבט
שלמה'לע שלאָסענהעקער מעהר מיט די לאָרבער-קראַנצען פון זיין
פּערגאַנגענהייט איידער מיט די געגענווארט. ער טרינקט צופיעל
ביער, און פון דעם האָט ער געקראָגען א גרויסען בויך און איז געוואָרען
שווער-פעלטיג, און גלאט אזוי איז ער שוין אלט געוואָרען. און זייט
דער „נייער שנעק, וואָס איז געקומען פון אלדע-שוואַרץ-יאָהר“ (קאַנאַ-
ריק) האָט איהם אזוי די באַקען אונטערגעהאַקט, דאָן, ווען
שלמה'לע שלאָסענהעקער האָט איהם געוואָלט די „שפּאַנקע“ אַכשלאָג-
גען, און דער יונג איז אָפּגעלעגען א פּאָר וואָכען אין בעט — האָט
שלמה'לע שלאָסענהעקער פּערלאָרען פון זיין אויטטערליכען רוהם,
און דער אויפגעהענדער שטערען איז געוואָרען קאַנאריק-מאָטקע. נאָר
דאָך שרעקט נאָך שלמה'לע שלאָסענהעקער מיט זיין פּערגאַנגענהייט,
און חברה ווילען זיך נישט טשעפען צו איהם.

יעדער פון די גרויסע שטערען האָבען ארום זיך משרתים'לאַך,
שאלאמען שמשים רופט מען זיי, ווי א קעניג זיינע מיניסטאַרען.
קאַנאריק האָט נאָך נישט געהאַט זיינע, ער איז נאָך געווען צו יונג, און
נישט פּערשטאַנען די בעדייטונג פון די שאלאמען-שמשים, האָט ער זיי
געיאָגט פון זיך. אָבער שלמה'לע שלאָסענהעקערס'ם רעכטע האַנד
איז געווען יוסף'ל מאַלפּע, דאָס איז געווען א קליינער יונג, א הויסקער,
מיט א גרויסע, קרומע נאָז, וועלכער האָט געדיענט שלמה'לען אזוי
געטריי ווי א הונד, און איז אין גאַנצען געווען פּערנומען מיט זיין
רבין'ס לויב און שטאַרקייט. שלמה'לעס „פאַטריאַט“ איז אין אָבענד
ארוםגעגאַנגען איבער דעם טראָטואר פון די אלטע שטאָדט און האָט
אַכטונג געגעבען אויף שלמה'לע שלאָסענהעקער'ס גוט, אויף זיינע

מוידען, אויב זיי פיהרען אהיים די געסט, אָדער זיי דרעהען זיך אין
נאָס. אז די מיידלאך האָבען איהם דערזעהען, האָבען זיי זיך גע-
שראָקען פאר איהם ווי פאר א שפיאָן, און אָנגעהויבען מיט הוצפה צו
שלעפען געסט, ווייזענדיג אז זיי ארבייטען גוט.

ווי קאָנאָריק איז געזעסען מיט זיין „שפאָנקע“ ביי א טישעל אין
קאָפּע הויז, און נעבען זיי איז אויך צוגעקומען די „לאוויטשערין“ מיט
די „גאָסטענינערין“, איז אריינגעקומען יוסף'ל מאלפע און מיט די כײַט-
רע אויגעלאך ווי ביי א קאץ האָט ער זיך אומגעקוקט אין קאָפּע הויז און,
דערזעהענדיג אז קאָנאָריק זיצט מיט שלמה'לע שלאָסען־העקער'ס
נקבות, איז ער פערשוואונדען ווי א ווינד. עס איז אייגענטליך געווען
געגען דעם אָנגענומענעם געזעץ פון דער אונטערוועלט, אז א קאָדעט
א גוטער ברודער זאָל זיצען מיט נקבות פון אן אנדערען. דאָס איז
שוין געווען א סימן, אז יענער וויל די נקבות אָבשלאָגען און שאַפּען זיך
„אַ פּראָטענציע“. די מיידלאך האָבען אָבער ניט בעמערקט, אז יוסף'ל
מאלפע האָט זיי נאָכגעשפּירט, און זיי זיינען ווייטער געזעסען. באַלד
זיינען זיי געקומען אָנוואַגען דערפון אַנדערע מיידלאך, ווארום איינע
האָט די אַנדערע אָבגעהיט.

— שרה'לע, געדענק אין גאָט! די מאלפע איז דאָ געווען און האָט
אויך געזעהן זיצען מיט קאָנאָריק'ען!
— וועה איז מיר! — האָבען די מיידלאך אויסגעשריען ערשראָד-
קענע, און געכאַפּט די טיכער אויפ'ן קאָפּ און געוואָלט פליכט ארויס.
אין מאָטקע'ן האָט זיך ערוועקט דער ווילען צו הערשען און ווייזען
ווער עס איז שטאַרקער, האָט ער אויסגעשריען:
— זיצען! איך הייס זיצען!

די מיידלאך זיינען בלאַס געוואָרען, ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.
געוואָלט האָבען זיי בלייבען און אין האַרצען זיך געפרעהט, וואָס קאָד-
נאָריק געהט זיי איבערנעהמען אונטער זיין רשות, אז זיי זאָלען גע-
הערען צו איהם, אָבער זיי האָבען מורא געהאַט פאר שלמה'לע שלאָסען-
העקער און פאר'ן סקאָנדאַל, וואָס וועט ארויסקומען, נאָר קאָנאָריק האָט
בעפּוילען מיט אזא שטרענגען טאָן זיצען, אז זיי זיינען זיצען געבליע-
בען בלאַס, טוידט און אין שרעק.

— ניט דאָ אהער קאָפּע, קעזיקלאך! — האָט קאָנאָריק געבויד-

לען.

די געסט אין קאפע הויז זיינען נייגעריג געוואָרען וועגען סקאַנ-
דאל, וואָס דאָ וועט ארויסקומען. זיי זיינען געבליעבען זיצען אויף
זייערע ערטער און פון דרויסען זיינען אַנדערע געקומען. נייגעריג צו
וויסען וואָס דער סוף וועט זיין.

— עסט, טרינקט! — האָט קאַנאַריק בעפוילען די מיידלאַך. די
מיידלאַך זיינען אָבער געבליעבען זיצען מיט האַרץ-קלאַפעניש און אָנ-
געהויבען זיך בעטען:

— קאַנאַריק לעבען, וואָס ווילסטו האָבען? לאַז אונז געהן,
שלמה'לע וועט דאָך אונז ממית'ן.

— האָט ניט קיין מורא, איך בין דאָ. לאַמיר זעהן, אז ער זאָל
איך וואַגען אָנריהרען! דעם קאַפּ וועל איך איהם שפאַלטען!

די מיידלאַך האָבען זיך אינערליך געפרעהט אויף קאַנאַריק'ען.

— עסט, טרינקט, איך הייס — האָט קאַנאַריק בעפוילען מיט די
אוינען.

די מיידלאַך האָבען דאָס געטהאָן מיט אַנגסט און האַרץ-קלאַפעניש
און געשוויגען אין ערוואַרטונג. באַלד איז אַריינגעקומען שלמה'לע
שלאָסען-העקער. ער איז שוין געווען אן עלטערער יונג, די געשטאַלט
פון א איד אין די פערציגער, א ברייט-בייניגער, מיט א בויך, מיט א
רויטען קארק. די גאַלדענע קייט האָט הויך געבאַמבעלט אויף זיין בויך
פון זיינע שווערע טריט, נאָר דאָס פנים, כאַטש שוין פערעלטערט, מיעד
און אויסגעלאָשען, דאָך האָט עס נאָך געהאַט אין זיך וואויל אינגלישע
שפורען, קורצע וואַנסעלאַך און גרויסע ברעמען, מיט א פאָר גרויסע
אַבגעשטאַנענע אויערען און ער האָט געוואָרפען א שרעק פון דערוויי-
טענס. שטיל איז געוואָרען אין קאפע הויז ביי זיין אַריינקומען, ווי
פאר אַ שטורם. די מיידלאַך, די „לאַוויטשערין“ און די „גאַסטעניגע-
רין“ האָבען זיך איינגעקאָרטשעט און בעהאַלטען די פנים'ער אין די
גלעזער טהעע, אז זיי זאָלען איהם ניט זעהן. שלמה'לע שלאָסען-הע-
קער, מיט איין האַנד אין די הויזען-קעשענע און די אַנדערע פערלעגט
אויפ'ן רוקען, האָט גלייך געשפּרייזט צו קאַנאַריק'ס טישעל, צוערשט
זיך שטילשווייגענד אַרומגעקוקט, ווי ער וואַלט עפעס געזוכט, און אז
ער האָט ענדליך בעמערקט די צוויי נקבות זיינע, האָט ער געפרעגט מיט
פּערוואַנדערונג:

— וואָס טהוט איהר דאָ? וואָס געהט איהר ניט אין נאם ארויס?

— אָט שוין, נאָר געוואָלט א גלעזעל טהעע טרינקען — רופט זיך אָן די „גאסמענינערין“, און הויבט זיך אויף.
— זיצען בלייבען! — האָט קאנאָריק געגעבען מיט'ן פויסט אַ קלאַפּ אין טיש, און די מויד און אפילו שלמה'לע זיינען בלייך צוריקגע-טרעטען אויף א טריט. די מויד האָט זיך צוריקגעזעצט.
— וואָס איז דאָס? בענקארט! — האָט זיך שלמה'לע געשטעלט איהם אין די אויגען אריין.

קאנאָריק האָט אָבער ניט געקוזט אויף איהם, נאָר געווענדעט זיך צו די מיידלאך:

— די קעפּ וועל איך צושפּאַלטען, ווער עס וועט פון דאנען אוועק געהן! דאָ זאָלט איהר זיצען, ביי מיר, ביים טיש! איך וועל זעהן ווער עס וועט איך יאָגען פון דאנען!

— אזוי? — שרייט אויס שלמה'לע און אין זיינע אויגען איז גע-לעגען א כעס און אן אימה — די מינוט ארויס אויפ'ן גאס! די מינוט אָדער איך צושפּאַלט די קעפּ!

די מוידען האָבען זיך מיט שרעק ארומגעקוקט, ניט געוואוסט וועמען צו פּאַלגען; זיי זיינען שוין געשטאַנען, נאָר קאנאָריק'ס א בליק האָט זיי צוריק אַנידערגעזעצט.

אַ מינוט האָבען אַלע געשוויעגען, נור שלמה'לע איז בלייך געוואָר-רען. די נאָזלעכער האָבען זיך איהם געעפענט און ער האָט די צייהן פון מויל ארויסגעשטעקט און די אויגען האָבען איהם אָנגעהויבען אָנ-צוצינדען זיך ווי א פייעריל און ער האָט געפרוּאווט כאַפּען קאנאָריק'ס בליק.

אָבער קאנאָריק האָט נאָר נישט געקוקט אויף איהם, ווי ער וואָלט נאָר ניט געשטאַנען נעבען איהם.

— וואָס טרינקסטו ניט די קאפּע? — גיט ער א שאר צו א גלאָז צו א מויד.

— דו ממזר איינער, — האָט שלמה'לע זיך געגעבען א ריז אויף קאנאָריק'ען.

ווי אַ שלאַנג איז קאנאָריק פּלוצלונג אויפגעשפרונגען און טיעף אריינגעקוקט שלמה'לען אין די אויגען. אזוי זיינען זיי ביידע א מינוט

צוויי געשטאנען איינער געגען אַנדערען און גלוקסט אין די אויגען אריין, ווי צוויי סיגערס, איידער זיי ווארפען זיך איינער אויפ'ן אַנדערען.

אין קאפע הויז איז געווען שטיל, אז מען האָט געהערט די פליע-גען זשומען ארום די קעזיכלאַך. די יונגען זיינען אלע געבליעבען זיצען אויף זייערע ערטער, מורא געהאַט זיך אריינצומישען, נאָר די „לאָוויטשערין“ האָט זיך ארויסגעכאַפט פון טישעל און געגעבען אַ געשריי אויף דער בעל-הבית'טע: „קומט אריין, זעהט וואָס דאָ טהוט זיך!“

דער בעל הבית פון קאפע הויז, א הויכער, שמאַלער אידעל, וואָס האָט ערגעץ-וואו געהאַט נאָך א געהיים געשעפטעל, די בעל-הבית'טע די ווארשאווער אידישע דיקע ווירטהין און חנה'לע, אלע שבת'דיג אָנגעטהאָן, זיינען געבליעבען שטעהען אויף דער שוועל פון דער קאפע. זיי האָבען געזעהען ווי די צוויי יונגען שטעהען איינער געגען דעם אַנדערען און קוקען זיך אין די אויגען, און אן עלעקטרישער שטרעם ציהט זיך צווישען זייערע אויגען ווי א פייער. קיינער האָט ניט גע-וואנט צוצונעהן צו זיי; יעדער האָט זיך אינסטינקטיוו אָבעגרוקט און געווארט אויף דעם שטורם, ווען ער וועט אויסברעכען. נאָר פלוצלונג האָט זיך חנה'לע, די אַכצען-דיעהריגע מיידעל, מיט דעם גלאנציגען, פריש-אָבגעוואשענעם שווארצען קאַפּ האָר אויף שבת, אריינגעלאָזט זיך צווישען די צוויי, זי איז אויפגעוואַקסען ביי מאַטקע'ן, אויפגעהויבען די הענד און די אויגען צו איהם און געזאָגט מיט איהר מיידעלשער שטימע בעמענדיג זיך:

— קאַנאַריק, וואָס טהוען זיע? מען וועט אונז דאָס געשעפט שליסן. דער פריסטאָוו דרעהט זיך אויף דער גאַס; קאַנאַריק, איך בעט איה'ן!

אין איהר שטימע האָט זיך געהערט דאָס קלאפען פון איהר האַרץ. אלע האָבען מורא געהאַט פאַר איהר, אז זי זאָל ניט פאקען א קלאַפּ. די מוטער האָט געשריען: „חנה'לע, געה אוועק, געדענק אין גאַס!“ נאָר חנה'לע איז אַלץ געשטאַנען און געבעטען זיך:

— קאַנאַריק, טהוט דאָס ניט!

און פלוצלונג האָט קאַנאַריק אוועקגענומען זיינע בליקען פון שלמה'לע שלאָסען-העקער, און געווענדעט זיי אויף חנה'לעס געוואַשענע

שבת'דינע האָר. האָט געזעהן די צוויי שוואַרצע צעפּ וואָס פלעכטען זיך אַראָב איבער איהר רוסען און די שרעק און די ריינקייט אין איהרע אויגען. לאַנג קוקען אויף איהר האָט ער ניט געקענט. ער האָט דעם בליק געבויגען צו דר'ערד, א גוטער שמייכעל האָט זיך צוגאַסען איבער זיין מויל און וואַנצעס, געקראַצט זיך מיט אַ האַנד אונטער אַן אַיער און זיך אָנגערופען צו די „דראַטען-געהערין“:

— קום, נינאַ.

גענומען די דראַטען-געהערין און געוואָרפען אַ פּעראַכטענדען בליק אויף שלמה'לען און געברומט אונטער'ן נאָז:

— כאַפט איהם די שוואַרצע יאָהר. און איז אַרויס פון קאפּע-הויז. אלע האַבען זיך פּערוואונדערט פאַרוואָס קאַנאַריק האָט דאָס גע-
טהאָן.

.5

זוי מען בעדיענט מאַטקע'ן.

יערען שבת איז מאַטקע ווי דער מנהג איז געווען ארויסגענאנגען שפּאַציערען מיט זיינע „נקבות“ איבער'ן שטאָדט, געפיהרט זיי אין זאקסישען נארטען, אָדער אין אידישען טהעאָטער, ווען דאָס אידישע טהעאָטער האָט געשפּיעלט איינע פון די גוטע שטיקער, וואו קינדער האָבען געזונגען א סך ליעדלאך, און וואו מען האָט פּיעל מאָל קדיש געזאָגט. דעם שבת ווי יעדען אַנדערען, האָבען די מיידלאך, מאַטקע'ס נקבות, פּאַרבערייטעט זיך צום שפּאַציער. וואָרום שבת ביי טאָג איז געווען דער פרעהליכסטער אדן פרייעסטער טאָג פון זייער לעבען, ווען זיי געהען אויט אויף דער ליכטיגער וועלט, ניט געלד צו פּערדיענען, נאָר פאר פּערגעניגען, און טהוען זיך אָן נישט צוליעב פּרנסה נאָר פאר זיך און גוטע פריינד.

אין רויטען וועלפיל'ס „הייזעל“ איז פון דער פריה אָן שבת געווען א גרויסע בעוועגונג. די מיידלאך האָבען זיך פארבערייטעט צום שפּאַציער, זיי האָבען געפרעסט די בלוזקעס, אויכגעזוכט זיך די שענהסטע קליידער און בעראַטהען זיך איינע מיט די אַנדערע וואָס אָנצוטהאָן. נאָר מעהרסטענס האָבען די מיידלאך פּאַרבערייט מאַטקע'ן צום שפּאַציער. איינע האָט איהם א העמד אויסגעפרעסט, די צווייטע האָט איהם די הויזען אויסגעפרעסט. אן אַנדערע די סאַמעטענע וועסט גערייניגט, און נאָר אָן אַנדערע די שטיוועל איהם אָפּגעפּוצט, וואָרום וואָס שעה נער און עלענאנטער מאַטקע איז געגאַנגען אָנגעהאָן ווען ער איז מיט זיי ארויס אויפ'ן שפּאַציער, אלס בכבוד'ער איז עס געווען פיר זיי, אלס שטאַלצער האָבען זיי זיך געפיהלט.

אז די מיידלאך זיינען שוין געווען אָנגעהאָן, זיינען זיי אריין צו די קראַנקע פּאַפּיראַסען-מאַכערין, אז זי זאָל זיי בעקוקען און מכינות זאָגען. די פּאַפּיראַסען-מאַכערין איז ווי תמיד געזעסען ביים פּענסט

טער און דאָס האַרץ זיך דערקאַפּט מיט שְׁאַלְעכץ פּון אַ פּאַמעראַנץ. די קינדערלאַך פּערשמוצט די פּנימ'לאַך און די נעזלאַך מיט דעם שבת'דיגען עסען אין די נייע שבת'דיגע קאַשקעטלאַך זיינען געווען אויף דער ערד און האָבען זיך געשפּיעלט אין ביינדעלאַך, און מלך פּאַפּיראַס-ניק, וועלכער איז אליין געווען אַמאָל אַ חסיד'ישער יונגעראַמן, נאָר היינט פּאַריאַנט אַ גאַנצע וואָך אין פּרנסה, האָט שבת זיך אָבגערוהט, געזעסען אין די גאַטקעס און האָט געזאָגט פּרק.

די מיידלאַך זיינען אַריינגעקומען אָנגעטהאָן אין בלויע קאַרטען-קליידלאַך מיט אַטלעסנע אונטערפּאַלדען, און געוויזען דאָס קראַנקע ווייבעל די העטס מיט די פּיעלע פּעדערען און בלומען, די נייע קאַמאַ-שען, און געבעטען אויף זיך מבינות זאָגען. דאָס קראַנקע ווייבעל האָט דערפּון הנאה געהאַט. אליין גאָר נישט געהאַט וואָס אָנצוטהאָן און איז שוין ניט געווען אין דרויסען זייט יאָהרען, האָט זי גרויס הנאה גע-האַט צו רעדען פּון מאָדעס, אין וועלכע זי איז אַמאָל מיידעלווייז גע-ווען אַ גרויסע בריה'טע, מבינות געזאָגט, אז דאָס שטעהט ניט גוט, און די קאָלירען פּאַסען נישט און אליין זיך נישט געשעהמט אָנצופּרוּבירען די העטס אויף איהר שבת'דיגען שייטעל און געל פּנים און געטראַכט ביי זיך מיט קנאה: ווען זי האָט אזוינס אָנצוטהאָן, וואָלט זי נאָך היינט געווען אַ שעהן ווייבעל און וואָלט אין גאס אַרויס שפּאַצירען כּאָטש קראַנקערהייך.

— די פּאַלדען זיינען דאָך צו ברייט, רייזעלע, זאָגט זי צו אַ מיידעל, וועלענדיג כּאָטש אַ שטאָך געבען יענע וואָס זי איז צו דין.
— אַ, היינט טראָגט מען אזוי. אלע פּאַניעס אויף די מאַרשאַל-קאָוסקי גאס טראָגען אזעלכע.

דער איד, מלך פּאַפּיראַסניק איז בייז געווען וואָס די „טמאות“, די מיידלאַך פּון די הייזלעך פּערקעהרען ביי איהם אין שטוב און זיין ווייב האָלט זיך אונטער מיט זיי. אָבער ער האָט זיך גאָר נישט גע-קענעט העלפען. ער האָט געוואָהנט מיט זיי אין שכנות, הויז ביי הויז, און די מיידלאַך האָט עס געצויגען צו איהם אין שטוב אריין וואו זיי קענען אַריינקומען אלס שכנות און פּריינד. עס איז נישט געווען פּאַר זיי די טהיר צו פּערמאַכען. און אָפּט מאָל האָט מען פּון זיי אַ טובה געהאַט. אַ חוץ וואָס זיי האָבען די קינדער געטהיילט צווייערס אָדער געקויפט געבעקס און פּלעגען דאָס ווייבעל העלפען אין בעלי-הבתיש-

קייט, האָבען זיי אונטערגעהאלטען זיין האַנדעל מיט די געהיימע פאָר-
פיראַסען און פּערקויפט צו די געסט וואָס זיינען געקומען צו זיי. די
טובות האָבען געפיהרט צו פריינדשאַפט. נישט קוקענדיג אויף די פּראָ-
פעסיע וואָס זיי פּערנעהמען. איבריגענס ביים פּאַפּיראַסניק אין שטוב
האָט מען גאָר געהאַט פּערגעסען מיט וואָס די מיידלאַך פּערגעהמען זיך.
זיי האָבען זיך אויפגעפיהרט ווי גוטע שכנ'טעס און ווי אַנדערע גע-
וועהנליכע מענשען. און דער פּאַפּיראַסניק איז מיט דער צייט דערצו
אזוי געוואָהנט געוואָרען, אז ער האָט אויך פּערגעסען, אז די מיידלאַך
זיינען "טמאות". אָפּטמאָל האָט ער בעשטימט צו וועקסלען די וואָהר
נונג, כדי פטור צו ווערען פון די שכנות'שאַפט. נאָר קיין געלד איז
נישט געווען אויף איבערצוציהען זיך. קיין אַנדער וואָהנונג האָט זיך
נישט געמאַכט, און מען איז שוין פשוט געווען צוגעוועהנט צו די
טובות....

נאָר שבת האָט עס איהם פּערדראַסען מעהר ווי אן אנדערס מאָל,
ווען ער זאָגט פרק, קומען זיי, די "טמאות", אריין. האָט ער זיך פּער-
דרעהט, און איינגעטונקט זיך אין סדור און געזאָגט מיט אַ זינגענדיגען
נגון.

"על שלשה דברים העולם עומד", אויף דריי זאַכען שטעהט די

וועלט....

און די מיידלאַך האָבען זיך צוגעהערט צו דעם בעקאַנטען היימי-
שען נגון און האָבען זיך גוט געפיהלט ווי אין דער היים.
אם מעהרסטען האָט די "לאָוויטשערין" שבת נאָכמיטאָג לייעב גע-
האַט צו פּערברענגען ביים פּאַפּיראַסניק. זי איז געווען א פּרוּמע טאַכ-
טער פון דער היים. איהר פּאַטער איז נאָך ביז היינט אַ מלמד אין
לאָוויטש. זי האָט זיך געהאַט פּערליעבט אין א פּריזירער, דער פּאַטער
האָט זי דוקא געוואָלט חתונה מאַכען עפעס דאָרט פאר א אויסגעווייק-
טען אָרים בחור פון בית-המדרש. פּערדיענט האָט זי געלד פאר זיך,
א זאַקען-מאַכערין געווען. האָט זי דער פּריזירער געהאַט אָנגערעדט
און זי איז אַנטלאָפּען מיט איהם קיין לאָדז. דאָרטען האָט ער זי ער-
געץ וואו אריינגעגעבען, פון וואנען זי איז דאָ אַהער געקומען אין "הייר-
זעל". היינט בעדויערט זי שוין נישט און נישט זי פּרעהט זיך. יעדער
האָט זיין אונגליק, און קיינעם קומט נישט אָן די פּרנסה גרינג. נאָר
זי האָט געהאַפּט אַמאָל נאָך פון דאנען ארויסצוקומען און חתונה האָבען

מיט אן אָרענטליכען מענשען, און זי האָט געהאַלטען אין איין זאמל
לען וועט אויף א אויסשטייער. זי האָט דאָס געהאַט א בעוונדערע ליע
בע צו דעם פּאַפּיראַסניק, צו זיין פּאַמיליע, און אז עס איז געקומען שבת,
האָט זי ליעב געהאַט צו הערען ווי ער לייענט פרק, עס האָט זי דער
מאָהנט אן פּאָטער אין דער היים, און אפשר אן איהר אייגענעם לעבען,
וואָס האָט איהר טהיילמאַל אויפגעשיינט פאַר די אויגען ווי א הלום....
דערווייל האָבען זיך אלע מאָטקע'ס נקבות פּערזאמעלט אָננע
טאָגענערהייט ביי דער „שפּאַנערין“ און געווארט אויף מאָטקע'ן.

עס זיינען געווען פיער מיידלאך: די שפּאַנערין און נאָך דריי
וואָס מאָטקע האָט זיך „ערוואָרבען“ און געהאַלטען זיי אין פּערשיע
דענע הייזלאך אין דער שכנה'שאַפט ארום. זיי זיינען אלע אריינגע-
קומען צו די „שפּאַנערין“, ווייל זיי האָבען געוואוסט, אז מאָטקע האָלט
די „שפּאַנערין“ פאַר זיין הויפט נקבה, און זי איז מעהר מיוחסת פאַר
זיי אלעמען, ווייל זי געהט נישט אויף דער גאס, נאָר אין האָטעלען,
און מאָטקע קויפט איהר שעהנערע אנצוגען ווי אלע אַנדערע.

עס איז שוין געווען שפעט און מאָטקע איז נאָך נישט געווען.
שלמה'לע שלאַסענדהעקער איז שוין דאָ געווען, און האָט צוזאַמענגע-
נומען זיינע מיידלאך: די גאַסטענינערין, די „יאטילע“ און די „בלאָנד
דע ראָזע“. (די „לאָוויטשערין“ האָט נישט געוואָלט געהן. זי איז אי-
בערגעבליעבען ביים פּאַפּיראַסניק און איינגעהערט זיך ווי ער זאָגט
פרק מיט דעם גמרא נגון). די מיידלאך, מאָטקעס כלות האָבען אונגע-
דולדיג ארויף און אראָב גערעהט זיך, געקוקט פון די פּענסטער, פון
די שטיגען און אָנגעגרייט איהם די העמד, דעם אנצוג, די שטייוועל,
דעם קראוואט, אָבער מאָטקע געהט ניט. די „שפּאַנערין“ האָט אויס-
געטהאָן דעם הוט מיט די רויטע רויזען, און האָט זיך געשוואָרען אפילו
אז ער זאָל צוזעצט ווערען, וועט זי אויך שוין ניט געהן מיט איהם
שפּאַציערען.

— וועסט דיך לאָזען איבערבעטען. אז ער וועט דיך בעטען,
וועסט געהן — האָבען די אַנדערע מיידלאך געזאָגט, ניט אָהן קנאה,
וואָס זי איז די „געליעבטסטע“.

דערווייל איז מאָטקע אריינגעקומען אין קאפע הויז. אין קאפע
הויז איז קיינער איצט נישט געווען, און איינמאל פאַר א גאַנצע וואָך
האָט דער סאַמאָואַר וואָס איז געווען איינגעמויערט אין א קעסעל נישט

געוירט. מאַטקע האָט אריינגעקוקט אין פינסטערן אַלקעריל און האָט בעמערקט חנה'לע איז געוועסען ביים פענסטער און האָט געלעזען א ביכעל. זי האָט זיך שטאַרק פּערוואונדערט וואָס קאַנאַריק טהוט יעצט, אין אזא צייט, אין קאפּע הויז, ווען קיינער איז ניטאָ, נאָר זי האָט זיך ניט געמאַכט זעהען קאַנאַריק'ען און ווייטער געלעזען אין איהר ביכעל. מאַטקע האָט זיך געדרעהט אין אַלקעריל, אריינגעקוקט אין קאפּע הויז, ווי ער וואָלט וועמען געזוכט. דאָס מיידעל האָט איהם ניט גערעגט וואָס ער וויל. ער איז געווען א הימשיער, און ער האָט געקענט אריינקומען ווען ער האָט געוואָלט.

מאַטקע האָט זיך אַנגעקוקט: די בעל הבית'טע איז ניטאָ. די בעל הבית'טע מיט דעם בעל הבית זיינען געשלאָפּען אין דעם שטיבעל, די ברידערלאך זיינען אויך ניט געווען, נור חנה'לע אליין איז געוועסען און געלעזען.

דער יונג האָט זיך געמאַכט האַרץ, אויסגעהוסט זיך און געמאַכט א טריט צום מיידעל, אוועקגעשטעלט זיך פון דערווייטענכ און גערזאָגט מיט א פּערשעהמטע מינע:

— וואָס לעזען זי, חנה'לע? א ביכעל?

דאָס מיידעל איז נישט געוועהנט געווען, אז ווער פון די יונגען זאָל זיך ווענדען צו איהר מיט אַנדערע זאכען א הויף צו דערלאנגען טהעע אָדער געהמען בעצאָהלט. און געוואָהנט איז זי געווען, אז אלע, סיי די יונגען, און סיי די מיידלאך, זאָלען זיך פּערהאַלטען צו איהר אַנשטענדיג. אין די בעל הבית'טעס געגענווארט האָבען זיי זיך ניט געשעהמט צו רעדען די אויסגעלאָסענסטע רייד, אָבער ווען חנה'לע איז אריינגעקומען און די מיידלאך האָבען גערעדט די מיאוס'טע רייד, האָבען זיי באַלד איבערגעהאַקט און געזאָגט איינע צו די אַנדערע: „אַ, אַ מיידעל איז דאָ...“ זי האָט געוואוסט די פּרנסה, מיט וועלכע די מיידלאך פּאַרנעהמען זיך, נאָר זי איז שוין אזוי צוגעוועהנט געוואָרן רען דערצו אז עס האָט אויף איהר קיין בעזונדער איינדרוק ניט גערמאַכט. עס האָט ניט געוועקט איהר מיידעלשע פּאַנטאָזיע, און ניט געבראַכט, אז זי זאָל וועגען עפעס נאָכקלעהרען. זי האָט געהאַלטען די מיידלאך פון די „הייזלאך“, ווי אלע שכנים, פאר „אונגליקליכע“, נאָר וואָס זאָל מען טהאָן? קיינעם פּרנסה קומט ניט אָהן גרינג. און זי האָט זיך בעצויגען צו זיי איינפאַך ווי צו אלע אַנדערע מענשען.

דורך דעם איז איהר אזא וואונדער געווען, וואָס מאַטקע האָט זיך פֿלוצ־
לונג אָבגעשטעלט און אריינגעקוקט זיך אין איהר לעזען, וואָס ער האָט
עס קיינמאָל ניט געטהאָן.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט, אָבגעענטפערט :

— א ביכעל. — און האָט ווייטער געלעזען.

מאָטקע איז ווייטער געשטאַנען און געפרעגט :

— וואָס פאר א ביכעל, א מעשה ?

— יא, א מעשה, דאָ האָבען זי, זעהען זי — האָט איהם דאָס

מיידעל געשטעקט דאָס ביכעל אין האַנד אריין.

מאָטקע האָט געהאַלטען דאָס ביכעל אין האַנד קאַפּויער, רויט

געוואָרען, ווי א חתן־בַּחור און געזאָגט מיט א פארשעהמטען שמייכעל :

— איך קען נישט לעזען. עפעס א שעהנע מעשה ?

— יא, א שעהנע מעשה, יאָסעלע — הייסט זי.

— וואָס פאר א מעשה ?

— א מעשה מיט א יתום, ווי ער האָט ניט געהאַט קיין טאַטען,

קיין מאַמען און זיך ארומגעוואַלגערט ביי פרעמדע מענשען און מען

האָט איהם געשלאָגען אויך, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט און א טרעהר

האָט געגעבען א בליץ אין איהר אויג אויף דעם העלד פון דער מעשה

וואָס זי האָט געלעזען.

מאָטקע האָט זיך א מינוט פערקלעהרט. דאָס פנים זיינס איז גע־

וואָרען אונשולדיג ווי ביי א קינד און די אויגען ריין, און ער האָט אָב־

געענטפערט מיט א פערלעגען שמייכעלע :

— אוי, איז עס דאָך א שעהנע מעשה, איך וואָלט זי געוואָלט

הערען.

— איך וועל זי איהן אַמאָל פערצעהלען.

— זי וועלען זי מיר פערצעהלען ?

— יא — שאַקעלט דאָס מיידעל מיט'ן קאָפּ.

— גוט.

— חנה'לע, חנה'לע ! קום נאָר אריין ! — האָט די מאַמע גערופען

פון די וואָהן־שטוב, מורא האָבענדיג פאר מאַטקע'ן.

מאָטקע איז אוועק צו די מיידלאך. ער איז ניט גוט געווען דעם

פייניטיגען שבת צו זיי. עס איז איהם ניט געפעלען דאָס העמד וואָס

זיי האָבען איהם אויסגעפּרעסט, און דערנאָך האָט ער ניט געוואָלט געהן

מיט אלע מיידלאך שפאציערען. עס איז ניט שעהן, זאָנט ער, מיט פיער, נור מיט צוויי און צוויי. אז ער האָט זיך שוין געהאט אָנגעטהאָן, האָט ער איבערגעקוקט די מיידלאך, און צום ערשטען מאָל עפעס איז איהם ניט געפעלען ווי זיי געהען אָנגעטהאָן. געהייסען אַרצפרייסען די גרויסע פּעדערען פון די קאַפּעליושען. די מיידלאך האָבען איהם אָנגעקוקט ווי משוגע. נור פּערפאלען. ער האָט געהייסען. ער האָט זיי געפיהרט, ניט ווי תּמיד, פיער אין איין שערענגע, נאָר צוויי און צוויי, ווי גענו, אין זאַקסישען גאַרטען אריין. די „אָוויצאָווע אלעע“ אין גאַרטען איז פול געווען מיט שפּאַציערענדע. יונגען און מוידען פיעל אויף אלע בענק, צווישען די בוימער און אויפ'ן ברייטען וועג. מאַטקע איז פאַרביי מיט זיינע כלות. די מיידלאך זיינען געווען שטאַלץ, גרויס ביי זיך וואָס מאַטקע פיהרט זיי.

מאַטקע האָט געהאַלטען די הענד אין די הויזען קעשענעס, דעם הוט פּערוואָרפען אן א זייט און געבויגען דעם בליק צו דר'ערד. פון דער אָפּענער וועסט האָט זיך ארויסגעריסען דאָס ווייסע געפּרעסטע העמד, וואָס די מוידען האָבען עס אזוי שטייף אויסגעפּרעסט ווי א ברע-טעל. קיין קראַגען האָט ער ניט געטראַגען, דערפאַר א רויטען, שמאַלען, לאַנגען קראַוואַט, וואָס א מויד האָט איהם אויסגענעהט פון א רויטען באַנד, און זיינע גלענצענדיגע האַליאַוועס האָבען געפינקעלט פון דערווייטענס.

דער עולם האָט איהם געקענט און איין יונג האָט געשטופּט דעם צווייטען: „זעהט, זעהט, קאַנאַריק געהט מיט זיינע כלות!“ די מיידלאך האָבען געוואוסט, אז מען קוקט זיי נאָך און זיי זיי-נען שטאַלץ געווען דארויף.

אויפ'ן שפּאַציער האָט ער זיך אָנגעטראַפּען מיט שלמה'לע שלאָ-סען-העקער. יענער איז אויך געגאַנגען מיט זיינע כלות, נאָר קאַנאַריק'ס כלות זיינען געגאַנגען שעהנער אָנגעטהאָן און זיינען געווען שטאַלצער, און יענע מיידלאך האָבען זיי מקנא געווען, ווייל זיי האָבען געוואוסט, אז קאַנאַריק פיהרט זיינע נקות אין טהעאַטער און שלמה'לע שלאָסען-העקער זשאַלעוועט א גראַשען, זאַמעלט זיך א פּערמעגענס חתונה צו האָבען.

די יונגען האָבען זיך אָנגעקוקט. מאַטקע האָט אויפּגעהויבען די אויגען און געקוקט אויף שלמה'לען מיט אַ שפּאַטישען געלעכטעריל, און

שלמה'לע האָט אויסגעמידען זיין בליק און איהם ניט געוואָלט זעהן.
 מאַטקע האָט ניט לאַנג פּערבראכט אין גארטען. ער האָט נע-
 פּיהרט זיינע כלות אין אידישען טהעאַטער אויף קאראווע גאס. דער
 יונג וואָס פּערקויפט בילעטען אין דער קאַסע האָט קאַנאַריק'ען נוט
 געקענט. איבערהויפט איז מאַטקע געווען אן אָנגעלעגטער גאַסט אין
 אידישען טהעאַטער. ער האָט בעצאָהלט מיט רובעלס פאַר בילעטען
 פאַר זיך מיט זיינע כלות, וואָס מען איז עס גאָרניט געוואהנט געווען
 אין אידישען טהעאַטער. דער וויצע-דירעקטאָר, א דיקער יונג, מיט
 אַ פּאַר שוואַרצע צייהן און א גאָלדענע האַרפע אין דעם לאַץ פון זיין
 ראַק איז איהם אַנטקעגען געלאָפּען און אלע אָנגעשטעלטע זיינען איהם
 אַנטקעגען געלאָפּען און אָנגעוויזען איהם די פּלעצער און גערעדט צו
 איהם פּויליש „פּראָשע פּאַנאַ“. אין אידישען טהעאַטער האָט מען נע-
 שפּיעלט אַ שטיק, וואָס מען האָט א סך געוונגען און אינגלאַך האָבען
 קדיש געזאָגט. מאַטקע'ס כלות האָבען דערביי געוויינט און געווייט
 זיך די טרעהדען מיט די זיידענע טיכלאַך פון די אָנגעפּוידערטע באַ-
 קען. מאַטקע איז אַרויס אין כּופּעט און געקויפט זיינע כלות טשאַקאָ-
 לאַדס, און געהייסען געבען א יונג פון טהעאַטער, אן אַקטיאָר, אָדער
 א וויצע-דירעקטאָר, א טרונק בראַנפּען ביים כּופּעט, אוועקגעזעצט זיך
 ערנסט און צוגעהערט זיך צו די ליערלאַך וואָס זיינען איהם זעהר
 געפּעלען.

נור אַם מעהרסטען איז איהם געפּעלען דער קאָמיקער און די
 אינגלאַך וואָס האָבען קדיש געזאָגט. ער האָט זיי געהייסען אַרויבשיקען
 אויף דער ביהנע טשאַקאָלאַד.

און די מיידלאַך זיינען גליקליך געווען. אלעס איז זיי געפּעלען
 און האָבען איינגעליבט זיך אין אלע אַקטיאָרען. אַ גאַנצע וואָך האָבען זיי
 געזונגען די ליערלאַך וואָס זיי האָבען געהערט אין טהעאַטער, דער-
 צעהלט צו אַנדערע מיידלאַך און דעם קראַנקען פּאַפּיראַסניק'ס ווייב,
 און חנה'לען, ווי די אינגלאַך האָבען קדיש געזאָגט נאָך זייער געשטאָר-
 בענע מוטער, און ווי דאָס קינד האָט די הענטלאַך אויסגעשטרעקט, און
 זיי האָבען געווארט מיט אונגעדולד אויפ'ן צווייטען שבת, ווען מאַטקע
 זעט זיי נאָך אַמאָל פּיהרען אין טהעאַטער.

אָבער מאַטקע איז טפּעס וואָס מיט זיך ניט צופּריעדען געווען.
 צייט ער האָט זיך שבת בענעגענט מיט חנה'לען.

.6

מאָסקע וויל זיך צווייטן

מאָסקע האָט ניט געוואוסט וואָס מיט זיך צו טהאָן. וואָס א טאָג איז איהם חנה'לע מעהר געפעלען און ער האָט זיך איינגעליעכט אין איהר, און ער האָט ניט געוואוסט ווי אזוי צו רעדען צו איהר. דער יונג וועלכער האָט געהערשט איבער פיער לעבענס אין ווארשא, וואָס איז געוואָהנט געווען צו בעפעהלען און מען זאָל איהם פאָלגען, און וואָס גאָרנישט האָט עקזעסטרט זיין ווילען צוריקצוהאלטען, נישט קיין גאָט, נישט קיין געזעץ און נישט קיין געוויסען — דער יונג איז הילפלאָז געוואָרען און ווי א קינד זיך בענומען, ווען ער האָט זיך בע-געגענט מיט דער קליין חן-עוודיגער מיידעל, וואָס האָט צוויי לאַנגע שווארצע צעפ און אויגען וואָס קוקען דרייסט אָהן שרעק אין יענעמס פנים אריין, און וואָס האַלט זיך פון דערווייטענס פון אלע „געסט“ פון דעם קאָפּע-הויז, טהוט איהר ארבייט ווי א פליכט, און „געהט זיך איהר וועגס“. און נאָך איינס. דער יונג איז פערשעהמט געוואָרען אין איהר געגענווארט. צייט ער האָט גערעדט מיט איהר שבת ביים ביכעל לעזען, קען ער איהר גלייך אין פנים נישט קוקען, אז ער זאָל זיך ניט שעהמען... ער האָט זיך פיעל מאָל פאָרווירפע געמאכט, אז ער איז א „פרייער“ וואָס ווערט פערכאַפט פון אַ ליאָדע מיידעל און עס פאַסט נישט פאר א יונג א „קאָדעט“, ער זאָל זיך לאָזען פיהרען פון א נאַרישע „קאָפּע-מיידעל“, פון א „פריטיץ“, א גאָר נישט, און כדי זיך אליין איינמאָל פאר אלע מאָל צו ווייזען ווער מאָסקע איז, און מיט פאַטקען שפיעלט מען זיך נישט, האָט ער בעשטימט, זיך אריינצו'גנב-ענען צו איהר בינאכט אין שטוב און „פערטיג“ זי מאַכען... פאר גאָר נישט, נור נלאָט אזוי, ווייל ער וויל אזוי, און לאָז איהם ווער פּראווען עפעס טהאָן.

ער האָט שוין גאנץ גוט אויסגעשפירט דאָס אָרט וואו זי שלאַפט.

הינטער דער אלקער זיינען געווען צוויי פינסטערע שטובען, איינס פון זיי האָט נישט געהאַט קיין פענסטער נור אן אָפּענע טהיר אין א צוויי-טע שטוב זאָס האָט יאָ געהאַט פענסטער. מאָטקע האָט געוואוסט, אז אין יענע שטוב אָהן פענסטער שלאָפּט חנה'לע און צו איהר זיך אריינ-צו'גנב'ענען מוז ער אדורך די ערשטע שטוב מיט'ן פענסטער, אין וועלכען עס שלאָפּט דער „קאפּע-מאכער“, דאָס הייסט דער בעל-הבית פון קאפּע-הויז מיט די אידענע. נור ער האָט זיך פאר דעם אויך נישט געשראָקען. ער האָט זיך פּערלאָזט אויף זיין געשיקטקייט און פּראַקטיק.

א גאַנצען טאָג און א גאַנצען אָבענד און נאַכט, אין וועלכע ער האָט בעשטימט דאָס זייניגע אויסצופיהרען, האָט ער זיך נישט גע-וואַלט בעגעגענען מיט חנה'לען און ניט קוקען איהר אין די אויגען אריין. שפּעט אין דער נאַכט, ווען די „מיידלאַך“ זיינען שוין פּערשוואַנדען פון דער גאַס, און נור אין דעם קאפּע-הויז האַלטען זיך אויף די לעצטע געסט — האָט ער זיך געוויזען. אין „קאפּע וואַרשאַווסקי“ איז שוין טונקעל געווען. די בעל-הבית'טע איז אַ שאַד געווען נייע צוואַנציג קאָפּעקען אריינצואווארפען אין דעם גאנצן אַוואַטאַמאַט, און די לאַמפּען האָבען זיך טאַקע געברענט מיט דעם אויסגעהענדען ליכט, פון די לעצטע כחות. אין א ווינקעל זיינען געזעסען א פּאַר מיידלאַך וואָס עס האָט זיי ניט געלונגען צו הריגען קיין געסט „אויף א גאַנצע נאַכט“ — און אויסגערעדט זיך די הערצער. אין הייז זיינען שוין אלע געשלאָ-פּען. מאָטקע איז אריין אין קיך. זי איז פּערשפּאַרט געווען מיט א ברעט. ער האָט קונציג דאָס ברעט אונטערגעהויבען, עס זאָל ניט פאַ-לען און אָנמאַכען א גערודער. אויף אלע פּיער, בעלויכטען נור מיט דעם קאַרגען נאַכט-לעמפּעל וואָס האָט זיך געברענט אין חנה'לעס צי-מער, איז ער אדורך געקראָכען די שטוב אין וועלכער דער בעל-הבית מיט די אידענע זיינען געשלאָפּען. פון דער טונקעלהייט האָט זיך פּערנומען א הויף שנאָרכען פון פּערשיעדענע ווינקלען, און שאַטענס זיינען נאָכגעקראָכען נאָך מאָטקען, וועלכער האָט זיך ווי א קאַטץ גע-גליטשט אין חנה'לעס שטוב אריין. אין חנה'לעס שטוב האָט א לעמ-פעל געברענט. די ערשטע זאך האָט ער געקלעהרט אויסצוגעפינען, אין וועלכען בעט חנה'לע ליגעט. דערנאָך דאָס לעמפּעל אויסצולעשען, צוצוקריכען צו חנה'לעס בעט, דאָס מויל איהר פּערשטעלען מיט די

האָנד און אריינקריכען צו איהר אין בעט אריין. אז ער איז אין שטיי-
בעל אריינגעקומען האָט איהם אַ ווארימקייט און א דומפינקייט ארומ-
גענומען פון די שלאָפענדיגע אַטעמס וואָס האָבען זיך געהערט אין
שטיבעל. דאָס הארץ האָט איהם אָנגעהויבען צו קלאַפּען, און ביי דעם
קאָרגען שיין פון לעמפעל האָט ער געזוכט חנה'לעס בעט. עס איז גע-
ווען א שלאָף-באַנק. א קאָסטען וועלכער דיענט בייטאָג פאר א באַנק,
ביינאָכט פאר א בעט. דער קאָסטען איז געווען אויסגעבעט מיט קיר-
שענס, אלע פּעדערען פאר חנה'לעס אויסשטייער, געשליסענע און נישט
געשליסענע, זיינען אויסגעלעגען אין קאָסטען. צווישען די קישענע
איז געלעגען חנה'לע, נעבען איהר, איהר יונגער פינג יעהריגער ברור-
דערי, וועלכער האָט זיך ווי א קינד צוגעפיעשטשעט צו די שוועס-
טער'ס נאָקעטע יונגע ברוסט. מאַטקע איז פּערכאָפט געוואָרען פון
בילד. ער האָט נישט אויסגעלאָשען דאָס לעמפעל, נור קניענדיג פאר'ן
בעט האָט ער זיך איינגעקוקט אין חנה'עס שלאָפענדע געזיכט. ער
האָט געהערט איהר אַטעהעמען וואָס האָט זיך געטראַגען פון איהרע נאָז-
לעכער און אָפענעם מויל, און געפיהלט די ווארימקייט וואָס האָט גע-
שלאָגען פון איהר צווארימטען קערפּער. די שוואַרצע קודלעס האָבן
וועלכע האָבען זיך איצט צופלאַשעט און געווען בעזויט מיט פּעדערען,
זיינען געלעגען ארום איהר פנים, פּערשפּרייט איבער איהרע נאָקעטע
ארימס און נאָקעטע הענד, און זיי האָבען זיך בעוואויגען און געהויבען
אין איינעם מיט דעם שלאָגען פון איהר ברוסט. די ברוסטען צוזאמענ-
געקנייטשט, ווי זי וואָלט וועמען ארומהאַלצען, איז זי געלעגען מיט
איהרע יונגע הענד ארומגענימען איהר קליין ברודערי. די אויגען האָט
זי געהאַט פּערמאַכטע, נור אונטער די פּערמאַכטע הייטלעך האָט זיך
ארויסגעזעהען בולט דאָס אויג, און די שוואַרצע שטייפּע הערלעך פון
די הייטלעך האָבען זיך פּערשלאָסען, ווי פּערמאַכטע פליעגעלעך פון
פייגעלעך, און אָכגעהיט דאָס אויג, און ארום איהרע ליפּען איז געלע-
גען אויסגעגאַסען יענער חן-עוודיגער שמייכלע וואָס האָט מאַטקע'ן
„דרך ארץ“ געלעהרענט, וואָס האָט מאַטקע'ן געמאַכט הילפּלאָז, און
ווי א קינד איהם געמאַכט יעדעס מאָל ווען ער האָט געוואַגט צוצוגעהן
צו איהר און צו רעדען מיט איהר. מאַטקע האָט געקניעט פאר'ן בעט,
האָט בעטראַכט חנה'לען, געהערט און געפיהלט איהר ווארימקייט און
איהר אַטהעם און געוונדקייט וואָס האָט געשלאָגען פון איהר בעט

ארויס, און זיך פאָרנעשטעלט ווי ער וואָלט איהר מאַן געווען. ער איז אהיים געקומען שפעט ביינאַכט פון א יריד. א דערפרוירענער, פון דער פייכטער, קאַלטער נאַכט אין וועג, און קריכט אריין צו איהר, צו זיין נויבעל אין בעט אריין, און זי דערווארימט איהם מיט איהר יונגע געדונטע לייב, דאָ אין בעט צווישען די קישענס-און פּעדערען. א גוט שטייכעלע איז איהם אדורך געגאַנגען איבער די ליפּען. עס איז איהם גוט געווען אזוי צו קלעהרען און ער האָט גאָר אין גאַנצען פּערגעסען צו וואָס ער איז דאָ אריינגעקומען. ער האָט שוין יעצט קיין חשק ניט געהאַט אויסצופיהרען זיין ווילען. עס איז איהם גוט געווען צו קניען פאר איהר בעט, צו קוקען אין איהר שלאָגענדע איינגעשלוכערטע ברוסט, צו פיהלען איהר אָטהעם און ווארימקייט און צו פאנטאַזירען וועגען דעם, אז זי זאָל זיין ווייב ווערען, זיין אמת איינציג ווייב.

מיט מעהר פאָרויכטיגקייט ווי ער איז אריינגעקראָכען, איז ער פון איהר שטיבעל ארויסגעקראָכען. נישט זי און נישט איהר פאָטער אויפֿ צואוועקען, כדי זיי נישט צו דערשרעקען. די נאַכט איז מאַטקע שוין נישט געשלאָפּען רוהיג. ניט די נאַכט און ניט די אַנדערע נעכט. ער האָט געקלעהרט וועגען דעם, ווי אזוי זיין פאנטאַזיע וואָהר צו מאַכען, אז חנה'לע זאָל זיין ווייב ווערען. ניט איינע פון די מיידלאך, וועלכע זיינען איהם שוין יעצט גאָר ניט אָנגעגאַנגען, נור זיין אמת ווייב, צו וועלכע ער זאָל אין בעט אריינקריכען, אָנצואווארימען זיך פון דעם קאַלטען, נאַכט־וועג, ווען ער קומט פון יריד אהיים....

.7

מאָטקע זײַל אַ חתן זוערען.

מאָטקע האָט זיך אָנגעהויבען גאָר אַנדערש צו פיהרען, צו דער פער-
וואונדערונג פון אלע זיינע פריינד און בעקאנטע. ווי שלמה'לע שלאָ-
סען־העקער האָט ער אָנגעהויבען צו בעהאַנדלען זיינע נקבות. ער האָט זיי
אָנגעהויבען צו בעטראכטען ווי א סהורה און קיינע פאמיליערע בע-
ציהונגען מיט זיי מעהר ניט געהאַט. ער איז שוין מיט זיי ניט גע-
זעסען ביי איין טישעל אין קאפּע־הויז „ווארשאַווסקי“, ער האָט זיי
שוין ניט אזוי אָפט ארויסגעפיהרט אויף א שפאציער שבת נאָך מיטאַג,
מאָטקע האָט אָנגעהויבען צו שפּאַרען א גראָשען און ניט ווי זיין גע-
וואָנהייט האָט ער זיך גאָר גענומען דינגען מיט זיי איבער די קלייד-
לאך, שיך און העטס וואָס זיי האָבען פערלאנגט פון איהם, און ווי
שלמה'לע שלאָסען־העקער פלעגט ער טענה'ן צו זיי, אז זיי זיינען גע-
קומען צו מאַכען געלד.

— גיב נאָר א קוק, יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג א נייעם העט.

דו קענסט געהן אין דעם.

קיינער האָט ניט געוואוסט וואָס איז געוואָרען מיט מאָטקע'ן.
ער פלעגט שוין אַ גאַנצע נאַכט אָבזיצען אין קאפּע־הויז, אָדער ארום
דרעהען זיך אין דער גאס און אַכטונג געבען אויף זיין סהורה. און
קוים פלעגט אַ מויד ארויסקומען פון אַ גאַסט, האָט ער זי בעזוכט, אויב
זי האָט ניט פערשטעקט קיין קליין־געלד אין זאָק אריין... ער איז געוואָר-
רען א ביטערער יונג. זײַען גוטע ברידער האָבען צוגעזעהן ווי ער רייסט
א וועלט איין, שפּאַרט אַ גראָשען — און ווארפט שוין ניט רובעלס,
האָבען זיי הינטער איהם דאָס געלעכטער געמאַכט, און חיים'ל ממזר
האָט אפילו געוואגט איהם אין די אויגען צו זאָגען :

— וואָס איז, קאַנאַריק — געהסט חתונה האָבען, וואָס דו זשאַ-

לעוועסט אזוי א גראָשען ?

— לאָז דיר דעם קאַפּ ניט דארען פאר מיינעט וועגען. אז דו וועסט לעבען, וועסטו זעהן, אז די לייז וועלען דיר פריהער ניט אויפֿ-עסען, — איז געווען דער אנטוואָרט.

און ווירקליך איז מאָטקע'ן נישט געווען צו פערשטעהן. מאָטקע האָט זיך געמאַכט א פיינעם אַנשמענדיגען אַנצוג, שבת זיך אָנגעטהאָן ווי א געוועהנליכער מענש, און דרעהט זיך פאר דער קאפּע „ווארשאַוו סקי“. קיינער ווייסט ניט וואָס איז מיט מאָטקע'ן, און מאָטקע קלעהרט ווי אזוי צוצוקומען צו חנה'לען, ווי אזוי צו רעדען מיט איהר.

ווארום אז מאָטקע האָט זיך עפעס אונטערגענומען, איז ער גע-וואָהנט געווען עס גלייך אויספיהרען. און ער האָט ניט געהאַט קיין צייט צו ווארטען און געמיינט האָט ער אויך, אז אָט באַלד וועט חנה'לע פאר איהם אַ כלה ווערען. וואָרום מאָטקע האָט זיך גאָר ניט גע-קענט פאַרשטעלען, אז מען זאָל איהם אָבזאָגען. פאר וואָס? „איז ער ניט אזא שעהנער ווי אן אנדערער, און א גראַשען קען ער אויך פער-דיענען.“ נור ווי אזוי קומט מען צו איהר?

ער האָט איהר שוין געקויפט א זייגעריל, און א גאָלדען פינגעריל אויך מיט א בריליאַנט, פינף און פערציג רובעל אָבגעצאָהלט דערפאר און האַלט עס אויפ'ן האַרצען, איינגעכונדען אין א שמאַטקע. גאָר ווי אזוי גיט מען איהר דאָס, אז עס זאָל אויסזעהן פּיין, או זי זאָל וויסען אז ער מיינט מיט איהר אויף אן אמת א חתן צו ווערען?

ער האָט שוין אפילו גאָר געקלעהרט ווי אויף יום טובים וועט ער מיט חנה'לען גאָר אהיים פאָהרען צו דער מאַמען. ער האָט זיך מיט אַמאָל דערמאָהנט אָן דער מאַמען, און געוואָלט איהר פּערגינגען אָנ-טהאָן. דעם טאַטען נישט, גאָר דער מאַמען. איהר וועט ער א שעה נע מתנה קויפען. א שייטעל איהר קויפען, אַ מאַנטעל מיט ברענען און אַ פאַטשיילע, און אויף יום טוב וועט מאָטקע קומען מיט דער כלה אהיים. מאָטקע וועט ארויסגעהן מיט חנה'לען שפּאַציערען איבער די גאַסען פון שטעדטעל, עס וועט זיין א געיעג צו די פענסטער, ווייבער וועלען זיך סוד'ן אין די אויערן, און פּרעגען איינע די צווייטע:

— ווער איז דאָס?

— דו דערקענסט איהם ניט, דאָס איז דאָך מאָטקע, דער רויטער זאַטקע'ס זוהן, געקומען מיט דער כלה צו דער מאַמען צו גאַסט.

— דאָס איז דער קליינער גנב, מאַטקע, וועלכער האָט פון די סיני-
 דער די זעמעל און די בייגעל פון די הענר ארויסגעכאַפט?
 — דאָס איז ער, דער גנב, צוליעב וועלכען מען האָט קיין קינד
 אין גאס ניט געקענט ארויסשיקען, דאָס איז ער דער רויטער זלאַטקע'ס
 זוהן. — גיט נאָר אַ קוק, וואָס פאַר אַ יונג עס איז אויסגעוואקסען, אוי
 מאַמעלע קרוין, וואָס אַ גרויסע שטאָרט מאַכט פון אַ מענשען!
 — און ווי שעהן איז דאָס, אַ יונג האָט זיך אָן דער מאַמען דער-
 מאָהנט, שעהנע מתנות איהר געבראַכט.
 — לאָז אַן אָרימאָן אויך אַמאָל נחת האָבען. זי האָט עס, נעבעך,
 כשר פערדיענט, וויפיעל צרות מען שטעהט אויס איידער מען ערציהט
 אזא יונג.

אזוי וועלען די ווייבער רעדען, זיצענדיג פאר דער טהיר שבת
 פארנאַכט, ווען ער וועט מיט דער כלה שפּאַצירען. און ער וועט זיך
 גאָר נישט מאַכען דערפון. ער וועט נאָר אויפהויבען דעם ראָק און
 צייגען די גאָלדענע קייט וואָס ער טראָגט אין דער וועסט און הנה'לע
 וועט טראָגען אַ הוט „פּאַרוואַרשאַווסקי“. פופּצען קערבלאך וועט ער
 פאַר אַ הוט בעצאהלען. אין דער גאַנצער שטאָרט איז נאָך ניטאָ אזא
 שעהן מיידעל ווי הנה'לע, און זאָל געהן אזוי אָנגעטאָן ווי זי, און דאָס
 איז זיין כלה, מאַטקע גנב'ס כלה, און זאָלען זיי צופלאַצט ווערען.
 דער יונג האָט זיך געבאָדען אין דעם נחת וואָס ער האָט זיך אויס-
 געפאַנטאַזירט וועגען הנה'לען. נור ווי אזוי קומט מען צו צו איהר?
 זאָל ער צוגעהן צו איהר און איהר זאָגען, אז ער וויל פאַר איהר אַ
 חתן ווערען? האָט ער מורא, אז זי זאָל זיך ניט דערשרעקען פאַר איהם
 זיין אַנטלויפּען. ער וואָלט איהר דאָס וועלען זאָגען איידעל, זעהר
 איידעל, אז זי זאָל פערשטעהן אז ער מיינט עס טאַקע ערנסט, מיט
 דעם נאַנצען רעכטען אמת, פאַר איהר אַ חתן צו ווערען.
 קיין פריינד, קיין מענש האָט ער ניט געהאַט צו פערטרויען זיין
 האַרץ, און איז אַרומגעגאַנגען מיט זיך. ער האָט גאָר בעשטימט צו
 שיקען צו איהר אַ שדכן, וועלכער זאָל קומען צו ר' מלך ליכטענשטיין
 (הנה'לעס פאָטער). (עס איז איהם מיט אַמאָל געפעלען גאָר דאָס וואָרט
 ר' מלך, ווי ער האָט איהם אַמאָל געהערט רופען פון שמש פון שוהל-
 כעל, ווען ער איז געקומען מאָהנען געלד פאַר אַן עליה.) צו איהם וועט
 ער שיקען אַ שדכן, וועלכער זאָל איהם ריידען דעם שידוך.

אין שכנות האָט געוואָהנט א איד וואָס האָט געהאַט א לעדער קרעמעל. נור מאָטקע האָט געוואוסט אז נישט דאָס איז דעם איד'ס פרנסה. דער איד איז געווען אַ חזן אין שוהל'עכיל פון קרעטשמער'ס הויף, א מוהל, און אז עס איז געקומען פאר סכות זיינען די לעדער פערשוואונדען פון דעם קראָם, און אויף זייער אָרט האָבען זיך געוויזען אתרוגים און לולבים. און גלאַט איז דאָס געווען א שעהנער איד, מיט א שעהנער באָרד, און אלע איינוואוינער פון דער אַלטער שטאָדט האָבן בען אין זיין קראָם אריינגעזאָגט „גוט מאָרגען“. דעם אידען האָט מאָט קע אויסגעקליבען פאר'ן שדכן, ער האָט געוואוסט אז ער איז א בכבוד'ער איד און פאר אַזאָ בכבוד'ע זאָך בעדאַרף מען א בכבוד'ען מענש. מאָטקע האָט געהערט, אז דער איד פיהרט אויס שדוכים אין די פיינע הייזער, און ער האָט געוואָלט צו הנה'לען שיקען א פיינעם שדכן, ניט קוקענדיג וויפיעל געלד עס זאָל איהם קאָסטען. ער האָט איהר גע-וואָלט אימפּאָנירען מיט'ן שדכן.

אז מאָטקע האָט זיך געוויזען צו דעם אידען אין געוועלבעל, איז דאָרט געוואָרען א בהלה ווי אַ שרפה וואָלט געוואָרען. דער איד איז בלייב געוואָרען דערועהנדיג מאָטקע'ן אריינקומען אין געוועלבעל, און די אידענע מיט די קינדער האָבען זיך געוויזען אויף דער שוועל פון דער טהיר, מורא'האָבענדיג פאר'ן פאָטערס לעבען... מאָטקע האָט נישט פערשטאַנען, פאַר וואָס זיין ערשיינונג האָט ארויסגערופען אַזאָ בהלה, האָט ער זיך פערוואונדערט אומגעקוקט. און אז ער האָט נאָך געזאָגט, אז ער בעדאַרף מיט ר' ברכיה (דער איד ווי יעדער בכבוד'ער איד האָט געהייסען ר' ברכיה) צו רעדען אליין אונטער פיער אויגען, האָט דאָס נאָך מעהר שרעק ארויסגערופען. און די אידענע האָט געזאָגט „זי וועט זיך דאָס לעבען איינשטעלען“ און ניט אוועקגעהן. נור מאָטקע האָט זי באַלד בערוהיגט. ער האָט זיך אומגעקוקט, און געזאָגט גאנץ נאָיוו : — איך וויל, ר' ברכיה, איהר זאָלט אריבערגעהן צו ר' מלך'ן פון „קאפּע-הויז“ און רעדען מיר א שידוך מיט חנה'לען.

אז דער איד האָט דערהערט וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך, איז איהם אָנגענאַנגען א נעלעכטער, נור ער האָט מורא געהאַט צו שמייכלען, וואָרום עס האָט געשמעקט מיט'ן לעבען. דער איד האָט זיך ערענסט פערקלעהרט, און געשוויגען.

— וואָס קלעהרט איהר ? אויף געלד וועל איך נישט קוקען, איך

וועל אייך בעצאָהלען ווי א רייכער וואָס קומט צו אייך. — כאָפט ער די האַנד צו דער קעשענע.

— איהר זעהט, דאָ האַנדעלט זיך, איך מיינן. גלאַט אזוי אריבער-
נעהן... האָט איהר שוין מיט'ן מיידעל געשמועסט? — איז דער איד
געפאלען אויף א המצאה, קלעהרענדיג ווי אזוי ארויסצומאָכען זיך פון
דעם עסק.

— מיט'ן מיידעל האָב איך נאָך נישט גערעדט, נור איך מיינן, אז
זי וועט וועלען, איבריגענס איז עס נישט אייער עסק — רעדט מיט
ר' מלך'ן, און זאָגט איהם, אז איך האָב אייך געשיקט.

— פערשטעהט איהר מיך אזוי, א חתן פון דער היינטיגער וועלט,
איהר זיינט דאָך א יונגע־מאָן פון דער היינטיגער וועלט — האָט ר'
ברכיה דערווייל זיך אָבגעקויפט מיט א קאָמפלימענט — רעדט צור-
ערשט מיט דער כלה, דערנאָך שיקט מען א שדכן. איהר פערשטעהט
דאָך אליין.

מאָטקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איבויגענס
האָט איהם דער קאָמפלימענט „א חתן פון דער היינטיגער וועלט“ זעהר
פערשמעקט — האָט ער זיך געלאָזט איבערלייגען, און טאקע איינגע-
זעהען, אז ער בעדארף צוערשט רעדען מיט חנה'לען.

— אז דאָס מיידעל וויל איז שוין גאָר אַן אַנדער זאָך. זעהט
איהר, דענסטמאָל קען מען שוין דעם טאטען איבעררעדען, די מאמען
איבעררעדען.

מאָטקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איז ער אוועק
און אָבגעמאָכט ביי זיך צוערשט איבערצורעדען מיט חנה'לען.

ער האָט אָבגעלייגט אויף שבת. שבת נאָכמיטאג, ווען דער בעל-
הבית מיט דער בעל-הבית'טע שלאָפען און חנה'לע זיצט און לעזט דאָס
מעשה ביבעל, וועט ער מיט איהר רעדען. ער האָט מיט האַרץ קלאַר
פונג געווארט אויף שבת. אָבגעגאָלט זיך, אָנגעטהאָן זיך אַ קראגען מיט
א קראוואט און דעם נייען שבת'דיען אַנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט
פאר צוואנציג רובעל, מיט די שעהנע גלענצענדיגע שטיוועל, האָט זיך
מאָטקע ארומגערעהט פאר דעם טראָטואַר פון הייזעל. בחינם האָר-
בען שוין די מיידלאך געווארט אויף איהם, מאָטקע איז שוין מיט זיי
שבת נישט גענאָנען שפּאַציערען. (מאָטקע האָט שוין אפילו געהאט
די שפּאַציערין געמאָכט פאר אויס געליעבטע, זי איז שוין געוואָרען

א נקבה ווי אלע אנדערע), זיי האָבען שוין געוואוסט דערפון, און ארויס-
געקוקט ווי געפאנגענע שבת פון די פענסטערלאך פון די היילעך, אָדער
זיי זיינען געזעסען ביים קראנקען פאפיראָסניק'ס ווייב, מאַטקע איז
שוין געווען פערנוכען מיט אנדערע זאכען.

ער האָט אָבגעווארט, אז עס זאָל קיינער ניט זעהן, און איז אריין
אין קאפע הויז, אין אלקעריל האָט ער געטראָפּען חנה'לען. זי איז גע-
זעסען ביים וואַרימען אויווען און געלעזען דאָס ביכעל, בעלויכטען פון
דעם ליכט וואָס האָט אריינגעדונגען אין די געפרוירענע שויבען פון
קאפע געוועלכ. מאַטקע האָט זיך אויסגעהוסט, געשמייכעלט, און גע-
דרעהט זיך אויף די פּאָדקאוועס פון די שטיוועל. חנה'לע האָט ניט
אָוועקגענומען דעם בליק פון ביכעל ארויס. זי האָט געזעהען מאַט-
קע'ן, גאָר ניט געמאכט זיך דערויס און ווייטער געלעזען.

— געפעהלט איהן מיינ נייער אַנצוג, חנה'לע? האָט מאַטקע גע-
פרעגט מיט אַ שמייכעל, און געוויזען זיין ראָק.

חנה'לע האָט ארויסגענומען איהרע אויגען פון ביכעל, געוואָרפען
א בליק אויף מאַטקע'ן, און געגלעט מיט איהר בליק אויף זיין אַנצוג,
און געזאָגט מיט אַ שמייכעל „גוט“ און ווייטער געלעזען.

דאָס שמייכעלע האָט מאַטקע'ן דרייסט געמאכט, און חשק גע-
געבען. — רופט ער זיך אָן :

— וואָס לעזען זי, וויעדער די מעשה מיט'ן יתום?

— ניין, אַן אנדערע מעשה.

— אויך אַ שעהנע?

— יא, אַ שעהנע.

— און די מעשה מיט'ן יתום, זי האָבען מיר געזאָלט דערצעהלען.

זי וועלען מיר דערצעהלען?

— געהען זי שוין, וואָס דארפען זי אזעלכע מעשות.

אויף איהרע ליפען האָט אָבגעשיינט יענער שמייכעלע, וואָס מאַט-
קע האָט געקענט פון איהר שלאָף, און ווידער האָבען זיך די הערלעך פון
איהרע אויגען צוגעשלאָסען, ווען דאָס מיידעל האָט אַראָבעבויגען איהר
בליק אין ביכעל אריין, און מאַטקע'ן איז דאָס אלעס אַזוי בעקאָנט
פאָרגעקומען, ווי עס וואָלט שוין זיינס געווען. ער האָט עפעס גע-
זוכט ביי זיך אין טאַש, ארויסגענומען עפעס, איינגעוויקעלט אין אַ

פאפירעל, געקנייטשט דאָס אין זיין גרויסע שטארקע האַנד, און אָנגעד-
הויבען צו שטאַמלען, בלייד-ווערענדיג:

— חנה'לע, איך'ל איהנען עפעס זאָגען.

דאָס מיידעל איז דערשראָקען געוואָרען פאר די ערנסטקייט און
בלייכקייט פון דעם יונג. צום ערשטען מאל האָט זי איהם געזעהען
אזעלכען; מאַטקע שטאַמעלט, מאַטקע ווערט בלויז, זי האָט זיך דער-
שראָקען און אויפגעהויבען זיך פון אָרט.

— איך האָב שוין לאַנג געוואָלט זאָגען, נור ניט געקענט. יעצט
וועל איך זאָגען.

דאָס מיידעל האָט געזוכט מיט די אויגען א טהיר. זי האָט ניט
געוואוסט וואָס צו טהאָן. זי איז רויט געוואָרען און דערשראָקען.
מאַטקע האָט אויפגעוויקעלט פון פאפיר דאָס גאָלדענע זייגעריל,
וואָס ער האָט געטראָגען אין א טעשעל אויפ'ן האַרץ און געזאָגט מיט אַ
האַלב־פערשטיקטע שטימע:

— איך וויל מיט איהן א חתן ווערען.

דאָס מיידעל איז אין איין סעקונדע בלייך און רויט געוואָרען, זי
האָט געעפענט דאָס מויל צו שרייען מאַמא, און דאָס וואָרט איז פער-
שטיקט געוואָרען פון איהר שרעק. זי האָט מיט רחמנות־בעטענדיגע
אויגען געקוקט אויף מאַטקע'ן, און מאַטקע האָט געמיינט, אז ער דישיעט
א יונגע טויב, פון דעם בליק וואָס זי האָט געשיקט אויף איהם. ער
האָט געוואָלט עפעס זאָגען און ניט געוואוסט וואָס, האָט ער געזאָגט:
— חנה'לע, איך מיינ נישט אזוי... איך וויל א חתן ווערען, מיט

איהן א חתן, זי זאָלען מיינ כלה זיין.

דאָס מיידעל האָט זיך צוריק געפונען. דאָס לעצטע וואָרט האָט
ארויסגערופען ווי אַ שמייכלעל אויף איהרע ליפען, וואָס מאַטקע האָט
עס נאָנץ גוט בעמערקט.

— וואָס דארפען זי מיר, זי האָבען שוין אזוי פיעל כלות ?

און חנה'לע איז אריין אין דער צווייטער שטוב.

מאַטקע איז געשטאַנען מיט'ן גאָלדענעם זייגעריל אין דער האַנד,

און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן....

.8

מאסקע שרייבט א ברייוועל צו דער מאמען.

באלד זיינען אלע, וועלפיל דעם רויטענס „הייזעל“, דאָס קאפע הויז „ווארשאווסקי“ און דאָס גאנצע געסעל פון דער אלטער שטאָרט געוואָהר געוואָרען אז מאַסקע שרובן'ט זיך צו חנה'לען און וויל מיט איהר א חתן ווערען. איז וואו מאַסקע איז נישט געגאנגען האָט ער גע'הערט הינטער זיך א געלעכטער: „דער חתן געהט“. איהם האָט זיך געדאכט, אז מען שטעקט הינטער איהם א צונג ארויס, און אויף יעדענס פנים האָט ער בעמערקט א שמייכלען. ער האָט ניט פערשטאָ'נען פארוואָס מען לאכט איהם אויס, דאָס האָט איהם צונערוורט, און ער האָט זיך שוין צו אייניגע יונגען געטשעפעט, די פנים'ער אויסגע'שלאָגען און געשריען: „די כאָלערא וועט אייך פאקען. וואָס איז, איהר מעגט חתנים ווערען און איך נישט?“ מען האָט מורא געהאט פאר איהם, און מען האָט איהם אויסגעמיעדען. אָבער מאַסקע איז גע'וואָרען דאָס געשפרעך פון גאנצען געסעל, און אלע האָבען געהאט ווע'גען וואָס צו לאַכען.

חנה'לע איז פערשוואונדען. די בעלה'בית'טע פון קאפע הויז האָט זי מורא געהאט צו האַלטען אין קאפע ווארשאווסקי פאר מאַסקע'ן. האָט זי די מאמע אוועקגעשיקט אויף א פאָר וואָכען צו א מוהמע אויף די פאוויאַגאט. דאָס האָט מאַסקע'ן געקרענקט מעהר פאר אלעס. ער האָט געפיהלט די גאנצע פערדאכטונג און אימה וואָס מען האָט צו איהם. מען האָט זי בעהאַלטען, כדי ער זאָל איהר קיין שלעכטעם נישט טהאָן. ער האָט אין אָנהויב געגלויבט, אז מען האָט זי בעהאַלטען, ווייל מען גלויבט איהם נישט, אז ער מיינט ערנסט מיט איהר א חתן צו ווערען, נאָר ער וויל זי ארייננאָרען און מאַכען אויס איהר איינע פון די „מייד'לאַך“. ער האָט געקלעהרט עצות ווי אזוי ער זאָל ערוועקען צו זיך צו'טרוען. ער האָט שוין בעהאַנדעלט אלע זיינע כלות ווי סהורה, ווי א

פרעמדער, שטרענגער נאָך געוואָרען צו זיי, ווי שלמה'לע שלאָסען-הע-קער, און געוויזען די אידענע פון קאפע הויז, אז ער האָט מיט זיי קיין פאמיליאַרנע בעציהונג נישט, נאָר אז "דאָס איז זיין פּרנסה". אז די אידענע איז געווען האָט זיך קיין מויד אין קאפע הויז נישט געמאָרט בעווייזען. ער האָט באַלד גענומען שרייען:

— וואָס טהוסטו דאָ? פארוואָס געהסטו נישט אויף דער נאם

ארויס?

אָבער זיין "פלייסגיגקייט" זי צו בערוהיגען האָט איהם גאָר נישט געהאָלפּען. די אידענע האָט איהם געזעהן אויסצומיידען און דאָס גאָט נאָנט צו הויז פון "קאפע-מאָכער" האָבען געציטערט פאר איהם.

מאָטקע האָט געבענקט נאָך הנה'לען. ער איז ארומגעגאנגען א צומישטער פאר בענקשאפט, און כאָטש געוואָלט מיט איהרע ברידער-לאַך רעדען. ער האָט לייעב געקראָגען איהרע ברידערלאַך, די צוויי אינגלאַך, דעם צוילינג, און ווען זיי זיינען פון חדר אהיים געקומען האָט זיך מאָטקע מיט זיי געשפּיעלט, געטהיילט זיי געלד און געפיהרט זיי אין געוועלבעל אריין, וואו מען קריגט צו קויפען צוקערלאַך. ער האָט זיך ביי די קינדער געפיהלט ווי אין איהר נאָהענטקייט. דאָס פנים'ל פון אינגעל, וועלכער איז געשלאָפּען מיט הנה'לען, האָט איהם דערמאָנט אָן יענע סצענע ביינאָכט, און ער האָט דורך דעם קינד זיך געפיהלט נאָהענט צו הנה'לען. אָבער הנה'לעס מוטער האָט מורא געהאָט פאר די קינדער אויך, און אז מאָטקע פלעגט זיך נור בעווייזען אין קאפע הויז, איז ווי פון א שלעכטען גייסט האָט זי באַלד די קינדער אין דער שטוב אריינגעטריבען: "משח'לע, אריין!" "היים'ל, אריין!" האָט זי גערשריען אויף די קינדער. מאָטקע האָט שוין לאַנג געוואָלט רעדען מיט די אידענע און איהר פרעגען, וואָס זי יאָגט איהם אזוי פון זיך. ער האָט זי ניט געוואָלט אָבער דע-צערנען. ער האָט געוואָלט מיט איהר גוט אומגעהן. האָט ער נאָר נישט זיך וויסענדיג געמאָכט.

איינמאָל איז ער אין קאפע הויז אריינגעקומען. עס איז געווען אין אבענד, די ליכט האָט זיך ערשט אָנגעהויבען אָנציענדען, און די "געסט" האָבען זיך אָנגעהויבען צוזאמענצוקומען. פון דרויסען האָט מען דערהערט דעם רעש פון די געסט און מ'האָט געזעהען דאָס ליכט פון די לאַמפּען. ביי מאָטקע'ס אריינקומען אין קאפע הויז איז שאַ-שטיל געוואָרען. עס זעהט זיך אויס, מען האָט געהאַלטען אין עפעס

רעדען, דער עולם האָט איהם נאָכגעקוקט, און מאַטקע איז אריינגעד
גאַנגען אין אלקעריל און האָט ארויסגערופען חיים'לען, דאָס פינף יאָהר
ריגע אינגעלע, וואָס האָט, איבעריגענס, אויך מאַטקע'ן זעהר ליעב געד
האַט. ער איז צו מאַטקע'ן ארויסגעלאָפּען מיט פרייד. מאַטקע האָט
איהם עפעס געפרעגט. באַלד האָט א יונג געגעבען א וואונק צו דער
אידענע, חנה'לעס מוטער, וואָס איז יעצט געשטאַנען הינטער'ן בופעט
אנשטאַט חנה'לען. די מוטער האָט באַלד געגעבען א רוף חיים'לען:
— חיים'ל, וואָס טהוסטו דאָ? געה אין שטוב אריין.

דאָס אינגעל איז אוועקגעגאַנגען. מאַטקע'ן האָט עס מערדראָסען,
איז ער צוגעגאַנגען צו דער אידענע, געזאָגט מיט א'ן איינגעהאַלטענעם
כעס, אויף וויפיעל ער איז נור בכח געווען זיין כעס איינצוהאַלטען:
— וואָס יאָגט איהר איהם אזוי, וואָס, איך'ל איהם אויפשעסן?
— ניין, קאַנאַריק, ווער זאָגט דען עפעס? נאָר עס איז דאָך א
אַ אינגעל, ער מוז דאָך אין שטוב יין, — האָט די אידענע אָבגעענט-
פערט, בלייך ווערענדיג פאר שרעק.

מאַטקע האָט א מינוט געשוויגען, דאן האָט ער זיך פּלוצלונג אָב-
גערופען:

— וואו איז חנה'לע?

די אידענע איז בלייך געוואָרען, ווי א ליילאַך. מורא האָט זי
געהאַט פאר מאַטקע'ן, דאָך האָט זי ניט געקענט זיך איינהאַלטען, אז
זי זאָל ניט מאַטקע'ן איינמאָל פאר אלע מאָל ארויסווייזען די גאַנצע
פּעראַכטונג וואָס זי פיהלט צו איהם. זאָל איהר דאָס קאַסטען, וואָס
עס זאָל ניט זיין, אבי דער יונג זאָל זיך חנה'לען פון קאַפּ ארויסשלאָגען.
— וואָס האָבען זי זיך עפעס צו פרעגען אויף חנה'לען? — האָט
די אידענע געפרעגט מיט געבייזער.

מאַטקע האָט שטיל געשוויגען און האָט די אידענע אָנגעקוקט.
— זי האָבען זיך נישט וואָס צו פרעגען אויף מיין קינד. מיינען
זי נישט דערפאר וואָס איך האָב אזא פינסטערע פּרנסה, מעג שוין
יעדער איינער מיט מיין קינד האָבען צו טהאָן, מיינען זי נישט. מיין
קינד איז נישט פון אזעלכע מענשען ווי זי זיינען, און ווי דאָ קומען
אריין. — מיין פינסטערע פּרנסה, נעבאָך. נאָר וואָס וועט מיר העל-
פּען — האָט די אידענע אָנגעהויבען צו וויינען, און געווישט איהרע
טרעהרען מיט'ן פארטוך.

מאָטקע איז געשטאַנען. ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן און וואָס צו זאָגען. עס האָט איהם געקרענקט פאר די אידענע'ס רייד, און ער האָט זי נישט געוואָלט דערצערנען. פאר די אויגען האָט ער שטענדיג געזעהען חנה'לען מיט די שווארצע צעפ; אין הארצען האָט ער געפיהלט א בענקשאפט נאָך איהר. ער האָט אָבער פלוצלונג רחמנות געקראָגען אויף זיך, אויף זיין מוטער, וואָס מען האָט זי בעליידיגט, האָט ער געגעבען א קלאַפּ אין בופעט מיט די האַנד, אז אלעס האָט גע- צימערט, און געשריען.

— וואָס טיינען זי, איך בין א ממזר? איך האָב אויף א מאַמע!
די אידענע האָט זיך דערשראָקען פאר זיין צאָרן, האָט זי זיך אָנגע- געהויבען צו בעטען:

— ווער זאָגט דען עפעס אויף איהנס מאַמא, חלילה, געוויס האָבען זי א מאַמא, וועלכער איד האָט דאָס ניט קיין מאַמא, זאָל זי לעבען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר.

— איך האָב געמיינט... עס וואָלט נישט גוט געווען, ווי'ן וואָל- טען געווען עפעס גערעדט אויף מיין מאַמא. עס וואָלט נישט גוט גע- ווען... — האָט מאָטקע איהר געוויזען א פּאַר פּויסטען, אז די אידענע האָט זיך איינגעקאָרטשעט.

מאָטקע האָט זיך אוועקגערדעהט פון דער אידענע, א מינוט עפעס געקלעהרט, ער האָט געוואָלט עפעס טהאָן, אז אלע דאָ אין קאפע הויז זאָלען וויסען אז מאָטקע האָט א מאַמע. און שוין אויפ'ן שטעל האָט ער גערופען פון דער גאס אריין די „לאָוויטשערין“.

— גנענדיג, קום נור אריין.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען פון גאס, אין נאַכט-קאַפּטען, מיט די אָבגעפארבטע ליפּען און באַקען, און געפרעגט דערשראָקען:
— וואָס איז?

— זעץ דיך אוועק, אָט דאָ, — האָט מאַטקע אָנגעוויזען אויף אַ טישעל, — זעץ דיך אוועק, נעהם א פּעדער, פּאַפּיער, און שרייב מיר אַ בריעף צו מיין מאַמען.

די „לאָוויטשערין“ האָט געקענט שרייבען אידיש, און זי איז געווען די בריעפּען-שרייבערין אין „הייזעל“. צו איהר האָבען זיך אלע געווענ- דעט וואָס האָבען געטראָגען עפעס אויפ'ן האַרצען, און זי האָט פאר אלע די בריעף געשריבען.

באלה האָט אַ יונג אריינגעבראכט אַ בויגענדלי בריעף-פאפיער, פון געוועלבעל געגענאיבער, וואו מאַטקע האָט אריבערגעשיקט. היים'ל האָט פון שטוב אריינגערטראָגען אַ טינטער און פּעדער, און די לאוור-טשערין האָט געטונקט די פּעדער און געפרעגט:

— וואָס זאָל איך שרייבען?

— שרייב אזוי, — האָט מאַטקע הויך דיקטירט, אז אלע זאָלען הערען, און ארויף און אראָפּ געדערהט זיך איבער'ן קאפּע-הויז — שרייב אזוי: "צו מיין טהייערע, ליעבע מאַמע". האָסט שוין אָנגעשריעבען? יא! שרייב ווייטער: "איך שיק דיר פינף און צוואַנציג רובעל", און מאַטקע האָט ארויסגעכאַפט פון דער קעשענע אַ פינף און צוואַנציג גער און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן טיש מיט אַ קלאַפּ, "פינף און צוואַנציג ציג רובעל, און קויף דיר אַ שייטעל, אַ פאַר שיק, און אַ טוך. דעם טאָ טען זאָלסטו גאָר נישט קויפּען, ווייל ער האָט מיך געשלאָגען, ווען איך בין געווען אַ קליינער יונג. נאָר דאָס גאַנצע געלד פאַר דיר. איך בין אין וואַרשא, אַ בעל מלאכה, אַ קאמאַשען שטעפּער, און פּערדיען אַ סך געלד, און געה אַ חתן ווערען. איך געה אַ שעהן מיידעל, פון אַ פיין הויז ארויס, און, אז איך וועל מיט איהר אַ חתן ווערען, וועל איך מיט איהר אהיים קומען צו גאַסט, און וועל דיר מיטברענגען מתנות... — אזוי וועה מיר, — קרעכצט די אידענע הינטער'ן בולעט, כאָ פּענדיג זיך פאַר'ן פנים — הערענדיג ווי מאַטקע דיקטירט דעם בריעף צו דער מאַמא.

ביי אַן אנדער טישעל זיינען געזעסען שלמה'לע שלאַסען-העקערס שאַלאַטען-שמשים, יוסף'ל מאַלפּע, דער ממזר און נאָך הברה. זיי האָבען שוין לענגסט אָבגעשטאַטעוועט מאַטקע'ן און געלאכט אויס איהם. זיי האָבען אויסגעהערט דעם בריעף, וואָס מאַטקע דיקטירט, און האָר בען זיך געקניפּט איינס דאָס צווייטע פאַר געלעכטער. די יונגען זיינען געזעסען מיט די פנים'ער איינגעקופיעט ארום טישעל און האָבען וויצען געמאַכט איבער מאַטקע'ס מאַמא. מאַטקע האָט דיקטירט דעם בריעף, אָבער הינטער'ן קאַפּ האָט ער גוט פּערנומען דאָס לאכען און חוזק מאכען אויס זיין מאַמען. ער האָט נאַנץ גוט געהערט, וואָס די יונגען זאָגען, נאָר ער האָט זיך איינגעהאַלטען און ווייטער דיקטירט די "לאָוויטשערין":

— און אז מענשען וועלען זעהן ווי די רויטע זאַטקע געהט שבת

אין שוהל אריין, וועלען זיי צוזעצט ווערען..."
 — "די רויטע זלאטקע?" דו הערסט ווי זי הייסט?— זי איז פון די
 ריכטיגע. — האָבען די יונגען געלאכט אין די פויסטען מיט אַ פערשטיק
 טען געלעכטער.

נאָר מאַטקע האָט שוין געקוקט אויף א טיש, ארום וועלכען עס איז
 ליידג געווען, און ווי ער האָט דיקטירט די ווערטער, "זאָלסט אָנגרייטען
 אַ שענהעם יום טוב פאר אונז", האָט ער געכאַפט דעם טיש ביי צוויי פיס,
 אַראָבענגליטשט אלעס וואָס איז געשטאַען אויף איהם און אריבער
 געוואָרפען דעם טיש איבער די יונגען'ס קעפּ.

— ווער האָט געלאַכט אויס די רויטע זלאַטקע?
 אין א מינוט ארום האָט ער שוין געהאַלטען אין דער האַנד יוסף'ל
 מאַלפּע א צו'הרג'עטען און א צובלוטינגטען, וואָס האָט געציטערט אין
 זיין האַנד, ווי א פיש.

— דאָס האָסטו געלאַכט אויס די רויטע זלאַטקע, יא ? — האָט
 ער דעם יונג געשלאָגען אין פנים, — בויג דיך אראָפּ אויף דער ערד, אָט
 אזוי, — האָט ער אונטערגעקאַפּיעט דעם יונג אין די קניען, ביז דער
 יונג האָט זיך אראָפּגעלאָזט אויף דער ערד. "דאָ", האָט ער אָנגעד
 וויזען אויף די שמוציגע פּאַדלאָגע "איז די רויטע זלאַטקע'ס פּוס. איז
 די רויטע זלאַטקעס... קוש די רויטע זלאַטקע'ס..." האָט ער געשלאָגען
 דעם יונג אין קאַפּ, ביז יוסף'ל מאַלפּע האָט אויסגעשטעקט די נאָז און
 די ליפען און אָנגעהויבען צו וואַלגערען זיין פנים אין די שמוציגע פּאַד
 לאָגע.

— אויס די רויטע זלאַטקע לאַכט מען נישט, און ווער עס לאַכט
 אויס איהר, קושט איהר אזוי די פיס!...
 און געבענדיג נאָך א טראַסק דעם יונג, איז ער צוריקגעגאַנגען
 און האָט ווייטער דיקטירט דעם בריעה צו דער מאַמען:
 —"און איך וועל דיר מיטברענגען א געבראַטענע גאַנז און לעבעד
 דיגע פיש, און זאָלסט אונז אָנגרייטען א יום טוב.... פאר מיר, מיט מיין
 כלה...."

.9

דער פאלקאזאניק קאמיסאר כוואסטאזן.

די מיידלעך, וועלכע האבען געהערט צו מאַטקע'ן, האָבען גע-
קרבצט אונטער דעם יאָך פון זיין שווערע האַנד, זייט ער האָט זיך
גע'שדכנ'ט צו חנה'לען. ער האָט זיי בעהאַנדעלט ווי טויטע סחורה,
וואָס געהערט אויסשליסליך צו איהם, און האָט ניט געפיהלט אַז ער
טהוט אַן עולה. קיין גוט וואָרט האָט ער זיי ניט געגעבען. ער האָט
פון זיי ארויסגעצויגען יעדען גראַשען, וואָס זיי האָבען פיו אַ נאַסט
געקראָגען, און געיאָגט זיי צו דער „אַרבייט“, ווי מען יאָגט שקלאַפּען...
די מיידלעך האָבען ניט געוואוסט וואָס ס'איז געוואָרען מיט איהם,
און זיי האָבען געבענקט נאָך אַן אויסלעזער, וואָס זאָל קומען און בע-
פרייען זיי פון מאַטקע'ן און זאָל זיי פון זיין רשות צונעהמען. זיי
האָבען שוין אפילו מקנא געווען שלמה'לע שלאַסען-העקער ר'ס כלות.
דאָך פיהרט ער זיי אַמאָל שבת אויפ'ן שפּאַציער אַרויס; דאָך רופט
ער צו אַ מויד און רעדט מיט איהר. מאַטקע אָבער, צייט ער האָט
אַנגעהויבען קלעהרען וועגען חתונה האָבען מיט חנה'לען האָט קיינעם
ניט געזעהן, נור זיך. קאַרג געוואָרען, געזאַמעלט אַ גראַשען צו אַ גראַ-
שען און ניט זיי קיין גוט וואָרט ניט. שרייט און בעפעהלט, ווי זיי
וואַלטען זיינע דיענסטען געווען.

נו, זיינען שוין די מיידלעך צוגעוועהנט געוואָרען צו אונטער-
וואַרפען זיך אונטער דער לוינע און געמיטה פון זייער הערשער, אָבער
מאַרי, די קונצענמאַכערין האָט זיך צו דעם ניט געקענט צוגעוועהנען,
איהר האָט אַם מעהרסטען געקרענקט מאַטקע'ס בעהאַנדלונג. זי האָט
זיך נאָר געהאַט פרייוויליג אונטערגעוואַרפען אונטער מאַטקע'ס הער-
שאַפט, ווייל זי האָט איהם ליעב געהאַט און פאַר-ליעב גענומען אלעס
פון איהם. נור צייט מאַטקע האָט זיך אַנגעהויבען שדכנ'ען צו חנד
לען, האָט זי איהם פיינד געקראָגען. עס האָט זי נעמאַכט אויפערזיכ-

טיג ווי משוגע. זי האָט געהאַט דעם געפיהל, אז מאַטקע וואָס זי אָב-גענאַרט. ער איז געגאַנגען מיט איהר אַ שטיק וועג צוזאַמען, יעצט לאָזט ער זי שטעהן אין מיטען און געהט אליין ווייטער. און געשוואַרען האָט זי ביי זיך אין האַרצען מאַטקע'ן ניט צו לאָזען ווייטער געהן... אַלעס צו טהאָן, און איהם מיטשלעפען אין דעם גרוב, אין וועלכען ער האָט זי אריינגעבראַכט.

דערווייל האָט ער זי יעדעס מאָל ערניעדריגט און דערצו נאָך אין די אויגען פון די אַנדערע מיידלעך. ער האָט זי געיאָגט אויף דער גאַס מיט די אַנדערע מיידלעך צוגלייך, און אָבגענומען דאָס געלד. און אַמאָל ווען זי איז געזעסען מיט יוספ'ל מאַלפע אין קאַפּע-הויז, האָט מען עס איהם דערצעהלט, האָט ער זי פאַר אַלעמען אין די אויגען געפאַטשט. די מיידלעך, קרעכצענדיג אונטער מאַטקע'ס יאָך, האָבען זיך כאַטש געטרייסט מיט דעם, וואָס מאַטקע בעהאַנדעלט זי הישפּאַ-נערין אויף ניט בעסער, און זיי האָבען פון איהר געלעכטער געמאַכט: — ער איז אַ קלוגער, קאַנאַריק, וואָס טויג איהם אַ „יאַטישע“, אז ער קען קריגען אַ בעל-הבתיש קינד פון אַ מאַמעס אַ היים, — האָבען די מיידלעך געזאָגט, איבערווינקענדיג זיך אויף די הישפּאַ-נערין.

און די הישפּאַנערין האָט אַלעס אַראָבעשלונגען און געשוויגען. זי האָט אויסגעהאַלטען די קלעפּ וואָס מאַטקע האָט איהר געגעבען, און זי האָט זיך ניט-וויסענדיג געמאַכט. נור זי האָט זיך זעהר גע-פּוצט און געוואָלט געסט געפעלען. זי האָט זיך געקויפט הישפּאַנישע קעמעלעך און גאָר ניי-מאָדנע פּערקעמט די האָאר, מיט דריי געקריי-זעלטע לאַקעז אויף'ן ניעדעריגען שטערען, וועלכע האָבען איהר דער-גרייכט ביז צו די אויגען, און אַ דרייביגעל צאָפּ, אַלט-מאָדיש מיט אַ גרויסע שפּאַנישע קאַם. שטענדיג איז איהר דער שטאַניק ניט צוגעגאַנגען און מען האָט אַרויסגעזעהן איהר נאַקעטען רוקען. די הישפּאַנערין האָט געקראָגען אַ שם אויף דער אַלטער שטאַדט, און וועלפיל'ס הייזעל האָט פּלוצים בעקומען גאַנץ פיינע, אַנגעזעהענע געסט. צו וועלכע דער רויטער וועלפיל איז גאָר ניט צוגעוועהנט געווען. גאָר מאַטקע האָט דאָס אַלעס ניט געזעהן. מאַטקע איז געווען פּערנר-מען מיט חנה'לען, און בעהאַנדעלט די הישפּאַנערין ווי איינע פון זיינע „כלות“.

נור פלוצים איז די הישפאנערין אויפגעהויבען געוואָרען צו אַזא
 גדולה, אויף וועלכער מ'האָט געמוזט אויפמערקזאָם ווערען, און ער האָט
 אָנגעהויבען צו ווערען אייפערזיכטיג. צו דער הישפאנערין אין היי-
 זעל אריין האָט אָנגעהויבען צו קומען ניט קיין אנדערער ווי דער קאָ-
 מיסאַר פון ניינטען צירקעל, דער אַליין-הערשער איבער דער אַלטער
 שטאָדט וואַרשוי, דער גרויזאַמער וואַסיל ניקאָלאַיעוויטש כוואַסטאָוו.
 דער קאמיסאַר כוואַסטאָוו האָט געהאַט זיין אייגענטהום דאָס
 גאַנצע פערטעל פון די אַלטע שטאָדט וואַרשוי. אַלע געשעפטען האָבען
 געהערט צו איהם — אַלע וויין-קראַמערן, שניט-לאָדענס און טראַקטירערן,
 די עפענטליכע הייזער און די קאַפּע שאַנטאַנען. אַז ער איז אין דער
 פרייה אַרויס שפאַצירערען איבער זיין צירקעל, האָבען די קרעמער און
 די בעליהבתים פון די הייזער געציטערט פאַר שרעק: „וואו וועט
 ער אַריינפאַלען? אויף וועמען וועט ער וואַרפען זיין אויג?" ער
 איז געווען אָנגעהאַנגן אין יום-טוב'דיגען פאַראַד, מיט גלאַנצענדיגע
 שטיוועל, וועלכע האָבען געסוויסטשעט צעהן איילען פאַר איהם; די
 קנעפּ האָבען געבליסטשעט אויף זיין מאַנטעל. זיין קאַרק איז געווען
 דיק און רויט, זיין געזיכט — רויה. די באַרד פערשפרייט אין צוויי
 שפיצען איבער זיין ברוסט, פון וועלכער עס האָט אַראַבנגעלאַנצט אַ
 לאַנגע שערענגע מיט אַרדענס. ער איז געגאַנגען געלאַסען, רוהיג און
 בער די גאַסען פון זיין קעניגרייך און אומגעקוקט זיך מיט זיינע פינג-
 קעלדיגע אויגען פון אַלע זייטען אויב אַלע סטראַזשניקעס גיבען איהם
 אַב „טשעסט", צו אַלע בעליהבתים ניינען זיך פאַר איהם און נעהמען
 אַראַב דאָס היטעל. און קוים געהט איינער דורך, וואָס נייגט זיך ניט
 פאַר איהם, נעהמט ניט אַראַב דאָס היטעל מיט אַ נייג, קומט ער איהם
 פאַר פערדעכטיג און ער גיט אַ וואונק צו די צוויי סטראַזשניקעס וואָס
 געהן איהם נאָך פון הינטען, דעם „כונטאָוניק" אַבצוישטעלען און פריי-
 גען איהם אויף אַ פאַס. נור זעהר זעלטען טרעפט זיך אַזאַ סקאַנדאַל,
 אַז עס זאָל ווער דורכגעהן און דערזעהן דעם „פאַלקאָוויניק" (ווי ער
 האָט לייעב געהאַט זיך צו טיטולירען) און ניט אַראַבכאַפּען דאָס היטעל
 פאַר איהם. אַלע זיינען געטרייע אונטערטהאַנען, אַלע דייענען געטריי
 דעם קייסער און דעם „פאַלקאָוויניק קאמיסאַר". געהט ער דורך פאַר
 אַ דעליקאַטעסען געשעפט, וואו עס שטעהען אין פענסטער אַרויסגע-
 שטעלט דער פרישער קאַוויאַר, די גערויכערטע פיש, די שעהנע פרוכט

טען — שמעקט עס איהם אָן. געהט ער אַרײַן אין נעשעפט, און אַלע דער סוּחַר, זײַן ווײַב מיט זײַן שעהנע טאַכטער קומען אַרויס צו בע-דיענען דעם „פּאַלקאַווניק“. און ער לאָזט זיך ווײַזען פון פּרישען קאַ-ווײַאר, פון די פּיש און די פּרוכטען און בעפעלט עס איהם אהיים צושיקען. דער סוּחַר, מיט זײַן ווײַב מיט זײַן שעהנע טאַכטער שטעהען פאַר איהם מיט אונטערטהעניגקײַט, בויגען זיך פאַר איהם, און מיט דעם אַננסטיגען שמײַבעלע אויף די ליפען ערפילען זיי דעם וואונש פון „פּאַלקאַווניק“. און באַלד טראָגט אַ גאַראַדאָוואַי איהם שוין נאָך פון פּרישען קאַווײַאר, פון די גערויכערטע פּיש און פון די שעהנע פּרוכטען. דערזעהט ער אין אַ שוײַפענסטער שעהנע פּוטערװאַרג אַרויס-געשטעלט, שמעקט עס איהם אָן און באַלד טראָגט אַ צווייטער גאַראַד-דאָוואַי אַן אַנדער פעקעל נאָכ'ן „פּאַלקאַווניק-קאַמיסאַר“.

אַזוי שפּאַציערט יעדען פּריהמאַרגען דער זעלבסט-הערשער איבער זײַן קעניגרייך. און ביז דער „פּאַלקאַווניק“ קומט אָן צו זײַן היים, זײַנען די הענד פון גאַראַדאָוואַיעס שוין בעלעגט מיט פעקלעך פון אַלעס שעהנסטען און בעסטען, וואָס ער האָט נור געזעהן אויף זײַן וועג.

מיט די הייזלאַך וואָס ער האָט געהאַט אין זײַן צירקעל. האָט ער געפונען ניעדריגער פון זײַן כבוד צו בעשעפטיגען זיך. די „הייזלאַך“ האָט ער איבערגעלאָזט פאַר די קלענערע משינאַווניקעס, וואָס זײַנען געשטאַנען אונטער זײַן רשות — פאַר די גאַראַדאָוואַיעס און פּרי-סטאַוס. ער האָט זיך נאָר אָבגעגעבען מיט דעם קאַפּע-שאַנטאַן „אַקוואַריאום“ און מיט אַנדערע אַריסטאָקראַטישע פּרעהליכע הייזער, וואָס האָבען זיך געפונען אין זײַן קעניגרייך. נאָר דאָך האָט יעדער פּריסטאַוו און גאַראַדאָוואַי געהאַלטען פאַר זײַן פּפליכט דעם „פּאַל-קאַווניק“ מיטצוטהײלען פון יעדער אויסערגעווענהליכער נקבה, וועל-כע האָט אַמאָל, דורך אַ צופאַל, זיך בעווײזען אין די „הייזלעך“. דענסטמאָל איז דער „פּאַלקאַווניק“ אַלײַן אַראָבגעקומען אין „הייזעל“ אַרײַן, בעקוקען די אויסערגעווענהליכע סחורה און זעהן אַויב זי איז ווערט אַז ער זאָל זיך מיט איהר אָבגעבען.

און יעדעס מאָל ווען דער קאַמיסאַר האָט זיך בעווײזען אין אַזאַ „הייזעל“, איז עס געווען אַן אונגעווענהליכער פאַל. דער בעל-הבית פון „הייזעל“ האָט דערמיט שטאַלצירט און געריהמט זיך מיט דעם שם

פון זיינע סחורות, און די מיידלאך פון די „הייזלאך“ האָבען זיך גע-
פיהלט געהערט און געהאלטען זיך פאר עפעס בעסער פון די חבר'טעס
פון די אַנדערע „הייזלאך“.

דאָס זעלבע גליק האָט אויך געטראַפען די הישפּאַנעריין. און
קוים האָט דער „פּאַלקאָוויק“ דערזעהן די קונצענמאַכעריין, האָט ער
זיך אזוי איינגעליעבט אין איהר, אז ער האָט זי יעדע נאַנט בעזוכט.
ער איז געקומען צו איהר, דוקא אין דעם בלינדען וועלפיל'ס „הייזעל“.
און דוקא אין אָבענד, ווען די מיידלעך זיינען ארויס אין גאַס. דאָרט
אהין, צו וועלפילין אין „הייזעל“ האָט דער „פּאַלקאָוויק“ געהייסען
אריינשיקען פון די געשעפטען וויין, גערויכערטעס עסענווארג און
פּרוכטען. די אָרימע קינדער פון דער גאַנצער שכנ'שאַפט האָבען
אָנגעהויבען בעסער אויסצוזעהן פון די עסענוואַרגס וואָס זיי האָבען
געקראָגען צוטהיילט פון די מיידלעך, און אַלע שבנים האָבען גענאָסען
דערפון. אין אָבענד פלעגט ער אַהין קומען און איינשליסען זיך מיט
דער הישפּאַנעריין ביי איהר אין צימער'ל, אָנ'שכור'ען זיך און מאַכען
אָרניעס. ער פלעגט אַלעס צוהאַקען, וואָס האָט זיך געפונען אין שטי-
בעל, און כאַטש דער רויטער וועלפיל האָט פון „פּאַלקאָוויק'ס“ קומען
אין „הייזעל“ נור היזקות און שאָדען געהאַט, דאָך איז ער זעהר שטאַלץ
געווען דאָרויף, געפיהלט זיך געהערט, און די איינוואָהנער פון געסעל
האָבען שוין אָנגעהויבען צו קומען צום רויטען וועלפיל בעטען ביי איהם
טובות, „אַ גוט וואָרט“ ביים קאַמיסאַר, ביי וועלכען דער רויטער וועל-
פיל איז פּלוצים געוואָרען אַ גאַנצער „מאַכער“...

צושרשט איז מאַטקע'ן די מעשה מיט'ן קאַמיסאַר אויף אזוי פיעל
אָנגעגאַנגען אויף וויפיעל דער קאַמיסאַר האָט איהם קאַליע געמאַכט
די פּרנסה, וואָס ער האָט געצויגען פון דער הישפּאַנעריין. די הישפּאַ-
נעריין איז גאַנצע נעכט געווען פּערנומען מיט'ן „פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר“
און מאַטקע האָט פון איהר וועניג-וואָס געהאַט. אָבער שפּעטער האָט
עס איהם שוין אָנגעהויבען צו פּערדריסען. און איינמאָל, ווען דער
„פּאַלקאָוויק“ איז געווען איינגעשלאָסען מיט דער הישפּאַנעריין
אין איהר צימער'ל, און דורך דער פּערמאַכטער טהיר האָט זיך פּער-
נומען דער קלאַנג פון גלעזער, פון דעם וויין וואָס זיי האָנען געטרונק
קען דאָרט. איז מאַטקע געוואָרען אייפּערזיכטיג. ער האָט זיך אָנגעהוי-
בען צו פּערבענקען נאָך דער הישפּאַנעריין. ער האָט זיך אָנגעהויבען

צו דערמאָהנען די נעכט אין די וועלדער, ווי זי האָט זיך אַרויסגע'ננב'ט צו איהם פון דער בויד, און פאַר די אויגען איז איהם שטעהן געבליבן בען דאָס בילד פון יענער נאַכט אין וואַלד, ווי ביידע, ער און די קונד צענמאַכערין שלעפען קאַנאַריק'ען אַ נאַסען און אַ שווייגעוויגען אין טייכעל אַרײַן...

מאָטקע האָט ניט געוואָלט זיך דערמאָהנען אן דער סצענע. ער האָט זיך געפיהלט פריקער יעדעס מאָל ווען ער האָט געקלערט דערפון. כאָטש ער האָט ניט פערשטאנען און ניט געפיהלט די שולד און די שרעקליכקייט פון דער טהאַט. עס איז ביי איהם געווען אן אונאַנגענעמע עראינערונג פון אַ חוב, וואָס ער האָט געמוזט טהאָן. נור יעדעס מאָהל, ווען ער האָט געקלערט דערפון, איז איהם די קונצענמאַכערין פאַרגעקומען אזא נאָהענטע, ווי ער וואָלט מיט איהר אין יענער נאַכט חתונה געהאַט און זי איז געוואָרען זיין ווייב אַיף שטענדיג, אָדער ווי ער וואָלט מיט איהר צוזאַמען דאָן געבוירען געוואָרען און זי איז זיין שוועסטער; און ער האָט זיך געפיהלט מיט איהר אזוי פערבונדען, אז ער האָט געפיהלט, אז וואָס עס זאָל ניט געשעהן, אָבער מיט איהר מוז ער שטענדיג זיין. נור צייט הנה'לע איז איהם געפעלען און ער האָט זיך אין קאָפּ אריינגענומען, אז ער מוז חתונה האָבען מיט חנה'לען, איז איהם די קונצענמאַכערין געוואָרען גלייכגילטיג. אָבער קוים איז איהם הנה'לע פערשוואונדען פון אונטער דער האַנד און ער האָט געכאַפט פון איהר מוטער דעם פסק, האָט ער זיך געוואָלט ארויסשלאַגען פון קאָפּ די גאַנצע געשיכטע מיט חתונה האָבען און זיך דערמאָנט אָן די הישפאנערין. נאָך מעהר האָט איהם צו דעם אייפגערייצט דער „פאַלקאָוויניקקאַמיסאַר“. זיינע אָפטע בעזוכען, די גאַנצע נעכט וואָס ער האָט פערבראַכט איינגעשלאַסען מיט דער הישפאנערין און די מתנות, וואָס זי האָט געקראגען פון איהם, האָט איהם אזוי אייפערזיכטיג געמאַכט אויף דער ערשטער געליעבטער זיינער, אז ער האָט זיך מיט אַמאָל דעם גאַנצען חתן-ווערען פון קאָפּ ארויסגעשלאַגען און אָנגעהויבען זיך וויעדער צו דערנעהענטערען צו דער קונצענמאַכערין.

שווער איז עס איהם אויף ניט אָנגעקומען. ביי די ערשטע ווערערטער זיינע, ביי זיין פערלעגען שמייכעלע און ביי דעם אָנגעהמען זי ביי דער האַנד, האָט זי איהם אלעס מוחל געווען. זי האָט ווידער געהערט

צו איהם מיט לייב און לעבען. זי האָט זיך געפיהלמ, אז מאַטקע איז איהר בעשערטער, איהר מאַן, איהר ברודער און איהר הערשער, וואָס קען טהאָן מיט איהר אלעס וואָס ער וויל און פיהרען זיך ווי אזוי עס געפעלט איהם.

נור יעצט איז געשטאנען דער „פאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר“ אין וועג און זיי האָבען ביידע געקלערט ווי אזוי פון איהם פטור צו ווערען.

.10

מאָטקע בענקט.

ביי דעם רויטען וועלפעל אין „הייזעל“, אין דעם קליינעם שטיבעל ביי דער קונצענמאכערין, איז היינט געווען אַ באל. דאָס האָט זיך מאָטקע אַ באל געמאכט פאר זיך און פאר זיינע כלות, די טיידלאך. פרוכטען, וויין און עליקאטעסען זיינען געווען פיעל, כיד המלך. דאָס האָט דער פאָלקאָוויניק־קאָמיסאר צוגעשטעלט, אריינגעשיקט יעדען טאָג פון די געשעפטען וואָס ער האָט אונטער זיין קעניגרייך. און די זאפאָסען זיינען געווען אזוי פיעל, אז צייט דער פאָלקאָוויניק האָט אָנגעהויבען פערקעהרען צו די הישפאָנערין האָבען די פאפיראָסען־מאכע־רינ'ס קינדערלאך, וואָס האָבען געוואוינט אין שכנות, נאָר אַנדערש, גע־זינטער און פרישער אויסגעזעהן. די גאַנצע שכנה־שאפט האָט געלעבט פון די עסענווארג און מאָטקע האָט זיך יעדען טאָג געקענט מאכען אַ באל. נור היינט איז געווען אַ גרויסער באל. היינט איז חנה'לע צו־ריקגעקומען אהיים צו דער מאמע אין קאפעהויז אריין, און מאָטקע האָט געוואָלט איהר מיט דער מאמע ווייזען, אז ער האָט זיי אין דר'ערד; אַז ער איז געווען אַ יאָלד וואָס ער איז זיך געגאַנגען שדכנ'ען צו אַ נאָריש מיידעל, און זי האָט געוואגט קאַנאַריק'ען אַבצושלאָגען. ער האָט געוואָלט ווייזען, אז קאַנאַריק בעדאַרף קיינעם ניט, אז קאַנאַ־ריק האָט פאר קיינעם קיין מורא ניט, אפילו פאר'ן קאָמיסאר־פאָלקאָו־ניק. ער טרינקט אויס זיין וויין, וואָס ער שיקט אריין פאר זיך, ער וועט איהם אוועקנעהמען די הישפאָנערין און זי ערגעץ־וואו אוועקפיה־רען. און מיט איהם וועט זי געהן. פאר איהם וועט זי אפילו אוועק־ווארפען אַ פאָלקאָוויניק־קאָמיסאר.

מאָטקע, האַלב־אויסגעטהאָן, איז געלעגען אויסגעשפרייט ווי אַ קעניג איבער'ן בעט, פאר איהם אויפ'ן טיש זיינען געשטאַנען אויסנע־שטעלט די וויינען, ליקערען, קאַניאַקס, און ביי איהם צו רעכטען איז

געזעסען די הישפאנערין. זי איז געווען אָנגעטהאָן אין דעם שענק-
 סטען זיידענעם קלייד, מיט די שפיצען בעפוצט, אין ווייטען טיעפען
 דעקאָלטע, מיט די נאָקעטע הענד און מיט די נאָקעטע ברוסט, און
 געטראָגען די גרויסע רויטע רובינען־אוייערינגלאַך מיט בריליאַנט-
 טען בעזעצט, וואָס דער פּאָלקאָוויניק האָט איהר געשאַנקען, ווי אַלע
 שאַנסאַנעטקעס געהען אָנגעטהאָן. און מאָטקע האָט איהר אליין אָנגע-
 טהאָן דאָס גאָלדענע הינגעל מיט בריליאַנטען, וואָס ער האָט געקויפט
 פאר חנה'לען. שכור'לעך איז מאָטקע געווען פון טהייערען וויין און
 ליקער, האָט ער אוועקגעיאָגט פון זיך אַלע מיידלאַך, וואָס ער האָט
 זיי פריהער אריינגערופען צו ווייזען זיי אז די הישפאנערין איז וויעדער
 די קעניגין, אז זיי זאָלען צוזעצט ווערען פון קנאה (אזוי האָט די היש-
 פאנערין געוואָלט), דערנאָך האָט ער זיי ארויסגעטריבען און איז גע-
 בליעבען מיט איהר אליין. זי האָט שוין געטאַנצט פאר איהם, זי
 האָט זיך שוין אויסגעטהאָן נאָקעט פאר איהם, און זי האָט אַלעס גע-
 מוזט מאַכען פאר איהם, ווי זי טהוט פאר'ן פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר...
 זי האָט זיך אויסגעטהאָן נאָקעט, נאָר אין די שוואַרצע שטרימף און
 רויטע רובינען אין די אויערען מיט די הישפאנישע קאַמען אין די האָאר
 — האָט זי איהר נאָקעט לייב געבראַכען פאר איהם און געוויזען יעדע
 גליעד בעזונדער... מאָטקע איז געלעגען ווי א קעניג און געיופט דעם
 ליקער און בעטראַכט זיין אייגענטהום. זי האָט איהם געמוזט רופען
 פּאָלקאָוויניק, ער האָט זיך איינגעדערט, אז ער איז דער פּאָלקאָוויניק-
 קאָמיסאַר, און אַלעס וואָס מאַרזי די הישפאנערין האָט געטהאָן פאר'ן
 פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר, האָט זי געמוזט טהאָן אויך פאר איהם.

— ווער בין איך? — האָט מאָטקע געפרעגט.

— פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר פון 9טען צירקעל אין „גאראד“

ווארשא.

— און ווי אזוי גיט מען אָב טשעסט (עהרע) א פּאָלקאָוויניק־קאָ-

מיסאַר? — האָט מאָטקע נאָכגעמאַכט דעם קאָמיסאַר.

— אָט אזוי, — האָט זיך די הישפאנערין אוועקגעשטעלט א נאָ-

קעטע פאר איהם מיט דער האַנד הינטער דעם שטערן.

איהר שטאַלצער שוואַרץ־חנ'עוודיגער קערפער, אין זי שוואַרצע

זיידענע שטרימף מיט די רויטע רובינען אין די אויערען, שטעהענדיג

ווי א זעלנער פאר איהם האָט איהם גערייצט און דערמאָהנענדיג זיך,

אז אזוי טהוט זי אויך פאר'ן פאלקאווניק, איז מאַטקע אייפערזיכטיג
געוואָרען און מיט כעס שוין אויסגעשריען:

— און ווי טיטולירט מען א פאלקאווניק־קאָמיסאר?

— יענע פרעוואַסכאָדיטעלכטווא פאלקאווניק־קאָמיסאר וואַסיל

ניקאָלאַיעוויטש כוואַכטאָוו!

— מאַטקע קאָנאָריק! — האָט מאַטקע געגעבען א שריי אים.

— מאַטקע! — האָט דאָס כיידעל אויסגעשריען מיט שדעק, דער-

הערענדיג זיין נאָכגען נאָמען און דעם נאָמען פון טויטען. עס האָט

איהר פאר די אויגען געגעבען א שוין יענע נאָכט, און עס איז איהר

געווען ווי ווען א ווייבעל דערמאָהנט זיך די נאָכט פון התונה.

— און דו האָכט ליַעב א קאָמיסאר א גוי! א נאָלערע! א

כוואַכטאָוו א טשאָרט. אין אזוי מאַכטו פאר איהם יעדען טאָג...

געה! — האָט ער איהר געגעבען א שטופ אָב פון זיך מיט פּעראַכטונג.

— מאַטקע לעבען, איך האָב איהם דען ליַעב? עס עכעלט דאָך

מיך. וואָס זאָל איך טהאָן? ער האָט זיך צוגעטשעפעט צו מיר און

קריכט צו מיר. נעהם מיך ארויס פון דאָנען. פיהר מיך אוועק, זאָל

ער מיך ניט געפינען.

— דיך אוועקפיהרען? אזוי לאַנג קרענקט ער. מאַטקע אַנטלויפט

ניט, פאר מאַטקע'ן אַנטלויפט מען. איך וועל שוין מאַכען אזוי, אז

ער וועט מעהר ניט קומען, דיין פאלקאווניק־קאָמיסאר.

— ווי מיט קאָנאָריק'ען, הע? קאָנאָריק איז אויך געווען א פאל-

קאָווניק־קאָמיסאר, — לאַכט די הישפאָנעדין.

— מאַטקע איז בלייב געוואָרען און פּערהאלטען איהר מיט'ן

האַנד דאָס כויל.

— קאָנאָריק'ען לאָז אָב, שווייג! ער האָט דאָס זייניגע געקראָגען.

ער איז טויט, און פון קיין כוויטען זאָלסטו ניט לאַכען, דו הערסט,

וואָרים איך וועל זיך אָננעהמען פאר איהם. איך הייס נאָך איהם....

קאָנאָריק.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט און ניט פּערשטאַנען. מאַט-

קע איז מיט אַמאָל ערנסט געוואָרען און זיך פּערטראַכט.

— וואָס איז דיר, מאַטקע לעבען? — האָט זי זיך צוגעפיעשט

שעט צו איהם מיט ליַעבען.

— האָרף מיך אויס, מאַרי. דו ווייסט, אז דאָרט אין טייכעל

ליעגט קאנאריק. מיר האָבען איהם אַרײַנגעװאָרפֿען און מיר זײַנען אױעקגעגאַנגען. ער האָט געװאָלט אױעקגען מיט דיר, בין אײַך מיט דיר אױעקגעגאַנגען. ער האָט געהײסען קאַנאַריק; אײַך הײט קאַנאַריק. דאָ אױף דער ברוסט טראָג אײַך זײַן פּאַס. און אײַך בין ער. אײַך האָב קײן מאַמע נײַט, קײן טאַטען נײַט, נור אײַך בין קאַנאַריק. פּונקט אזױ ווי ער. קאַנאַריק איז מיט דיר אױעקגעגאַנגען און האַלט זײַך מיט דיר. מיר מוזען זײַך האַלטען אײַנאײַנעם, צוזאַמען אַט אזױ — קלאַפּט ער מיט בײַדע הענד צו — פּונקט אזױ ווי מיר װאָלטען דענסטמאַל חתונה געהאַט. װאָס עס זאָל נײַט זײַן.... אז נײַט, איז נײַט גוט. אז אײַך װעל אױפּהערען צו זײַן קאַנאַריק, האָב אײַך מורא װעט ער צוריק־קומען, אױפּהױבען זײַך פּון טײַכעל און צוריקקומען אהער. פּון מיר נקמה געהמען, און דײַך צוגעהמען אױף. דורך דעם האַלט דײַך, מאַרי, װאָס עס זאָל נײַט זײַן צװישען אונז, האַלט דײַך. אײַך בין קאַנאַריק און דו אַ דראַטע־געהערין. טױזענדער זאָל מען מיר געבען, װעל אײַך דײַך נײַט פּערקױפּען; מען האָט מיר שױן געװאָלט געבען אַ סך געלד פאַר דיר.... דײַך נײַט פּערקױפּען — נײַט פּערקױפּען. מיט דיר חתונה געהאַט אױף שטענדיג.

און זײַ האָבען זײַך בײַדע צוגערוקט אײַנס צום צװײטען, געקוקט זײַך אײַן די אױגען ארײַן. אײַן זײַער בליק איז געלעגען די טרעק פאַר'ן טױט, װאָס זײַ האָבען בײַדע דורכגעלעבט, דער סוד פּון די זינד װאָס זײַ זײַנען בײַדע בעגאַנגען, און עס איז געװען ווי די זינד װאָלט זײַ פּערבונדען אײַנאײַנעם. קײן װאָרט האָבען זײַ נײַט גערעדט, נור לאַנג און טײַעף זײַך געקוקט אײַן די אױגען ארײַן און נאַכאַמאָל אײַבערגעלעבט דאָס װאָס זײַ האָבען אַמאָל, אײַן װאָלד, װען קאַנאַריק איז געלעגען אײַן טײַכעל, אײַבערגעלעבט, און ער האָט געהערט זײַן נאָמען רופּען....

— מאַטקע לעבען, פּיהר מײַך אױעק פּון דאַנען, געדענק אײַן גאָט, אײַך װײַל אײַהם נײַט אָנקוקען, דעם פּאָלקאַװניק־קאַמיסאַר.
— נאָר אײַנער, אײַך װעל שױן מאַכען אזױ, אז ער װעט שױן אױעקגען. אײַכ'ל מײַך ארײַנ'גנב'ענען װען ער איז דאָ, פּערשטעלט דאָס פּנים, צוגעהמען אײַהם דעם רעװאָלווער, און ארויסאַגען אײַהם אױף דער גאַס אײַן די גאַטקעס. װעסט שױן זעהען װאָס אײַנ'ל מאַכען.
— װי דעם פּאָלאַק דענסטמאַל, געדענקסט, װען דו ביזט נאָך געװען אזא קלײַנער יאַט, — האָט די קונצע־מאַכערין געלאַכט.

און ער האָט זי אויף זיינע קניען גענומען און זיי האָבען אָנגעהיר
בען געלעכטער צו מאכען פון דעם „פּאַלקאָוויק־קאָמיסאַר“, און פון
דער גאָס מיט מענשען וואָס האָבען אזוי מורא פאר איהם. און האָבען
אויסגעאַרבייט פלענער ווי אזוי דעם פּאַלקאָוויק־קאָמיסאַר שפּיצלעך
אַבצוטהאָן און דערנאָך צו אַנטלויפען.

— קום, מאַטקע לעבען, לאָמיר גאָר אוועק פון וואַרשא. ברענען
זאָל זי. מיר וועלען צוריק ווערען קונצען־מאַכער ווי געווען... עס
בענקט זיך נאָך די שטריק... געדענקסט ווי אַלע פּריצים זיינען מיר
נאָכגעפּאָהרען אין די שטעדטלעך און די מערק ארום, ווען איך בין אויף
דער שנור געגאַנגען, א קונצענמאַכערין געווען? וואָס האָסטו געמאַכט
פון מיר, מאַטקע?! — האָט דאָס מיידעל אָנגעהויבען צו וויינען.

— שווייג, נאָר, איכ'ל דיך אריינגעבען אין א קאַכאַ־עט, אין א
גרויסען צירק, אָדער דאָ ערגעץ־וואו, דו וועסט ארבייטען פאר רייכע
מענשען. וועסט א סך געלד פארדינען; איכ'ל דיך אַנטהאַן, וועסט
זעהן, מאַרי.

— מאַטקע האַרציגער, מאַטקע געטרייער... —

גאָר פּלוצים האָט זיך געהערט א שטימע פון א מיידעל אין קאָרי־
דאָר רופען: „היים'ל, משה־לעבען, קומט'ס אראָב עסען, מ'דאַרף דאָך
באַלד אין חדר געהען.“ מאַטקע איז בלייב געוואָרען. ער האָט זי
דערקענט. עס איז געווען הנה'לעס שטימע. (מען האָט שוין געהאַט
הנה'לען צוריקגעבראַכט. קאַנאַריק האָט זיך בערוהיגט, האָט עס גע־
הויסען און ארויסגעשלאָגען זיך דעם „חתן“ פון קאַפּ ארויס). מאַטקע
האָט זי נאָך ניט געהאַט געזעהען, נאָר צום ערשטען מאל האָט ער דער־
הערט איהר שטימע, און די שטימע האָט אין איהם ערוועקט א קוואַל
פון געפיהלען און עראינערונגען. דעם יונג האָט מיט אַמאָל אָנגע־
הויבען באַנג צו טהאַן פאר עפעס. ער האָט זיך געפיהלט שמוציג, און
עס איז איהם אן עקעל אָנגעגאַנגען פאר'ן וויין מיט דעם קאַניאַק, מיט
די נאַקעטע הישפּאַנערין, פאר זיך, און פאר זיין גאַנצעס לעבען... נור
ער האָט געלאַכט, און געאַרבייט מיט זיך ניט צו קלערען דערפון. ער
האָט אויסגעטרונקען א גלעזעל קאַניאַק און געקוישט די הישפּאַנערין
אויף די בריסטען. נאָר עס האָט איהם שוין געעקעלט דאָס לייב וואָס
יעדע נאַכט ריהרט עס אָן אַן אַנדערער... ער האָט מיט אַ מאל דער־
זעהען דעם דיקען פּאַלקאָוויק־קאָמיסאַר א נאַקעטען, מיט א געשוואַלע־

נעם לייב, וואָס וואָלגערט זיך דאָ אויף דער זאָפע ארום מיט די היש-פאנערין. און מאַטקע האָט שוין מעהר ניט געקענט זיצען אויף דער זאָפע... ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערמאָהנט אָן חנה'לעס שווארצען קאָפּ האָאר און די ריינקייט וואָס ליגעט אויף איהר, און ער האָט גע-בענקט נאָך דעם שווארצען קאָפּ איהרען...

ער האָט שוין מעהר ניט געקענט זיין אין שטיבעל. ער האָט זיך אָנגעטהאָן און איז אראַבגעגאַנגען. אין קאפּע-הויז האָט ער זיך גע-שעהמט אריינצוקומען. ער האָט זיך געשעהמט צו קוקען חנה'לען אין די אויגען אריין. ער האָט נור אריינגעוואָרפען א בליק דורך דער שפּאַ-רע פון אַ פענסטערל פון דער קיך און דערזעהען חנה'לען. זי איז געשטאַנען און האָט דערמאָנט איהרע ברידערלאך עסען, און האָט עפעס גערעדט צו זיי. ער האָט געזעהן איהר שווארצען קאָפּ האָאר, ווי זי פערקעמט זיך אין א שרינט ביים שייטעל. ער האָט געזעהן איהרע הענד, ווי זי רוקט צו דעם טעלער איהר ברודער'ל, און זי רעדט עפעס צו איהם מיט א חנ'עוודיג שמיכלעלע. מעהר האָט ער ניט געקענט זעהן און ניט געוואָלט. דאָס הארץ האָט איהם פערקלעמט — איז ער אוועק. לאנג איז ער געגאַנגען איבער די גאַסען, ביז ער איז אָנגע-קומען צו דער אייזערנער בריק צו, האָט ער זיך ארונטערגעלאָזט און אוועקגעזעצט זיך אויף די שטיינער ביי דער וויכסעל און געקוקט אין וואסער אריין. לאנג האָט ער געשוויגען, דערנאָך האָט איהם א כעס ארומגענומען. ער איז ביז געוואָרען אויף וועמען, און מיט אַמאָל האָט זיך איהם געדאַכט אז ער איז ביז אויף קאַנאַריק'ען וואָס ליגעט א טויטער דאָרט אין טייך אין וואלד. ער האָט גענומען שטיינער און אריינגעוואָרפען אין וואסער אריין, ווי ער וואָלט געוואָרפען שטיינער אויף קאַנאַריק'ען: „אלעס איז ער שולדיג, וואָס איך האָב איהם גע'הרג'עט! אלעס ער!“

ער האָט פּלוצים אָנגעהויבען צו שמיכלען. ער האָט געזעהען ווי חנה'לע גרייט צום טיש שבת פארנאַכט. ער, מאַטקע, איהר מאַן, איז נאָר וואָס אהיים געקומען פון וועג — א פוהרמאַן איז ער — און ער ברענגט פּאַסאַזשירען שפעט אין פרייטאג אין שטאָרט אריין, איז ער אריינגעקראַכען מיט די שמוציגע שטיוועל אין שטוב אריין, און דאָס שטיבעל איז שוין צוגעראַמט, אויסגעקעהרט, אויסגעשיט מיט זאַמד אויף שבת, און חנה'לע בייזערט זיך אויף איהם, פארוואָס ער שמוצט

איין די פּאָדלאַגע. נאָר די מאַמע וואָס וואָהנט מיט זיי אינאיינעם קומט ארויס, דערלאנגט איהם א בעקען מיט הייס וואסער אָבצואוואַ-שען זיך.... ער האָט דערפיהלט דעם טעם פון פיש, וואָס קאָכען זיך אין דער קיך; דעם ריח פון חלה וואָס שמעקט אין שטיבעל, און זיך געזעהען דעם בעל-הבית... ער, מאַטקע, געהט מיט א סידור אין שוהל אריין דאוונען.... ער שמיכעלט אויף זיך אליין....

און וויעדער האָט איהם די פאסטיע געכאַפּט. ווער לאָזט ניט, ווער שטעהט און לאָזט ניט? פאַרוואָס האָט מען דאָס געמאַכט אויס איהם וואָס ער איז? און ווער האָט עס געמאַכט? אלע האָבען עס געמאַכט: אלע מענשען האָבען געוואָלט אז מאַטקע זאָל זיין א גנב; מאַטקע זאָל קאַנאַריק'ען הרג'ענען און מאַטקע זאָל זיך ארומשלעפען מיט נקבות אויף דאָס גאַנצע לעבען און ניט טאַרען האָבען קיין ווייב פאַר זיך, ניט קיין מאַמע פאַר זיך, נור א „הייזעל“ פאַר א היים און א „נקבה“, צו וועלכער עס קומט יעדע נאַכט א פּאַלקאָוויניק-קאָמיסאַר, פאַר א כלה. ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אן עולה, וואָס די גאַנצע וועלט, אלע, די זונן, דער הימעל, די ערד און די מענשען זיינען בעגאַנגען געגען איהם, וואָס זיי האָבען איהם גענויט צו זיין דאָס וואָס ער איז.... אַלעמען האָט ער בעשולדיגט, נור ניט זיך. זיך האָט ער געזעהען ריין, ער איז ניט שולדיג. און איינגעשפאַרט האָט ער זיך דערפאַר טאַקע, וואָס זיי וויר לען אז מאַטקע זאָל ווייטער אזוי זיין, ארומשלעפען זיך אין „הייזעלעך“ און ניט טאַרען האָבען קיין ווייב חנה'לעך, וואָס זאָל שבת מאַכען, וועט ער ווייזען, אז ער האָט אַלעמען אין דר'ערד, אז ער וויל — קען ער אלעס אויספיהרען... ניט פאַר זיי וויל ער ווערען אן אנשטענדיגער מענש! אלע זיינען זיי גנבים! נור פאַר זיך. ער וויל האָבען אן איי-גען ווייב, אן אייגענע מאַמע און אן אייגענע היים און זאָלען זיי צו-פלאַצט ווערען... און „קאַנאַריק“ זאָל ליעגען און פוילען אין וואסער, אז עס געפעלט איהם ניט.

ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט, אזוי ווי קאַנאַריק וואָלט געזען א לעבעדיג נפש, וועלכער ראַנגעלט זיך מיט איהם. מאַטקע האָט גע-כאַפּט שטיינער, גרויסע שטיינער און געוואָרפען אין דער ווייכסעל אריין, ווי ער וואָלט ווארפען אויף קאַנאַריק'ס קערפער, וועלכער ליעגט אין וואסער ביי א שטיין אָנגעבונדען. די דראַטהען-געהערין פערקויפט ער נאָך היינט, און די איבריגע מיידלעך לאָזט ער אָב שלמה'לע שלאַך

סען־העקער, ביליג וועט ער מאכען : וויפיעל ער וועט געבען, וועט ער נעהמען. צונויפנעהמען די פאָר הונדערט רובעל, און ארומקוקען זיך וועגען א געשעפט : ער וועט אפשר קויפען א פערד און וואָגען, און אפשר וועט ער אָנהויבען צו האַנדלען מיט שטיוועל — ער וועט שוין זעהן מיט וואָס ער וועט האַנדלען. נור אלעס וועט ער מאכען, אז מאַטקע זאָל האָבען אַן אייגען ווייב, א הויס און א מאַמע, ווייל „זיין“ ווילען ניט.

און מיט דעם אימפעט, וואָס ער איז געווען געוועהנט צו טהאָן זאך כען, וואָס זיינען איהם אויסגעקומען רעכט, איז ער געגאַנגען אויספיהלן רען זיין בעשלוס : אן אנשטענדיגער מענש צו ווערען — להכעיס דער וועלט.

.11

דער מענשען-מאָרק.

אין שכנות מיט וועלפיל'ס „הייזעל“ אויף די אלטע שטאָרט האָט געוואָהנט א פעלדשער „יענקעלע שעהרער“. צו איהם אין „רעזורע“, אזוי ווי אין „קאפע ווארשאַווסקי“ זיינען זיך צונויפגעקומען די וואוי-לע יונגען — די האַלטערס און די קאדעטען מיט די אַלע בעלי הבתים פון די „הייזעל“, וואָס האָבען זיך געפונען אויף דער אלטער שטאָרט. נור ווען אין „קאפע ווארשאַווסקי“ איז מען זיך צונויפגעקומען צו פער-ברענגען, איז ביי „יאַנקעלע שעהרער“ אין „רעזורע“ געווען די „בירזע“ פון די „הייזלאך“. דאָרט האָט מען געהאנדעלט, דאָרט האָט איין פאַט-ראָן פערקויפט אַ צווייטען, אָדער אַבגעלאָזט, אָדער אויסגעטוישט — א לעבעדיגען מענשען. דאָרט האָבען די בעלי הבתים געקויפט און די יונגען האָבען פערקויפט זייערע „סחורות“. און ניט איינמאָל האָט א קאדעט אריינגעפיהרט א „סוחר“ אין „קליינעם שטיבעל“ אייזן, וואָס דער שעהרער האָט געהאט גאַנץ בעזונדער, אויף אנדערע טרעפלאך ארויפצוגעהן, צו ווייזען איהם א לעבעדיגען מענשען, נאַקעט, בעקוקען איהם, אויב ער איז ווערטה דעם פרייז, וואָס מען בעט פאַר איהם...

נאָר היינט איז ביי יענקלע'ן אין דער „רעזורע“ דער גרויסער יאַריד. סוחרים זיינען געקומען, די גרויסע סוחרים מיט די פיעלע בריליאַנטען, וואָס קויפען אויף די סחורות פאַר ווייט-ווייט... און בעצאָהלען מיט הונדערטערס. אויף דעם יאַריד וואַרטען אַלע, סאי די יונגען, און סיי די מיידלאך פון די „הייזלאך“, דאַמאָלס ווערען פיעלע פון זיי ערלייזט פון די „אַלטע שטאָרט“ און געהען אין די גרויסע יעלט, ווייט איבער ימים „רייך“ צו ווערען... נור שטיל זיינען אַלע היינט, מען זעהט קיין מיידעל ניט אין גאַס. די יונגען דרעהען זיך וואָס ווע-ניגער איבער דעם טראַטואַר. אַלע היטען דאָס „געשעפט“. אַלע האָבען

מורא, אז די גרויסע „סוחרים“ זאלען חלילה ניט אריינפאלען. און דאָס גאנצע געשעפט זאל ניט אונטערגעהן.

נאָר זיי האָבען זיך ניט וואָס צום שרעקען. פּאָליציי אליין היט די „סוחרים“. פּאָלקאוניקדקאָמיסאַר כּוואַסטאָוו, וואָס ווייסט גאנץ גוט ווען די „טערקישע“ סוחרים קומען, שיקט צוויי פון זיינע געמייסטע גאָראָדאָויעס צו היטען די געסעל, ווען דער יאריר נעהט אָי. די גאָראָדאָויעס דרעהען זיך איבער דעם טראָטואַר פון דער אלטער שטאָדט, וואו יענקעלע'ס „רעזורע“ איז, און היטען אָפּ אז דאָס „געשעפט“ זאל חלילה ניט געשטערט ווערען.

און ביי יענקעלע'ן אין „רעזורע“ איז היינט לעבעדיג. די אידינע האָט זיך געפּעדערט גאנץ פריה אין מאַרק און אויפגעקויפט די בעסטע פיש און פעטסטע גענזלאַך. אין קיך ברענט עס, און דער ריח כּון געדבראָטענס טראָגט זיך איבער'ן מאַרק. דאָס בראָט מען גענזלאַך פאר די „סוחרים“.

אין א קליין שטיבעל, נאָך דער „רעזורע“, פון וועלכען מען קען אראָפּנעהן מיט הינטערטרעפּען און די פענסטער געהען ארויס אויף א גרויע וואַנד, זיצען די „סוחרים“ אויף די צוויי פּול מיט בעטגעוואַנד בעלייגטע בעמען. די „סוחרים“ זיינען: א דיקע עלטערע פרוי אין די פּופציגער יאָהרען, זעהר רייך אָנגעהאַן, אין זיידענס, מיט בריליאַנט טען און פעריל בעלייגט אויף די פעטע דיקע פינגער, און אויף דעם גראָבען, פעטען בעלייגטען האַלז וואָס לאָזט זיך שווער אַראָפּ איבער איהר הויכע, גרויסע ברוסט. נעבען איהר זיצט א יונגער מאַן, אויך רייך אָנגעהאַן, אויך מיט בריליאַנטען בעפּוצט, זעהט אויס א קראַנט קער צו זיין, ווי א סוכאָטיטשנער, מיט געשפיצטע פינגער, קוקט זיך נערווען אום יעדעס מאָל, רויכערט ציגארען און האַלט זיך אין דרעהען די קליינע וואַנצעלאַך נערווען, קראַנקשאַפט. דאָס איז די „סוחר'טעס“ א זוהן. צווישען זיך רעדען זיי א שפּאַנישען זשאַרגאָן געמישט מיט טערקישע ווערטער און אויך מיט ווערטער פון אלערליי שפּראַכען וואָס ווערען נור גערעדט אויפ'ן גאַנצען קאָנטינענט, כדי די ארוימע זאלען ניט פערשמעהען, און מיט די פערקויפּער רעדען זיי אויף אידיש, כאָטש די פרוי מיט'ן יונגען מאַן זעהען שוין ניט אויס ווי קיין אידען, נאָר זעהר אַריענטאַליש, מיט ברוינע געזיכטער און מיט שוואַרצע רויטע אויגען. זיי רעדען זעהר וועניג מיט די בעלי הבתים פון די „הייזלאַך“

און מיט די יונגען, מעהרסטענס רעדען זיי נור צווישען זיך, און די ער שטע זאך אויף וואָס זיי פרעגען זיך, אז מען גיט זיי אן סחורות, איז, אויב דאָס בעטרעפענדע מיידעל, וועלכע מען וויל זיי פערקויפֿען, איז אַ בלאַנדע. קוים איז זי אַ בלאַנדע, דינגען זיי זיך ניט און בעצאָהלען וויפיעל מען הייסט זיך געבען. פאר זיי אויפ'ן טישעל ליעגט אָנגעלעגט אַ גאנצער הויפען מיט פּאַטאַגראַפיען פון מיידלאך, אַרזפּגענומען אין פערשיעדענע פּאַזעס, טהייל אין אנשטענדיגע, ווי אנשטענדיגע אידישע בלע-מיידלאך, טהייל אין אויסגעלאסענע נאַקעטע פּאַזעס... די מאַמע מיט'ן זוהן בעמוקען די פּאַטאַגראַפיען גלייכגילטיג, לאָזען זיך אויס-ריחמען פון די פערקויפער די מעלות פון די מיידלאך, שאַקלען צו מיט'ן קאַפּ. די מאַמע מיט'ן זוהן קוקען זיך איבער, ווארפען צווישען זיך אַ וואָרט אין אַ אונפערשטענדליכע שפראַך, אין אַ שפּאַניש אָדער טער-קיש, און דאָס געשעפט ווערט אָפּגעמאַכט.

דער הויפט מעקלער פון די סחורה איז „יענקעלע שעהרער“, אַ ברויטביינערדיגע איד, אָבגעשאַרען ווי אַ קאַטאַרינאַרוש, מיט אַ גרויסען בויך מיט צוויי אויסגעקושטע פעטע חן-גריבעלאך אין די באַ-קען. ער רופט די סוחר'טע „מוהמע“ און דעם יונגען מאַן „קאַזין“. מיט איהם בעראַטעהן זיך די סוחרים, אויף זיין וואָרט טרויען זיי, זעהם גלויבען זיי, און צו איהם האָבען זיי צוטרויען, ווייל ער איז אַ כּושפּחה, און יעדעס מאָל קומט די אידענע ארויף מיט אַ טאַץ איינ-געמאַכטס, אַ פלעשעל שנאַפּס אָדער אַ פּאַר פּאַמעראַנצען, און זאָגט מיט אַ גוט שמייכעלע:

— לאָז די „מוהמע“ עפעס נעהמען אין מויל אריין. לאָז זיך דער „קאַזין“ דאָס האַרץ דערכאַפּען.

און אז יענקעלע יאָגט זיי אַראָפּ, עוטפערט די אידענע:

— וואָס ווילסטו? פון דער פריה אָן ריידען זיי, האַנדלען. דאָס

האַרץ ווערט דאָך זיי אָפּגעשוואַכט.

די סוחר'טע גיט אַ גענאָדיגען שמייכעלע צו דער אידענע און סטרוכט פון איינגעמאַכטס און רוקט עס צו צום זוהן, זאָגענדיג עפעס צו איהם אויף טערקיש.

נור מעהרסטענס האָט מען ניט קיין צייט צו אַזעלכע קלייניגקיי-טען, ווען דער מאַרק געהט אָן. מען איז פערטהאָן אין געשעפט. אַ טהייל „סחורות“, אויף וועלכע מען קען זיך ניט אויסגלייכען אין פרייז,

ווייל מען וויל צו א הויכען — הייסט מען זיך עס פארווייזען. דענס-
מאָל פערשווינדען אַלע, אום קיינער זאָל נאָר נישט בעמערקען, וואָס
דאָ געהט פאָר. די „מאַמע“ מיט'ן „זוהן“ בלייבען. פּלוצלונג עפענט
זיך די טהיר און עס ווייזט זיך א מיידעל.

— דאָ וואָהנט נישט גדליה גלעזער? — פרעגט די מיידעל.

— יא, דאָ וואָהנט גדליה גלעזער. קום נור אריין, מיין קינד.

די „מאַמע“ מיט'ן „זוהן“ בעקוקען די מיידעל, ווינקען זיך דורך
די מיט די אויגען אלעס וועגען „גדליה גלעזער“.

כאָטש דאָס מיידעל ווייס נאָנץ גוט וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך,
און כאָטש דאָס מיידעל אליין וויל זעהר פערקויפט ווערען צו די
סוחר'טע, דאָך רעדט מען אלעס וועגען „גדליה גלעזער“.

און פאר מעהר פאָרויכטיגקייט ליגעט א טאָס קארטען אויפ'ן
טיש. טאָמער בעפאלט פאָליציי, הייסט עס, מען האָט געשפיעלט אין
קארטען...

נור זעהר זעלטען פרעגט מען זיך אויף „גדליה גלעזער“. מעהר-
סטען פערלאָזט מען זיך אויפ'ן וואָרט. קיין געשעפט ווערט ניט גע-
פיהרט אויף אזוי פיעל צוטרויען צווישען די סוחרים מיט די קונים, ווי
דאָס געשעפט פון „לעבעדיגע סחורות“. דאָ וועט קיינער נישט אָפנא-
רען. מען האַנדעלט אויפ'ן וואָרט, און אלע היטען דאָס געשעפט, ווי
דאָס אויג אין קאָפּ, און ניט נור די סוחרים, נאָר אפילו די סחורה.
מעהר פון אלע פרעהען זיך מיט דעם געשעפט די מיידלאך איין.

דאָס לעבען פון די מיידלאך אין די הייזלאך וואָס איז איינטאָ-
ניג, ווערט זיי אזוי לאַנגווייליג, אזוי דערעסען, אז זיי בענקען נאָך
עפעס; נאָך א געשעהניש, וואָס זאָל ארויסנעהמען פון די ענגע
שטיבלאך און ברענגען זיי אין די גרויסע וועלט. און בוענאָס איירעס,
אַרגענטיניען, געהט ארום ווי א ליכטיגע לעגענדע צווישען די מיידלאך
אין די „הייזלאך“. דאָרטען, אין בוענאָס איירעס, זיינען די מיידלאך
פריי, פערדיענען פיעל געלד ביי די שוואַרצע, קריגען דעווינאָך זעהר
לייכט חתנים און ווערען אליין בעל הבית'טעס פון „הייזלאך“. אָט
די אלע רייכע סוחר'טעס וואָס קומען פון בוענאָס איירעס זיינען אליין
געוועזענע מיידלאך פון די „הייזלאך“. פיעלע פון די מיידלאך, וועלכע
זיינען אוועק, שרייבען צו זייערע חבר'טעס בריעף, און עס הייסט אז זיי
ווערען אזוי רייך, אז זיי שיקען געלד אהיים, מאכען גליקליך זייערע

עלטערען, און מאכען חתונה זייערע שוועסטער. זיי האָבען גאָלדענע צייהן און פּוצען שטענדיג זייערע צייהן מיט גאָלדענע שטעקעלאך... לעגענדען געהען ארום אין די „הייזלאך“ וועגען מיידלאך וואָס זיינען אוועק קיין בוענאס איירעס, און עס האָבען זיך פּערליעבט אין זיי שוואַרצע פּירסטען, שוואַרצע סולטאַנען, און זיי לעבען איצט ווי קע-ניגינס.

צוליב דעם גארען אלע מיידלאך פון די „הייזלאך“ פּערקויפט צו ווערען קיין בוענאס איירעס. און ווען די סוחרים קומען פון ארגענטיניען אויפּקויפען „סחורה“, ווערט יום טוב אין דער אלטער שטאָדט, אלע מיידלאך פארבען זיך אָפּ אויף בלאַנדע, טהוען זיך אָן העלע קליידער, ווייל די סוחרים קויפען ניכער בלאַנדע, ווארום די שוואַרצע נערס אין בוענאס איירעס האָבען נור לייעב בלאַנדע...

נור אם מעהרסטען איז געווען פּרעהלאך אין רויטען וועלפּיל'ס „הייזעל“ צווישען קאַנאַריק'ס כלות. „קאַנאַריק פּערקויפט אלע זיינע מיידלאך“, האָט מען גערעדט אין דער אונטערוועלט. און טאַקע זיינען אלע קאַנאַריק'ס כלות געווען אָבגעפאַרבט אויף בלאַנד, און מאַטקע האָט זיי אלע פּערקויפט מיט א לייעב האַרץ. איהם האָט מען נישט צוגעלאָזט אין דער „רעזורע“ צו „יענקעלע שעהרער“, וואו דער מאַרק איז געווען. ער איז נאָך ניט געווען קיין סטאַטיק, קיין אָנגענומענער סוחר, אז מען זאָל איהם צולאָזען צו די „ארגענטיניער“ סוחרים אָדער צו „גדליה גלעזער“, ווי מען האָט זיי גערופּען אין געהיים. ער האָט אפילו נישט געוואוסט, וואו דער מאַרק איז, דאָס געשעפט איז געמאַכט געוואָרען דורך וועלפּיל דעם רויטען. סיי ווי סיי, ווי עס זאָל ניט זיין, האָט מאַטקע געקראָנען א „טאַש מיט הונדערטער“, ווי מען האָט גערעדט אין די „אונטערוועלט“. א יונג האָט א ביזו מזל, פונקט ווען ער וויל פּערקויפען זיין סחורה קומען אָן די אַרגענטיניער סוחרים, „גדליה גלעזער“ איז אראָפּגעפאלען אויף קאַנאַריק'ס ביזו מזל. דאָס גאַנצע „אַלמע שטאָדט“ האָט גערעדט דערפון, אז קאַנאַריק איז רייך געוואָרען, געכאַפט א גרויסע אפּוטיקא, און מען האָט איהם מקנא געווען.

— אָבער וואָס וועט ער טהאָן אָהן סחורה?

— זאָרנ דיך פאַר איהם ניט. ער וועט שוין קריגען אַנדערע

סחורה.

— געה. ער ניט דאָך אויף דאָס נעשעפט. ער נעהט דאָך א חתן
ווערען מיט חנה'לען.
— זי וויל דאָך איהם ניט.
— יעצט וועט זי איהם שוין וועלען, אז דער יונג האָט נאָר געלד
געקראָגען, וועט זי איהם שוין וועלען.
— און וואָס האָט ער געמאַכט מיט די הישפּאַניערין?
— ער האָט זי אויף געוואָלט פּערקויפּען, נאָר דער רויטער וועל-
פיל האָט נישט צוגעלאָזט. ער האָט מורא פאר'ן פּאַלקאָוויניק-קאָמיסאַר
— האָט אַנאַנדערער פּערזיכערט. — ער האָט זי ניט געוואָלט פּער-
קויפּען. מ'האָט איהם אָנגעבאָטען א סך געלד. ער האָט נישט געוואָלט.
אזוי האָט מען גערעדט אין „קאַפּע ווארטאַווסקי“ און אויף דער
גאַנצער אַלטער שטאָדט וועגען מאַטקע'ן און וועגען זיינע כלות. און
אלע זיינען גליקליך געווען. אלעמען האָבען די אַרגענטיניער סוחרים,
„גדליה דער גלעזער“, גליקליך געמאַכט. מאַטקע האָט געלד געקראָגען.
דער רויטער וועלפיל האָט שעהן פּערדיענט, נאָר אַם מעהרסטען איז
גליקליך געווען די לעבעדיגע סחורה אליין וואָס מען האָט זיי פּערקויפּט.
די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“. אלע זיינען זיי בלאַנד געיווען אָבגע-
פאַרבט און העל אָנגעטהאָן, און זיינען שוין מעהר ניט ארויס אויף דער
גאַס געלד פּערדיענען. זיי האָבען זיך געגרייט אין א ווייטען וועג
אריין, וואו עס ווארטען אויף זיי שוואַרצע פירסטען, וועלכע האָבען
זעהר ליעב בלאַנדע אידישע מיידלאַך. זיי וועלען זיך אין די מיידלאַך
פּערליעבען, און יעדע האָט גע'חלום'ט א פּרינצעסין, א פירסטין צו ווע-
רען פון „אַ שוואַרץ קעניגרייך“...

.12

מאַטקע זוערט א סטאטיק.

עס איז געקומען די צייט ווען די „סחורה“ האָט בעדאַרפט עקס-פּעדירט צו ווערען איבער'ן ים — האָט זיך די „סחורה“ צואוויינט און אָנגעהויבען זיך צו געזעגענען מיט די פריינד און בעקאַנטע וואָס זי האָט געהאַט אין דער גאַנצער שכנה'שאַפט. ביי דעם פּאפּיראַסניק אין הויז איז געווען יום-כּפור. די מיידלאַך זיינען ארויסגעקומען געזעגעד-גען זיך מיט'ן קראַנקען ווייבעל. די מיידלאַך האָבען געוויינט, און מען האָט איינער דעם אַנדערען אָנגעוואונשען אַל-דאָס גוטס :

— עטץ זאָלט מיך ניט פּערגעסען אויף יענער זייט יב. אז עטץ וועט בשלום אהין קומען זאָל עטץ געדענקען מיך דאָ מיט מיינע קינדער.

— אייך פּערגעסען, גנענדעלע.... איהר זיינט דאָך אונז בעסער געווען ווי אַ לייבליכע מאַמע, ווי אַן אייגענע שוועסטער, — האָט זיך די „סחורה“ פּונאַנדערגעוויינט. קיינמאָל ניט אייך פּערגעסען.

— גנענדעל, לעבען, בעהאַלט דאָס פּאַר די קינדערלאַך, — האָר-בען די מיידלאַך איהר אריינגעטראַגען זייערע וועש און קליידער, און אוועקגעגעבען אַלעס וואָס זיי האָבען ניט מיטגענומען.

נור איינע האָט גאָר ניט אוועקגעגעבען. דאָס איז די „לאָווי-טשערין“, וואָס האָט זיך געזאַמעלט איהר אויסשטייער און געהאַלטען איהר קאַסטען וועש.

— וואו וועסטו מיטנעהמען אזא קאַסטען וועש איבער דער גרע-נעץ? וואָס טויג די וועש איבער דער גרענעץ? וואָס דאָרט, אויף יעדער זייט, קריעגט מען וועש שפּאַט ביליג, — האָבען איהר די מיידלאַך אויסגערעדט.

זי האָט אָבער ניט געוואָלט הערען. „וועש קומט איבעראַל צוניץ.“ ניט געוואָלט פּערקויפּען, ניט געוואָלט אוועקגעבען. עס האָט זיך איהר

געדאכט, ווען זי וואָלט אוועקגעגעבען דעם אויסשטויער־וועש — וואָלט זי אוועקגעגעבען די האָפנונג אַמאָל אַנדערש צו לעבען, אַמאָל חתונה צו האָבען און צו פיהרען אן אנשטענדיגען לעבען. דער קאַס־טען ריינע וועש, די לייליכער, האַנדטיכער, טישטיכער און איבערזיערס איז געוואָרען ביי דער מיידעל דער סימבאָל פון איהר ריינקייט... פון איהר האָפנונג... און זי האָט דעם קאַרב וועש געהיט און מיטגעפיהרט די אונבעפלעקטע וועש דאָרט אַהין, אין דעם שוואַרצען קעניגרייך, וואו זי האָט זיך געקליבען ווערען א קעניגין, א פירשטין פון א שוואַר־צען פרינק.

— אז איהר וועט נור בשלום אריבערקומען די גרענעץ, למען השם א קארטעל, מיר און די קינדערלאַך, — האָט זיי די קראַנקע פאַפיראַסען־מאַכערין צום לעצטען מאָל נאָכגעשריען.
און די קינדערלאַך זיינען געפאלען אויף זייערע העלדער, ארומ־געכאַפט זיי, און בעוויינט מיט אמת'ע קינדישע טרעהרען די גוטע „מוהמעס“.

און דאָס גאַנצע געסעל, אין וועלכען ס'האָט זיך געפונען דאָס „היי־זעל“, האָט בעגלייט מיט רחמנות'דיגע בליקען די אָכפאַהרענדע מיידל־לאַך. אלע האָבען געוואוסט וואוהין מען פיהרט זיי. און פיעל האָבען זיי בעדויערט, ניט איבער דעם שרעקליכען גורל, וועלכער איז זיי בעד־שערט אין דער ווייטער מדינה, נאָר איבער די לאַנגע רייזע איבער'ן גרויסען ים, פאר וועלכע אלע האָבען מורא געהאט. פיעל האָבען זיי מקנא געווען, און געוואונשען זיך צו זיין אויף דעם אָרט פון די מיידל־לאַך, וואָס פאַהרען אָב אין א לאַנד וואו „מען שאַרט נאָלד אין די גאסען“, און געוואָלט פאַהרען, אז זיי וואָלטען נור אויף הוצאות גע־האַט... און אלע האָבען געוואונשען, אז זיי זאָלען בשלוב דערגריי־כען דאָס לאַנד פון די שוואַרצע הערשאפט...

מאָטקע איז דערווייל אויס „קאָדעט“ געוואָרען, און איז דער „אַנשטענדיגער מענש“. ער קליידעט זיך שוין „ציווילנע“, נישט „פאַ קאָדעטסקו“. ווי יעדער יונגער מענש: אין א נייעם אַנצוג, א קראַגען מיט א שניפס און א גאָלדענעם זייגער, און שפאַציערט איבער די געס־לאַך פון דער „אַלטער שטאָדט“. און א וואונדערליכע זאַך — קוים

איז די „אלטע שטאָרט“ געוואָהר געוואָרען, אז מאַטקע האָט גע'ה, אז מאַטקע האָט געכאַפּט די „שעהנע אפּוטיקא“ פּון די בוענאָס איירעסער סוחרים פאר די פּערקויפּטע מיידלאַך, אז מאַטקע איז געוואָרען א „מענש מיט מענשען גלייך“, האָבען אלע אויפּגעהערט זיך פאר איהם צו שרעקען, מורא צו האָבען פאר איהם. געשעמט האָט מען זיך נאָך מיט איהם. עס וואָלט קיינער פּון די שעהנע בעלי הבתים איהם ניט אָבגעשטעלט און גערעדט מיט איהם. נאָר עס איז אַראָב פּון איהם יע' נע געהיימניס, וואָס האָט איהם געהאַט איינגעהילט, ווען ער איז גע' ווען דער בעל הבית איבער די מיידלאַך, ווען יעדער מענש אין געסעל האָט געציטערט פאר קאנאַריק'ען, און אז מען האָט איהם געזעהן אויף איין זייט טראַטואר איז מען אריבער אויף דער צווייטער זייט. יעצט האָט מען איהם שוין ניט אויסגעמיעדען. אז ער איז אריינגעקומען אין א געשעפּט קויפען, איז מען שוין ניט אַנטלאָפּען פּון איהם. מאַטקע איז געוואָרען אן איינוואָהנער פּון דער „אלטער שטאָרט“, און מענ' שען האָבען איהם געהאַלטען גלייך מיט זיך.

אין „קאַפּע ווארשאַווסקי“ איז מאַטקע ניט אריינגעקומען צייט ער האָט זיך געשניטען אויף אן אַרענטליכען מענשען. דאָך האָט ער חנה'לען ניט אָבגעלאָזט פּון אויג. ער האָט זי אָבגעוואַרט אין די אָבענדען, ווען זי האָט די ברידערלאַך געגעבען צו עסען אין קיך, און אריינגע'גנב'עט זיך אין הויף אריין, און אריינגעקוקט דורך'ן פּענסטער. האָט ער נור דערזעהען דעם שוואַרצען קאַפּ איהרען, מיט די לאַנגע שוואַרצע האָאר, וואָס לאָזען זיך אַראָב איבער איהר אַקחעל, האָט איהם ארומגענומען א ריינקייט און עס איז איהם געווען א פּערגילטונג פאר אַלעס וואָס ער טהוט פאר איהר. ער האָט אין דעם שוואַרצען קאַפּ האָאר איהרען געזעהען זיין גאַנץ לעבען, וואָס ער האָט זיך אויס' גע'חלוס'ט ווי עס וועט אויסזעהען אין דער צוקונפּט — און דער קאַפּ איז געוואָרען פּערבונדען מיט נאָך עפעס, וואָס איז איהם זעהר טהייער געווען פּון זיין פּערנאַנגענעם לעבען. חנה'לעס קאַפּ האָאר האָט איהם דערמאָהנט אין זיין מאמעס פנים. ער האָט איבערהויפּט זיך ניט געקענט פאַרשטעלען חנה'לען אָהן דער מאמען. די צוויי נפשות — חנה'לע און זיין מוטער — זיינען ביי איהם געוואָרען איינס. און ער האָט זי ליעב געהאַט ווי איין פּערוואָן.

און א וואונדערליכע זאך — מאַטקע'ן האָט פּערדראָסען וואָס

חנה'לע זיצט אין „קאפע ווארשאווסקי“ און בעדיענט אזעלכע מענ-
שען, וואָס קומען דאָרט אהין אריין. מאָטקע האָט מיט אמאָל דער-
פיהל'ט דעם גאַנצען עקעל פון געסעל און פון „קאפע ווארשאווסקי“,
און ער האָט געוואָלט אז חנה'לע, זיין חנה'לע, זאָל זיין פון דערוויי-
טענס פון דאָרט. ער האָט געוואָלט, אז די מוטער זאָל זי בעהאַלטען
ביים פעטער, ווי מען האָט זי געהאַט בעהאַלטען פאר איהם... און קיי-
נער זאָל ניט קענען צוקומען צו איהר, קיינער זאָל ניט וויסען וואו זי
איז. אפילו ער זאָל ניט וויסען וואו זי איז.

א שדכן צו חיים קאפע-מאַכער, צו חנה'לעס פאָטער, האָט ער
נאָך ניט געוואָלט שיקען. עס איז איהם נאָך געשטאַנען אין וועג די
הישפּאַנערין. די שוואַרץ-חנ'עוודיגע דראַטען-געהערין האָט זיך נאָך
געפונען אין דעם „הייזעל“, אין וועלכען אלע אַבענד איז געקומען דער
פאָלקאָוויק-קאָמיכאר. מאָטקעס האַרץ איז צוריסען געוואָרען צוויי-
שען די ביידע מיידלאַך — צווישען חנה'לען און די הישפּאַנערין. ער
האָט זי ניט געקענט פערקויפּען אזוי לייכט ווי די אנדערע מיידלאַך.
יענע מיידלאַך זיינען ביי איהם געווען סחורה. די דראַטען-געהערין
איז געווען משפּחה. א לעבעדיגער מענש — זיינס א מענש. ער
האָט עס געפיהל'ט, און גערעכענט זיך מיט דעם געפיהל, אַבער ער האָט
געוואוסט, אז חנה'לען וועט ער ניט קענען האַבען סיידען נור ער וועט
פּטור ווערען פון די הישפּאַנערין, אויסרייסען זי פון זיין לעבען. און
חנה'לען האָט ער געוואָלט האַבען מעהר פון זיין לעבען. דאָס איז יעצט
געווען זיין אַמביציע, זיין שטאַלץ, צו האַבען א ווייב, אן אייגען ווייב,
און אן אייגענע מוטער, ווי יעדער מענש האָט — דערפאר יואָס אלע
האַבען זיך פערנומען אויף איהם. און צו חנה'לען האָט ער געוואָלט
קומען מיט א ריין האַרץ און ריינע הענד.

לאַנג האָט ער געקעמפּט מיט זיך, ביז איינמאָל איז ער געקומען
צו דער הישפּאַנערין און איהר אַלץ פערטרויט. ער האָט גערעדט
צו איהר ווי א ברודער צו אַ שוועסטער, ווי אַ מענש צו א מענש. ער
האָט צו איהר אזוי געזאָגט:

— מאַרי, מיר מוזען זיך צושיידען. איך געה אוועק פון דאנען.

— וואָס רעדסטו, מאָטקע! — האָט דאָס מיידעל איהם אָנגעקוקט
און געזאָגט מיט שרעק — דו געהסט חתונה האַבען? יע?

— יא. — האָט מאַטקע געענטפערט.

— פארוואָס ?

— איך ווייס ניט. איך מוז. איך וויל. איך קען ניט אַנדערש.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט. דער פערלאנג נאָך חנה'לען איז געלעגען אין זיינע אויגען. זיינע אויגען זיינען איהם בעטרערט געוואָרען, דאָס מויל אויסגעקרימט און די נאָז בלייך. דאָס מיידעל האָט איהם ליעב געהאַט. זי האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט זיך געוואָרפען אויף איהם און ארוינגעביסען זיך אין זיינע ליי פּען מיט איהרע קרומע, שארפע צייהנדלעך :

— מאַטקע, לעבען, איך וועל דיך ליעב האָבען — וואָס דו זאָלסט

ניט טהאָן.

— האָב מיך יא ליעב, האָב מיך ניט ליעב. איך ווייס, מיין לע-

בען איז ביי דיר אין די הענד. דו קענסט מיך ארויסגעבען צום פּאַל-קאָווינסקאָמיסאַר, אז איך האָב קאַנאַריס'ען גע'הרנ'עט, און איך הייס אן אַנדער נאָמען, און איך האָב א פאַלשען פאַספּאָרט. גיב מיך ארויס, אז דו ווילסט. נאָר חתונה האָבען וועל איך מיט חנה'לען, אפילו אז איך זאָל וויסען יונגערהייד אין דר'ערד צו פוילען. איך וועל חתונה האָבען מיט איהר, דערנאָך קענסטו מיך קיין סיביר אויף קאַטאַרשנע ראַבאַטע שיקען, אז דו ווילסט. נאָר חתונה האָבען מיט חנה'לען וועל איך.

עס האָט זי ארומגענומען אן אייפערזוכט אויף מאַטקע'ס ליעבע. די אייפערזוכט אויף חנה'לען האָט יעצט געברענט אין איהר האַרץ. אין איהר אינערליכעס, ווי אן עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיך אין איהר אָנגעצונדען. זי האָט געביסען מיט איהרע קליינע צייהנדלאַך אויף איהרע דינע ליפּען, געכויילט די הענד און אָנגעלעגט זיך פאר שוואַכקייט אויף מאַטקע'ן :

— פארוואָס קענסטו מיך ניט האָבען מיט חנה'לען ? גנב'ע זי

אוועק. די נאַכט גנב'ע זי, און גיב זי אין א הייזעל אריין. מיר וועל לען אינאיינעם זיין אין איין "הייזעל" — מען וועט דיר א סך געלד געבען פאר איהר, מיר וועלען דיך ביידע ליעב האָבען ; ביידע... אר ביטען פאר דיר....

מאַטקע איז בלייב געוואָרען. דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען

צו שלאָגען. אָפּטמאָל האָט ער געקלעהרט דערפון אזוי צו טהאָן. גער
קלעהרט און ניט געוואַגט צו קלעהרען. טיעף אין זיך האָט ער דאָס
געטראַכט, און יעצט זאָגט זי איהם די געדאַנקען ארויס. ער האָט גער
שוויגען, אין זיין האַרץ האָט געקעמפּט דער יצירטוב און דער יצר
הרע.

— איך וועל זי אָנרעדען, איך ווייס שוין ווי אזוי מיט איהר צו
רעדען; איך וועל שוין אזוי מאַכען, אז זי וועט בעשטעהען, דו וועסט
זעהן זי וועט בעשטעהען... — האָט די הישפּאַנערין פּאָרטנעזעצט.

ער האָט מיט אַמאָל דערזעהען זיין מאַמע, די רויטע זלאַמע, ווי
זי זיצט און פּערריכט איהם די הויזען. און ער ליעגט א נאַקעמער אין
ווינקעל פון קעלער. מען האָט איהם געשלאָגען, צוביילט. ליעגט ער
און וויינט, און קוקט אויף דער מאַמע, ווי זי נעהט איהם די הויזען. ער
האָט יעצט געזעהען איהר פנים ווי דאַמאָלס, ווי עס רינען טרערען פון
איהרע אויגען אויף איהר איינגעשרומפּען, אויסגעהאַקט ווי א זויל גער
זיכט, און ווי די ליפּען זיינען פּערטריקענט און די גאָדערען פון איהר
הויטיגען האַלז ציהען זיך און ציהען זיך, ווי ביי א הוהן. און זי פּער
גלייזט די אויגען פונקט אזוי ווי א הוהן, וואָס דער שוחט האָט ארייני
גענומען אין זיינע קניען, איינגעבויען דעם האַלז און געהט עס
שחט'ען... און ער ווייסט ניט ווי אזוי דאָס איז געוואָרען — חנה'לע
איז געוואָרען זיין מאַמע, און זיין מאַמע — חנה'לע. ביידע עפעס איין
נפש, איין מענש, אין וועט ער חנה'לען שלעכטס טהאָן — וועט עס
פונקט אזוי זיין, ווי ער וואָלט דער מוטער שלעכטס געטהאָן. זיין
מוטער שלעכטס טהאָן... דיעזער געדאַנק האָט איהם אזוי אויפגעקאַכט,
אז ער האָט אָן אלעס פּערגעסען. ער האָט געוואוסט, אז זיין לעבען
איז אין מאַרי'ס הענר — נור ער האָט ניט געקוקט דארויף, און מיט א
געשריי האָט ער געגעבען א טאַפּיע מיט'ן פּוס:

— שווייג! — וואָס מיינסטו, חנה'לע איז דו? ! די מינוט קום...
קום... קום! — האָט ער בעפוילען.

— וואוהין? — האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט אימה.

— וואָס איז דיין עסק? וואָס האָסטו צו פּרענען? וואָס מיינסטו,
כ'וועל דיך דאָ לאָזען מיט אַ פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר, וואָס זאָל פון דיר
דאָס נאַנצע געלד אוועקנעהמען. קום, די מינוט קום, איך וועל דיך

שוין פיהרען. אין „אקוואריום“. אין קאפע שאנטאן אקוואריום. א שאנסאָנעטקע וועסטו ווערען. וועסטו כאָטש האָבען עפעס פאר דיין ארבייט. ניט פאר מיד, ניט פאר מיר. איך דארף ניט דיין געלד. נאָר פאר דיר, דו הערסט, זאָלסט צו עפעס קומען, נישט זיך ארומוואַלגען רען אין הייזלעך.

ער האָט פלינג איינגעפאַקט איהרע זאכען אין קאסען אריין. אריינגעוואָרפען די זיידענע וועש, די געוואַשענע און ניט געוואַשענע, די זיידענע קאפּטאנעס, די זאָקען, העטס און קאמאשען, און געשלעפט זי נאָך דעם זעלבען אָבענד אין קאפע שאנטאן אקוואריום, וואו ער האָט זי פערקויפט דעם „דירעקטער“, ווי מען פערקויפט א מטהייערען הונד אָדער א לייב־פערד — צוויי הונדערט און אכטציג רובעל האָט ער אָבגענומען פאר איהר.

פאר'ן אוועקגעהען האָט ער זי אָנגענומען ביי דער האַנד און גע- קוקט איהר אין די אויגען אריין, און דאן איהר געגעבען דאָס אָבגענו- מענע געלד:

— נא, געהם עס צו, איך וויל דערפון גאָר ניט האָבען. פאר דיר, קויף דיר קאפּעליושען.

די מויד האָט דאָס מעהר פערדראָסען, ווי ווען ער וואָלט זי גע- שלאָגען. זי האָט איהם צוריקגעוואָרפען דאָס געלד אין פנים אריין: — איך בין דיין נקבה, דו האָסט מיך פערקויפט — עס איז דיין געלד. וואָס גיסטו עס מיר?

מאָטקע האָט בעהאַלטען דאָס געלד אין טאש אריין, און געזאָגט צו איהר אין דער שטיל.

— מיין לעבען איז אין דיין האַנד: אז דו ווילסט, גיב מיך ארויס. האָב איך זאָרג — וועל איך געהן נאָך סיביר, אויף קאמאָרוזשען. די מויד האָט געשוויגען, נאָר פערביסען מיט איהרע אויסגעטאַקט מע שאַרפע צייהן אויף איהרע רויטע פערפיהרערישע ליפּען...

.13

מאָטקע זוערט אַ התן.

מאָטקע איז אוועק אין גאַנצען פון דער „אַלטער שטאָדט“ און זיך אויפגעטראָרט אויפ'ן גרשיבאָוו ביים אייזערנעם טויער צווישען די פיר שערס, וואָס ברענגען געפרוירענע פיש פון טיעף ראָסיי. אויף'ן גרשיבאָוו האָט מאָטקע געהאַט בשותפות מיט נאָך אַ יונג אַ וואָגען מיט בערד, וואָס האָבען איבערגעפיהרט די פיש פון די סטאַנציע אין דער שטאָדט אריין. צווישען די פוהרמאַן-יונגען איז גוט בעקאַנט געווען מאָטקע'ס נאָמען פון די „אַלטע שטאָדט“, און מען האָט מורא געהאַט כאָר איהם. דורך דעם האָט מען איהם באַלד אין די חברה „פישערס“ אַריינגענומען, צוגעלאָזט איהם צום וואָגען. נאָר געשעהמט האָט מען זיך שוין ניט מיט איהם. מען האָט באַלד פערגעסען זיין פראָפעסיע, אַ חוץ דאָרט ביי אַ קריעג האָט מען איהם אויפגעמישט זיין „יחוס“. נאָר מיט „יחוס“ האָט זיך ניט געהאַט וואָס צו שעהמען קיינער פון די פישער-יונגען, און מאָטקע איז באַלד געוואָרען אזאַ אנגעזעהנער מענש אויפ'ן „גרשיבאָוו“ ווי ער איז געווען אין דער „אַלטער שטאָדט“. מאָטקע האָט שוין געהאַט זיינע פאָאר הונדערט רובעל שטעהן ביי פישער בעלי הבתים, און עס האָט געהאַלטען איהם צו געהמען אין שותפות אריין צו די פיש.

דאָס אַלעס האָט מאָטקע געטהאָן אויפ'ן וואונק פון מלך קאפע מאַכער, חנה'לעס פאָטער. צייט מאָטקע האָט געקראָגען די פאָאר הונדערט רובעל פון די מיידלאַך וואָס ער האָט פערקויפט קיין בוער נאָם איירעס, האָט איהם שוין דער איד ניט אָפגעלאָזט פון אויג. געדעהן, אַז מאָטקע סטאַטיקט זיך און וויל ווערען אַן אָרענטליכער מענש — האָט זיך דער איד איבערגעלייגט דאָס מיט די אירענע, אַז מאָטקע וואָלט נאָר ניט געווען אַזאַ שלעכטער חתן פאַר חנה'לען :

— א יונג מיט א פאָאר הונדערט רובעל, ווער דארף דען וויסען, וואָס ער איז געווען, — וואָס איז ער, א מיידעל איז ער? א שלעכטען נאָמען קריגען? א מיידעל טאָר ניט — א יונג מעג אַלעס.

— קיין קינד אין די שירץ האָט ער ניט אהיים געבראַכט — לעגט די אידענע צו — און אזא איינער, אז ער ווערט א אַנשטענדיגער מענש, איז ער א פיינערער מענש. ער קען נאָך ווערען א שעהר, נער בעל הבית, און חנה'לען האָט ער ליעב ווי דאָס לעבען, די אויגען וואָלט ער זיך געלאָזט ארויסנעהמען פאר איהר.

— און, דער עיקר, פארגעס ניט, אז ער האָט זיינע אייגענע די שעהנע פאָאר הונדערטער, און אזא יונג נעהמט זיך צו עפעס. ווער דארף וויסען פון וואַנען ער האָט זיין געלד? — אין פאָס שטעהט עס ניט פארשריבען, — און געלד שטינקט ניט, מיין ווייב.

נאָר דער איד האָט מיט מאַטקע'ן ניט גערעדט דאריבער, חלילה, ער האָט זיך אפילו מיט איהם ניט געזעהן, אז קיינער זאָל נאָר ניט וויסען, אז קיינער זאָל נאָר ניט מערקען צי וואָס מאַטקע ציעלט. ער האָט אָבער שוין געהאַט זיינע מענשען, בעקאַנטע און פריינד וואָס האָבען מאַטקע'ן געפיהרט, געלערענט וואָס ער זאָל טהאָן. געווען איז עס טאַקע ברכיה דער קרעמער, דער חזן פון דער אַלטער שוהל, צו וועלכען מאַטקע איז געגאַנגען בעטען רעדען איהם א שידוך מיט חנה'לען.

— אזא יונג ווי דו, האָסט א פאָאר שעהנע הונדערט רובעל, וואָס דרעהסטו זיך ארום אין גאס און טהוסט נאָר ניט — מען קען זיי פער לעבען, פער'שכור'ען מיט גוטע ברידער, גוטע ברידער פעהלען ניט. האָט איהם ר' ברכיה איינמאָל מוסר געזאָגט, ווען מאַטקע איז וויעדער אין קרעמעל אריינגעקומען צו איהם, אז ער זאָל נאָך אַמאָל אהין געהן ריידען איהם דעם שידוך מיט חנה'לען, נאָך דעם ווי טאַטקע איז אַזויס קאדעט געוואָרען.

— האָט ניט קיין מורא, איך וועל נישט טרינקען. חנה'לע זאָל אזוי לעבען. איך'ל נישט טרינקען, גוט היטען דעם גראַשען.

— ווילסט דאָך א חתן ווערען — דארפסטו זיך צו עפעס נעהן מען. געהט מען אויפ'ן גרשיבאָוו, מען זוכט א שותף, מען קויפט זיך א פערד, א וואַנען — וואָס טהוסטו דאָ? — דו דארפסט אַוועק פון

דאנען, אז קיינער זאל נישט וויסען ווער דו ביסט געווען, ווען און וואָס. — פערשטעהסט, האָט איהם ר' ברכיה גע'עצה'ט אויף מלך קאָפּע־מאַכער'ס וואונק. און מאָטקע האָט געפאַלגט.

ערשט נאָכדעם ווי מאָטקע איז שוין געווען א שטיקעל צייט אוועק פון „אַלטען מאַרק“ און אַלע האָבען געהאַט פּערגעסען אין איהם — און מאָטקע איז געוואָרען דער פישער יונג אויפ'ן גרשיבאָיו — דענסמאָל ערשט האָט מען מאָטקע'ן צוזאַמענגעפיהרט מיט חנה'לען, אז חתן כלה זאָלען זיך בעקענען. אָנגעפיהרט דעם שידוך האָט טאַקע ר' ברכיה, און יעצט האָט מאָטקע געהייסען „א פישער פון גרשיבאָוו, א געזונדער יונג, פריי פון מיליטער, מיט אַ פאָאר הונדערט רובעל זיין אייגענס — האָט אַ וואָגען מיט אַ פאָאר פּערד“. מלך קאָפּע־מאַכער מיט זיין ווייב האָבען זיך געלאָזט רעדען דעם שידוך, און אויס־געפּרעגט זיך וועגען חתן, ווי ער וואָלט געווען א פּרעמדער, וואָס זיי האָבען איהם קיינמאָל נאָך נישט געזעהן... מען האָט אָבגעווערט דאָס „זעהעכץ“ אויף שבת. און שבת נאָך מיטאג זיינען זיך חתן־כלה מיט די מחותנים צונויפגעקומען אויף די פּאָוויא גאָס צו דער כלה'ס פּעטער, ביי וועלכען מען האָט טאַקע חנה'לען געהאַט בעהאַלטען פאר מאָטקע'ן. מאָטקע איז געזעסען א בלייכער, א דערשראָקענער, אין א נייעם קאָר־טענעם אַנצוג, ווי א חתן בחור און מורא געהאַט צו ריהרען מיט א אבר, מיט אַ האַנד, אז ער זאל נישט עפעס צוברעכען אויפ'ן טיש. געגען איבער איהם איז געזעסען חנה'לע, אויך א בלייכע און דערשראָ־קענע, אין א נייע הליידעל אָנגעטהאָן. פּערפלאַכטען די האָר אין צוויי צעפ, און א רחמנות, און א חן האָט גערוהט אויף איהר קאָפּ.... מאָטקע האָט געקוקט אויף איהר און זיין האַרץ איז איהם אויסגעאַנגען פאר רחמנות אויף איהר... עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז זי איז אַ קליין, קליין פייגעלע, וואָס האָט נאָך נישט קיין פּעדערען, ווי ער פּלעגט אַראָבנעהמען פון די נעסטען פון די בוימער, ווען ער איז נאָך אַ קליינער יאָט געווען... און דאָס קליינע פויגעלע ציטערט אין זיינע הענד פאַר קעלט... און קלאַפּט מיט די קליינע פליגעלעך... און ער נעהמט עס און לעגט עס אריין צו זיך אין בוזים, אז עס זאָל זיך אָנ־וואַרימען... אזוי האָט ער אויך געוואָלט זי ארייננעהמען צו זיך אין נאַקעמען בוזים אריין...

דאָס נעשפּרעך איז אָנגעגאַנגען וועגען היימישע זאַכען. מען האָט

זיך בעקענט מיט'ן חתן. דער מחותן האָט געוואָלט וויסען, מיט וועמען ער איז זיך משרדף, ווער זיין מחותן איז, — אויב דער חתן האָט נאָך א פּאָטער, אַ מוטער.

— איך האָב א מאַמע, א טהייערע מאַמע, אזא גוטע מאַמע!
ווען איך בין א קליין אינגעל געווען — אָט אזא קליינער יאָט — האָב
בען זיי מיך געוואָלט שלאָגען — האָט מיך די מאַמע נישט געלאָזט
שלאָגען... און זי האָט מיר...

— און א טאָטען האָט ער אויך? האָט דער מחותן פלינק איבער-
געהאַקט מאַטקעס רייד, וואָס זיינען ניט שעהן געווען פאר די געסט
ביים טיש.

— אַ טאָטען האָב איך אויך, נאָר איהם האָב איך ניט לייעב.

— וואו וואָהנען זיי?

— זיי וואָהנען אין א קליין שטעדטעל, אין ווארשעווער גובער-
ניע, אין זשאַכלין.

— און ווי רופט מען דעם חתן מיט'ן אידישען נאָמען? איך
מיין, ווי הייסט ער? פּרעגט דער שרדן.

— איך הייס מאַטקע.

— מאַטקע? — איך הער עס צום ערשטען מאל.

— ניין. ווען איך בין געווען א קליין אינגעל האָט מען מיך גער-
רופען מאַטקע — האָט זיך מאַטקע פלינק צוריקגעכאַפט. איך הייס —

אהרון ליב קאַנאַריק. איך האָב אַ פאַס, אָט דאָ האָב איך איהם. און
מאַטקע האָט ארויסגענומען דעם פאַס.

— אהרון ליב, א גאַנץ אידישער נאָמען — האָט ר' ברכיה
שרדן געזאָגט צום מחותן.

נור מאַטקע'ן האָט עס עפעס געגעבען א ריס אין האַרצען. דאָס
ערשטע מאל האָט ער דערפיהלט אז ער טראָגט אַ פּרעמדען נאָמען פון
א פּרעמדען מענשען, און זיינעם האָט ער בעגראָבען... און דעם ער-
שטען מאל האָט ער אָנגעהויבען צוריק צו בענקען נאָך זיין נאָמען —
קיינמאל נאָך האָט ער נישט געפיהלט דאָס בעדערפעניש נאָך זיין
נאָמען ווי יעצט, ווען ער געהט א חתן ווערען...

מאטקע האָט געקלעהרט וועגען דעם און איז טרויעריג און שטיל געוואָרען.

— לָאָז מען זיי אליין לאָזען, — ווינקט דער שרכן צום מחותן מיט די מחותנת'טע.

— יונגע-לייט, אפשר ווילען זיי זיך עפעס זאָגען וואָס מיר טהאָרען ניט הערען, — קומטס, קומטס — האָט די מוהמע גערופען די געסט אין אַן אַנדער שטוב אריין, פערשטעהענדיג פון מאַטקעס שווייגען, אז מאַטקע וויל מיט דער כלה אליין זיין.

אז מאַטקע איז מיט דער כלה אליין געבליבען, איז ער נאָך שטילער, בלייכער און דערשראָקענער געוואָרען. דער יונג וואָס האָט צודריקט מיט זיינע פים מעגשען-לעבענס, איז הילפלאָז געוואָרען בלייבענדיג מיט דער מיידעל אליין, און ניט געוואוסט קיין וואָרט אויסצורעדען, הנה'לע איז אויך דערשראָקען געוואָרען. ער האָט גע-הערט ווי איהר האַרץ קלאַפט הויך. נור דאָך האָט זי פריהער געפונען ווערטער ווי ער. זי האָט זיך אָנגערופען :

— מן הסתם איז דאָך מיר שוין בעשערט אזוי, אז איך זאָל פאר איהן א כלה ווערען. מען זעהט דאָך, עס איז א גאָט'ס זאָך. — און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? פרעגט מאַטקע בע-שיידען.

— איך וועל אלעס טהאָן וואָס דער טאטעשי און די מאמעשי הייסען מיר. זיי ווייסען בעסער וואָס איז גוט פאר מיר, — זאָגט חנה'לע מיט די אויגען צו דר'ערר. — און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? — פרעגט מאַטקע נאָך אַמאָל איבער.

— איך'ל איהן זאָגען דעם ריינעם אמת. איך האָב זעהר מורא, מיין האַרץ שרעקט מיר זעהר.

— פאר וואָס האָבען זי מורא? — פרעגט מאַטקע דערשראָקען. — זי ווייסען שוין פאר וואָס איך האָב מורא. איך האָב מורא, אז זי זאָלען נישט געהן אויף דעם זעלבען וועג וואָס זי זיינען געגאָנגען. גואָס טויג מיר שוין אזא לעבען. איז דאָך גלייכער אז פון אונזער שידוך ווערט נאָר נישט, איידער מיר געהן זיך פארבינדען פאר גאָט און פאר לייט.

(די מוטער האָט עכ איהר געהייסען אזוי זאָגען, כדי מאַטקע'ן בעסער צו מאַכען. נור דאָס מיידעל האָט ווירקליך מורא געהאַט פאר מאַטקע'ן — און טרעהרען האָבען זיך איהר געוווּזען אין די אויגען).
 מאַטקע האָט גאָר נישט געקענט ענטפערען. געוואַלט האָט ער זיך דאָ אַנידערלעגען צו איהרע פיס און איהר אלעס דערצעהלען. דערצעהלען ווי מען דערצעהלט פאר גאָט, פאר א גרויסען רב, פון זיין יונגנד — און אלעס וואָס ער האָט בעהאַלטען אין זיין האַרץ, אז ער הייסט ניט קאַנאַריק נור מאַטקע, און אז ער האָט א מענשען גע'הרג'עט וועמענס נאָמען ער טראָגט. ער האָט געפיהלט, אז ער בעדאַרף איהר אלעס דערצעהלען — נור עס האָט איהם געשטערט, וואָס אין די צווייטע שטוב זיינען מענשען. האָט ער געביסען די ליפּען, די הענד האָבען זיך ביי איהם געטרייסעלט, און געשטאַמעלט אונפערשטענדליכע ווערטער...

— חנה'לע... איך'ל שטאַרבען פריהער... א טויט זיך אָנמאַכען... אין וואסער זיך וואַרפען איידער דיר שלעכטס טהאָן... אויף אזוי פיעל שלעכטס טהאָן... איך'ל דיר זיין א געטרייער מאַן, חנה'לע, וועסט זעהען... און דער יונג האָט זיך צוהויינט.

דאָס מיידעל האָט אויף איהם רחמנות געקריגען:

— וויינען זי נישט, איך גלויב איהן, אז איך וואַלט איהן נישט געגלויבט וואַלט איך דאָך מיט איהן נישט קיין כלה געוואָרען...
 מאַטקע האָט פלינק די אויגען אויסגעווישט און בעהאַלטען די טרעהרען, ווייל פון דער צווייטער שטוב האָבען זיך טריט געהערט.
 — געפעלען זיך?

חתן כלה האָבען געשוויגען.

אין אָבענד זיינען געווען די תנאים, די תנאים האָט מען גע'מיאכט אין דער שטיל, נור מיט א מנין געבעטענע אידען. דער מחותן האָט ניט געוואַלט האָבען, אז מען זאָל שוין וויסען אויף דער „אַלטער יטאַדט“ אז חנה'לע איז א כלה געוואָרען פאר קאַנאַריק'ען. און אייגעטליך האָט ער געוואַלט נאָך די תנאים אַבלייגען, גאָר דער חתן האָט זיך זעהר געבעטען, אז מען זאָל באַלד די תנאים שרייבען. אז ס'איז געקומען צום אונטערשרייבען, האָט דער שדכן פאר'ן חתן אונטערגעשריעבען:

אהרון ליב קאנאריק.

— מזל־טוב, אהרון־ליב, מזל־טוב! — האָט מען מאַטקע'ן צור־
געוואונשען פון אלע זייטען.

נור א וואונדערליכע זאך. צום ערשטען מאָל איז איהם דער נאָר־
מען אזוי פרעמד פאָרגעקומען, און ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, אז
ניט ער, נאָר קאנאריק איז א חתן געוואָרען פאר חנה'לען, ווייל מען
האָט זיין נאָמען אונטערגעשריעבען אונטער די תנאים...

.14

מאָסקע איז זיך מתודה פאר זיין כלה.

א נאנצע וואָך האָבען זיך חתן-כלה ניט געוועהען. דערפאר זיך נען זיי שבת א נאנצען טאָג געווען צוזאמען. שבת האָט מאָסקע גע-געסען ביי חנה'לעס פעטער און חנה'לע איז דאָרט געווען א נאנצען טאָג שבת. זיי זיינען אינאיינעם אויסגעגאנגען שפאציערען, ניט אין זאקסישען נאָרטען, וואו אלע האָבען געקענט מאָסקע'ן, נור הינטער דעם אירישען האָספיטאל צום ציטאדעל צו, וואו עס שטעהען די טאָר פאָלען, און וואו עס געהען די איינוואמע פאָארלאך אין ווארשא, וואָס האָבען עטוואָס צו רעדען צווישען זיך און ווילען ניט אנדערע זאָלען זיי שטערען... אין זאקסישען נאָרטען און אין אירישען טהעאטער האָט חנה'לע נאָך ניט געוואָלט געהן מיט איהם. זי האָט מורא געהאט, מען זאָל דאָרט מאָסקע'ן ניט דערקענען.

דורך די פאָאר וואָכען, וואָס זיי זיינען געווען חתן-כלה, זיינען זיי אזוי נאָהענט געוואָרען איינער צום אנדערען, אז די כלה האָט מאָסקע'ן געלערענט, ווי מען לערענט א קליין קינד, ווי ער זאָל זיך פיהרען, און מאָסקע האָט זי אין אלץ געהאָרכט, אבי ער זאָל ווערען אַן אַנשטענד דיגער מענש. זי האָט שוין אזוי ווייט געבראכט, אז מאָסקע איז יעדען שבת געגאנגען מיט חנה'לעס פעטער אין די חברה אריין דאוונען. מאָסקע האָט זיך אָנגעהויבען צו קליידען ווי א חתן-בחור — לענגליך. חנה'לעס א פאָרטרעט, איינגעפאסט אין מעדאליאָן, האָט מאָסקע גע-מראָגען אין לאַטץ, און נאָך א פאָרטרעט האָט ער געמראָגען אנגע-קניפט אין די גאָלדענע קייט צום זייגער, וואָס חנה'לע האָט איהם געגעבען א מתנה. און פון די בעל-עגלה-יונגען, וואָס האָבען גע-האַלטען די פערד אויף גרושיבאָוו, האָט ער זיך געהאַלטען פון דער-ווייטענס. ניט געגאנגען מיט זיין אין שענק אריין ביער טרינקען.

און מעהר זיך גע'חבר'ט מיט די בעל־הבתים פישערס, וואָס דאָס איז מעהר כבוד און יחוס געווען. וואָרום אזוי האָט חנה'לע געוואָלט. און וואָס חנה'לע האָט געוואָלט האָט מאַטקע געטהאָן. וואָרום זי האָט עס געמאַכט אין דער שטיל, כלה־אַרטיג, ציערליך־מאַניערליך, און האָט אזוי געזאָגט צו איהם :

— זעהען זי, אהרון ליב, זי זיינען דאָך שוין א חתן, עס פאַסט דאָך ניט.

— „זי“ זאָגסטו מיר גאָר, חנה'לע... — האָט זי מאַטקע אָנגענו-
מען ביי דער האַנד.

— נו, זאָל שוין זיין „דו“, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט קאָקע־טיש, אראַבגעלאָזט די אויגען און גערויטעלט זיך.

און אָט פאר די „אראַבגעלאָזענע אויגען“ און דאָס רויטלעך זיך פון חנה'לען, און פאר דעם „דו“ וואָס איז ארויסגעגאַנגען פון איהר קליין טיילכעל און נאָך קלענערע צייהנדלעך — פאר דעם אלעס איז מאַטקע געווען אזוי ענטציקט, אז ער וואָלט אלעס, אלעס פאר איהר געטהאָן.

נור הייסען הייסט ער נאָך ביי איהר „אהרון ליב קאַנאַריק“ און ניט מאַטקע. און ווען זיי געהען שפאַציערען איינזאַם צווישען די טאָפּאָלען ביי דער וואַרשאַווער ציטאָדעל צו דער ווייכסעל צו, פאַר נאַכט, ווען די זון געהט אונטער, רופט זי איהם „אהרון ליב לעבען“. קרענקט עס איהם, און עס דאַכט זיך איהם, אז ניט איהם מיינט זי, נור קאַנאַריק'ען, און ער איז נור קאַנאַריק'ס שמעלפערטרעטער, און באַלד וועט זיך קאַנאַריק אויפהויבען פון טונקלען טייכעל, וואו ער האָט איהם אריינגעוואָרפען, און קומען אהער, און אָננעהמען חנה'לען ביי דער האַנד — און ער וועט ווערען דער חתן. און זעצען זיי זיך אוועק אויף דער גרינער לאַנקע, וואָס איז אויפ'ן בערגעל הינטער'ן ציטאָדעל, נעהמט זי זיין קאַפּ צווישען איהרע קאָלטע הענדלאַך און לעגט איהם אוועק אויף איהר שוים, און קושט מיט איהרע קאָלטע ליפען און קאלט נעזעל, און זאָגט „טהייערער אהרון ליב“, „האַרציגער אהרון ליב — מיינער, מיינער“. מאַכט מאַטקע צו די אויגען און זאָגט אין דער שטיל, פאר זיך, קוים, קוים מיט די ליפען: „מאָטקע“... „מאָטקע“... „מאָטקע“...

איינמאָל, אין א שבועות פארנאַכט, דעם ערשטען טאָג יום טוב,

איז מאַסקע אויסגעגאנגען מיט זיין כלה שפּאַציערען. חנה'לע האָט דענסמאָל געהאַט געמאַכט אויף יום טוב א נייע קליידעל מיט אַ וועט טעלע ווי אַ אינגעל, און אַ ווייכען ווייבערשען קראַנען — וואָס איז דענסמאָל זעהר אין מאַדע געווען. האָט זי מאַסקע געזעהן אין נייעם קליידעל מיט דעם אינגעלשען וועסטעל און מיט דעם ווייבערשען קראַנען, האָט ער געמיינט אז ער ווערט פּערכאַפּט; אזוי שעהן און טהייער האָט זי אויסגעזעהן אין דעם נייעם קליידעל. און מאַסקע איז אויך געווען אין אַ נייעם אַנצוג, וואָרום עס האָט שוין געהאַלטען נאָהענט פאַר דער חתונה, און מען האָט געהאַלטען אין איין איינקויפּען אויס-שטייער. זיינען זיי ביידע ארויס פאַרנאַכט שפּאַציערען, ווי געוועהנ-ליך, צום ציטאָדעל צו. אַ שבועות-טאָג איז דענסמאָל געווען. אַ גן-עדן. די בוימער בעקליידעט מיט בעז — עס האָט פשוט פּער-כאַפּט דעם אטהעם. אַרונטערגעקומען צום ציטאָדעל צו, ביי די גרינע טאַפּאַלען, האָט זיך פאַר זיי געפּענט אַ גרויסער הימעל איבער'ן גרינעם פעלד. איין האַלבער הימעל איז געווען נאָך אין דער זון און דער אַנדער האַלבער הימעל האָט זיך שוין געבאָדען אין בלויען. און אָט איז דאָס בלויעכטס אריינגעשוואומען אין די זון און אָט איז די זון אריינגעשוואומען אין דאָס בלויעכטס. און ביים עק אויף יענער זייט ווייכסעל איז גאָר געווען אַ רויטער קאָכענדיגער טייך — אַ גיהנום. און אזוי ליכטיג און פריי איז געווען איבער דער וועלט, אז די פיס זיינען געוואָרען פליגעל, און עס האָט זיך געגלויבט צו טאַנצען. זיי-גען זיי אָנגעקומען צו לויפּען צו זייער בעליעכט אָרט — צו דער גרינער לאַנקע, וואָס איז אויפ'ן בערגעל הינטער די טאַפּאַלען, האָבען זיך דאָרט אוועקגעזעצט און אָפּגעשפּיעגעלט זיך אין'ם בלאַטיגען טאָרף-זומפעל, וואָס איז הארט צווישען די טאַפּאַלען; האָבען גערעדט וועגען זייער חתונה, וועגען זייער צוקונפטיגען לעבען; האָבען געלאַכט און געפּרעהט זיך, ווי יונגע חתן-כלה. פּלוצים האָט זיך חנה'לע אָנגערופּען אזוי:

— אהרון ליב, פאַרוואָס שיקסטו ניט נאָך דער מאַמען? איך וואָלט געוואָלט זעהען ווי די מתותנת'טע זעהט אויס.
האָט זיך מאַסקע אָנגערופּען מיט האַרצקלאַפּען:
— האָסט ליעב מיין מאַמען, חנה'לע?
— געוויס האָב איך זי ליעב, וואָס פאַר אַ פּראַנע איז דאָס?

וועמען דען זאָל איך ליעב האָבען? זי איז דאָך דיין מאַמע. איז זי דאָך
מיין מאַמע אויך.

האָט מאַטקע פּערקרימט די ליפּען פּאַר וועהטאַג און האָט אזוי
געזאָגט:

— מאָרגען שרייב איך אהיים א בריעף און שיק נעלד, אז די
מאַמע זאָל קומען.

— איך וויל דורכאויס, אז די מחותנת'טע מיט מיין מאַמען זאָלען
מיך פיהרען אונטער דער חופּה, אז ניט וועל איך האָבען א געשטערטע
חתונה.

האָט מאַטקע שוין געפיהלט, אז ער איז מיט איהר משפּחה, אז
חנה'לע איז געבוירען געוואָרען מיט איהם, און אז זי איז ניט זיין כלה,
נור זיין משפּחה, זיין נאָהענטע משפּחה — ווי זיין מאַמע.

און אז חנה'לע האָט זיך אָנגערופּען:

— אהרון ליב, איך האָב פאַר דיין מאַמען אָנגעגרייט א שעהנע
מתנה, א שייטעל מיט א שוואַרצען קארעקאָווען טוף — האָט זיך
מאַטקע אוועקגעזעצט און אָנגענומען חנה'לעס האַנד און געזאָגט אין
דער שטיל:

— חנה'לע, איך הייס ניט אהרון ליב, איך הייס מאַטקע. רופּ
מיך מאַטקע, איך בעט דיך.

— מאַטקע! — לאַכט דאָס מיידעל פּרעהליך — געה שוין, געה
שוין, דו לאַכסט אויס מיר, וואָס פאַר א נאָמען איז מאַטקע? מאַטקע
פאַסט פאַר א ננב.

— איך לאַך ניט, חנה'לע, איך טראָג א פּרעמדען נאָמען.

— ווי הייסט דו טראָגסט א פּרעמדען נאָמען? וועלכער מענש
טראָגט דאָס א פּרעמדען נאָמען? דו טרייבסט שפּאַס.

— איך טרייב ניט קיין שפּאַס, האָרד אויס, חנה'לע, איך האָב
דיר שוין לענגסט געוואָלט זאָגען, חנה'לע, דיר בעדארה איך אַלץ
זאָגען. איידער איך געה מיט דיר חתונה האָבען, וויל איך אז דו זאָלסט
אַלץ וויסען, פּונקט אזוי ווי מיין מאַמע. איך וויל דו זאָלסט זיין מיין
מאָטער פּון היינט מאָל אָן. אַלעס זאָלסטו וויסען.

דאָס מיידעל איז שטיל געוואָרען און דערשראָקען. זי האָט דער-

פיהלמ, אז מאַטקע געהט איהר פערטרויען עפעס זעהר וויכטיגעס פון זיין לעבען. זי האָט זיך געשראָקען דערפאר. נור זי האָט געוואָלט וויסען דעם גורל, מיט וועלכען זי פערבינדעט זיך.

— חנה'לע, זעהסט, אז דו האָסט פריהער אזוי גערעדט וועגען מיין מאַמען, האָב איך געזעהן, אז איך און דו זיינען משפּחה, איך קען דיר אלעס פערטרויען. האָרף אויס, חנה'לע, איך טראָג א פרעמדען נאָמען. פון אַ מענשען, וואָס איז שוין ניטאָ. וואָס לעבט שוין ניט. דער מענש האָט מיר שלעכטס געטהאָן, זעהר פיעל שלעכטס געטהאָן, און דער מענש האָט געהאַט אַ נאָמען און איך האָב ניט געהאַט קיין נאָמען. איך בין אנטלאָפּען פון דער היים, ווען איך בין אַ קליינער אינגעל געווען, אָהן אַ נאָמען בין איך אַנטלאָפּען. זי האָבען מיך געשלאָגען. האָב איך צוריק געשלאָגען, האָט מען מיך געזוכט, גע- וואָלט מיך איינזעצען, בין איך אַנטלאָפּען. קיין פּאָס האָב איך ניט געהאַט, און אָהן אַ פּאָס איז אָהן אַ נאָמען. דו קענסט זיך אין דער וועלט ניט ווייזען — און דער מענש האָט יאָ געהאַט אַ נאָמען, און אַ פּאָס, איך האָב איהם מקנא געווען און געקלעהרט, ווי אזוי פון איהם דעם נאָמען מיט דעם פּאָס צוצונעהמען — — — געקלעהרט, גע- קלעהרט, ביז איך האָב עס געטהאָן...

חנה'לע איז געזעסען, איהר האַרץ האָט הויך געשלאָגען. זי האָט ניט געפיהלט דעם נאָסען הויך, וואָס פּאַלט אויף איהר, זי האָט נור געפיהלט מאַטקע'ס גרויכע אויגען, וואָס האָבען אָנגעצויגען איהרע אויגען און איהר פנים ווי אן עלעקטרישע שוואַם, און זי האָט געפיהלט מאַטקע'ס וואַרימע האַנד און אַטהעם.

— ...און אַמאָל, אז ער האָט מיר זעהר, זעהר שלעכטס געטהאָן — ער מיט זיינע חברים האָבען מיך געשלאָגען, ביז איך בין קראַנט גע- וואָרען, האָב איך געוואוסט, אז ער געהט אַנטלויפּען מיט נאָך אימיר צען, האָב איך זיך מיט יענעם אַבגערעדט, אַבגעוואַרט איהם אין מיכען וועג ביינאַכט, און געמאַכט אזוי — אז ער זאָל פּערישווינדען, פּער- שווינדען פון דער ערד, און איך טראָג יעצט זיין פּאָס אויף מיין האַרץ, און איך רופּ מיך מיט זיין נאָמען. האָב ניט קיין מורא, ער וועט שוין קיינמאָל ניט צוריקקומען. ער איז גוט בעהאַלטען אין אַ טויף מיט אַ שטיין אָנגעבונדען... קיינער ווייסט ניט. נור זיין נאָמען וויל איך טעהר ניט טראָגען. איך וועל פּאָהרען אין מיין שטעדטעל אריין, וואו

איך בין געבוירען, איך וועל געבען די סטראזשניקעס א סך געלד און וועל ארויסגעהמען א פאס אויף מיין אייגענעם נאָמען. איך וויל מיך ריפּען ווי מיין מאַמע האָט מיך גערופּען: מאַטקע! איך וויל הייסען מאַטקע...

דער יונג האָט אָבגעהאַקט אין מיטען און חנה'לע איז געזעסען ווי איינגעטונקט אין א וואַלקען. איהר האַרץ און איהרע געפיהלען זיינען געווען פּער'חלש'ט. און עס האָט זיך איהר געדאַכט, אז זי שלאָפּט, אז זי הלוב'ט...

— שוין, יעצט ווייסטו אלעס, אלעס — האָט מאַטקע אָבגע- זיפּצט — זאָג, זאָג, ווילסטו נאָך מיין כלה זיין? זאָג, אַ כלה מיט מאַטקע'ן, ניט מיט קאַנאַריק'ען. קאַנאַריק איז געשטאַרבּען, ער איז טויט... בעגראָבען... איך האָב איהם גע'הרג'עט, מיט מיינע הענד צודושעט... איך בין מאַטקע... מאַטקע... זאָג, ווילסטו מיט מאַטקע'ן אַ כלה זיין? האָב ניט קיין מורא, אז ניט, בין איך נישטאָ, געה איך אַוועק, זעהסט מיך מעהר ניט.

דאָס מיידעל האָט זיך פּלוצים אויפגעכאַפּט פון די לעצטע ווער- טער. זי האָט זיך אַרומגעקוקט. די נאַכט איז שוין געלעגען איבער'ן ברייטען פעלד. פון דערווייטענס האָט זיך געלויכטען דאָס ליכט פון דער שטאָרט, און פּלוצים איז איהר בעפאַלען אַן אימה צו זיין מיט איהר חתן איינע אליין אין פעלד ביינאַכט. האָט זי אָנגעהויבען צו שרייען מיט אַן אונמענשליכע שטימע:

— מאַמע! מאַמע! מאַמע!...

מאַטקע האָט זיך דערשראָקען פאַר איהר קול. ער האָט זיך אויפ- געכאַפּט און געזעהען וואָס ער האָט געטהאָן, אז ער האָט זיך אַרויס- געגעבען. עס האָט איהם ניט באַנג געטהאָן דערפאַר, פּערקעה'ט, ער איז צופריעדען געווען, וואָס יעצט האָט ער שוין נאָר ניט אויפ'ן געוויסען.

— וואָס שרייסטו? מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפּען. קום, איך וועל דיך צוריקפיהרען אין שטאָרט אַריין. האָב ניט קיין מורא, איך וועל דיר נאָר ניט טהאָן.

— פאַרוואָס זאָל איך מורא האָבען? — האָט דאָס מיידעל זיך שוין געהאַט געפונען, און איבערלעגט זיך, אז עס איז בעסער ווייטער צו שפּיעלען די כּלם — דו ביזט דען ניט מיין חתן? פאַר מיין חתן זאָל

איך מורא האָבען? איך האָב זיך נאָר געהאַט דערשראָקען.
 — חנה'לע, חנה'לע, וואָס רעדסטו? — האָט זיך מאַטקע אַראָב-
 געלאָזט אויף דר'ערד און אָנגעהויבען איינגראָבען זיין פנים אין איהר.
 — קום, קום, — האָט חנה'לע געזאָגט — עס איז שוין נאַכט, די
 מאַמע וועט אונרוהיג זיין. זי וועט ניט וויסען וואו מיר זיינען.
 שוואַרץ און פעט איז געלעגען די פריהלינגס-נאַכט אין דער לופט
 און איבער'ן הימעל און אויף דער ערד. אין די נאַכט איז אָנגעקומען צו
 פליסען די שמילע ריחות פון די פערבאָרגענסטע בליהעכטסען, וואָס
 האָבען אויפגעעפענט זייערע יוגענד-טוואָלען, און מען האָט געהאַט דאָס
 געפיהל ווי הונדערט נאַקעטע כלות זיינען איינגעשלאָסען אין א פער-
 מאַכטען גאָרטען און זיי בע'שכור'ען די לופט מיט דעם יונפרוידער-
 שמאַק, וואָס יאָגט פון זייערע יונגע לייבער ארויס... און אין דער לופט
 פון דער נאַכט האָבען זיך געטראָגען פערבאָרגענע שוואַרצע פלעקען אין
 דער לופטען, ווי שאַטענס פון ניט געזעהענע נעשטאַלטען וואָלמען
 פארביי שפאַציערט פאר זייערע טריט. אין דער נאַכט און אין דעם
 דופט זיינען חתן-כלה צוריק אין שטאָרט אריין און האָבען צווישען זיך
 קיין וואָרט ניט אויסגערעדט...

15.

אויס מחותנים'שאפט מיט מאַטקע'ן.

אז חנה'לע איז נעקומען אהיים, האָט זי א דערשראָקענע, א צר
טראַגעדיע אריינגערופען פאָטער און מוטער אין א צווייטע שטוב אריין
און מיט א ציטערענדיג האַרץ און אן ערשראָקענעם לשון דערצעהלט
דעם סוד וואָס מאַטקע האָט איהר פערטרויעט: אז ער טראַגט אן
אַנדערע'ס נאָמען, פון א מענשען וועלכען ער האָט גע'הרג'עט. מלך
קאפע-מאַכער, דערהערענדיג אזא שרעקליכע זאך, מיט וועמען זיין
טאָכטער איז א כלה געוואָרען, איז ער אויך פערציטערט געוואָרען.
די ערשטע פאָר מינוט האָט ער גאָר נישט געקענט רעדען, — אָס ווייב
האָט זיך געבראַכען די הענד און איז ארויס מיט א געוויין.
— שווייג, געדענק אין גאָט, מען וועט הערען! — האָט ער איהר
געזאָגט.

אז די ערשטע איבעראשונג איז אריבער, האָט מען אָנגעהויבען צו
איבערקלעהרען וואָס צו טהאָן.

א לאַנגע צייט האָט זיך טאַטע-מאַמע אָנגעקוקט שטום מיט
בליקען, ביז חנה'לע איז פלוצלונג ארויס מיט א גרויס געוויין.
— וואָס וויינסטו, מיין קינד? דאַנק גאָט, אז ער האָט עס דיר
יעצט געזאָגט — וואָס וואָלסטו געטהאָן חלילה נאָך דער חתונה?
מען האָט געטרייסט חנה'לען און מען האָט זי אריינגעפיהרט אין
א צווייטע שטוב אריין.

— די ערשטע זאך וואָס מיר דארפען טהאָן איז בעהאַלטען חנה'
לען פון איהם — האָט די מוטער געזאָגט, ווען זיי זיינען אליין גע-
בליעבען.

— די ערשטע זאך דארפען מיר ארויפגעהן צום פאָלקאָוויניק
קאָמיסאַר און איהם אלעס דערצעהלען, איהם אלעס זאָגען, האָט זיך
דער פאָטער אָנגערופען.

— מלך, וואָס רעדסטו!

— וואָס דו הערסט. וואָס ווילסטו, אז דער פּאַלקאָוויניק-קאָ-
מיסאר זאָל עס געוואָהר ווערען אָהן דיר און דערנאָך זאָל ער דײַך און די
כלה אויך אריינציהען מיט'ן חתן? — און נאָט ווייסט וואָס עס קען
זיך אויסלאָזען.

— וואָס שרעקסטו מיך איבער? וואָס זיינען מיר שולדיג?

מיר האָבען געוואוסט?

— זעהסטו שוין, דורך דעם איז גלייכער אז מיר זאָלען ארויפ-
געהן צו איהם, צום קאָמיסאר חוואָסטאָוו און איהם אלעס דערצעהלען:
פּאַני, אזוי און אזוי איז געווען. מיר האָבען ניט געוואוסט, די טאָכטער
אונזערע איז אַ כּלָה געוואָרען פאר איהם. ווען מיר זיינען געוואָהר גע-
וואָרען אזא זאך, זיינען מיר די ערשטע צו דיר געקומען צוליפּען דער-
צעהלען, מיר זיינען ניט שולדיג.

— איך וויל נישט זיין דערביי, נישט פון אונזערע הענד זאָל ער

פּאַלען — בעט זיך דאָס ווייב.

— און אז דו וועסט עס איהם ניט זאָגען, מיינסטו, וועט ער

עס ניט געוואָהר ווערען? ער וועט עס געוואָהר ווערען אָהן דיר. עס
וועלען זיך שוין געפינען אזעלכע וואָס וועלען איהם דערצעהלען, אז זי
ווייסט, ווייסען עס אנדערע אויך. דער שטריק קומט פאר יעדען גנב.
און אז עס וועט ניט זיין היינט, וועט עס זיין אין א יאָהר, אין צוויי,
ווען דו וועסט שוין זיין משפּחה מיט איהם און מען וועט דײַך אויך
אריינשלעפּען און חנה'לען אודאי, זיין ווייב געווען — געוואוסט און
ניט דערצעהלט. איך וועל ניט לאָזען אונגליקליך טאָכען מיין טאָכ-
טער. איך וועל אויף גאָר ניט קוקען, איך געה שוין אריבער צו איהם,
אָט יעצט, און דערצעהל עס איהם גלייך, איך וויל דערמיט ניט האָבען
צו טהאָן, זיי זאָלען גאָר נישט קענען האָבען געגען אונזער קינד.

די לעצטע ווערטער האָבען די אידענע איבערצייגט אז עס איז
נויטווענדיג ארויסצוגעבען מאַטקע'ן, כדי צו ראַטעווען זייער קינד.
זי האָט שוין גאָר נישט געזאָגט נור שטיל געוויינט.

מען האָט אריינגערופּען חנה'לען, זי איז געווען בלייך און דער-
שראָקען און האָט ניט געוואוסט וואָס עס איז געשעהן און וואָס עס
טהוט זיך מיט איהר.

— טאָכטער, וויין נישט — דאַנק גאָט וואָס עס האָט זיך אזוי

אויסגעלאָזט. דו ביזט גאָר ניט זיינע און ער איז ניט דיינער, תנאים
איז נאָך ניט חתונה, ער איז א פרעמדער מענש.

חנה'לע האָט פון דעם אלעם געוואוסט, אָבער עס האָט איהר שוין
געהאט געצויגען צו מאַטקע'ן. מאַטקע איז געווען דער ערשטער מאַנס-
פארשוין וואָס האָט זי געקושט.

— מיר מוזען, טאָכטער, פון זיך דאָס פעקעל אַראָבואַרפען אום
מיר אליין זאָלען נישט אריינפאלען, מיר מוזען ארויסקומען פון דעם,
מיר האָבען דערמיט גאָר ניט צו טהאָן.

אז חנה'לע האָט דערהערט דאָס דער פאָטער פערלאַנגט פון איהר
אז זי זאָל מיטגעהען מיט איהם צום פאָלקאָוויניק-קאָמיסאר און איהם
אלעס דערצעהלען וואָס מאַטקע האָט איהר פערטרויעט, איז זי ארויס
אין אזא געוויין, אז פאָטער און מוטער האָבען זיך דערשראָקען, אויב
חנה'לע קעהר מאַטקע'ן ניט אָן מעהר ווי א כלה... דאָס מיידעל האָט
איינגענאָרעט איהר פנים אין איהרע הענד און זיך איינגעגראָבען אין
גאַנצען אין קישען — און ניט געוואָלט קיינעם זעהען און קיינעם
הערען.

— הינדעל, איך האָב מורא, איך האָב מורא אז מיר זיינען דער
אינען! דער יונג האָט אונז אונגליקליך געמאַכט.

— וואָס פאַלט דיר איין אויף מיינע שונאים'ס קעפ? א אונ-
שולדיג קינד און דער יונג איז געווען צו איהר ווי אַ לערן בחור, ווי
א רב'ס א קינד, אזוי איז ער זיך בעגאַנגען מיט איהר.

— איך האָב מורא אז מיר מוזען שוין שווייגען, עס איז שוין
אונזער אונגליק, זעה, ווי די מויד וויינט, זעה.

— מלך בענקארט, געה אוועק פון מיר! לאָז מיך מיט'ן קינד
אליין.

— ווער געוואָהר, הינדעל, ווער געוואָהר וואו מיר האַלטען, איז
עס שוין נאָך אלעמען, טוען מיר שווייגען, איז אונזער בראָך,
ווער געוואָהר — האָט דער איד געזאָגט, ארויסגעהענדיג אין א צוויי-
טע שטוב אריין.

— טאָכטער לעבען, זאָג מיר, קינד, שעהם זיך נישט, איך בין
דאָך דיר א מאַמע, קינד מיינס — האָט די מוטער גענומען דער טאָכ-
טער'ס קאָפ אויף איהר שוים.

— וואָס זאָל איך דיר זאָגען, מאַמע־לעבען? איך האָב דיר שוין אלעס געזאָגט.

— האָט ער דיר נישט געטהאָן קיין שלעכטס?

— ווער, מאַמע?

— מאַטקע.

— ניין, מאַמע־לעבען, ער איז אומגעגאָנגען מיט מיר ווי א חתן, ווי א פיין לערן־קינד, ער האָט מיר בלוז געגלעט איבער'ן קאָפּ און מיר געזאָגט אז ער האָט מיך לייעב, זעהר לייעב. אלעס וואָס איך האָב געוואָלט האָט ער געטהאָן. ער איז געגאָנגען מיט'ן פעטער אין בית המדרש אריין דאוונען יעדען שבת. ער האָט זיך שוין נישט גע'־חבר'ט מיט יונגען. אלעס האָט ער געטהאָן פאר מיר, ווייל ער האָט געוואָלט ווערען אן אָרענטליכער מענש, אז איך זאָל איהם לייעב האָבען און דאָס האָט ער מיר אויך דערצעהלט, אז איך זאָל שוין פון אלעס וויסען, אום ער זאָל שוין גאָר ניט האָבען צו בעהאַלטען אין זיין האַרצען פאר מיר. דערפאר האָט ער עס מיר געזאָגט.

— און ווייטער האָט ער דיר גאָר נישט געטהאָן? זעהסטו, מיין

קינד, איז ער שוין מיט דיר אזוי נאָהענט אז אלעס איז שוין פאָר־פאלען, וועלען מיר זיך מוזען קנייפען אין די באַקען און שווייגען, איז עס שוין אונזער שאַנדע, מוז מען שטעלען א חופּה...

— ניין, מאַמעלע, איך האָב דיר שוין געזאָגט, אז ער איז זיך

בעגאָנגען מיט מיר אזוי איידעל, אזוי שעהן ווי ער וואָלט נישט געווען דאָס, נור א לערן־קינד. ער האָט געזאָגט אַז גאָט וועט איהם העלפען און ער וועט שוין האָבען די זכיה צו שטעהען מיט מיר אונטער דער חופּה, וועט ער זיין דער גליקליכסטער מענש.

— ער וועט שוין די זכיה האָבען, ער וועט שוין... נליקליך ביזטו

מיין קינד וואָס דו האָסט זיך ניט געלאָזט פּערפיהרען פון איהם. מלך — רופּט זי אריין דעם מאַן — וואָס האָסטו געפלאַפּעלט, וואָס האָסטו געוואָלט פון דער מיידעל? — ווי א לערן־קינד איז ער זיך בעגאָנגען מיט איהר. ער האָט זי איידעל בעהאַנדעלט.

— אויב אזוי, זאָל דאָס אלעס אויסגעהען צו זיין קאָפּ! — זיי

ניין מיר ריין דערפון. קום מיין קינד — די מינוט קום מיט מיר.

זואוהין, טאַטע?

— צום פאלקאוניק-קאמיסאר כוואסטאָוו — אלעס זאָלסטו
 איהם דערצעהלען, אזוי ווי דו האָסט מיר דערצעהלט. אלעס!
 — טאָטע! ...
 — מיט געוואָלד וועל איך דיר שלעפען, מוזט דיר יאָטעווען,
 מיין קינד, וואָס קעהר ער זיך אָן מיט דיר? ער האָט דען חתונה געהאַט
 מיט דיר? אויס מחותנים'שאַפט! ... א פרעמדער איז ער. וואָס געהט
 ער אונז אָן? קום!

.16

טאָמקע האָט אַ נומען שווען-מלאך...

מלך קאפע-מאכער האָט די טאָכטער געשלעפט מיט געוואלד צום פּאָלקאָוויניק-קאָמיסאר און שוין, ביינאָכט. „ניט איבערנעכטיגען זאָל עס ביי מיר!“ האָט ער געשריען, אומזיסט האָט חנה'לע געוויינט זיך געבעטען ביים פאָטער — דער איד האָט זי געשלעפט, און חנה'לע איז געגאנגען.

זיי האָבען אָבער דעם פּאָלקאָוויניק-קאָמיסאר ניט געמראָפּען, ניט אין צירקעל און ניט אין דער היים. דער פּאָלקאָוויניק האָט פּערבראכט די אָבענדען אין קאפע-שאַנטאָן „אַקוואַריום“. וואו עס איז אויפגע-טרעטען די בעריהמטע שפּאַנישע דראַטען-טענצערין „דאָראַסטהעא“, וועגען וועלכער די וואַרשאַווער צייטונגען און די נאנצע וואַרשאַווער „קאָוואַלעריע“ האָבען געשריעבען און גערעדט, אז זי האָט די שעהנסטע פיס אויף דער וועלט... און פּאָלקאָוויניק-קאָמיסאר כוואסטאוו איז גע-ווען מיט דער שפּאַנערין א נאנצער מחותן. ניט איינער פון די אַפּי-ציערען-וועלט האָט איהם מקנא געווען די שלאנג-בויגענדע שפּאַנערין מיט איהרע בלייכע דינע פינגער און אויסגעאיידעלטע פיס, וועלכע גיסען זיך אין איהרע זיידענע זאָקען, ווי אן אויסגעטאָקטער בעכער מיט וויין... און מען האָט זיך געהאלטען אין איין סוד'ען פון וואַנען די שפּאַנערין קומט, און פון וואַנען פּאָלקאָוויניק-קאָמיסאר כוואסטאוו איז מיט איהר אַזאַ מחותן... דאָס סוד'ען זיך אָבער און דאָס אָרט, וואָס מען האָט אָנגערופען פון וואַנען „די שעהנסטע פיס“ קומען, האָט דער שפּאַנישער דראַטען-טענצערין נאָך מעהר רייטץ געגעבען. אלע האָבען דעם קאָמיסאר מקנא געווען און איהם בעגליקווינשט מיט „אזא נומער“. און פּאָלקאָוויניק-קאָמיסאר כוואסטאוו איז אויף זיין „נומער“ זעהר שטאָלץ געווען.

מלך קאפע־מאכער, ניט געפינענדיג דעם קאמיסאר ניט אין דער היים און ניט אין צירקעל, האָט געשלעפט די טאָכטער אין שאַנטאַן „אקוואַריום“ און אז דאָס ווייב האָט געפרואוּט אָברעדען, אז מען זאָל עס אָבלעגען אויף מאָרגען, האָט דער איד גע'טענה'ט:

— נאר איינער, וואָס פריהער איז בעסער פאר אונז. ביז מאָרגען ווער ווייס וואָס עס קען זיך מאַכען. אפשר וועט ער זיך איבערלעגן, חרטה האָבען וואָס ער האָט זיך מודה געווען, אַנטלויפען, אָדער אונז נאָך שלעכטס טהאָן — אונז אויך אריינשלעפען... אויף די הייסע שעה, אז ער ריכט זיך גאָר ניט דאָרויף, דארף מען איהם פאַקען.

און אז הנה'לע האָט געוויינט, האָט דער איד דער אידענע איינ־גערוימט אין אויער:

— מען קען נאָך כאַפען פאר אזא מעשה געלד אויך. קאָנאַט טשייסטוואָ בעלוינט פאר אזא זאך, מיט א הונדערטער און אמאָל מיט אַ פאַר. זי קען קריגען גדן דערפאַר.

געגען דעם לעצטען אַרגומענט האָט די אידענע ניט געקענט ביי־טטעהען, און האָט זיך אָנגעהויבען בייזערען אויף דער טאָכטער:

— הנה'לע, וואָס ווילסטו אונז אונגליקליך מאַכען? דיך און אונז אויך — מיר מוזען ווי אַם שנעלסטען דאָס פעקעל פון זיך אראָב־וואַרפען.

אָבער אין שאַנטאַן „אקוואַריום“ האָט מען זיי ניט אריינגעלאָזט. דער פּאַלקאָוויק־קאָמיסאר איז געווען פערנומען. עס האָט פונקט אויפ־געטרעטען אויף דער ביהנע „דאָראַטהעא“. זי איז געגאַנגען אָנגעטהאָן אין אַ שוואַרץ זיידען קורץ שאַנטאַן־קלייד מיט קליינע בלישצענדע פּעריל בעזעצט. מיט נאַקעטע פיס, מיט צופלאַשעטע שוואַרצע האָאר האָט זי געטאַנצט אויף אַ ווייכע דראָם, וואָס איז געווען געצויגען איבער דער ביהנע. די מוזיק האָט אויפגעהערט צו שפיעלען. אין זאאל איז האַלב טונקעל געווען, און דער עולם האָט זיך אויפגעשטעלט פון די פּלעצער, און די דאַמען מיט די אָפיציערען פון זייערע לאָדזשען. און אלעמענס בליקען זיינען געווען צוגעצויגען צו דער ביהנע, וועלכע איז געווען רויט בעלויכטען ווי מיט אַ בלוט־בעלויכטונג. די דראָטען־טענצערין האָט זיך געגליטשט מיט איהר קליין שוואַרץ שירעמעל איבער דער דראָם און געבויגען אזוי איהר בויגאַמען שלאַנגענדיגען קערפער, אז זי האָט געקענט ארויסווייזען די „שעהנסטע פיס“ אין דער

וועלט. די ביהנע איז געווען פון הינטען אויס בעלזויכטען רויטליך, און דאָס קליידעל עקסטרא שוואַרץ, כדי די העלקייט פון די פיס זאָל זיך בולט'ער אָנזעהן. און די דראָט איז געווען אין דער הויף, כדי אלע זאָלען קענען זעהן די פיס. די דאָמען און די אָפיציערען — אלע זיי — נען געווען פּערכאפט פון די ווייכע סאַמעטענע מוזיק־ליניע, פון דעם עדעלען געבוי פון די פיס וואָס האָבען זיך גענאָסען ווי וויין אויס א בעכער. דורך די ווייסקייט פון די פיס האָבען זיך ארויסגעצויגען די בלויע אָדערען, וועלכע האָבען אין דער בלוט־רויטער בעלזויכטונג אַנ־גענומען א רויטליכען קאָליר, און די אָדערען זיינען געווען ווי שנירלאך בלוט, וואָס ציהען זיך איבער די ווייכע ווייבערשע ווייסקייט פון פוס... אלע זיינען געווען ענטציקט פון די רויטליכע אָדערען; די דאָמען נאָך מעהר פון די העררען, און אלע האָבען מיט א פריידענס־קרעכץ אויסגעשריען, ווען די דראָטען־טענצערין האָט פּלוצלונג געגעבען א שפרונג אויף פון דער דראָט אין דער לופט און עס האָבען זיך איהרע פיס געשלענגעלט ווי צוויי ווייכע לאבענדרוז־שהעלזער. אין א סעקונדע איז זי וויעדער שטעהן געבליבען אויף דער דראָט. אלע האָבען גע־כאַפט די שאַמפּאַניער גלעזער אין די הענד און געבויגען צו איהר און געקרעכצט פאר פרייד, און זי האָט אַכגעענטפערט מיט א בויג פון איהר נאַקעטען שעהנעם פוס...

דענסטמאָל האָט מען דעם פּאַלקאָוויקאָמיסאַר, וועלכער איז געשטאַנען נעבען דער ביהנע און גענעסען די דראָטען־נעהערין מיט די אויגען, אָנגעזאָגט, אז עפעס א איד מיט אַ טאַכטער ווילען איהם זעהען. ער האָט זיי געשיקט צום „טייוועל“, און ווייטער געווען פּער־נומען מיט די קונצען־מאַכערין.

אַבער מלך קאפּע־מאַכער איז ניט אַכגעטראָטען.

— אַ גאַנצע נאַכט וועל איך דאָ ווארטען, — האָט ער געזאָגט. ער האָט מורא געהאַט, אז טאָמער מעט ער אהיים געהן און אַבלענען אויף מאַרגען, וועט דער יונג שוין פּערשווינדען און וועט נור טראָגען א האָס אויף איהם. און עפעס אַן אונפּערשטענדליכע נקמה האָט דעם אידען אַרומגענומען, דוקא מאָטקע'ן צו פאַקען נאָך היינט ביינאַכט, יוען ער שלאַפט און ריכט זיך גאַרניט דערויף. עס איז שוין ביי מלך דעם קאפּע־מאַכער געוואָרען אַן אַמביציע, א נקמה־געפיהל און ער האָט עס געוואָלט גלייך אויספיהרען.

באלד האָט זיך דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר מיט זיינע פּריינד, א שטאַבס־אָפיציער און א ריכטער און נאָך עפעס א ציווילנער, געפונען אין זייער קאַבינעט, וואו זיי האָבען מיט בלומען און שאַמפּאַניער אין די הענד אָבגעווארט די דראַטען־געהערין. באלד האָט „קרומאַשאַט קאַ“, דער שענהער יונג, וואָס האָט פּערקויפט ציהרונג צו זי שאַנסאַ־נעטקעס, זי אַרײַנגעטראַגען אויף די הענד און דער פּאַן „דירעקטאָר“ איז נאָכגעלאָפּען שווער אָטהעמענדיג. די געזעלשאַפט האָט זי עמפּ־פּאַנגען מיט א הורא. דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר האָט אַנידערגע־קניעט פאַר איהר און זי האָט א לייכטען שפרונג געגעבען, געשטעלט זיך מיט איהרע נאַקעטע פיס אויף זיין פליך און א שפרונג געטהאָן אויף די ווייכע זאָפּאַ ארויף.

— נו, קרומאַשאַטקאַ, ווייז וואָס דו האָסט! — האָט זיך דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר אָנגערופּען.

— צוויי טהייערע רינגען מיט רויטע שמאַראַגדען, אויסגעקויפט פון פעטערבורגער לאָמבאַרד, וואָס די „קעניגין פון די פּעריל“ האָט פּערזעצט.

— ווייז אַהער.

און דער פּאַלקאָוויניק־קאָמיסאַר האָט מכבד געווען מיט די רינד־נען דעם שענהעם יונגען שטאַבס־אָפיציער, וועלכער האָט אַנידערגע־קניעט און אָנגעטהאָן די רינגען אויף די צוויי דיקע פינגער פון דער דראַטהען־טענצערינס פיס.

דענסטמאַל האָט דער דיענער וויעדער געמעלדעט דעם פּאַלקאָר־ניק־קאָמיסאַר:

— פּאַני פּאַלקאָוויניק, דער איד וויל ניט אוועקגעהן. ער איז דאָ מיט זיין ווייב און זיין טאָכטער. זיי זאָגען, אז זיי האָבען אייך מיט־צוטהיילען זעהר א וויכטיגע זאַך.

— וואָס ווילען די אידען האָבען פון מיר? איך האָב דאָך זיי געזאָגט, אז זיי זאָלען קומען מאַרגען אין צירקעל.

— זיי זאָגען, אז עס איז א זאַך, וואָס איהר דאַרפט היינט, שוין, וויסען, — האָט אָבגעענטפּערט דער דיענער, וועמען מלך קאַפּע־מאַ־כער האָט געגעבען טרינק־געלד.

— אפּשר ווילען זיי דיר די טאָכטער פּערקויפּען. זיי ווייסען

דאך, אז דו ביזט א פרויען-פרעסער און דו האָסט ליעב שעהנע מיידלאך.
נאָך דערצו אירישע.

דעם פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר האָט זעהר אָנגעשמעקט דער קאַמפּלי-
מענט. ער האָט זיך אָנגערופען מיט א פּערנניגענדען שטייכעלע:

— עפעס א שעהנע טאָכטער האָט ער, דער איד?

— זעהר א שעהנע מיידעלע, א זשידאָוקעלע, א געשמאַקע.

— אויב אזוי, פיהר זיי דאָ אריין.

— ניין, ניין! ניט דאָ. געה דו ארויס צו זיי. דאָ איז א דאַמע

דאָ. — האָט זיך דער ריכטער אָבגערופען, ווייזענדיג אויף דער מענ-
צערין — אפשר איז עס פאר איהר אונאַנגענעהם.

— איך האָב מורא אייך צו לאָזען דאָ אליין מיט מיין שעהן פויר-

געלע — האָט זיך דער פּאַלקאָוויק אָבגערופען — איהר קענט דאָ אויף

מיר פאר איהר שלעכטס אָנרעדען. פאר דיר האָב איך שוין ניט קיין

מורא אַלטער תּרה. — האָט דער פּאַלקאָוויק געזאָגט צום ריכטער —

נור אַט פאר דעם יונגען שנעק — ווייזט ער אויפ'ן יונגען אָפּיציער —

זיי נעהמען ביי אונז אלע פּויגעלעך אוועק, די יונגע שנעקעס.

— אויב אזוי, פאַני פּאַלקאָוויקו, קענט איהר זיי דאָ עמפּפּאַנגען

— ווייזט דער דירעקטאָר אויף א צווייטען צימער מיט גלעזערנע

שויבען, וואָס האָט זיך אָנגעשלאָסען ביים קאַבינעט — אי דער קאָ-

מיסאַר וועט זיין נאָהענט צו זיין פּויגעלע, און אי ער וועט קענען די

אידען עמפּפּאַנגען.

— פיהר זיי דאָרט אריין אהין! — האָט דער פּאַלקאָוויק בער-

פּוילען דעם בעדיענטען.

דער פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר איז אריין אין דער צווייטער שטוב צו

די אידען, וואָס מען האָט איהם אריינגעבראַכט, און דער עולם איז גע-

ווען פּערנומען מיט טרינקען. דער דירעקטאָר איז געגאַנגען ברענגען

עפעס א נייע מאַרקע שאַמפּאַניער, און „קרומאַשאַטקאַ" איז גע-

גאַנגען האַנדלען אין די אַנדערע קאַבינעטען. די דראַטען-מענצערין,

וועלכע איז איצט געווען די קעניגין פון די צוויי הערען, וואָס זיינען

איבערגעבליבען מיט איהר, האָט מיט ביידע קאָקעטירט, און האָט ביי-

דע גערייצט, ניט פאר לוסט, נור אויס געוואָנהייט און צו ערגערען

דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר. זי האָט געלאַכט און געוויזען איהרע קלייד-
נע שאַרפע ווייסע צייהנדלאַך, פון וועלכע דער ריכטער איז שיער ניט
פון זינען אראָב.

פּלוצים האָט זי דערהערט פון דעם צווייטען צימער, וואוהין דער
פּאָלקאָוויניק איז אריין, אַ געוויין פון א יונג מיידעל. די דראַטען-
טיענצערין, וועמען עס איז בעקאַנט פאַרגעקומען אי די שטימע, אי
דער געוויין, איז געבליבען זיצען ווי פּערגאַפּט. זי האָט זיך אויפגע-
הויבען, לייכט אונטערגעשפרונגען צו דער טהיר, פאמעלאַך זי אויפ-
געפענט און אריינגעקוקט. זי האָט געזעהן ווי חנה'לע שטעהט א
וויינענדיגע פאר'ן פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר און פּערהילט זיך מיט אַ טי-
כעל די אויגען. און דער פּאָטער שטעהט איבער איהר און שרייט:

— דערצעהל אלעס דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר, ווי פאר א פּאָ-
טער דערצעהל איהם אלעס, וואָס דער חתן דיינער האָט דיר געזאָגט.
אזוי ווי דו האָסט מיר דערצעהלט אין דער היים.

די דראַטען־געעהערין האָט שוין פון אלעס געוואוסט. זי איז בלייב
געוואָרען, דערשראָקען. באַלד האָט זי צוגעקלאַפּט די טהיר און איז
צוריק אוועק צו די געסט.

— ווי א פרוי איז גייגערין! דערהערט א פרוי א שטימע, איז
זי שוין דאָ.

— דאָס איז זי אויפּערזיכטיג אויפ'ן פּאָלקאָוויניק, ער זאָל זיך
קוין אַנדערע ניט נעהמען, ניט וואָהר? — האָט דער ריכטער זי אָנ-
גענומען ביי דער האַנד.

— וואָס דען, אויף דיר זאָל איך זיין אויפּערזיכטיג, מיט דיין
פליך אויפ'ן קאָפּ? — האָט זי געפאַטשט מיט איהר האַנד אויפ'ן
ריכטער'ס קאָפּ און געלאַכט.

זי האָט געוואוסט, אז דרינען האַנדעלט זיך וועגען מאַטקע'ן. און
איין זאך איז איהר מיט אַמאָל קלאָר געוואָרען — זי מוז מאַטקע'ס
לעבען ראַטעווען. די ערשטע זאך אויפהאלטען דעם קאָמיסאַר ביז
טאָג, ביז מאַטקע וועט פון דער היים אוועק, אז מען זאָל איהם שוין
ניט געפינען.

זי האָט געכאַפּט א פּלאַש שאַמפּאַניער, אָנגענאַסען די גלעזער,
און געשריען צו די הערען: טרינקען! און כּדי דעם פּאָלקאָוויניק
אויפּערזיכטיג צו מאַכען, האָט זי איהרע נאַקאַטע פּיס אוועקגעלענט

אויף דעם יונגען אפיציערס שויס. זי האָט איהם געגלעט מיט איהרע פיס, און דער יונגער אפיציער האָט זי געקושט אין די פיס.

באַלד איז אריינגעקומען דער פּאָלקאָוויק־קאָמיסאַר א רויטער, אַן אַבגעקאַכטער, געדרעהט זיך די וואַנצעס און גערעדט ווי צו זיך :

— זעהר א וויכטיגע זאַך, אינטערעסאַנט... אינטערעסאַנט... מען דארף באַלד אָנהויבען צו טהאָן...

מאַרי האָט איהם ניט געהערט. זי האָט מיט איהרע נאַקעטע פיס ארומגענומען דעם יונגען אפיציער ווי מיט צוויי לייכטע הענד.

— וואָס געהסטו טהאָן? זעהסט, דאָ האלט עס מיט דיר אין סכנה — ווייזט דער ריכטער אויף מאַרי'ס פיס...

— ברודער, די פּפליכט רופט... אַלערערשטענס דאָס געזעץ, דער נאָך דאָס פּערנעניגען. זעהר אינטערעסאַנט, אַרוואַ, א וואוילער חתן, זאָגט דער קאָמיסאַר פאַר זיך און קלינגט נאָכ'ן דיענער.

— וואָס, ביזט משוגע געוואָרען? וואוהין געהסטו? און דו לאָזט זי איבער דאָ מיט דעם? איך, ברודער, בין דאָ אן איבריגער. אז זיי זיינען ביידע, זעהען זיי מיך נאָך ניט, — זאָגט דער ריכטער.

— זאָל ער געהן, זאָל ער געהן, און איך וועל פאַר איך, מיינע העררען, דאָ אויספיהרען דעם שלאַנגען־טאַנץ, וואָס דער רעזשיסער האָט מיך אויסגעלערענט. ווארט אביסעל, זאָל ער פריהער אַוועקגעהן, — רופט זיך אָן מאַרי. געכאַפט דעם יונגען אפיציער'ס גלאַז, גע־טרונקען פון זיין גלאַז און דערנאָך עס איהם געגעבען אין מויל אריין. — שעהן זעהסטו אויס, כוואַסטאָוו! הפנים מיר זיינען ביידע

אַלט. מיר ביידע טויגען שוין אויף טויענד כפרות, — האָט געלאַכט דער ריכטער, וועלכער איז שוין האַלב־שכור'לעך געווען.

— אויב אזוי, געה איך ניט ביז דו וועסט ניט אויספיהרען דעם שלאַנגען־טאַנץ. פאַר מיר האָסטו איהם נאָך ניט געטאַנצט; פאַר זיי געהסטו איהם שוין טאַנצען!

— און איך וועל ניט פריהער טאַנצען, ביז דו וועסט ניט אַוועק־געהן, געה, געה!...

— אַ, שעהן, שעהן, כוואַסטאָוו, א כראַך נאָך דייע יאָהרען! — האַלט אַלץ אין איין לאכען דער אַלטער ריכטער.

— און איך וועל ניט פריהער געהן, ביז דו וועסט ניט טאנצען —
שפארט זיך כוואַסטאָוו — און — געה צום טייוועל! — שרייט ער
צום דיענער, וועלכער איז אריינגעקומען אויף זיין רוף.

— און איך וועל ניט טאנצען אז דו וועסט דאָ זיין, — דייצט
זיך אלץ מיט איהם די דראַטען־געהערין. — כוואַסטאָוו, געה דערלאנג
מיר א קישעלע! — בעפעהלט זי איהם מיט א געביעטערישען טאָן.

כוואַסטאָוו האָט איהר דערלאנגט א קישעלע און געבליבען שטעהן.
— און יעצט געה ארויס, געה צו דיינע פליכטען.

— איך וועל ניט געהן, איך וועל דאָ זיין, — האָט ער זיך איינ־
געשפארט.

— אויב אזוי, שיק דיינע אידען צום טייוועל און זעץ זיך אוועק
ווי א מענש. האָסט געסט פערבעטען, און יעצט לאַזטו מיך אליין מיט
זיי, א שעהנער קאוואַליער ביזטו, — געהט זי איהר זיידען געשטיקט
טיכעל צו די אויגען.

— דאָס איז רעכט, זי האָט רעכט, כוואַסטאָוו, — האָט דער ריכ־
טער און דער אָפיציער צוגעשטימט — געה בעט זי איבער.

— איך וויל ניט, איך וויל ניט! — האָט מארי געשריען.

— זעהסט וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, כוואַסטאָוו, מיט דיינע
אידען? זי האָסטו בעליידיגט און אונז האָסטו דעם אבענר פערשטערט.

— שולדיג! — האָט זיך כוואַסטאָוו געקלאַפט אין האַרץ — דאָס
געזעץ פערלאנגט, און די פליכט רופט. זאָל זי צוזאָגען, אז זי וועט
טאנצען דעם שלאַנגען־טאַנץ, שיק איך די אידען צום טייוועל און איך
בלייב.

אין א פּאָאר מינוט ארום איז כוואַסטאָוו געשטאַנען ביי דער
טהיר און גערעדט מיט מלך קאפע־מאכער. ער האָט גערעדט הויך,
כדי דער ריכטער און דער אָפיציער זאָלען הערען, אז עס איז א וויכ־
טיגע זאך:

— דו געה אהיים, און זאָג קיינעם, קיינעם קיין וואָרט ניט דערפון.
סאָרגען. ווען קומט ער צו דיר, צו דיין טאַכטער?

— ער קומט יעדען פארנאכט נאָך דער ארכייט. אזוי ארום
זעסט א ווינע.

— דאָס איז נוט. איך וועל איהב שוין דאָרט ביי דיר אָבוואָר
טען מיט מיינע לייט. אי לייכט וועט עס זיין, אי אָהן סקאנדאַלען.
פערשטאַנען?

— פערשטאַנען, — האָט דער איד געענטפערט.

— געה אהיים, און דערצעהל קיינעם קיין וואָרט ניט, און דו
וועסט פון מיר בעלוינט ווערען דערפאר.

מאָרי האָט גוט אויסגעשפּיצט די אויערען, אז קיין וואָרט זאָל
איהר ניט פּערלוירען געהן פון דעם וואָס דער קאמיסאַר רעדט מיט מלך
קאפּע־מאַכער. זי האָט שוין אלעס געהערט און פון אלעס געוואוסט.

— אַ וויכטיגע זאַך, אַ אינטערעסאַנטע זאַך, — האָט דער קאָ-
מיסאַר געזאָגט צו זיינע געסט — בעדאַרף געהן, דאָס געזעץ רופט,
נור דאָס האַרץ לאָזט ניט, — ווייזט ער אויף מאָרי'ן — געמאַכט אזוי,
אז אי דאָס האַרץ איז רוהיג און אי דאָס געזעץ וועט ניט ליידען. קאָפּ
דאַרף מען נור האַבען, דאָס איז אלעס. נו, יעצט, מײן קעצעלע, דאָס
טאַנץ. מיר קומט...

— יא, ער האָט רעכט, איהם קומט, — האָבען אלע מיטגעשטימט.
— ער האָט נאָך צייט, זאָל ער טרינקען. מיר אלע האָבען גע-
טרונקען, ווען ער האָט געהאַט צו טהאָן מיט עסקים.

— דאָס איז וואהר, כוואַסטאָוו; דו האָסט מזל, זעהסט ווי זי
זאָרגט וועגען דיר.

— דאָס איז אלץ מיין האַרץ שולדיג, אַ נוטע האַרץ — זאָגט
ער אליין אויף זיך.

אין אַ שטונדע ארום זיינען זיי שוין אלע געווען שכור. דאָס
„געזעץ“ און די „גערעכטיגקייט“ אין די געשטאַלטען פון קאָמיסאַר
כוואַסטאָוו און פון דעם ריכטער האָבען געקניעט פאר דער דראַטען-
געהערין, און זי האָט געגאַסען וויין אויף זייערע ביידענס פליכען, פאר
וואָס דאָס „געזעץ“ און די „גערעכטיגקייט“ האָבען איהר די הענד גע-
קושט.

דערנאָך האָט זי אויסגעפיהרט דעם שלאַנגען־טאַנץ, וועלכער איז
בעשטאַנען אין דעם, וואָס דאָס טיידעל האָט זיך געשטעלט אויף די
הענד מיט די נאַקעטע פיס אין דער הויף, און איהרע פיס, ווי צוויי

כלייכע העלזער פון לאבענדרושעס, האָבען זיך געשלענגעלט איינער אין אנדערען. די פיס האָבען געהאַלזט, געליעכט, געגלעט און געקושט ווי הענד... אזוי האָט זי זיי אָבגעהאַלטען א גאַנצע נאַכט, ביז אין גרויסען טאָג אַרײַן, און האָט זיי אָבגעלאָזט שכור פון וויין, לייעכע און רײַץ.

קוים האָט זי נור כוואַסטאָו'ן אַרויסגעלאָזט פון איהרע אָרעמס, אין וועלכע זי האָט איהם געהאַלטען איינגעוויענט ביז'ן שפעטען מאָרגען אַרײַן, איז זי אַרויס אויף דער גאַס, געכאַפט א דראַשקע און געלאָפּען זוכען מאַטקע'ן .

אין דער מיט אויף זיין וואָהנונג האָט זי איהם שוין ניט געפונען...

.17

חנה'לע פאר וואָס?...?

מאָסקע האָט זיך אויפגעכאַפט דעם מאָרגען א פרישער און א נעץ זונטער. דאָס וואָס ער האָט נעכטען געעפענט זיין הארץ פאר חנה'לען, און זי ווייס שוין אלעס, אז ער איז ניט קאנאריק, נאָר מאָסקע — דאָס האָט איהם געמאַכט ווי ניי געבאָרען. אפילו עס זאָל איהם אלעס קאָסטען, האָט ער זיך געטראַכט, אפילו אז זי זאָל ניט מעהר מיט איהם וועלען א כלה זיין און אָפּלאָזען דעם שידוך, נאָר דאָס וואָס זי ווייסט שוין פון אלעס — דאָס האָט איהם גליקליך געמאַכט. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ערשט צייט נעכטען, צייט ער האָט זיך פאר איהר מתודה געווען, איז ער מיט חנה'לען א חתן געוואָרען. צוערשט איז קאנאריק א חתן געווען, קאנאריק איז מיט חנה'לען שפּאַציערען גע- נאַנגען. פון נעכטען אָן האָט ער קאנאריק'ען צוריק ארוינגעוואָרפען אין טייכעל, וואו ער איז געלעגען און מאָסקע איז מיט חנה'לען א חתן. מאָסקע וועט מיט חנה'לען חתונה האָבען און דאָס איז ער, מאָסקע.

מיט דעם געזונטען ווילען פון א מענשען וואָס מאַכט זיך זיין צוקונפט מיט זיינע אייגענע הענד האָט זיך מאָסקע פריהער אויפגע- כאַפט היינט ווי אן אַנדערס מאָל צו דער ארבייט. ער האָט איינגע- שפּאַנט זיינע פּערד און אַראָפּגעלאָזט זיך צו דער באהן אָפּגעהמען א וואַנגאָן געפרוירענע פיש, וואָס זיינען געקומען פון רוסלאַנד פאר א סוחר. עס האָט איהם היינט געשמעקט די ארבייט און ער האָט געד- קלעהרט וועגען דעם ווי ער וועט פארנאַכט געהן צו חנה'לען און זי בע- טען, אז זי זאָל שרייבען א בריעף צו זיין מאַמען, אז זי זאָל קומען קיין ווארשא. אָבער ניין, „אפשר איז בעסער איך זאָל אליין אין קליי- נעם שטעדטעל פּאָהרען און אַרויסקריגען א פּאַס פון נאַטשאַלסטוואָ פאר געלד“, האָט ער געטראַכט. ער האָט זיך געוואָלט וועגען דעם אלעס

איבערליינען און איבערערען מיט חנה'לען. און ווי אזוי זי וועט איהם
עצה'נען, אזוי וועט ער טהאָן.

נאָר אזוי ווי מאַטקע איז אָנגעקומען מיט זיינע פּערד אויפ'ן
גרושיכאָוו צום סוחר, האָבען איהם זיינע חברים, די פוהרריונגען, דער
צעהלעט, אז עפעס א נקבה, פון די "ריכטיגע נקבות" אין א דראָזשקע,
האָט זיך געפרעגט אויף איהם און זוכט איהם ארום. מאַטקע'ן איז
געווען א וואונדער, וואָרים צייט ער האָט אריינגעגעבען די דראָטען
געהערין אין שאנטאן "אקוואריום" האָט ער זי ניט געזעהן. און דאָס
קען דאָך ניט זיין קיין אנדערע ווי מארי, ער האָט אויסגעשפיגען און
געזאָגט "א בייזער חלום אויף איהר קאָפּ" און ווייטער זיך גענומען צו
דער ארכיביט, אויסלאָדענען די פיש. ערשט א דראָזשקע איז צוגע-
פאָהרען צום וואָגען, ביי וועלכען ער איז געשטאַנען, און מאַטקע האָט
בעמערקט א בעקאַנט פנים שטאַרט ארויס פון די דראָזשקע און ווינקט
צו איהם.

— א בייזער חלום אויף דיין קאָפּ! — האָט ער זיך געטראַכט,
דערקענענדיג מארי'ן — וואָס וויל זי פון מיר? און ער איז צוגעגאַנגען
צו דער דראָזשקע געוואָהר ווערען, וואָס זי האָט צו איהם.
ראַטעווע דיר דאָס לעבען ווי אם שנעלסטען! — פּאָליציי זוכט
דיך, כוואַסטאָוו ווייסט פון אלעס.
מאַטקע איז בלייב געוואָרען, פּערביסען מיט די ליפּען און גע-
פרעגט רוהיג:

— וואָס, דו האָסט מיך ארויסגעגעבען?

— איך נישט, דיין כלה, חנה'לע, איז געווען נעכטען מיט איהר
פאָטער ביי כוואַסטאָוו'ן און איהם אלעס דערצעהלעט.

— וועמען דערצעהלסטו מעשיות? — לאָז דיר א פייער אין
דיינע אויגען אריין! חנה'לע האָט געזאָגט? אז דו האָסט נאָר ניט
געזאָגט, האָט קיינער ניט געזאָגט.

— אָבער געדענק אין גאָט, פּאָליציי זוכט דיר! כאַפּ אַ דראָזשקע
און פאַר נאָך מיר, איך האָב ביי מיר געלד, מיר מווען ארויס ווי אם
געשווינדסטען פון דער שטאָרט.

— אַהא, אזוי מיינסטו? איך פּערשטעה דיינע שטיק, ווילסט מיך
אוועקנארען פון חנה'לען? אַנטלויפען מיט דיר? יעצט דארפסטו שוין
מעהר ניט זאָגען, יעצט ווייס איך שוין אלעס, וואָס, כוואַסטאָוו איז

פאר דיר ניט נוט? — האָסט דאָך אזעלכע מהייערע אויערינגען אין די אויערען, און אונטער די אויגען...

— מאַטקע, געדענק אין גאָט, עס איז ניטאָ קיין צייט צו רעדען. — איך וויל דיר ניט אַוועקנאַרען. איך וויל, אז דו זאָלסט זיך ראַטע-ווען און זאָלסט מיך ראַטעווען — כוואַסטאָוו ווייסט פֿון אלעס — חנה'לע האָט איהם אלעס דערצעהלט.

— שווייג, זאָג איך דיר, וואָרים איך פאַטש דיך אויס אין מיטען דער גאָס. — איך געה שוין ארויף צו חנה'לען, איך וועל זי אלעס פרע-גען. פרעגען אויב זי האָט דערצעהלט. — וואָס טהוסטו? — ביי חנה'לען וואַרט דאָך אויף דיר די פּאָליציי.

— שאַדט ניט, אז חנה'לע וויל, אז איך זאָל זיך איבערגעבען דער פּאָליציי, וועל איך זיך איבערגעבען דער פּאָליציי. איך האָב קיין מורא. אז דו האָסט מיך גאָר ניט ארויסגעגעבען, האָט מיך קיינער נישט ארויסגעגעבען און חנה'לען לאָז אָב, איך בעט דיך, וואָרים די האַלערע וועט דיך כאַפען אויפ'ן אָרט. העי, דראָזשקאַרוזש! — האָט ער צו-גערופען א דראָזשקע.

— וואוהין ווילסטו פּאָהרען?

— דאָס איז ניט דיין עסק, דו פּאָהר צו כוואַסטאָוו'ען. גיב מיך ארויס, אז דו ווילסט — אויף וואָס פאר א שטיקעל זי איז געפאלען! מיט וואָס פאר א סטראַשוניקעס זי האָט מיך געוואַלט אַפּשלאַגען פון חנה'לען!

— העי, דראָזשקאַרוזש, אויף די פּאָוויא גאָס!

עס האָט ניט געהאַלפּען, וואָס די קונצען מאַכערין האָט איהם פּערשטעלט דעם וועג, געוואַרפען זיך צו זיינע פיס אין קאַררידאָר אויף פּאָוויע גאָס און געבעטען זיך ביי איהם, אז ער זאָל זיך ראַטעווען דאָס לעבען, זיינס און איהר'ס און זאָל אַנטלויפען מיט איהר שוין גלייך. אָבער וואוהין וועט ער אַנטלויפען אָהן חנה'לען? — וואָס איז די וועלט און דאָס לעבען אָהן חנה'ען? — ער האָט זי אַפּגעשטויסען פון זיך, געשלאָגען זי, און געשריען:

— איך געה ארויף צו איהר, איך האָב ניט קיין מורא. אַז זי וויל מיך איבערגעבען אין דער פּאָליציי, לאָז זי מיך איבערגעבען. ביי'ם פעטער, וואו חנה'לע האָט זיך אויפגעהאַלטען, האָט מען

זיך אזוי פריה אויף מאַטקע'ן נישט געריכט. דער פעטער וועלכער האָט פון אַלעם געוואוסט, האָט צוזאַמען מיט חנה'לעס פאָטער צוגעגרייט מאַטקע'ס פאַנגען ערשט אויף שפעטער, ווען מאַטקע קומט, ווי תמיד, פארנאכט, און חנה'לע האָט געזאָלט פון הויז אוועקגעהן פריהער, אין פאָליציי האָט בעראדפּט דאָרט וואַרטען. דער פעטער איז צומישט געוואָרען, דערזעהענדיג מאַטקע'ן. אָבער ער האָט זיך באַלד געפונען און פערשטעלט זיך פאר מורא און פאר כיטרעקייט ווי ווייט ער האָט געקענט.

— וואָס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט ?

— איך האָב עפעס איבערצורעדען מיט חנה'לען. חנה'לע איז דאָ ?

— וואו דען זאָל זי זיין ? — האָט דער פעטער געשמייכלט און

גערופען אין צווייטען צימער ארויין.

— חנה'לע, חנה'לע, זעה נאָר וואָס פאר אַ אונגעריכטען גאַסט

דו האָסט.

חנה'לע האָט געהאַלטען אין מיטען אָנטהאַן זיך, און געהערט

אַז מאַטקע איז דאָ. האָט זי ניט געוואָלט ארויסגעהן.

— זי טהוט זיך אָן דאָרטען, זי קומט באַלד ארויס — ווארט נור

אַ מינוט, איך קום באַלד אַרויף — האָט דער פעטער זיך אָפגערופען,

— לאה, לאה, גיב אַרײַן אַ גלעזעלע טהע, זעה וואָס פאר אַ גאַסט מיר

האַבען — האָט ער גערופען צו דער ווייב, בעפאָר ער האָט די שטוב

פערלאָזען.

מאַטקע איז אַליין איבערגעבליעבען אין דער עס־שטוב, ער איז

געווען אונרוהיג, דערשראָקען. ער האָט אַריינגערופען אין דער טהיר

פון דער שטוב, אין וועלכע חנה'לע האָט זיך אָנגעטהאַן :

— חנה'לע, חנה'לע, ביזט באַלד פארטיג ?

— אָט שוין, האָט חנה'לע זיך אָפגערופען פון דער צווייטער שטוב,

און פערצויגען דאָס ארויסקומען :

— וואָס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט ? עס איז עפעס

געשעהען ? — האָט זי געפרעגט פון דער צווייטער שטוב.

— ניין, עס איז גאָר ניט געשעהען, איך וויל דיר עפעס זאָגען.

לאַנג פערוויילען האָט זי ניט געקענט. צום סוף האָט זי געמוזט

ארויסגעהן. זי איז געווען דערשראָקען. דאָס פנים בלייב, און איהרע

הענד האַבען געציטערט :

— גאָט מיינער, האָסט מיך אזוי דערשראָקען וואָס דו ביזט גער-
קומען אזוי פריה היינט... אומגעריכט... וואָס איז עפעס געשעהען?
— חנה'לע, עס איז גאָר ניט געשעהען — האָט מאַטקע אָנגער-
הויבען צו שמייכלען פאר נחת, זעהענדיג חנה'לען. — וואָס האָסטו
זיך אזוי דערשראָקען?

אז חנה'לע האָט בעמערקט, אז מאַטקע ווייסט נאָך פון גאָר ניט,
האָט זי צוריקגעקראָגען איהר רוח און געזאָגט:
— גאָר ניט, אז מען ריכט זיך ניט, און מען קומט פֿלוצלונג —
יא, וואָס איז געשעהען? — עס האָט דאָך יאָ עפעס געמוזט גע-
שעהען — — —

מיטמאָקע האָט אויסגעטייטשט איהר אנדרוהיגקייט פון דעם וואָס
ער האָט איהר געבטען אלעס דערצעהלט, און זיך פּעראַנטוואַרטליך
געטענדיג גאָר דער שרעק וואָס ער האָט אויף איהר געוואָרבען. ער
האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד, זי האָט זיך געלאָזט קאלט און שרע-
קענדיג ער האָט זי געגלעט מיט זיין האַנד איבער די האָר און געפרעגט:
— חנה'לע, דו שרעקסט זיך נאָך פון געבטען? — חנה'לע, זאָג
מיר, איך וויל פון אלעס וויסען, עס געפעלט דיר שוין ניט דער שידוך
מיט מיר? זאָג מיר, איך וועל גאָר ניט טהאָן. איך וועל אזוי לאַנג
וואַרטען ביז דו וועסט וועלען, ביז דו וועסט זיך אויפהערען צו שרעקען
פאר מיר.

— איך שרעק זיך ניט פאר דיר, — פאר וואָס זאָל איך זיך שרע-
קען פאר דיר? און פֿלוצלונג האָט דאָס מיידעל פארשטעלט איהר פנים
אין איהרע ביידע הענד און איז אַרויס אין אַ געוויין: גאָט, איז דאָס
אלעס וואָס?

מיטמאָקע'ן האָט עס געשניטען ביים האַרצען, ער האָט זיך געוואָלט
אונטערהעלען א טידיטער צו איהרע פיס, ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו
זאָגען. פֿלוצלונג האָט ער זיך אויפגעכאַפט און אויסגעשריען:
— חנה'לע, איכ'ל אלעס דערצעהלען דער פּאָליציי. אז דו ווילסט,
וועל איך זיך אליין ארויסגעבען, אליין אלעס דערצעהלען דער פּאָ-
ליציי. ווילסטו?

גאָר חנה'לע האָט זיך נור געהאַט פּערלאָרען אויף איין מינוט. —
זי האָט זיך באלד געפונען, און געזאָגט:

— פאר וואָס? — ניין, ניב זיך ניט ארויס, ווער דארף דען
וויסען דערפון?

— אוי, חנה'לע! — האָט עס געגעבען אַ שפּראַך ארויס פון זיינע
אויגען, און דער יונג האָט זיך געגעבען אַ וואָרף צו חנה'לעס פּיס און
אַנגעהויבען איהרע פּיס צו קושען.

חנה'לע האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. זי האָט איהם גע-
גלעט מיט איהרע הענד איבער זיין קאָפּ. און דער יונג האָט געכאַפּט
איהר האַנד, געקושט און געקושט מיט אַזעלכע בעטענדיגע אויגען
ווי אַ הונד:

— חנה'לע, וועסט מיט מיר התונה האָבען?
— געוויס וועל איך מיט דיר התונה האָבען. מיר זיינען דאָך
חתן-כלה.

— און וועסט אלעס פּערגעסען, אלעס?
— געוויס וועל איך פּערגעסען. דיין מזל איז דאָך שוין מיין מזל.
— חנה'לע! ... דער יונג האָט שוין גאָר ניט מעהר געקענט רעדען,
גאָר איינגעגראָבען זיין פנים אין איהר קלייד און געוויינט, ווי אמאָל,
ווען ער איז געלעגען אַ נאַקעטער אין אַ ווינקעל קעלער און געזעהן ווי
די מאַמע ניהט איהם די הויזען...

זי האָט איהם געגלעט מיט איהרע קאַלטע הענד איבער זיינע האַר-
גאָר פּלוצלונג האָט זיך די טהיר אויפגעעפּענט, און עס זיינען
אריין צוויי סטראַזשניקעס מיט פּיסטאַלעטען אין די הענד. זיי זיי-
נען געגאַנגען פּאַמעלאַך, אַז מאַטקע זאָל זיי ניט בעמערקען, און פּלוצ-
לונג זיך געגעבען אַ וואָרף אויף מאַטקע'ן און איהם אויפגעוועקט פון
זיין לייעכעס חלום.

מאַטקע האָט זיינע קלאָהרע קינדישע אויגען אויפגעריסען, אַרומ-
געקוקט זיך מיט פּערוואַונדערונג אויף די סטראַזשניקעס, זיך מאַכט-
לאָז איבערגעגעבען אין זייערע הענד און געפּרענט מעהר מיט די אויגען,
ווי מיט די ליפּען:

— חנה'לע פאר וואָס?...
דאָס מיידעל האָט אַרויסגעפּלאַצט אין אַ וויינענדיגען קוויטש און
איז אריין אין אַ צווייטער שטוב.

באלד ערשיינט

א צווייטע עדישאַן

פון

שרום אש'ם

ערצהלונגען.

דיועלבע ערצהלונגען וועלכע זיינען ערשיענען אין

1911. אין דריי בענדער וועלען אין קורצען

ערשיינען אין איין פראכטפאלען באנד.

ארויסגעגעבן פון

„פארזוערס“

